

ვეთიკონის ბიზნისი

მართაობრივო მენეჯმენტული და მენეჯმენტული
მენეჯმენტული-პრაქტიკული ჟურნალი

1591 / 2
2012

№2, 2012 წელი

მენეჯმენტული პოლიტიკა (მთავრობის,
ბიზნესმენთა და მეცნიერთა პოზიციები)

დასახადები, გულაღტრული აღრიცხვა,
ფილიტი

ბიზნესი და მენეჯმენტი

ბანკო საქმე (ბანკირი, ბიზნესმენი,
ანაბრე)

ბანკმდებლო სიასლენი (სამეწარმეო
მართაობა), კომენტარები

მართაობა კითხვები და პროფესიონალთა
სწავლები

**ჟურნალი "ახალი ეკონომისტი"
რევიტირდება:**

სსიპ ინსტიტუტ ტექნიფორმის ელექტრონულ გამოცემებში "ქართულ რევიტირებულ ჟურნალში".

აღიარებულია რევიტირებულია:

- ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი;
- გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი;
- თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტი, ESM ბიზნესის სკოლა;
- კავკასიის უნივერსიტეტი;
- სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- ახალციხის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი;
- შოთა მესხიას ზუგდიდის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი;
- ოდესის მეჩნიკოვის სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტი (ქ. ოდესა, უკრაინა);
- კავკასიის სტრატეგიული კვლევის ინსტიტუტი (ქ. ბაქო, აზერბაიჯანი);
- ბელორუსიის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. (ქ. მინსკი, ბელორუსია);
- ყაზახეთის ეკონომიკის, ფინანსებისა და საგარეო ვაჭრობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (ასტანა, ყაზახეთი).

ტექნიკური პერსონალი:
მარკეტინგი: რუსუდან მამსურაძე

მისამართი: 0105, საქართველო, თბილისი ჯორჯაძის ქ. №5
ტელ.: +995 (32) 422 771; +995 (32) 990 576;
მობ.: +995 (55) 277 554; +995 (95) 32 30 34;
ელ ფოსტა: info@economisti.ge; info@loi.ge
ვებ-გვერდი: www.economisti.ge; www.loi.ge

The Magazine "Akhali Ekonomisti" (New Economist) IS REVIEWED:

In "Georgian Reviewed Magazine" - P.L.L.E. Institute of Techninform

IS KNOWN AS REVIEW BY:

- I. Javakhishvili Tbilisi State University;
- Iliia State University;
- Georgian Technical University;
- Grigol Robaqidze University;
- Tbilisi Free University, ESM Business School;
- Caucasus University;
- Sukhumi State University;
- Shota Rustaveli State University;
- Akhaltsikhe State University;
- Shota Meskhia State University of Zugdidi;
- Akaki Tsereteli State University;
- Saint Andrew the First Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia;
- Odessa Mechnikov National University (Odessa, Ukraine);
- Institute of Strategic Studies of the Caucasus (Baku, Azerbaijan);
- State University of Byelorussia; (Minsk, Byelorussia);
- University of Kazakhstan of Economics, Finances and International Trade (Astana, Kazakhstan).

TECHNICAL PERSONS:
Marketing: RUSUDAN MAISURADZE

ADDRESS: 5 Jorjadze str., Tbilisi, Georgia, 0105
tel.: +995 (32) 422 771; +995 (32) 990 576;
mob.: +995 55 277 554; +995 (95) 32 30 34;
e-mail: info@economisti.ge; info@loi.ge
web-site: www.economisti.ge; www.loi.ge

საქართველოს ეკონომისტი

საქართველოს
ეკონომისტი

ყოველკვარტალური სამართაშრომის რეჟიმის რეგისტრირებული და რეგისტრირებადი
სამეცნიერო-პრაქტიკული შურობი №2(25), 2012

ლორე ქარჩავა - მთავარი რედაქტორი და სარედაქციო კოლეგიის თავმჯდომარე,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი,
ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი.

სარედაქციო კოლეგია:

შეცნეურებათა დოქტორები, პროფესორები:

აბაში ხელაბი - ნომრის რედაქტორი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დეკანი;

რამაზ აბუსაძე, ანატოლი აბრამოვი; იური
ანანიავილი; როზაბა ასათიანი; ვსენი
ბარათაშვილი; ვლადიმერ ბატალიშვილი;
როსტომ ბერიძე (საბა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ბიზნესის სკოლის დირექტორი); მიხა
ბანისაშვილი; თამარ ბანისაშვილი; თინა
ბელაშვილი (ახალციხის სახელმწიფო სახელმწიფო
უნივერსიტეტის რექტორი); სიმონ ბელაშვილი;
რეზა ბელიშვილი (ეკონომიკური პოლიტიკისა და
ეკონომიკური განვითარების ქართულ-ღერმანული ინსტიტუტის
დირექტორი); მიხეილ ბობატიშვილი; რეზა
ბობატიშვილი (გურნალ ეკონომიკისა და ბიზნესის მთავარი
რედაქტორი); ვლადიმერ ბობატიშვილი (საქსოფო,
რეგიონის ფილიალი); ვოლგანა ვენეტი (მერლინი,
გერმანია); ვიტა ვსუპანიძე, ნუზარ თორაძე;
ნორა თუთიაშვილი; სერგეი იაკოვლევი
(ოფისის ეროვნული უნივერსიტეტი, უკრაინა); ვლადიმერ
ილიაშვილი (კავკასიის სტრატეგიული კვლევის
ინსტიტუტის დირექტორი, ახვრებიანის ბანკების
ასოციაციის პრეზიდენტი); რეზა კახელიანი;
მირა კახელიანი; ნინო კახელიანი; შრომა
კვიციანი (სამეცნიერო ნაწილის რედაქტორი, გრეიდ
რობაქიის სახელობის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და
მართვის სკოლის დეკანი); ვსენი კიკელიანი;
ირაკლი კოჭინაძე; ანა კოჭინაძე (კავკასიის
საერთაშორისო უნივერსიტეტის რექტორი); ვსენი
კოჭინაძე (საქართველოს სოფლის მეურნეობის
შეცნეურებათა აკადემიის წევრი); ვიტა კონი
(ბრანდენბურგი, გერმანია); ვსენი ლავროვი;
ვახაგ შანსიანი (ახვრებიანის სახელმწიფო
ეკონომიკური უნივერსიტეტის კონსტრუქციული ფაკულტეტის
დეკანი); ვლადიმერ შანსიანი (კავკასიის
უნივერსიტეტის ფიზიკურ-დირექტორი); იაკოვ მიხეილი;
ვლადიმერ მიხეილიანი; თინა მიხეილიანი;
დავით ნაბიანი; თამარ ნაბიანი; სოლომი

ამალიაშვილი (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
რექტორი); იური რობაქიანი (ოფისი, უკრაინა);
ვსენი საბათიანი (საქართველოს საბატონო
წესად ადრისი პირველადი სახელობის ქართული
უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის მართვის
ფაკულტეტის დეკანი); თამარ სარაშვილი;
ვსენიანი (საქართველოს მეცნიერებათა
ეროვნული აკადემიის წევრი-კორესპონდენტი);
ალექსანდრე ხვინაძე (გურნალ „ბიზნეს-
ინფორმაციის“ მთავარი რედაქტორი); ვლადიმერ
სვინაძე; დავით ტორაძე (კახეთის
რესპუბლიკის ესეკონომიკური შეცნეურებათა აკადემიის
დეკანი); ვსენიანი (გერმანია); ვსენიანი და
საერთაშორისო ვაჭრობის უნივერსიტეტი, ვსენიანი
რესპუბლიკა); მიხეილ ტუშაშვილი; სლავა
შხეილაძე; რუსუდანი შოთაშვილი
(საქართველოს რეგიონული უნივერსიტეტის ბიზნეს-
ინფორმაციის ფაკულტეტის დეკანი); ვლადიმერ
ყოჩიაშვილი; თამარ შანსიანი;
მიხეილ შანსიანი; ვსენი შუღლიანი
(ვსენიანი რესპუბლიკა); ვლადიმერ
(გურნალ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ბიზნესის მართვის სამსახურის უფროსი); მიხეილ
ჩიქოლიანი; ვსენი ჩიქოლიანი (საქართველოს
შეცნეურებათა ეროვნული აკადემიის წევრი-
კორესპონდენტი); ნორა ჩიქოლიანი; ანათოლი
ჩოქიაშვილი (ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის
მთავარი); აბაში ციციანი; ნორა ხაჭაძე,
თინა ხაჭაძე; თამარ ხაჭაძე,
რამაზ ხაჭაძე; მირა ხაჭაძე; დავით
ხაჭაძე (საქსოფის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დეკანი);
ხაჭაძე ხანჯალიანი (მთავარი რედაქტორის
მთავარი); მსხარე ხაჭაძე (გურნალ
„საქართველოს ეკონომიკის“ მთავარი რედაქტორი);
მიხეილ ჯიბუტი; ნინო ჯიბუტი.

საქართველოს ეკონომისტი

შეიქმნება რედაქცია ყოველთვის არ იზიარებდეს ავტორის აზრს.

© გურნალი „სახელი ეკონომისტი“, 2012 წ.
© გამომცემლობა „ლორე“
№2(25), 2012 წელი

წახი 5 ლარი

akhali EKONOMISTI

QUARTELY INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL MAGAZINE,
PRECISED AND REVIEWED №2(25), 2012

LOID KARCHAVA - Editor-in-Chief and Head of Editorial board,
Doctor of Business Administration, Associated Professor of Caucasus International University

EDITORIAL BOARD

Doctors of science, Professors:

AKAKI KHIELADZE - Editor

(Dean of Economics and Business Faculty of I. Javakishvili Tbilisi State University)

RAMAZ ABESADZE; ANZOR ABRALAVA; IURI ANANIASHVILI; ROZETA ASATIANI; EVGENI BARATASHVILI; ELBERT BATIASHVILI; ROSTOM BERIDZE (Director of Business School of Shota Rustaveli State University); **GIVI GAMSAKHURDIA; TAMAR GAMSAKHURDIA; TINA GELASHVILI** (Rector of Akhaltsikhe State University); **SIMON GELASHVILI; REVAZ GVELESIANI** (Director of Georgian-German Institute of Economic Policy and Economic Education); **MICHAEL GOGATISHVILI; REVAZ GOGOKHIA** (Editor-in-Chief of magazine „Economy and Business“); **VLADIMIR GRIGOLAIA** (Moscow, Russian Federation); **WOLFGANG WENG** (Berlin, Germany); **SHOTA VESHAPIDZE; NUGZAR TODUA; GOCHA TUTBERIDZE; SERGEY YAKUBOVSKIY** (Odessa I.I.Mechnikov Odessa National University, Ukraine); **ELDAR ISMAILOV** (Director of Institute of Strategic Studies of the Caucasus, President of Azerbaijan Banks Association); **REVAZ KAKULIA; MERAB KAKULIA; GIAKVASHILAVA; MURTAZ KVIKVAIA** (Editor of the Scientific part, Dean of Business and Management School of G. Robakidze University); **VASIL KIKUTADZE; IRAKLI KOVZANADZE; KAKHA KORZAI** (Rector of Caucasus International University); **PAATA KOGUASHVILI** (member of Georgian Academy of Agriculture); **HARALD KUNZ** (Brandenburg, Germany); **ENVER LAGVILAVA; QABIL MANAFOV** (Dean of Commerc Faculty of Azerbaijan State Economical University); **SHALVA MACHAVARIANI** (Vice-President of Caucasus University in sciences field); **IAKOB MESKHIA; ELGUJA MEQVABISHVILI; TEA MUNJISHVILI; DAVID NARMANIA; TEDO NINIDZE; SOLOMON PAVLIASHVILI** (Rector of Tbilisi University); **YURIY**

ROBUL (Odessa I.I.Mechnikov Odessa National University, Ukraine); **VAKHTANG SARTANIA** (Dean of Economics and Business Administration Faculty of Saint Andrew the First Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia); **ETER SARJVELADZE; AVTANDIL SILAGADZE** (Corresponding-member of Georgian National Academy of Science); **ALEKSANDRE SICHINAVA** (Editor-in-Chief of magazine „Business Engineering“); **GELA SVIRAVA; DAMETKEN TUREKULOVA** (Academician of Aesthetical Science Academy of Kazakhstan, University of Kazakhstan of Economy, Finances and International Trade); **MIRIAN TUKHASHVILI; SLAVA FETELAVA; RUSUDAN KUTATELADZE** (Dean of Business-engineering Faculty of Georgian Technical University); **LARISA KORGANASHVILI; TEMURSHENGELIA; GIORGI SHIKHASHVILI** (Lecturer of Tbilisi Academy and Seminary); **FAIA SHULENBAYEVA** (University of Kazakhstan of Economy, Finances and International Trade); **LALI CHAGELISHVILI** (Head of Department of Degree of Guram Tavartkiladze University); **MICHAEL CHIKVILADZE; LEO CHIKAVA** (Corresponding-member of Georgian National Academy of Science); **NIKO CHIKHILADZE; AVTANDIL CHUTLASHVILI** (Deputy of Rector of Iv. Javakishvili Tbilisi State University); **AKAKI TSOBALA; NODAR KHADURI; ELENE KHARABADZE; ETER KHARAISHVILI; REVAZ KHAREBAVA; MERAB KHMALADZE; DAVID JALAGONIA** (Dean of Economics and Business Faculty of Sukhumi State University); **JAMLET JANJGAVA** (Deputy of Editor-in-Chief); **EMZAR JGERENAIA** (Editor-in-Chief of magazine „Economy of Georgia“); **MICHAEL JIBUTI, NANA JGARKAVA.**

მეორე-დაიჯესტი

მეცნიერება

საგა უბრალოდ, საგა გობიანობი - კონკურენტი კონომიკური აგენტების შეთანხმებები 7

თაგა კუნულოა, პატატა კოლუაზიობი - რამდენად რეალურია სოფლის მეურნეობის განვითარების ახალი სტრატეგია 11

ნანა კაციტაძე - საქართველო ხაერთაშორისო ტურიზმის ბაზარზე 15

ნონო უარესაზიობი - პროექტი და მისი თანამდევი რისკის პრევენციის რიგი საკითხები ... 20

ღია ბობიანობი - საქონლის და მომსახურეობის კლასიფიკაცია სამრეწველო მარკეტინგში ... 24

თაგარ ბობიან, ნონო მატანატრია, ლიკა ბობიან - საქონლის და მომსახურეობის კლასიფიკაცია სამრეწველო მარკეტინგში 27

თიმიშტას უნებლია, ლორი მარნაზა - ბიზნესისა და მეწარმეობის წარმოშობა და განვითარება .. 32

ნონო აბესაძე - სამომხმარებლო ფაქტების ინდექსის პროგნოზირების საკითხები საქართველოში ... 36

ანსორ თოთაძე, ჯამალტ ჯანჯღაზა - იმერეთის დემოგრაფიული განვითარება 43

მეღია ლომინაზიობი-ფრუბიან - გადასახადების და ბუღალტრული აღრიცხვის გამოჯენის და კონსოლიდაციის საკითხისათვის 46

რათი აბულაძე - ელექტრონული მთავრობა და ბიუროკრატია 51

მალსაზა უარცვანია - ფუნდამენტალური ანალიზი: არსი, სპეციფიკა, გამოყენების საჭიროება .. 54

ბიორბი ბაზრინაზიობი - სახელმწიფო შესყიდვების ეკონომიკური პოლიტიკის ევოლუცია საქართველოში 57

მირიან ნაჩაბა - ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობის შესახებ 63

თიმიშტას გობიან - ელექტრონული ფორმით ტენდერების ჩატარების სრულყოფის საკითხისათვის 66

БОРИС СОКОЛОВ – ВОЙНА И ДЕНЬГИ 72

ВЯЧЕСЛАВ ПЕРЕПЕЛКИН – СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РОССИЙСКОЙ, БЕЛОРУССКОЙ И МЕЖДУНАРОДНОЙ МЕТОДОЛОГИИ РАЗДЕЛЕНИЯ ЭКОНОМИКИ НА СЕКТОРЫ .. 82

საგარეო ურთიერთობების სამსახური

სტუდენტური ხელვა

სალომი ახვლედიანი - საქართველოს კონკურენტუნარიანობის შეფასება გლობალურ კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მიხედვით 88

თაგია უბრალოდ, ცირა მანსანა, სოსო პარცომეძო - საქართველოს და საზღვარგარეთის ქვეყნების საგადასახადო სისტემა 92

ახალი წიგნები 97

უცხოეთის ეკონომიკური სიანსენი 98

რეფერატები 100

ECO-DIGEST

 საქართველოს
 ეკონომიკისა და
 სტატისტიკის ეროვნული ცენტრი

SCIENCE

Slava Fetelava, Shalva Gogiasvili - Agreements of competitor economical agents	7
Tamaz Kunchulia, Paata Koguashvili - How Really New Strategy of Agriculture Development	11
Nana Kacitadze - Georgia in the international market of tourism	15
Nino Paresashvili - The Project and Number of Issues on Prevention of Concomitant Risks	20
Lia Berikashvili - Classification of Goods and Services in Business Marketing	24
Tamar Beridze, Nino Maqatsaria, Lika Beridze - Audit of Financial Results	27
Theimuraz Shengelia, Loid Karchava - Appearance and Development of Business and Entrepreneurship	32
Nino Abesadze - For ecasting Consumer Price Index in Georgia	36
Anzor Titadze, Jamlet Janjgava - Demographic Development of Imereti Region	43
Medea Lominashvili-Frudze - The Question of Demarcation Between Tax and Accounting Bookkeeping and its Consolidation	46
Rati Abuladze - E-government and Bureaucracy	51
Malkhaz Partsvania - Fundamental Analysis; Definition, Specification and Utilization	54
Giorgi Gaprindashvili - Evolution of State Procurement Economic Policy in Georgia	57
Mirian Chachava - On State Regulation Necessity for Economy	63
Teimuraz Gognadze - For the Issue of the Improvement of Conducting the Tenders Through the Electronic form ..	66
Boris Sokolov - War and Money	72
Viacheslav Perepelkin - Comparative Analysis of the Russian, Belorussian And International Methodologies of The Division of Sectors	77

STUDENT'S LOOK

Salome Akhvediani - Assessment of Georgian Competitiveness Based on Global Indexes of Competitiveness	88
Tamta Fetelava, Tsira Maisaia, Soso Parkhomenko - Taxation System of Georgia and Foreign Countries	92

NEW BOOKS

FOREIGN ECONOMIC NEWS

SUMMARIES

ეკონომიკური

საბაღასახადო კომპლექსის განმარტებები ურთო ხელმისაწვდომი მახაზა

საქართველოს შემოსავლების სამსახურისა და სსიპ „საქართველოს მშენებელი მშენებელი“ ერთობლივი პროექტის (საქართველოს საგადასახადო კოდექსის განმარტებები) ფარგლებში, სსიპ-ის ვებ-გვერდზე შესაძლებელი გახდა საგადასახადო კოდექსის განსაზღვრული მუხლების კომენტარებისა და საჭირო დოკუმენტების მოზიება. შემოსავლების სამსახურის უფროს ჯაბა ებანიძის განმარტებით, ბიზნესის წარმომადგენლებს ხშირად შეეძლო პროექტის საგადასახადო კოდექსის ცალკეული მუხლების არავითარგან განმარტებაზე.

საპატრო ბრუნვა 18%-ით გაიზარდა

საქართველოს საგარეო საეკონომიკური ბრუნვა 2012 წლის იანვარ-აპრილის წინასწარი მონაცემებით, \$3,124 მლრდი შეადგინა, რაც 18%-ით მეტია, წინა 2011 წლის იანვარ-აპრილთან შედარებით. „ექსპრესი“ ცნობით, მთლიან საეკონომიკურ ბრუნვაში ექსპორტი \$726 მლნ-ს, ხოლო იმპორტი - \$2,397 მლრდ-ს შეადგენს. ამასთან, ექსპორტი წილი მაშინავე წელს 20%-ით არის გაზრდილი, თუმცა საეკონომიკური ბალანსი მაინც უარყოფითი რჩება და ის ამ პერიოდისათვის \$1,671 მლრდ-ს შეადგენს.

საზღვარგარეთიდან გზავნილობის მოცულობა იზარდა

წელს მარტში ქვეყანაში \$108 მილიონი გზავნილი შემოვიდა, რაც მარტთან შედარებით \$5 მილიონით მეტია. წლის დასაწყისიდან კი გზავნილების მოცულობა \$24 მილიონით არის გაზრდილი. გადამრიცხვების დიდერი კვლავ რუსეთია - \$56 მილიონით. სამუელში შევიდა სპორტის (S12 მილიონი) და ინტელი (S10 მილიონი).

საპარტნიორო კონკურენცია გაიზარდა რეგისტრაციის განმარტებით შეამოწმა

საქართველოს ეროვნული ბანკის (სებ) მონეტარული პოლიტიკის კომიტეტმა მიმდინარე წლის 23 მაისს რეგისტრაციის განმარტებით 25 საბაზის პუნქტით შეამოწმა და 6% შეადგინა. სებ-ის პროგნოზით, თვისობრივ წესდებულ ინფლაცია ზომიერ სრდას დაიწყებს, თუმცა მიზნობრივ ინფლაციას დაბალი დონეზე რეგულირება წელიწადს,

ისე მოხვედრის წლის დასაწყისშიც. აპრილში ფლოურმა ინფლაციამ - 2,2% შეადგინა.

ამერიკული პატენტო მართულ პროცესების

საქართველომ აშშ-ში ქართული დვინის ადგილწარმოშობის დასახელების რეგისტრაციის პირველი ეტაპი დაასრულა. „საქპატენტო“-ს ცნობით, ამერიკის საპატენტო და სასაქონლო ნიშნების უწყებამ დამკვეთი დოკუმენტები თორმეტი დასახელების ქართული დვინის სახელი - „სხანგკარა“, „ქინამარაული“, „სინანადლი“, „ახაშინი“, „ყვარელი“, „მანავი“, „თელიანი“, „გურჯაანი“, „კახური“, „მეფეხანი“, „ტეფი“, „ვახიშვიანი“, უახლოეს თვეებში დასრულდება დანარჩენი ექვსი დასახელების რეგისტრაცია. ამით საქართველოს სახელმწიფოს ექნება განსაკუთრებული უფლება, განსაზღვროს აშშ-ის ტერიტორიაზე ქართული დვინის ადგილწარმოშობის დასახელების გამოყენების უფლების მქონე პირები და აკრძალოს დასახელების უკანონო გამოყენება.

მიღებულ იქნა კონკურენციის ახალი კანონი

საქართველოს პარლამენტმა მიიღო და საქართველოს პრეზიდენტმა 2012 წლის 8 მაისს მოაწერა ხელი კონკურენციის ახალი ჩარჩო კანონი - „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“. აღნიშნული კანონი გამოქვეყნდა 2012 წლის 25 მაისს და ძალაში შედის გამოქვეყნებიდან მე-60 დღეს.

კონკურენციის ახალი ჩარჩო კანონის უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს საქართველოში ბაზრის ლიბერალიზაციის, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის ხელშეწყობა. ის მოიცავს ეკონომიკის ყველა სფეროს, რაც მეტად მნიშვნელოვანია. ამასთან, კანონით არის განსაზღვრული გარკვეული გარდამავალი პერიოდი კომუნიკაციებისა და ენერჯეტიკის სფეროში. კერძოდ, - ელექტრონული კომუნიკაციების სფეროში დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებაზე და კონკურენციის შემზღვეველ ხელშეკრულებებზე გადაწყვეტილებებისა და შეთანხმებულ შედეგებზე სხვადასხვადასხვა მხრივ 2016 წლის 1 იანვრიდან. ასევე, ამ კანონის რეგულირების სფეროში შეიქმნება ენერჯეტიკისა და, ბუნებრივი გაზის

საქართველოს

სფეროში დადებულ ხელშეკრულებები და გადაწყვეტილებები მხოლოდ 2018 წლის 31 დეკემბრის შემდეგ.

მომავლთა რემსტრი 30%-ით გაიზარდა

2012 წლის 2 აპრილის მონაცემებით, მოვალეთა რეესტრში 61700 ადამიანია რეგისტრირებული. ერთ წელიწადში ეს მაჩვენებელი 30%-ით გაიზარდა - 2011 წლის აპრილის დახვეწისათვის. მოვალეთა რეესტრში რეესტრირებულია რაოდენობა 47 835-ს შეადგენდა. რეესტრის მონაცემები სწრაფად იცვლება მასში ახალი პირების რეგისტრაციისა და რეესტრიდან მოვალეების ამორიცხვის შედეგად.

შპრპი მონების ბაზრზე ფასები მცნა

უძრავი ქონების ბაზარი ვარდნას განაგრძობს. ექსპერტთა აზრით ამ ვარდნის რამდენიმე მიზეზი არსებობს: ძვალადი მსყიდველობითი უნარი, 2)საბანკო ხესხის გაყვამის სირთულე, 3)მაღალი საბროკერტო განაკვეთი და 4)პოლიტიკური ვითარება. უძრავი ქონების სააგენტოს მონაცემებით, შარსან გაყიდვა 30%-ით შემცირდა და კლება წლებულსაც გრძელდება, თუმცა ბიზნეს ფასები თითქმის არ იცვლება. „ახალი მშენებლობების კვლევა - ფასების ანალიზი“ წარმოადგინა „ილიაუნი ბიზნეს რევიუ“, რომლის ფარგლებში 39 სამშენებლო კომპანია შეისწავლეს. თბილისში პირველად საცხოვრებელ ფართზე ყველაზე მაღალი ფასი (ე.წ. თეთრი კარკასი) ავლაბარშია (\$3000 1 კვ.მ-ზე), ყველაზე დაბალი ფასი კი თბილისშია (\$480 1 კვ.მ-ზე). ახალი მშენებლობების ყველაზე დიდი არჩევანი საბურთალოსზეა, ყველაზე მცირე - შთაწმინდა-კრწანისის რაიონში.

საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე მძიმე კრიტიკა

საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე მძიმე კრიტიკა, სოლო ქართული საბანკო სექტორი ეკონომიკის ხარჯზე იზრდება, - ნათქვამია „ახალგაზრდა ფინანსისტა და ბიზნესმენთა ასოციაციის“ კვლევაში. 19 ბანკი საქართველოს შიშის ქვეყნისათვის საკმაოდ დიდი რიცხვია, მაგრამ კონსერვაციის ხარისხი მაინც დაბალია. საკრედიტო რესურსის სიჭიროთ საქართველო მსოფლიოში ერთ-ერთი ლიდერია და მსოფლიო ბანკის მონაცემებით (2010), კრედიტებზე საბროკერტო განაკვეთები საქართველოზე მაღალი მხოლოდ 7 ქვეყანაშია. საშუალო შეწონილი განაკვეთი საქართველოში ხესტებზე 24,2%-ია, ხოლო რსკის პრემიის საშუალო მაჩვენებელი -

14,7%. მეზობელ სომხეთში ეს მაჩვენებელი განვითარებულ ქვეყნებში 15-44%-ს ფარგლებში მერყეობს. საქართველოში ბანკების მიერ გაცემულ მოლოანი კრედიტები მშპ-ის 33,8%-ია, ავსტრიაში - 137%, ბელგიაში - 117,1%, ბულგარეთში 7%, დანიაში - 216,8%, თურქეთში - 69,3%, უკრაინაში - 78,6%. კრედიტების სიჭიროთ გამო ქართულ კომპანიებს მხოლოდ 40% მიმართავს ბანკები ფინანსური სახელაღებების მოსაპოვებლად.

საქართველოს მსოფლიოში პოტენციალი

ინოვაციური პოტენციალის დონა, საქართველო 142 ქვეყანას შორის 118-ე პოზიციაზე, თუმცა შარსანდელთან შედარებით მდგომარეობა 7 საფეხურით აქვს გაუმჯობესებული. 2011-2012 წლის „გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი“ (Global Competitiveness Index) ანგარიშში საქართველო მეზობელ ქვეყნებს შორის ბოლო ადგილზეა. აზერბაიჯანი მე-60 ადგილზე, თურქეთი 69-ზე, რუსეთი -71-ზე, უკრაინა - 74-ზე, სომხეთი კ 112-ზე. ინდექსი ყოველწლიურად ითვლება დღის ეკონომიკური ფორუმის ფეხუფის მიერ. მაშინავე კვლევისას 142 ქვეყნის 14 ათასამდე მაღალი რანგის ბიზნესმენი გამოიკითხა.

აზტომობილების რაოდენობა საქართველოში

კვლევითი სააგენტო „ავტოსტატის“ რეიტინგით, რომელსაც შეფასებულია 100 ქვეყანა 1000 სულ მოსახლეზე ავტომობილების რაოდენობის მიხედვით, საქართველოში 2011 წლისათვის 750 ათასი ავტოსატრანსპორტი ხაშუალება იყო რეგისტრირებული, ანუ სოფელ 1000 ადამიანზე 171 ავტომობილი მოდიოდა. რეიტინგის მიხედვით, ლიტვაში ეს მაჩვენებელი 555-ია, ესტონეთში - 471, ლატვიაში - 459, რუსეთში - 271, ყაზახეთში - 199, უკრაინაში - 161, მოლდავეთში - 146 და აზერბაიჯანში - 104 რეიტინგის ლიდერი მონაკია, სადაც 1000 ადამიანზე 908 ავტომობილი მოდის, მეორე ადგილზე აშშ-ში 802 ავტომობილი. მას მოსდევენ ისლანდია, ლუქსემბურგი, ახალი ზელანდია და სხვ. ჩინეთი რეიტინგში 86-ეა, იქ ყოველ 1000 კაცზე 47 ავტომობილი მოდის.

„ეკო-დაიჯესტი“ ქართულ ეურნალ-გაზეთებსა და სხვა წყაროებზე დაყრდნობით მოამზადა ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტმა **თამაზა შატალაშვილმა**

ახალი მსოფლიო

სლავა ვატიშვილი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის
უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

შალვა გომიაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

კონკურენტ ეკონომიკურ აგენტებს შორის შეთანხმებებს, რომელსაც პორიზონტალურ შეთანხმებებს უწოდებენ, შეუძლია შეამციროს, გამორიცხოს ან გააძლიეროს კონკურენცია მაგალითად, შეთანხმებები ფასების ან მოცულობის დანაწილების შესახებ, ამცირებენ კონკურენციას. ამიტომ, რეგულაციების კანონმდებლობით, ასეთი „შეზღუდავი“ შეთანხმებები სერიოზულ დანაშაულად ითვლება და სამართლებრივ დევნას ექვემდებარება. თუმცა ცალკეულ შეთანხმებებს შეუძლიათ ამაღლონ კონკურენციის უწყვეტობა მაგალითად, კონკურენტებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ ერთობლივ ინვესტიციებზე ან კვლევებზე, რომელთა განხორციელებასაც ცალკე ვერ შეუძლებდნენ ასეთი შეთანხმება საწარმოს ხარჯების შემცირებას იწვევს.

ზოგადად ტერმინი „პორიზონტალური შეთანხმება“ მოიცავს შეთანხმებებს ფაქტიურ და პოტენციურ კონკურენტებს შორის. იმისათვის, რომ საწარმოები ერთმანეთის კონკურენტებად ჩაითვალოს, ისინი უნდა იყვნენ დამოუკიდებელი მიწოდებლები ან - დამოუკიდებელი მყიდველები ერთსა და იმავე ბაზარზე (ერთი საწარმო არის მეორე საწარმოს პოტენციური კონკურენტი, თუ მას განზრახული აქვს შეიღაცე გასახიფტეოდ ბაზარზე, სადაც მეორე საწარმო უკვე მოქმედებს როგორც მიწოდებელი). აქედან გამომდინარე, პორიზონტალური შეთანხმებების ანალიზი იწვევს განსახიფტეოდ ბაზრების მონიშვნით. თუ ორი საწარმო სხვადასხვა ბაზრებზე მოქმედებს როგორც მიწოდებელი ისე, რომ არც ერთს არ აქვს მეორე ბაზარზე შესვლის სურვილი, მაშინ ეს საწარმოები არ წარმოადგენენ არც ფაქტიურ და არც პოტენციურ კონკურენტებს. მათ შორის დადებული შეთანხმებები ვერ იქნება პორიზონტალური.

შესაბამისად, ბაზრის მონიშვნის პროცესში პირველი რიგის ამოცანას წარმოადგენს როგორც ფაქტიური, ისე პოტენციური კონკურენტების დადგენა. აქვე მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული პოტენციურ კონკურენტთან შეთანხმების ნეგატიური ეფექტი, რომელიც შეიძლება იყოს ორი ტიპის: უცდარი ნეგატიური ეფექტი წარმოიშობა იმის გამო, რომ პოტენციური პარტნიორის ბაზარზე შესვლის საფრთხე გაუელანს ახდენს ფაქტიური მიწოდებლების ქცევაზე. თუ ასეთი საფრთხე თავიდანაა აღიარებული პორიზონტალური შეთანხმებით, მაშინ ფაქტიურ მიწოდებლებს დამატებითი სიერცე შეექმნება ანტიკონკურენტული ქცევისათვის. პოტენციურ კონკურენტთან შეთანხმების მუდმივ ნეგატიური ეფექტი ნდვება მაშინ, თუ შეთანხმება ბაზარზე შესვლისას დაბრკოლებებს უქმნის ახალ კომპანიას, რომელიც შევიდოდა ბაზარზე ასეთი შეთანხმების არარსებობის შემთხვევაში.

ამასთან, ზოგიერთი პორიზონტალური შეთანხმება უარყოფით ზეგავლენას ახდენს კონკურენციაზე და არაა ხაზარგებლო მყიდველებისათვის. ასეთ შეთანხმებებს მიეკუთვნება შეთანხმებები:

- ✓ ფასებზე ტარიფებზე, შეღავათებსა და ნებისმიერ სხვა ხარჯებზე;
- ✓ აუქციონის ფასებზე (ცარდა ფასების ერთობლივი შეთავაზებისა, რომელიც შეთავაზება ეაჭრობის ვაგრძელების მხურველ მხარეს);
- ✓ წარმოების მოცულობაზე;
- ✓ ბაზრის გაყოფაზე - ტერიტორიის, საიონდის, მყიდველების და სხვა ფაქტორების მიხედვით;

ახალი ეკონომიკა

✓ ეკონომიკური აგენტების) ბაზრიდან „ადაქვეებაზე“ დაან ბაზარზე შესვლის სხვაგვარ შესუღვდაზე;

✓ კონკრეტულ მიდგეველებთან ან გამიდეველებთან კონტრაქტების დადეების შესუღვდაზე (ურზე).

არსებობს ისეთი შეთანხმებებიც, რომლებიც ერთდროულად ახდენენ როგორც კონკურენციის ხელშეწყობას, ისე ანტიკონკურენციულ სემოქმედებას. შესაბამისად აუცილებელია მათი გაანალიზება თითოეული კონკრეტული შემთხვევისათვის. ასეთი მიდგომა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შედეგი პორიზონტალური შეთანხმებების მიმართ:

- ✓ ბაზარზე საქონლის გატანის, მარკირების, სხვა სტანდარტების შესახებ;
- ✓ ერთობლივი ან შესუღვდული რეკლამის ან საბაზრო წახადისების შესახებ;
- ✓ კადრების ერთობლივი მომზადების შესახებ;
- ✓ განსაზღვრული ინფორმაციის გაცეცის შესახებ;
- ✓ სამეცნიერო-ტექნიკური გამოკვლევებისა და დამუშავებების შესახებ.

ანტიკონკურენციული ქცევის ტიპებს, რომლებიც შესაძლოა ამ ტიპის პორიზონტალური შეთანხმებების შედეგს წარმოადგენდეს, მიეკუთვნება კონკურენტების მოშორება ბაზრიდან (მაგალითად, რეკლამის სტანდარტებისა და შესუღვდების განსაზღვრის გზით).

ასევე შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს შეთანხმებებს, რომლებიც ეხება - ინფორმაციის გაცეცას, სამეცნიერო-ტექნიკურ გამოკვლევებს და დამუშავებებს.

ზოგიერთი შეთანხმება ძალზე განსაზღვრულადაა ინტერპრეტირებული სხვადასხვა ქვეყნების კანონმდებლობებში, რაც განპირობებულია ეკონომიკური მოდელის განსხვავებებით. მათ შორის საინტერესოა შეთანხმებების ისეთი ტიპები, როგორცაა:

➤ „მცირე“ შეთანხმებები

შეთანხმებების კონკურენციული სემოქმედება, სხვა ფაქტორებთან ერთად, დამოკიდებულია ბაზრის სტრუქტურაზე და შეთანხმების მონაწილე მხარეთა საბაზრო მდგომარეობაზე, რაც უფრო მეტადაა ბაზარი კონცენტრირებული, ჰყავს მსხვილი გამიდეველების მცირე რაოდენობა, ასევე, რაც უფრო მსხვილ საწარმოებს წარმოადგენენ შეთანხმების მონაწილეები, მით უფრო შესაძლებელია შეთანხმების ანტიკონკურენციული სემოქმედება. მაგალითად, ორ მცირე მიწოდებელს შორის

დადებული შეთანხმება ფასების შესახებ, უფრო ნაკლებ სემოქმედებას ახდენს კიდრეუბიერებზე შეთანხმება მსხვილ მიწოდებელს შორის. ამის მიზეზი ისაა, რომ კონკურენტებს, რომლებიც არ არიან შეთანხმების მონაწილეები, შეუძლია ადვილად „დაანგრონ“ შეთანხმება: მათთვის ბევრად ადვილია გაზარდონ გაყიდვები მცირე მოცულობით. უნდა ითქვას ისიც, რომ თუ კონკურენტები, რომლებიც არ არიან შეთანხმების მონაწილეები, ვერ შეძლებენ თავიანთი გაყიდვების გაფართოებას (შესაძლოა საწარმო სიმძლავრეების ნაკლებობის გამო), მაშინ მცირე მიწოდებელს შორის დადებული შეთანხმებება შეიძლება ანტიკონკურენციული სემოქმედება მოახდინოს ბაზარზე.

➤ კლებადი ბაზარი

ზოგიერთ საწარმოს შეუძლია განაცხადოს, რომ პორიზონტალური შეთანხმებები ვერ ახდენენ სემოქმედებას კლებად ბაზარზე. ზოგიერთი კანონმდებლობა ნებას რთავს ასეთ ბაზარზე მოქმედ საწარმოებს დადონ შეთანხმებები წარმოების მოცულობის განსაზღვრულ ფარგლებში შემცირებაზე. თუმცა, ეს არ გულისხმობს შეთანხმებებს ფასებსა ან მიდეველების დანაწილებაზე.

ამასთან, შეთანხმებები წარმოების მოცულობის შემცირებაზე საეკონომიკურ არ არის, რადგან ყველაზე უფრო ნაკლებეექტურ საწარმოებს შეუძლიათ დატოვონ ასეთი შეთანხმებისაგან თავისუფალი ბაზარი. ამ თვალსაზრისით, შეთანხმებები ექსპურება მხოლოდ ანტიკონკურენციულ მიხედვით. ამ არგუმენტის დოგმა მდგომარეობს იმაში, რომ გადაწყვეტილებას წარმოების მოცულობის შესახებ განაპირობებს მონაცემები მომავალი მწარმოებლობისა და ფასების შესახებ. აქედან გამომდინარე, შეთანხმებები წარმოების მოცულობების შესახებ, წარმოადგენენ შეთანხმებებს კონკურენციის ბუნების შესახებ.

➤ იმპორტიორი და ექსპორტიორი კარტელები

პროდუქციის კარტელურ შეთანხმებაში მყოფი იმპორტიორი ეკონომიკური აგენტები ხანის აყენებენ მიდეველებს თავიანთი ქვეყნის შიგნით. ასეთი კარტელები შეიძლება განხილული იქნენ როგორც ფასების ან რაოდენობების შესახებ პორიზონტალური შეთანხმების ნებისმიერი სხვა ტიპი.

რაც შეეხება ექსპორტიორთა კარტელებს, მათ დახასიათება უფრო რთულია. ისინი ანტიკონკურენციულ სემოქმედებას ახდენენ

ახალი პირობები

მხოლოდ (ან უცხოურ) ბაზარზე მხოლოდ მაშინ, თუ ექსპორტიორი კარტელი საქონლის მხოლოდ მიწოდების მნიშვნელოვან ნაწილს უზრუნველყოფს. თუ ექსპორტიორი კარტელი მხოლოდ ბაზარზე ნაწილობა, მაშინ, ფასების ზღვა მოქმედებს როგორც გადასახადი დანარჩენი მხოლოდოსათვის. შესაბამისად, მთელი მხოლოდიდან ხდება ფულის შემოდინება კარტელში. რა თქმა უნდა, ეს კარგია კარტელის მონაწილეობისათვის, მაგრამ ამ ვარაუდებამ შეიძლება უარყოფითად იმოქმედოს კარტელის ქვეყნის ეკონომიკაზე. ამასთან, კარტელის მონაწილეების შეუძლიათ გააფართოონ თავიანთი შეთანხმებები ისე, რომ მოიცვან გაუდევრი ქვეყნის ზონითაც. ინფორმაცია საექსპორტო გაყიდვების შესახებ, რასაც ისინი ერთობლივად ფლობენ, შეიძლება დაეხმაროს მათ შეთანხმების წესშეცვლაში ქვეყნის შიგნით. ამასთან, არაა გამორიცხული რომ შიდა ბაზარზე შესვლის პოტენციალის მქონე ეკონომიკურ აგენტებს, რომლებიც არ არიან ექსპორტიორი კარტელის მონაწილეები შეიძლება ამ პირობებზე საშუალება მაღალსონ რეპეტიანობის აუცილებელ მინიმალურ დონეს მხოლოდ შიდა ბაზარზე განხორციელებული გაყიდვების შედეგად, რის გამოც ისინი საერთოდ ვერ შეუძენ ბაზარზე.

ცალკე აღნიშნავს საჭიროებს საკითხი ერთობლივი საწარმოების შესახებ, რომლებიც მყოფებიან პოროზონტალურ შეთანხმებებსა და საწარმოების სრულ შერწყმას შორის ინტერვალში. ერთობლივ საწარმოებს შეუძლიათ ერთის მხრე შეხლდნ კონკურენცია, ხოლო მეორე მხრე ხელი შეუწონ მის განვითარებას ისეთ სფეროებში, როგორცაა ბუნებრივი რესურსების ფართომასშტაბიანი სიბა და ექსპლუატაცია, ფართომასშტაბიანი სინქრონი და სამწებდლო პროექტები, მყიდველთა გაერთიანებების შექმნა ტვირთ და საშუალო ფირმების მიერ, აგრეთვე სამკინორო-ტექნიკური კვლევები და დამუშავებები. ამ საწარმოების ანტიკონკურენციული ზემოქმედება შეიძლება წარმოადგინდეს ინფორმაციის გაცემის პროცედურების გამარტივებისა და ანტიკონკურენციული შეთანხმებების შედეგს.

ერთობლივი საწარმოების ანტიკონკურენციული ზემოქმედების მაგალითებს წარმოადგენს:

- ✓ კონკურენციის დიკვირაცია ან შემცირება ერთობლივი საწარმოს პარტნიორებს შორის;
- ✓ კონკურენციის შემცირება ერთობლივი საწარმოს პარტნიორის მხრიდან. ანუ როდესაც პარტნიორი მოქმედებს დამოუკიდებლად,

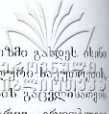
ერთობლივი საწარმოს ინტერესების მიხედვით:

- ✓ ბაზრის ანტიკონკურენციული დამხრე, როდესაც ვერტიკალური ერთიერთობები ერთობლივ საწარმოსა და პარტნიორებს შორის, აუცილებელი ნდელულისა და ნახევარფაბრიკატების ხელმისაწვდომობის შესაძლებლობებს უსაბაზო პოტენციურ კონკურენცებს.

გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში, ზოგჯერ იქმნება ერთობლივი საწარმოები, სადაც ადგილობრივი პარტნიორი იღივს ხის მონობლივის წარმოადგენს. ჩვეულებრივ, ადგილობრივი პარტნიორი წარმატებით მოქმედებს ტექნოლოგიების გადაცემის სფეროში. როგორც წესი, უცხოელი პარტნიორის წარმატების საწინააღმდეგე უშირატესობა სხვა უცხოელ მტოქმეობთან შედარებით, ადგილობრივ ბაზარზე თუმა, თუ ადგილობრივი პარტნიორი დიდი ხნის მონობლივისტია, ასეთმა ერთობლივმა საწარმომ, შეიძლება მომავალში შეამციროს კონკურენცია ადგილობრივ ბაზარზე.

პრობლემა ჩნდება მაშინ, როდესაც არსებობს უცხოელი მეწარმეების შეხლდული რაოდენობა, ადგილობრივი პარტნიორი აწარმოებს რამდენიმე სახეობის პროდუქტს და მონობლივისტია თითოეული მათგანის ბაზარზე. ხოლო ზოგიერთი ბაზარი – არ არის ბუნებრივი მონობლივის სფერო. ამ შემთხვევაში, ადგილობრივ პარტნიორს შეუძლია შეამციროს კონკურენცია თითოეულ ბაზარზე ერთობლივი საწარმოების ჯაჭვის შექმნის გზით. მაგალითად, დავუშვათ, რომ არსებობს ექვსი მულტინაციონალური სატელეკომუნიკაციო საწარმო, რომლებიც მრავალი დასახელების საკონკულს უწყობენ, და ექვსი სხვადასხვა სასაკონლო ბაზარი, რომლებზეც მხოლოდებს ახორციელებს ადგილობრივი საწარმო. დავუშვათ, რომ ეს ადგილობრივი საწარმო ქმნის ექვს ერთობლივ საწარმოს, თითოეული მათგანი აწოდებს ბაზარს სხვადასხვა საკონკულს და თითოეულ მათგანს პყავს სხვადასხვა უცხოელი პარტნიორები. ასეა განვიხილოთ, თუ რა სტიმული ექნება უცხოელ პარტნიორს. იგი დებულბს შემოსაგაღს ერთობლივი საწარმიდან, ერთ ბაზარზე გაყიდვებით. უცხოურ საწარმოს შეუძლია განიხილოს მეორე ბაზარზე შესვლის შესაძლებლობა, რომელიც კონკურენციას უწყევს ადგილობრივ პარტნიორს. მაგრამ, მისი დამოუკიდებელი ერთობლივი საწარმიდან, შეიძლება დამოკიდებული იყოს ადგილობრივი პარტნიორის მიდიან შემოსაგდებზე. თუ ასეა, მაშინ უცხოელი

საქონლის მფლობელი

პარტნიორის სტიმული, რომ შევიდეს მეორე ბაზარზე, შემცირდება შედეგად, თითოეულ ბაზარზე შემცირდება კონკურენცია ერთობლივი ხაწარმოების ფაქტის არსებობის გამო (კონკურენციის შემცირების ანალოგიური ფორმა წარმოიშობა მაშინ, თუ ერთიერთდაკავშირებული ერთობლივი ხაწარმოების მოიცავენ სხვადასხვა ტერიტორიებს, და არა სხვადასხვა სახაწონდო ბაზრებს).

მეორე პრობლემა იქმნება მაშინ, თუ ერთობლივი ხაწარმოს შექმნის შესახებ შეთანხმება **კეცავს ბაზარს სხვა ეკონომიკური აგენტებისათვის. ერთობლივი ხაწარმოს შესახებ შეთანხმების შეუძლია მისცეს უცხოელ პარტნიორს აუცილებელი ნედლეულისა და ნახევარფაბრიკატების მიღების ექსკლუზიური უფლება სხვა საქონლის მისაწოდებლად. ასეთ შემთხვევაში, ფაქტის კეცვა დონეზე არსებული ბაზარი 'დაიხურება' ახალი სუბიექტებისათვის. შესაბამისად, ისინი ვერ შეედენ ასეთ ბაზარზე, ან შეედენ ძალიან დიდი დანახარჯებით, რის გამოც ამ ბაზარზე კონკურენცია შემცირდება.**

მესამე პრობლემა თავს იჩენს ერთი საკანონმდებლო/ეკონომიკური სისტემიდან მეორეზე არასრულად გადასვლის დროს. დაეუშვათ, რომ ბაზარზე არსებობს ადგილობრივი არა ბუნებრივი მონოპოლია. ასეთ შემთხვევაში, უნდა ვიფარაულოთ, რომ ამ ბაზარზე კონკურენცია განვითარდება, მაგრამ, თუ ადგილობრივ პარტნიორს შეუძლია მიიღოს ამ ბაზარზე მიწოდების გრძელვადიანი ექსკლუზიური უფლება, მაშინ მყოფევი იძულებით აღმოჩნდება მონოპოლისტის პოზისში. მეორეს მხრივ, ექსკლუზიური უფლებების ზოგიერთი სახეობა შეიძლება აუცილებელი იყოს, რათა ადგილობრივ ბაზარზე ინვესტიციების სტიმული შეუქმნას უცხოელ პარტნიორს.

ეკონომიკაში, სადაც მრავალი მონოპოლია და მონოპოლიური ბაზრები არსებობს, საქართველოს ერთობლივი ხაწარმოები შეიძლება კონკურენციის

სწრაფად განვითარების მექანიზმი გახდეს. ისინი ქმნიან ნიადაგს ინტელექტუალური საკუთრების, საქონლისა და მომსახურებების უცვლელად მიწვევებს შორის. მეორეს მხრივ, ერთობლივი ხაწარმოების შესახებ შეთანხმებების ზოგიერთი პირობა შეიძლება შედა ბაზრის მონოპოლიზაცია გამოიწვიოს.

სასარგებლოა არსებობდეს მარტივი წესები, რომელიც დაგვეხმარება განვსაზღვროთ, თუ რა გარემოებები (ფაქტორები) უწყობენ სუფს ანტიკონკურენციულ შეთანხმებებს. მის აქვს გარკვეული პრაქტიკული ღირებულება და შესაბამისად შეხატლებელია მსჯელობა შეთანხმებების ანტიკონკურენციულობაზე ისეთი პარამეტრების ანალიზით, როგორცაა:

- კონკურენტების რაოდენობა;
- შესვლის ბარიერი;
- საქონლის ერთგეაროვნება ანუ „სტანდარტიზაცია“;
- მიდევლეების რაოდენობა;
- დათმობების ხერხები;
- ანალოგების პირიციპი.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ პორტიონტალურმა შეთანხმებებმა, შეიძლება როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი ზეგავლენა იქონიოს კონკურენციაზე. არსებობს შეთანხმებების ისეთი ფაგუფები, რომლებიც ანტიკონკურენციულია თითქმის ყველა შემთხვევაში. ისინი მოიცავენ კონკურენტების შეთანხმებებს - ფასების, ბაზრების დანაწილების, ბაზრებიდან სხვა ეკონომიკური აგენტების განდევნის, კონკრეტულ მეწარმე სუბიექტებთან კონტრაქტების გაფორმებაზე უარის შესახებ. სხვა შეთანხმებების შემოქმედებები ფასდება თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში. ამასთან, ყოველთვის უნდა იქნეს გათვალისწინებული შეთანხმებების შესაძლო ზემოქმედებები ეკონომიკური აგენტების კონკურენციულ შესაძლებლობებზე.

ბაზრეყინაზული ღირებულება:

1. გოგიაშვილი შ. 2009. კონკურენციის ეკონომიკური პოლიტიკა და საკანონმდებლო პრაქტიკა საქართველოში. თბილისი: საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“.
2. გოგიაშვილი შ., ფეტქვალია ს. 2007. კონკურენცია და ანტიმონოპოლიური რეგულირება (დეკტიების კურსი). თბილისი: გამომცემლობა „ლიონ“.
3. ფეტქვალია ს. 2007. კონკურენციის თეორია და ანტიმონოპოლიური რეგულირება საქართველოში. თბილისი: გამომცემლობა „ლიონ“.
4. ფეტქვალია ს., გოგიაშვილი შ. 2012. ეკონომიკური კონკურენცია (ბაზრის კონკურენციულობის ანალიზის მეთოდური საკუთრების). თბილისი: გამომცემლობა „ლიონ“.
5. საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მასადა, თბილისი, გ. ზანტურაის ქ. 12.

საბაზო პარტნიორები

თამაზ კვანტრავა
საქართველოს სოფლის
მეურნეობის აკადემიის წევრი

კაკაბა კოლუაშვილი
საქართველოს სოფლის
მეურნეობის აკადემიის წევრი

სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის ძირითადი ძეგა გლუხკაცის მოფრთხილება და საზოგადოების გამოსაკებად მისი შრომის სტიმულირება (მიწასთან მარადიული ურთიერთობა), ქვეყნის სურსათით თვითუზრუნველყოფა, სოფელსა და ქალაქს შორის სოციალურ-კულტურული განსხვავებების შემცირება.

სოფლის მეურნეობისადმი დიდი ყურადღება თანამედროვე მსოფლიოში ორი ძირითადი მოსაზრებითაა განპირობებული:

- სურსათით თვითუზრუნველყოფა უსაფრთხოებისა და მდგრადობის გარანტიაა. მსოფლიო მოსახლეობაში საშუალო ფენის მკვეერი ზრდა იწვევს საკვებზე მოთხოვნასა და, შესაბამისად, მასზე ფასების გაზრდის უზრუნველყოფის რისკს. ამიტომ სასურსათო უზრუნველყოფის სტრატეგიულ გათვლაში ერთ-ერთ წამყვან ადგილს დაიკავებს

- სასოფლო-სამეურნეო წარმოება ერთიანი ინტეგრირებისა და კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვანი ელემენტია. კულტურულად, სოფელი და ღონიერი გლუხკაცის წყნე ურის თვითმყოფადობის (ეკონომიკისა და რეაობის) შენარჩუნების ერთ-ერთი მსაღერ იარაღია

გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს სოფლის მეურნეობის მდგრად და კავშირებული სოფლის, როგორც ტერიტორიული ერთეულის (სოფლის სტატუსი, რეალური თვითმართველობა, ინტიტუციონალური და ინფრასტრუქტურული მოწყობა) განვითარების საჭიროება. ამიტომ ერთიან სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკასთან ერთად დახვედრითი მოქმედება სოფლის განვითარების პოლიტიკა. მისი მიზანია სოფლის მოსახლეობის

სოციალური სტატუსის გათანაბრება ქალაქის მოსახლეობასთან, რასაც სოფლად მოსახლეობის შენარჩუნებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს.

სოფლის მეურნეობა განვითარების კონცეფციებისა და სტრატეგიების ნაკლებობის ნაშედეგად არ განიცდის. მათ შორისაა 1997 წელს საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით დამტკიცებული კონცეფცია, შემდგომ წლებში სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, სოფლის მეურნეობის მცენიერებათა აკადემიისა და საქართველოს ეროვნულ მცენიერებათა აკადემიის მიერ შემუშავებული და მოწინაველი დოკუმენტები. მიუხედავად ამისა, სოფლის მეურნეობის განვითარებას საფუძვლად არც ერთი მათგანი არ დაედო, როგორც ამბობენ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისადმი მათი შეუსაბამობის გამო.

სამაგიეროდ აღნიშნული ნაკლი სრულადაა გამოსწორებული სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ახლად შემუშავებულ "საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიაში: 2012-2022", რომელშიც ნათქვამია, რომ „მოაგრობა ამბობს რა შეტყუვლად უარს სახელმწიფო სუბსიდიებზე, მიხნად ისახავს სოფლის მეურნეობის გრძელვადიან განვითარებას ინვესტიციების მოზიდვის გზით. ამგვარი პოლიტიკის მიზანია არის ის, რომ ბაზარმა თავად გამოკეთოს ის სექტორები, რომლებიც არიან კონკურენტუნარიანები და მათ გააწნაით განვითარების პოტენციალი“. (გვ.10)

ეს არის ჯერ კიდევ 1994 წელს საერთაშორისო სავალუტო ფონდის (სსფ) მიერ შემოთავაზებული

მონიტარული მიმართულების ლიბერალური ეკონომიკური პოლიტიკის გაგრძელება, რომელიც ერთ სიბრტყეში განიხილავს ეროვნული მეურნეობის ყველა დარგს, მათ შორის სოფლის მეურნეობას, რომელსაც სხვა დარგებისგან განსხვავებით მრავალი ეკონომიკური თავისებურება და წარმოების ციკლურობა ახასიათებს და რის გამოც მას არ შეუძლია იყოს კონკურენტუნარიანი არა თუ ყველა, არამედ აგრესიულად სექტორის სხვა დარგების მიმართაც კი. იგი ფინანსური თვალსაზრისით არათეიკშიარ დარგია, რის გამოც საჭიროებს მძლავრ სახელმწიფო მხარდაჭერასა და სუბსიდირებას.

მსოფლიოში იშვიათია სახელმწიფო, მათ შორის ყველაზე ლიბერალური ეკონომიკური პოლიტიკის მქონე, სადაც სოფლის მეურნეობის დახმარებისა და სახელმწიფო რეგულირების სხვადასხვა ფორმებსა და მეთოდებს – აღინისტრაციულს, სამართლებრივს, პირდაპირს თუ არაპირდაპირს არ იყენებდნენ. აღნიშნული პრაქტიკიდან გამონაკლისია საქართველო, რითაც მას მსოფლიოში მართლაც პირველი ადგილი უჭირავს.

ბოლო წლებში, სახელმწიფო დახმარებისა და რეგულირების მეთოდების გაძლიერება, მნიშვნელოვანწილად სოფლის მეურნეობის წინაშე გაჩენილი ახალი გამოწვევებითაა განპირობებულიც გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) პროგნოზით 2040-2050 წლებსათვის მსოფლიოში მოსალოდნელია სურსათის მწვავე დეფიციტი, რაც გამოიწვევს მოშიშშილე ადამიანების რიცხვის ზრდას; იგივე გაეროსა და მსოფლიო ბანკის (მს) მონაცემებით დედამიწაზე დამთავრდა იაფი საკვების წარმოების ხანა. დასახელებულ გამოწვევებს თავისი მიზნუბი აქვს, რასაც სახელმწიფოები შესაბამისი პრევენციული ზომებით პასუხობენ როცა როცა – სტრუქტურული მუშაობის გაძლიერება მცენარეთა გავლენაგამძლე ჯიშების გამოსაყვანად, მალადმწარმოებლური ენერგოდამოკავი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების შექმნა, სარწყავი წყლის ეკონომიკური გამოყენება, ხასნავი მიწების გაზრდა დაბალი კატეგორიის სავარგულეების ტრანსფორმაციის გზით. მიწების შესყიდვა სხვა სახელმწიფოებში (ნაცნობი სურათია). ქვეყნის მოსახლეობის სურსათით თვითურუნეფლყოფის კურსის გაძლიერება, საკვები პროდუქტებით თავისუფალი ვაჭრობის პოლიტიკის გადახედვა, სასურსათო პროდუქტებზე ფასების რეგულირების მექანიზმების შემოღება და მრავალი

სხვა. ყველაფერი ეს საკუთარ მომხმარებელზე ზრუნვითაა განპირობებული. აშშ-ის ფერმერის შემოსავლებში თითქმის 85 პროცენტი ფასის ოპტიმალური დონის შენარჩუნებისათვის გაწეულ ხარჯებზე მოდის. 2005-2010 წლებში ევროკავშირის ქვეყნები აგრარული სექტორის მხარდასაჭერად ყოველწლიურად გამოყოფდნენ - 100-130 მილიარდ აშშ დოლარს, ანუ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის საერთო ღირებულების 45 პროცენტს იაპონიამ სოფლის მეურნეობისადმი დახმარება დარგის შიდა პროდუქტის (მშპ) -78, ნორვეგიამ-მ, აშშ-მ-25, ევროკავშირმა - 39 პროცენტზე გაზარდეს. იაპონიამ სოფლის მეურნეობაში გაცივმულ კრედიტებზე პროცენტი ნულამდე, ხოლო აშშ-მ - 2,5-მდე დაწია. სახელმწიფო დახმარება ერთ პექტორ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე განაგრძობს ევროკავშირის ქვეყნებში შეადგინდა 843, აშშ-ში - 155, კანადაში - 79, იაპონიაში-9529, ნორვეგიამ-2882 აშშ დოლარს. მაგალითები იმეტომ არ მოგივტანია, რომ მეტეც ახე უნდა მოვიტყუთ, აქ მოთავარი ტენდენციის, აგრარული პოლიტიკის გაზარტება და მისი გაკეთება საერთო, რისი შესაძლებლობაც სახელმწიფოს აქვს.

განვიღოთ ოცი წლის მახისზე, თავისუფალი ბაზრის პირობებში თუ რა ცვლილებები მოსდა სოფლის მეურნეობაში ნათლად ჩანს შემდეგი შედარებიდან. გასული საუკუნის 80-იანი წლების მეორე ნახევართან შედარებით საქართველოში ნათესი ფართობები და მრავალწლოვანი ნარგავი საამჯერ შემცირდა. ყოველწლიურად დაეშუშებულა რჩება საკუთრებაში გადაცემულ მიწების 55-60%. ამავე პერიოდში ხორბლის წარმოება ყველა კატეგორიის მეურნეობაში შემცირდა 3-ჯერ, ბოსტნეულის 2,5-ჯერ, ჩიის მწეც ფოთლის 11-ჯერ. კვების ტენდენციით ხასიათდება პირუტყვის წარმოება და ხორციის წარმოება. საკუთარი წარმოების ხობდით მოსახლეობის თეთო ზრუნეველყოფის კოეფიციენტი - 8, კარტოფილით-86, ბოსტნეულით - 76 პროცენტამდე შემცირდა, მაშინ როცა ბოლო ორ პროდუქტსე ყოველთვის 100 პროცენტს აღემატებოდა. ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოება მხოლოდ საქართველოსა და ყირგიზეთში შემცირდა. წარმოების ზრდის ინდექსით საქართველო მსოფლიოს 194 ქვეყნას შორის 129 ადგილზეა.

აღსანიშნავია რომ შესაღარ წლებში სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოებისა და სხვა მანუენებლები დინამიკურად მცირდებოდა. ხოლო 2006 წლიდან აშკარად გამოხატული დაღმავალი ტენდენცია შეიძინა, რაც, ჩვენი აზრით, სავაგის

ახალი ბორნისტი

ვაჭარებისა და სურსათის იმპორტიორი მონოპოლიებისა და ოლიგოპოლიების გამოყენების გამო მოხდა. სასურსათო პროდუქტების იმპორტი ყოველწლიურად 750-950 მილიონ აშშ დოლარს შორის მერყეობს. ექსპორტი-იმპორტის შევარდნა დეფორმირებულია 1:3.5-თან. საქართველოს მოსახლეობის მიერ მოხმარებულ სურსათში თითქმის 80 პროცენტი იმპორტირებულია. ბოლო წლებში მონაცემებით, იმპორტირებული კარტოფილის, პომიდორის, კიტრის, ხაჭაპურის, ნორისა და სხვა მისთანა პროდუქტების ღირებულებამ 25-30 მილიონ აშშ დოლარს მიაღწია. თამბაქოს პროდუქციის იმპორტი 75-80 მილიონ აშშ-ს ტოლია, ხაშინ როცა თამბაქოს წარმოება საქართველოში პრაქტიკულად შეწყვეტილია. საქართველოს ყველა შესაძლებლობა გააჩნია პრაგმატული აგრარული პოლიტიკის პირობებში სურსათის იმპორტი 450-500 მილიონ აშშ დოლარით შეამციროს.

ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, თავისუფალი ბაზარი საქართველოს სოფლის მეურნეობას ვერ დააღვრებს თუნდაც მისი მრავალდარგოვნობის გამო. ისეთ პატარა ქვეყანაში, როგორც საქართველო, ეფრტიკალური ზონალობისა და ნიადაგურ-კლიმატური მრავალფეროვნების გამო, სოფლის მეურნეობის საწარმოო სპეციალიზაციის 11 ზონა და 3 ქვეზონა გამოყოფილია. საქართველო არ არის არც ვახახო და არც თურქმენეთი, სადაც სოფლის მეურნეობა რამდენიმე დარგითაა წარმოდგენილი, რომლებიც შესაძლოა დროთა განმავლობაში, საბაზრო მექანიზმების უმოქმედებას დაექვემდებარონ. საქართველოს სინამდვილეში ასევე გასათვალისწინებელია სოფლის მეურნეობის მრავალფეროვანი კულტურების მაღალი ხედილობითი წონა, რომლის რესტრუქტურისებაც განვითარებულ ქვეყნებშიც კი ხერხისულ წინააღმდეგობებთან არის დაკავშირებული. გაყურადღებოა ისიც, რომ ხეჩნ მოსახლეობას არ გააჩნია საბაზრო ვარგისობა, არა თუ მთლიანი საწარმოო ჯაჭვის, არამედ მისი ცალკეული პროცესის დამოუკიდებლად მართვის გამოცდილება. თავისუფალი ეკონომიკის პირობებში, ადგილობრივი ქმედებისთვის საჭირო უნარ-ჩვევები და რესურსები (ადამიანური, ფინანსური, ინტელექტუალური, ტექნიკური და სხვა) შეწარმის დაკარგული აქვს ბაზრის მოთხოვნებს რეაგირების უნარი, რომლის უამრავი მაგალითი არსებობს. არ უნდა დავკავიწმუდგავ სოფლის მეწარმის მენტალიტეტს, რომელიც უპირატესად სახელმწიფოზე იყო დამოკიდებული. და რასაც წინაზე უკეთ უცხოელები ითვლისწინებენ, როცა ბიზნესის დაწყებასვე პრეზიდენტთან ან

ხელისუფლების სხვა მაღალჩინოსნებთან შეხვედრას ცდილობენ.

სტრატეგიაში ნათქვამია, რომ მთავრობა ხელახერვდ პირობების შექმნის ინვესტიციების შემოღინებისათვის და ამახ სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის გადაწყვეტი მნიშვნელობა ექნება. ვერ გავარკვიოთ რა არის ინვესტიცია. მიწის ან სხვა უძრავი ქონების გაყიდვის ხანაცვლოდ მიღებული ფული, რომელიც ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილში აისახება და შემდეგ ხელფასების გაცემას ან სხვა სოციალური საკითხების მოგვარებას სმარდება, სახელმწიფომოხელეების შეხედულებისგან განსხვავებოთ, ინვესტიცია არ არის. ინვესტიცია წარმოების გაფართოებას, ახლის შექმნელობას, რეკონსტრუქციას, ინოვაციური პროექტების განხორციელებას ან სხვა მისთანა საქმიანობას უნდა სმარდებოდეს.

გასათვალისწინებელია, რომ ინვესტიციები, კრედიტებისა და სადაზღვევო საქმიანობის მსგავსად გაურობის სოფლის მეურნეობას, მოი უფრო თუ იგი უცხოური წარმოშობისაა. ყველაზე კარგ შემთხვევაში სოფლის მეურნეობაზე კომერციული ბანკების მიერ გაცემული კრედიტებს საერთო რაოდენობის მხოლოდ 1.5-2 პროცენტი მოდის. სოლო ინვესტიციების შემოღინების მიხედვით, იგი ბოლო ადგილზეა.

ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ვიდრე საქართველოს ორი უმინშენელოვანესი რეკონი ოკუპირებულია და დამყრობლის მიმართ შედეგიად აგრესიული რიტორიკა იმის, უცხოური ინვესტიციების შემოღინება ყოველთვის პრობლემური იქნება. სოფლის მეურნეობა არ არის ცხელი ფულის სვეტინტი სადაც მიდებული საფინანსო რესურსები მოკლე დროში იძლევა უკუგებას. სამსრეთ აფრიკიდან ბურგების გადმოსახლება საჩვენებელ მაგალითად ვერ გამოდგება, რადგან მათ იმდენად დიდი პრობლემები აქვთ, რომ უფრო რისკის გაწევა. თანაც თუ მხოლოდ უცხოური ინვესტიციების წახალისება მოხდება, რამდენიმე ათეული წლის შემდეგ, ალბათ, გვექნება სოფლის მეურნეობა, მაგრამ არ გვეყოლება ქართველი მეწარმე, რაც კონსომოლიტ-დემბრადებს ნაკლებად აადლეკებო.

სტრატეგია ნათელ ვახუხს არ იძლევა თუ რა უნდა ვაკეთდეს აგრარული მეცნიერების შენარუნებისა და მისი შემდგომი განვითარებისათვის, მდადეკადიფიციური სამეცნიერო კადრებისა და სპეციალისტების მომზადებისათვის. სასწავლო უმაღლეს სასწავლებლებთან კვლევითი საქმიანობის

ანალიზის მიზნით

მერქმის, როგორც ადამიანური, ისე მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის თვალსაზრისით მრავალი წელი დასჭირდება, რაც სერიოზული დანაკარგების გარეშე არ წაივლის. ასეთ სიტუაციაში სტრატეგიაში სოფლის მეურნეობის შეცნობრებათა აკადემიის სხვათაშორის მოხსენიება და უროვნული აკადემიის ოგნორირება, არ გვეთხის მართებული იყოს. გაორბულ შობებუდობის ტოვებს სტრატეგიის ავტორების დამოკიდებულენა სტანდარტიზაციისა და სერთიფიცირების მიმართ, რომელთა უმრავლესობა გაუქმებულია ბიზნესგარეშის გაუმჯობესების სიტყვით. აღმინდა, რომ რაც უფრო რთულდება წარმოებისა და მომსახურების სფეროები, რაც უფრო მეტი კომპონენტი მონაწილეობს პროდუქციის შექმნაში, მით უფრო მკაცრდება მოთხოვნები სტანდარტებისა და საქმიანობის სერთიფიცირებისადმი. აღნიშნული ტენდენციის ნათელი მაგალითია ევროკავშირის მოთხოვნა GSP პროგრამის ფარგლებში დრმა და კუვიდისმომცველ ვაჭრობის შესახებ მოდლაპარკების დაწების თაობაზე, რაც საბოლოო ჯამში გამოიწვევს მისაწოდებელი პროდუქციის გაბზვრებას, თუმცა მაღალი ფასები ევროკავშირისათვის გასაკვირი არ იქნება იგი მსმრად ფასებს საკუთარი ბაზრის დასაცავად იყენებს. სტრატეგიის ავტორები, ერთის მხრივ აღიარებენ, რომ მაღალი სტანდარტებისა და სარწმუნო სერთიფიკაციების უქონლობა აფერხებს მრავალი სახის პროდუქციის ექსპორტს, მეორეს მხრივ ვერ ელვებიან აღნიშნული საქმიანობის ნებაყოფლობითობის პრინციპებს, რაც პროდუქციის მიმდები სახელმწიფოსთვის გაუნებარი და მიუღებელია.

ხელმეტი ვგვიჩვენება მიწის ბანკის შექმნის, მედიორირებული მიწების ელექტრონული პროგრამების დეტალური აღწერა. იგი სტრატეგიის გვერდების შეგვების მკდელობის უფრო ჰგავს, ვიდრე პრობლემის გარშემო საქმიან მსჯელობას. სტრატეგიაში არაფერია ნათქვამი სოფლის მეურნეობაში არსებული მდგომარეობის შესახებ. სამაგუროდ ვურადლება განახილვებელია ქვეყნის მიეროკონომიკურ და სხვა მმართველებზე, რასაც რეალურ ეკონომიკაში არსებულ მდგომარეობასთან უმნიშვნელო შეხება აქვს. სტრატეგიის მიმართ ვგაქვს სხვა შენიშვნებიც, მაგრამ ამჯერად ამით დაეკმაყოფილდებით. ხეითთაღნიშნული არ ნიშნავს, რომ სტრატეგიაში არ არის საუბარი სოფლის მეურნეობისათვის უმნიშვნელოფანეს საკითხებზე. პირიქით, მივესალმებით სოფლის მეურნეობის

ფონდის შექმნის, ტექნიკის სამნიქმინ შექმნის ხად გუვრებში განთავსებას მსჯელობის კონსულტირება - დანერგვის (ექსტენცია), სოფლად კოლბორირების, დიზინფის, სახეეებელი მანდერების მოწყობისა და სხვა პრობლემების გადაწყვეტის გზების დასახები. ხეერთვის მიუღებელია თანამედროვე გლობალიზებულ სამყაროში საქართველოწინა ნამორჩენელი სოფლის მეურნეობის განვითარების ერთ რომელიმე ეკონომიკურ თვორიაზე მიბმის მკდელობა. ეს იმდენად ეწინააღმდეგება თანამედროვე სოფლის პრაქტიკას, რომ მისდამ ვიუტად ერთგულდება შეეცაბებული უნდა იქნეს როგორც ეკონომიკური ფუნდამენტალიზმის კლასიკური გამოვლინება და მეტი არაფერი. ეს გზა და მისზე დაყრდნობილი სტრატეგია შედეგ ვერ გამოიღებს.

დასასრულად, იმისათვის, რომ თავისუფალი ბაზარმა შექმნას ის, რასაც ხელმეწიფეთა კარგი ასრულება - პროდუქციის სოხვე - აუცილებელია სახელმწიფოს მხრივ აქტიური პოლიტიკის განხორციელება აგრობიზნესის ინფრასტრუქტურის შესაქმნელად. იგი პირველყოვლისა გამოიხატება სპეციალიზირებული აგროსაკრედიტო სისტემის შექმნით, რაც კრედიტს ხელმისაწვდომს გახდის და უზრუნველყოფს მოსივლის დასუყევის სისტემის ნამოსადაცებას. ინფრასტრუქტურის აუცილებელი ნაწილი უნდა გახდეს აგროტექნიკის, ქიმიური საშუალებების, საწვავის და ა.შ. უზრუნველყოფის ორგანიზება, უნდა წახალისდეს ეროგაგროფანი პროდუქციის სფეროში კომპერტების გამოყენება, მარკეტინგული დახმარება და, ასევე, ერთ-ერთ მთავარ კომპონენტად უნდა იქცეს სასოფლო რაინესში აგროტექნიკუმების ფართო ქსელის გამოშვრება, რომელიც შეძლებს ფერმერების პრაქტიკული ცოდნითა და შეყეებით აღჭურვას და გამოყრბებით მათი გადასხადების გარეშის შექმნას.

დაბოლოს, საუკეთესო იქნება საქართველოს მთავრობამ შექმნას აგრორული პოლიტიკის ეროვნული საბჭო, რომელიც შეეცაბება სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის სტრატეგიათ, სოფლის განვითარების პოლიტიკის, განახლებადი დარგობრივ პრიორიტეტების, კლდეების, სოციალური და ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური გარემოს ფორმირებისთვის ხელ შეშვებო პოლიტიკას, განხილავს სხვა პრობლემურ საკითხებს, მიიღებს შესაბამის რეკომენდაციებსა და გადაწყვეტილებებს

ახალი მსოფიოსბობა

ნანა კავთაძე

სდასუ-ს ასოცირებული პროფესორი;
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ტურიზმი საქართველოში ერთგვარი ეკონომიკის განვითარების პრიორიტეტულ მიზნად აღიარებული და ეს, შესისხვეთით არ არის. ის მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე დინამიურად განვითარებადი და მაღალ შემოსავლიანი დარგია. მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის (UNWTO) სტატისტიკური მონაცემებით 2011 წელს საქრთაშორისო ტურიზმიდან შემოსავალი ტრადიციონალურად და 919 მლრდ. აშშ დოლარზე (693 კვრთ) მეტი შეადგინა. 2009-2010 წლებში დაყოქსირდა მოგზაურთა 4,5-5% ზრდა, რაც 2011 წელსაც შენარჩუნდა. ტურიზმის სფეროში მსოფლიოში არსებული საშუაო ჰაღის 16%-ზე მეტია დასაქმებული. ამ დარგში იქმნება მსოფლიო შიდა პროდუქტის 9,2%, ხოლო საქრთაშორისო ექსპორტის 4,3% და მსოფლიო ინვესტიციების 9,2% სორციელდება. 2011 წლისთვის ის მიუახლოვდა მსოფლიო ეკონომიკურ კრიზისამდე არსებულ დონეს, რაც შიანისწებს ამას, რომ დარგის განვითარება კვლავაც გრძელდება. [2, გვ.2-3; 197-180]

სენი ქვეყანა ბოლო რამდენიმე წელი ცდილობს დაიკვიდროს ადგილი მსოფლიო ტურისტულ რუკაზე. საქრთველოს ტურიზმის ერთგვლი სააგენტო ბოლო სამ წელი ქვეყანაში ენოტიორების მკვეთრ ზრდას აცხადებს, ხოლო 2011 წელი შეაფასდა, როგორც ყველაზე დინამიკური ქვეყნის ტურიზმის განვითარებაში. ამ წელის საქრთველოში 28 მილიონი უცხოელი მოგზაური ჩამოვიდა, რაც 39%-ით მეტია 2010 წლიან შედარებით. მოხუდავად ამსა, ტურიზმის ზოგიერთი ექსპერტი ფიქრობს, რომ დარგი არასწორად, ერთგროვლად ვედა მიმართულბით, ქრთველად ეთარდება და რომ არ არის გათვალისწინებული ამ სფეროში ქვეყნის ონკურენტული უპირატესობა. [2, 7X. 997-998]

დღეისათვის, როდესაც ტურისტული პროდუქტისა და ბაზრების მკვეთრი გამოყენის შედეგად ადგილობრივი ტურიზმი თავითი ფორმითა და შინაარსით შეიცვალა და იგი საბაზრო პრინციპებით ფუნქციონირებს, მისაქმნია ქრთული ტურისტული პროდუქტის რელიზაციის ბაზრები. საქმეს ართულებს ისიც, რომ ქვეყანამ საბოლოო საქრთველოდან მიღო უკვე დიგრეული საკურორტო და ტურისტული ინფრასტრუქტურა და ზემოთ ნახსენებთ 4 მილიონიდან 2,5 მილიონი აფსაქოში ისეუებდა. საქრთველოს თოქმის თოვიდან უწევს ამ დარგის შენება. მაგრამ, რა დიდიც არ უნდა იყოს სურვილი სწრაფად მივადწითო სასურველ შედეგს, ყოვლად დაუშუებელია არასწორი და ნახქრევი გადაწყვეტილებების მიღება. ტურიზმის ქრთურბა განვითარებაში რეგიონი შეიძლება დიდ ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ და სოციოლორ პრობლემის წინაშე დააყენოს. მისათვის, რომ ქრთული ტურისტული პროდუქტი იყოს კონკურენტუნარიანი, საჭიროა, მსოფლიო ტურიზმში დღეს მიმდინარე პროცესების და ტრენდენციების გათვალისწინებით მოხეს ტურიზმის გრძელვადიანი დაგეგმვა და მისი განვითარების პოლიტიკის (კონცეფციის) განსაზღვრა, რომელსაც უნდა შეუბამებოდეს ქვეყნის განვითარების ერთიან პოლიტიკას [1, გვ.335].

საქრთველოს მთავრობა ბოლო პერიოდში ცდილობს ტურიზმის სპონტანური განვითარების მიმართულბა შეცვალოს და აქცენტო კვლავაზე აიღოს. მაგრამ, სახელმწიფო სტრუქტურების შიერ კვლევის ჩაქრების არასწორი მეთოდოლოგია და პრაქტიკა არის დამკვიდრებული. არასწორია ვილაპარაკო ქვეყნის საზღვრის გადამკვეთი ადამიანების რაცხვის ზრდის მიხუდით ტურიზმის, როგორც დარგის განვითარებაზე და ქვეყნისათვის მის სიკეთეზე ტურისტების რიცხვნობის ზრდა

ახალი ეპოქისთვის

უნდა განიხილებოდეს მისგან მიღებული კონომიკურ სარგებელთან ერთად ტურიზმისა და საკურორტო მეურნეობის გაგფუნა ქვეყნის ეკონომიკაზე გამოიხატება კონკრეტულად შემდეგ მაჩვენებლებში: შემოსული, გასული და ადგილობრივი ტურისტების რიცხვონობა; ერთი ტურისტის მიერ გაწეული ხარჯები; ტურიზმიდან და საკურორტო მეურნეობიდან მიღებული შემოსავლები; ტურიზმიდან და საკურორტო მეურნეობიდან მიღებული შემოსავლების ხეცდრითი წილი ქვეყანაში შემწნილი საქონლისა და მომსახურების ხაეროლ მიცულობაში; ტურიზმის ხეცდრითი წილი ქვეყნის ექსპორტში და საგარეომხდლო ბაზანსში; ქვეყნის ბიუჯეტში ტურიზმიდან და საკურორტო მეურნეობიდან მიღებული შემოსავლები; ტურიზმის განვითარებით შექმნილი სამუშაო ადგილების რაოდენობა და სხვა

მსოფლიოში მოგზაურობისა და ტურიზმის (T&T) განვითარების ხელშეწყობის მიზნით მსოფლიო კონომიკური ფორუმი 2007 წლიდან აქვეყნებს მოგზაურობისა და ტურიზმის კონკურენტუნარიანობის ანგარიშს, სადაც ქვეყნების გრადაცია ეფუძნება კონკურენტუნარიანობის ინდექსს (Travel&Tourism Cometitiveness Index (TTCI)), ინდექსი აფასებს იმ ფაქტორებსა და პოლიტიკას, რომელიც მიმწიდეველს ხდის მოგზაურობისა და ტურიზმის სექტორის განვითარებას სხვადასხვა ქვეყანაში.

ვინაიდან ტურიზმი გადახდართულია სახელმწიფო, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ სისტემებთან კონკურენტუნარიანობის ინდექსის გამოანგარიშება ეფუძნება შემდეგ ფაქტორებს: 1) პოლიტიკის განმსახდრეელი კანონები და რეგულირება; 2) გარემოს მარეგულირებელი წესები; 3) დაცულიობა და უსაფრთხოება; 4) გამართელობა და პიკინა; 5) მოგზაურობისა და ტურიზმის პროორიტეტულობა; 6) საპაერო ტრანსპორტის ინფრასტრუქტურა; 7) სახმელეთო ტრანსპორტის ინფრასტრუქტურა; 8) ტურიტული ინფრასტრუქტურა; 9) საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ინფრასტრუქტურა; 10) ფასის კონკურენტუნარიანობა; 11) ადამიანური რესურსები; 12) ტურიზმის სადამი ეროვნული დამოკიდებულება; 13) ბუნებრივი რესურსები; 14) კულტურული რესურსები. ახეთი მინაცემების ანალიზის საფუყველზე ტურიტული ქვეყნების მოაერობასა და ტურიტულ კომპანიებს კარგი შესაძლებლობა უნდებათ დაადგინონ დარგის განვითარების ხელსემწეელი მიზნები და პოერონ პრობლემების ეფექტური გადაჭრის გზები, ინდექსით ახვეე შესაძლებელია შეყასდეს

ის ფაქტორები და პოლიტიკა, რომელიც მიმწიდეველს ხდის მოგზაურობის მიმწიდეველს ხეტორს.

აღნიშნული გრადაციის მიხედვით საქართველო 2007 წელს 134 ქვეყნიდან 66-ე პოზიციაზე იმყოფებოდა და უსწრებდა ისე ქვეყნებს, როგორცა ქვეითი, რუსეთის ფედერაცია, ჩინეთი, უკრაინა, რუმინეთი და სხვა. 2011 წელს გამოქვეყნებული კონკურენტუნარიანობის ინდექსით (TTCI) ქვეყნების გრადაციაში საქართველო 139 ქვეყნიდან 2009-2011 წლებში უცვლელად 73-ე პოზიციას იკავებს. ახვე გამოკვლევეთ რევიონში ჩეყნის მნიშვნელოვანი კონკურენტო ტურქეთის უკრაინას 50-ე პოზიცია, ხოლო ისეთ პატარა ქვეყნის, როგორცა კვიპროსი 24-ე პოზიცია. ახვეე საყურადრებოა ყოფილი საბჭოთა ქვეყნების ესტონეთის - 25-ე პოზიცია; ღატციის 51-ე ბულგარეთის 48-ე; პოლონეთი 49-ე, უნგრეთის 38-ე ადგილით კონკურენტუნარიანობის ინდექსით და ეურადსადებოა, რა უდევს საფუყველდ თითოეული მათგანის წარმატებას.

ამ თეაღსაზრისით ზემოთ ნახსენებო კონკურენტუნარიანობის შეფასების ინდექსით სტატისტიკა ცალკეულ კომპონენტში საინტერესოა, მასში გამოყენებული

4 ფაქტორი მოცეუბ 74 კომპონენტს, რომელიც ანალიზში იყუეთება საქართველოში ტურიზმის განვითარების ხელისშემწეული ფაქტორები. მათ შორის ერთ-ერთ უმთავრესი პრობლემა ტურიტული ინფრასტრუქტურის არარსებობაა. ახვე მაგალითად, საპაერო ტრანსპორტის ინფრასტრუქტურის მიხედვით საქართველო 105-ე პოზიციაზეა, მასში შუდის ისეთი კოეფიციენტები, როგორცაა საპაერო ტრანსპორტის ინფრასტრუქტურის ხარისხი (89-ე პოზიცია), ფრენების რაოდენობა 1000 კაცზე (91-ე), აეროპორტების სიმყადროვე (89-ე), საერთაშორისო საპაერო ტრანსპორტის ქსელი (103-ე) და სხვა საქართველო ტურიტული ინფრასტრუქტურის მიხედვით 87-ე პოზიცია 139 ქვეყანას შორის ტურიტული პროდუქტის ფასის კონკურენტუნარიანობის მიხედვით საქართველო 91-ე პოზიციაზეა, სახტუმროს ფასის კომპონენტით 109-ე, რაც იმაზე მინანშნებს, რომ სახტუმრო მომსახურების სიძვირით საქართველო საფრანგეთსაც (97-ე ადგილი) კი უსწრებს [2, TX. 997-998; 3]

ზამთრის ტურიზმის მიმართულებით ყრობის ქვეყნებს, მაგალითად, იტალიას სახტუმროს ფასის კომპონენტით 89-ე და სახტუმრო ოთახების

ახალი მაციონისტი

რადიონობის მიხედვით მე-10 პოზიცია უჭირავს, ხელო ავსტრიას იგივე სასტუმროს ფასის კომპარენტით 71-ე და სასტუმრო ოთახების რადიონობით 26-ე პოზიცია უჭირავთ. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ იქ ჩასულ ტურისტს უფრო დიდი არჩევანის საშუალება აქვთ უფრო დაბალ ფასში. ასის გმაცება საქართველოში მგზავრობასთან დაკავშირებული მაღალი ხარჯები (ოფთომორანიების ბილეთი, მოსაკრებელი და სხვა) და დაბალი ხარისხის მომსახურება. მაშინ ნდებდა კითხვა: რატომ უნდა იხარებოდნენ ევროპელმა ტურისტებმა, რომლებიც მსწრაფად სემინტს წარმოადგენს, წყნს მიერ შეთავაზებული ზამთრის ტურების, ისტომ, სომ არა, რომ წვენ „განსაკუთრებული თოვლი ნაკვეთი“, ეს არასერიოზულია. [2]

ქართული ტურისტული კომპანიების მომსახურების დღიური ფასი 100-დან 180 აშშ დოლარამდე მერყობს, მაშინ როდესაც თურქეთის და კვიპრის ტურისტული პაკეტის დღიური ფასი შედარებით იაფია (შესაბამისად დღეებში 100 და 120 აშშ დოლარი), ამასთან ეს კურორტები იდეალური სეზონურობით გამოირჩევიან და მომსახურებელს სთავაზობენ თვისობრივად და ხარისხობრივად უფრო მაღალი დონის სამზავრო ტურებს.

ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებს, როგორცაა: ბულგარეთი (48-ე), რუმინეთი(63-ე), დიტვა(55-ე), ლატვია(51-ე), ესტონეთი(25-ე), პოლონეთი(49-ე), სლოვენია(33-ე). TTCI-ით ქვეყნების გრადაციაში უაფეთ გაცილებით მოწინავე პოზიციები და ამხ ძირითადად კარგი ინფრასტრუქტურის და მომსახურების მაღალი ხარისხით აღწევენ. ასე მაგალითად: ესტონეთი ტურისტული ინფრასტრუქტურის მიხედვით მე-11, ხოლო სასტუმროების ფასის მე-14 პოზიციაზეა: ბულგარეთი სასტუმროების ფასის მიხედვით 24-ე ხოლო სასტუმროთა რადიონობის მიხედვით მე-13 პოზიციაზე და სხვა. [2, გვ. 3-4]

ქართული ტურისტული პროდუქტი მაღალი ფასისა და მომსახურების დაბალი დონის გამო, არაკონკურენტუნარიანია მეზობელი ქვეყნებისა და ზოგადად საერთაშორისო ბაზარზე. მომსახურების დაბალ ხარისხს მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ამ სფეროში დასაქმებულთა არაპროფესიონალიზმი. იგივე TTCI-ის მონაცემებით თუ საქართველოს დაწვებითი განვითარების რეგისტრაციის მიხედვით მე-6, საშუალო განათლების რეგისტრაციის მიხედვით მე-11 პოზიცია უკავია, განათლების სისტემის ხარისხის მიხედვით 119-ე კადრების მომზადების დონის მიხედვით 108-ე პოზიცია. საქართველოში

ტურიზმში დასაქმებულთა დიდი ოდენობა დაბალკვალიფიციურია. ამასთან, ადგილობრივი მოსახლეობის სამენჯერო გამოცდილების უქონლობა და ფინანსური შესაღვეები განთავსების ადგილებში ძალიან ართულებს ტურისტთა მომსახურების დონის ამაღლებას.

საქართველოს ტურისტულ ბაზარზე შეინიშნება უცხოური ინვესტიციების ნაკლებობა (TTCI-ის მონაცემებით მმმმმმმმ 89-ე პოზიციაზე). არსებობს გარკვეული ფაქტორებისა, რომლებიც ქვეყანაში ხელს უშლის სახურველი საინვესტიციო გარემოს უქმნას. უპირველეს ყოვლისა ეს არის ბიზნესის არამომზავრობითი უნარი და მაღალი რისკი. ადგილობრივი და უცხოური ინვესტორების უფლებების დაცულობა და სხვა. (TTCI-ის მონაცემებით საქართველო საკუთრების უფლების მიხედვით 120-ე, ხოლო ორმხრივი საკუთრო ხელშეკრულების დიაობის მიხედვით 121-ე ადგილზე). საერთაშორისო სახურო სტრანსპორტო ქსეების 103-ე ადგილზეა. ამასთან ბორტის დატვირთვის საშუალო მაჩვენებელი არ აღემატება 56%-ს. [2]

მიუხედავად იმისა, რომ უკანასკნელ პერიოდში ქვეყანაში ბევრი მაშტაბური ინვესტიცია განხორციელდა. საქართველოში შემოვიდა მსოფლიო სასტუმროების ქსელების „პლტონის“, „პიატის“, „რედისონის“, „ინტერკონტინენტალის“ ინვესტიციები. მაგრამ, როგორც ჩანს ეს არ არის საკმარისი. ამასთან საჭიროა არა მხოლოდ 5 და 4 ვარსკვლავიანი, არამედ 3 და 2 ვარსკვლავიანი სასტუმროები, მოტელეები, პოსტელეები, სასტუმრო სახლები და სხვა, რათა მოხდეს სასტუმროს ფაქტის შემცირება.

ყოფილ სოციალისტურ და გასათავლისწინებელი ასევე ის ფაქტი რომ ტურისტული ბიზნესი მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში და განსაკუთრებით პატარა ქვეყნებში, ყმარება საშუალო, მზორე და საოჯახო ბიზნესს. საქართველოში კონკურენტუნარიანი ტურიზმის განვითარების სტრატეგიაში წარმოდგენილი უნდა იყოს რეგიონებში ტურიზმის განვითარების მიკროსტრატეგია. ხადაც დიდი ადგილი დავთმობა ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვის ტურიზმის ინდუსტრიაში და მათთვის ხელშეწყობას, როგორც მატერიალური რესურსის განვითარების, ასევე ტურისტთა მომსახურების პროფესიული დონის ამაღლების მიზართულებით.

როგორც ზემოთ ავრინშნეთ, ტურისტთა ოცხვის ზრდა მაშინ არის სახარბიელო, თუ მასთან სხვეს მისკან მიღებული კორომპიური ხარგებივს. საქართველოში ტურისტების

საქართველოში

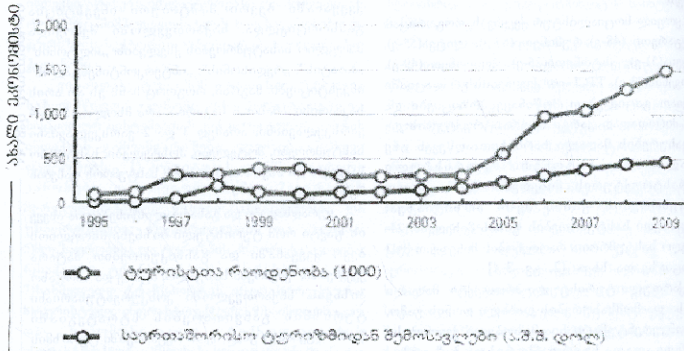
რაოდენობის ზრდას მნიშვნელოვნად ჩამორჩება საერთაშორისო ტურიზმიდან შემოსავლების ზრდა(იხ. გრფ.). ამიტომ საჭიროა ტურიზმის ისე განვითარება, რომ შესაძლებელი იყოს ტურისტების ნაკლები ნაკადიდან მივიღოთ მეტი შემოსავალი. ამ თვალსაზრისით ძალზე მომგებიანია საქმიანი ტურიზმი, საკონგრესო ტურიზმი, ექსტრემალური ტურიზმი, რომლის განვითარების პოტენციალი საქართველოს აქვს.

ანგარიშგასაწევია აგრეთვე ის ფაქტი, რომ შეზღუდული რესურსების პირობებში გაუმართლებელია დარგის მრავალი მიმართულებით ერთდროული განვითარება და უტაპობრივად დასახული უნდა იქნეს დარგის განვითარების პრიორიტეტები.

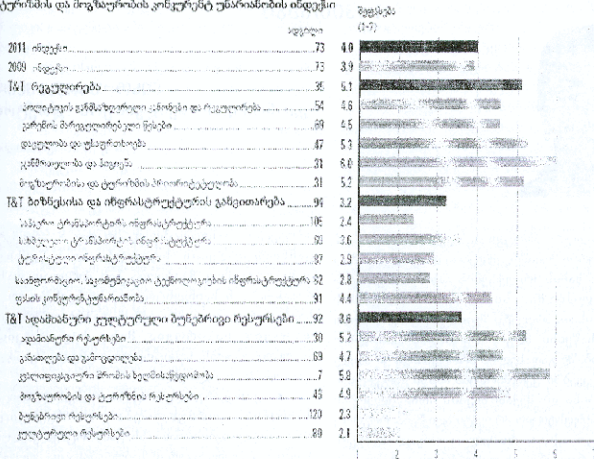
ამასთან საქართველოს ტურიზმის კონკურენტუნარიანობისთვის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ტურისტული პროდუქტის დაბალი ფასები და მომსახურების მაღალი ხარისხი, რაც ასევე სასახული უნდა იქნეს ქვეყნის ტურიზმის განვითარების სტრატეგიაში.

მიუხედავად იმისა, რომ ხახვდამწეო ჩინოზნიკები ტურისტების რაოდენობის ზრდაზე დაყრდნობით ყოველწლიურად, ზარ-ზეიმით

გვამცნობენ საქართველოში ტურიზმის განვითარების ზრდას, ტურისტულ მსხვერპლთა ორგანიზაციის ოფიციალურ მონაცემებს მიხედვით, თუ ვიმსჯელებთ, საქართველო საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე არც თუ სასარბილოდ გამოიყურება (საქართველოს ITCL-ის მიხედვით ბოლო სამი წელი 73-ე პოსიცი უკავია). ეინაიდან, ტურიზმი არის მუყრნების განვითარების ერთობ რთული დარგი, რომელი მოიცავს საზოგადოებისა და ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორებს, რასაც ITCL-ის ფაქტობრივ სიმრავლე და მრავალფეროვნებაც გვიჩვენებს. აქედან გამომდინარე დარგის წარმატებულ განვითარების საფუძველს უნდა წარმოადგენს მისი წინასწარი დაგეგმვა, როგორც ეროვნულ, ასევე რეგიონალურ და ადგილობრივ დონეზე. ქვეყნის ტურიზმის განვითარების პოლიტიკა (კონცეფცია) უნდა ფორმირდებოდეს ტურისტის განვითარების არსებულ მოდელების, ინფრასტრუქტურის, დირსშესანიშნობების, საქმიანობის სახეების, ტურიზმის ბაზრის ცვლვისა და ანალიზის საფუძველზე, ასევე სოციალ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური ფაქტორების გათვალისწინებით.

ტურიზმის და მოგზაურობის კონკურენტუნარიანობის ინდექსი

წყარო: მოგზაურობისა და ტურიზმის კონკურენტუნარიანობის ანგარიში 2011 © 2011 შოთხელი სტრატეგიის ცენტრი

გამომცემი: **ლიტერატურა**

1. მშენებელი, ტურიზმის და სტუმარმასპინძლობის საფუძვლები, თბ. 2008.
2. www.scribd.com/doc/.../Travel-Tourism-Competitiveness-Report-2011.
3. www.turizm.gov.ge.

• განისაზღვროს პროექტის განხორციელების ვადები, შედგეს მისი რეალიზაციის დროში გაწვრთნილი კრფი, დადგინდეს ამისათვის საჭირო რესურსების რაოდენობა;

• დადგინდეს პროექტის ბიუჯეტი, დაიკვიროს მისი აღმდგენი რისკების თავიდან აცილების შესაძლებლობა;

• უზრუნველყოფილ იქნას პროექტის მმართველობაზე კონტროლი.

პროექტის მთელი სახეობის ციკლის განმავლობაში წინასწარ შედგენილი გეგმა წარმოადგენს საკანონო დამაკავშირებელ დოკუმენტს, რომელიც უზრუნველყოფს სამუშაო მოდულების კორდინაციას. პროექტის გეგმის ელემენტებია:

1. პროექტის შინაარსის მოკლედ წერილობითი ფორმით გადმოცემა, რათა ნებისმიერ სპეციალისტს მის ყველა ასპექტზე შეეძლოს გარკვეული წარმოდგენა;

2. პროექტის სამუშაოთა დეტალიზებული სქემა, სადაც განსაზღვრული იქნება სამუშაოებისა და შესრულებების ურთიერთკავშირი;

3. საკვანძო შუალედური შედეგების ჩამონათვალი, რომელიც შეიძლება დაფიქსირდეს, გაიზომოს და შეფასდეს იმდენად, რომ არ წარმოიშვას კვი თითოეულის მიღწევალობასთან დაკავშირებით. შუალედური შედეგების დაკავშირება პროექტის ბიუჯეტთან კონტროლის უზრუნველყოფის მიზნით;

4. მოვლენების დოკუმენტური სქემა, რომელიც განსაზღვრავს პროექტის შემადგენელი ნაწილების (სამუშაო მოდულების) თანმიმდევრობას და იმსახურ, თუ როგორ უნდა შეესაბამებოდნენ იხილი ერთმანეთს – მიმდევრობით, თუ პარალელურად;

5. ორგანიზაციული ურთიერთქმედების გეგმა, რომელიც ასახავს პროექტის კავშირს გარე სამყაროსთან – შეიკვეთთან, სუბსიდიარებთან, მიწოდებლებთან და ყველა იმ ორგანიზაციასთან, რომელსაც აქვს კავშირი პროექტთან;

6. ანგარიშების პროცედურა, რომელიც არკვევს თუ როგორ, ვის მიერ, როდის და რა მიზნით მოხდება პროექტის ინსპექტირება;

7. პროექტის საკვანძო პერსონალის სია თანამდებობრივი ვადლებულებების მითითებით.

პროექტის გეგმის საფუძველზე მზადდება სამუშაო პროგრამები სამუშაო გრაფიკების კომპლექტის სახით, რომელთაც განისაზღვრება ყოველი სამუშაო მოდულის კონკრეტული შედგენილობა. ასევე შესაძლებელია მომზადდეს სარჯთაღრიცხვები და სამუშაოთა წარმოების გრაფიკები პროექტის თითოეული მონაწილისათვის და დაინიშნოს პასუხისმგებლები მათ შესრულებაზე.

პროექტის წარმოქმნას ძირითადად განაპირობებს: დაუკმაყოფილებელი მოთხოვნა;

თავისუფალი რესურსების არსებობა; სამწარმოო ინიციატივა; პოლიტიკურ სურვილზე რეაქცია; კრედიტორების ინტერესი.

პროექტის ალტერნატიული ვარიანტების გარკვეული რაოდენობის ფორმირების შემდეგ, სპეციალისტმა – პროექტის ანალიტიკოსმა უნდა განახორციელოს წინასწარი ექსპერტიზა და გამოიციხოს ორგანიზაციისთვის მიუღებელი იდეები. მიხედვით, რომლის გამოც იდეა შეიძლება უარყოფილი იქნეს, ძირითადად შემდეგია:

• პროექტის პროდუქციაზე არასაკმარისი მოთხოვნა ან მისი არასაკმარისი უპირატესობა ანალოგიური ტიპის პროდუქციასთან შედარებით;

• პროექტის ზედმეტად მაღალი ღირებულება (ფულისხმება პროექტის არა მარტო ეკონომიკური, არამედ სოციალური და ეკოლოგიური მხარებით);

• პროექტის დამკვეთის (ან სახელმწიფოს) მხრიდან აუცილებელი გარანტიების არარსებობა;

• რისკის ზედმეტად მაღალი დონე;

• ნედლეულის მაღალი ღირებულება.

პროექტის საინვესტიციო ჩანაფიცების ფორმირებისას პასუხა უნდა გაეცეს შემდეგ კითხვებს: ინვესტიციების განხორციელების მიზანი, ობიექტი და ადგილი; პროექტის პროდუქცია – მახასიათებლები და გამოშვების მოცულობა; ამოცანების ვადა; პროექტის მომგებიანობა; დანიშნულება, სიმძლავრე და ინვესტიციების ობიექტის ძირითადი მახასიათებლები; უზინახიზრების სავარაუდო წყაროები და სქემა.

პროექტების მართვის კონცეფცია პროექტს განისაზღვრავს, როგორც ნებისმიერი სისტემის საწყისი მდგომარეობის ცვლილებას, დაკავშირებულს დროისა და რესურსების ხარჯვასთან. ამ ცვლილებების პროცესი ხორციელდება წინასწარ განსაზღვრული წესების, ბიუჯეტისა და დროითი შეზღუდვების გათვალისწინებით. თანამედროვე გარემოში, პროექტის მართვის მეთოდებისა და საშუალებების ერთობლიობა გვეყვანიება ინვესტიციების მართვის მალაფუქტთან მეთოდოლოგიად, რაც საშუალებას იძლევა:

• განახორციელოთ საინვესტიციო ბაზრის ანალიზი და ჩამოვაკალიბოთ კომპანიის საინვესტიციო პორტფელი, შეეფასოთ ის მომგებიანობის, რისკისა და ლიკვიდურობის კრიტერიუმებით;

• შეეფასოთ ინვესტიციების ეფექტიანობა რისკისა და განუსაზღვრელობის ფაქტორების გათვალისწინებით;

• შევიმუშავოთ კომპანიის საინვესტიციო რესურსების ფორმირების სტრატეგია იმის გათვალისწინებით, თუ როგორია ზოგადად

მოთხოვნა ხაინვესტიციო რესურსებზე, რამდენად მიზანშეწონილია მოზიდული და ნახესხები ხასხების გამოყენება;

- კონკრეტული პროექტების ხაინვესტიციო მოზიდვლობის შეფასება და მათი გადარჩევა;
- ცვალებადი ფინანსური ინსტრუმენტების ხაინვესტიციო ხარისხის შეფასება და მათგან ყველაზე უკეთესების გადარჩევა;
- კონკრეტული ხაინვესტიციო პროექტებისა და პროგრამების დაგეგმვა და ოპერატიული მართვა;
- პროექტის შესჯილვებისა და მიწოდების პროცედურების ორგანიზება, აგრეთვე პროექტის ხარისხის მართვა;
- ხაინვესტიციო პროექტის აუქტიანი განხორციელების უზრუნველყოფა, რაშიც შედის ცვლილებების მართვა და გადაწყვეტილებების თავისდროულ მიღება არაუკეთესი პროექტების დახურვისა და კამიტალის რეინვესტიციების შესახებ;
- პროექტის დახურვის ორგანიზება;
- ინვესტიციების მართვაში ფსიქოლოგიური ასპექტების გათვალისწინება.

ყველა მეთოდი, რომელიც საშუალებას გვაძლავს მოვახდინოთ პროექტის რისკების მინიმიზება, სამ ეტეგორიად შეიძლება დაყოფი:

1. დიფერენციალი ანუ რისკების განაწილება (ბიზნეს პორტფელის განაწილება საქმიანობის სახეების მიხედვით, რომლებიც ერთმანეთთან უშუალოდ არ არიან დაკავშირებული) პროექტის მონაწილეებს შორის, რაც რისკის შემცირების აუქტიანი საშუალებას წარმოადგენს. ხაინვესტიციის თვალსაზრისით, რაც უფრო აბრუნება სისტემურ ჯაჭვში რეოლების რეაქციონა, მით უფრო ნაკლებია სისტემური შეფერხების ალბათობა და ის პროპორციულად იკლებს რეოლების ზრდისთან ერთად. ამ მიხედვით, რისკის განაწილება პროექტის მონაწილეებს შორის აძლავს შედეგის მიღწევის ალბათობას. კონკრეტული რისკზე პასუხისმგებლობა ყველაზე დიფერენციალიაქსირით პროექტის იმ მონაწილეს, რომელსაც აქვს შესაძლებლობა ყველაზე ზუსტად და ხარისხიანად გამოთვალოს აღნიშნული რისკის მონაცემები და მოახდინოს მათი კონტროლი. რისკების განაწილება ფორმდება პროექტის ფინანსური გეგმისა და საკონტრაქტო დოკუმენტების შემუშავებისას. რისკების ფაქტორი განაწილება ხდება პროექტის გეგმისა და კონტრაქტების რეალიზაციისას.

მსგეველობაში უნდა მივიღოთ ის გარემოება, რომ რისკების ზრდას ერთ-ერთი მონაწილისათვის თან უნდა ახლდეს ადეკვატური ცვლილებები პროექტის შემოსავლების განაწილებაში, ამიტომ მოლაპარაკების აუცილებელია:

- განისაზღვროს პროექტის მონაწილეების შესაძლებლობები ადეკვატურ რისკის მართვითა გათვალისწინებით, მისი დიდგომის შემთხვევაში;
- განსაზღვროს რისკის დონე, რომელსაც იღებს პროექტის თითოეული მონაწილე;
- აკონტროლონ რისკებისა და შემოსავლებს დონეებს შორის პარტიტი, პროექტის ყველა მონაწილეს შორის.

2. სახრების დარეგულირება გათვალისწინებული ხარჯების დასაფარავლ წარმოადგენს რისკებთან გამკლავების ერთ-ერთ მეთოდს საშუალებას, რომელიც ითვალისწინებს კაეშორის დახურვას პოტენციურ რისკებს, რომლებიც გათვალისწინებული პროექტის დირეგულირებაზე და ხარჯებს შორის, რომელიც გაქვავაც აუცილებელია პროექტის განხორციელებისას წარმოქმნილი შეფერხებების დახატვად.

რისკების მინიმიზება ყოველთვის ზრდის პროექტის ხარჯებს, თუმცა ამავდროულად ზრდის პროექტის შესაძლო მოგებას. რეგულირების ნაწილი აუცილებლად უნდა იყოს პროექტის მენეჯერის განკარგულებაში, მაშინ როდესაც მის დარჩენილ ნაწილს კონტრაქტების პირობების თანახმად, განაგებენ პროექტის დანარჩენი მონაწილეები. რისკების შემცირების მიზნით, ფინანსურ გეგმაში გათვალისწინებულ უნდა იქნეს შემდეგი ხასხ რისკები: დაუსრულებელი მშენებლობის რისკი (დამატებითი ხარჯები და ამ პერიოდში დაგეგმილ შემოსავლების არ არსებობა); პროექტის პრობლემების გაყვადების მოცულობის დროებითი შემცირების რისკი; საგადასახადო რისკი (საგადასახადო შედეგით და საგადასახადო კანონმდებლობის ცვლილებებით მიღებული უპირატესობებით ხარგებლობის შეუძლებლობა); დასკეუთის მიერ გადაღიანების გაჯაუხელობის ან დაგვიანებით გადახდის რისკი;

რისკების პროგნოზირებისას, აუცილებელია პროექტის ფინანსური გეგმის ყოველ ეტაპზე დაგროვილი რეალური ფულის სადღო არ უნდა იყოს მოცემულ ეტაპზე დაგეგმილი ხარჯების 8%-ზე ნაკლები. გარდა ამისა, აუცილებელია პროექტის დაფინანსების ალტერნატიული წყაროების ძიება და სარეზერვო ფონდების შექმნა, რომელშიც ჩაირიცხება პროექტის რეალიზაციით მიღებული შემოსავლის გარკვეული ნაწილი.

3. რისკების დახლევა. იმ შემთხვევაში, როდესაც პროექტის მონაწილეებს საკუთარი ძალებით არ შეუძლიათ პროექტის განხორციელება ამა თუ იმ ხარისკო ხიტუაციის დიდგომისას, მათ უნდა მიმართონ დახლევის დახლევა, თუფი არსო, გულისხმობს წწორედ რისკების სადახლევა

საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ეროვნული ფონდი

კომპანიისთვის ნაწილობრივ ან მთლიან გადაცემას. სადაზღვეო ხელშეკრულებების დადებამდე, სამწარმოო რისკის მზადგეგმვას უფლება აქვს განხორციელოს რისკების ანალიზი, აუცილებლობის შემთხვევაში კი დანაშნოს შესაბამისი ექსპერტიზა.

სამწარმოო რისკი დაზღვევის სახე, თუ ხელშეკრულებით სხვა რამე არ არის გათვალისწინებული, სადაზღვეო თანხა არ უნდა აღმოტობდეს სამწარმოო საქმიანობით გამოწვეულ ზარალს, რომელსაც დამზღვევეი განიცდიდა სადაზღვეო შემთხვევის დადგომისას.

სამწარმოო რისკების დაზღვევის ხარჯები შეიძლება ჩაეკროთათ პროდუქციის თვითღირებულებაში პროდუქციის თვითღირებულებაში ასევე შესაძლოა შევიტანოთ: სატრანსპორტო საშუალებებზე სადაზღვეო შეთანხმებები, ქონების, უბედური შემთხვევებისა და საზღვარგარეთ დაზღვევის ნებაყოფლობით დაზღვევის შესაძლებლობა, ორგანიზაციას შეეძლება შექმნას სადაზღვეო რეზერვები და ფონდები ფინანსური ხარჯებისთვის, რომლებიც გამოწვეულია სამწარმოო და სხვა ტიპის რისკებით;

პროექტის რისკების შემცირების მეთოდების შესახებ შემდეგი ფაქტორებითაა განპირობებული:

- პირველ რიგში განიხილება რისკი, რომელიც პროექტის განხორციელებისათვის ყველაზე დიდი მნიშვნელობა აქვს;
- განისაზღვრება დამატებითი ხარჯების გაწევის შესაძლებლობა, არასასურველი მოვლენის დადგომის შემთხვევაში;
- განისაზღვრება შესაძლო დონისთვის ნაბიჯობები, რომლებსაც შეუძლიათ შეამცირონ ან აღმოფხვრან ხარისხი მოვლენის მოხდენის შესაძლებლობა და მის მიერ პროექტისთვის მიყენებული ზარალი;
- განისაზღვრება დამატებითი ხარჯები ზემოთ აღნიშნული დონისთვის განსახორციელებლად;
- აღნიშნული დონის მიხედვით რეალიზაციისთვის საჭირო ხარჯები უნდა შედარდეს რისკის დადგომის შემთხვევაში გათვალისწინებული ხარჯების რაოდენობას;
- მოხდება გადაწყვეტილება ამ დონისთვის განხორციელების ან მათზე უარის თქმის შესახებ.

განმარტებული ლიტერატურა:

1. Chapman R. J. *Simple Tools and Techniques for Enterprise Risk Management*, The Wiley Finance Series, 2006.
2. Charles P. Kindleberger and Robert Aliber. *Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises*, 5th ed. Wiley, 2005.
3. Davidson J.F. *Managing risks in organizations*, a guide for managers, San-Francisco, USA 2003.
4. Druckert G.H. *Practical Enterprise Risk-Management*, a business process approach, USA 2011.
5. Fraser J., Simkin B. *Enterprise Risk Management: Today's Leading Research and Best Practices for Tomorrow's Executives* (Robert W. Kolb Series), USA 2010.

სხვადასხვა რისკების კომპლექსური კვლევა ხორციელდება პროექტის შემუშავების ყველა სტადიაზე, პროექტის რისკების ანალიზი მონიტორინგის, დისკუსიის, რომლებიც კოდება ახალი კვლევების საფუძველზე, მენეჯერს მნიშვნელოვან ემპირიას პროექტის რეალიზაციის სტადიაზე, რადგან პროექტის რისკების ანალიზი არ უნდა შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ მათი არსებობის ფაქტის კონსტატაციით, არამედ მათი მართვით პროექტის რეალიზაციისა და ექსპლუატაციის სტადიაზე.

რისკების მართვა განხლავთ მენეჯმენტის სუბკორპორირ სფერო, რომელიც მოიცავს ფირმის საქმიანობის, დაზღვევის სფეროს, საწარმოს სამეურნეო საქმიანობის, გეოგრაფიული მდებარეობის მათემატიკური რეალიზაციის ხარისხების და სხვა მსგავსი საკითხების ზედმოწვევით ცოდნას.

რისკების მართვის სისტემა არის საქმიანობის განსაკუთრებული სახე, რომელიც მძიმართულია პროექტის მონიტორინგის ზედმოწვევის დონის შემოღებაზე, რისკების მართვა ხორციელდება პროექტის სასიცოცხლო ციკლის თითოეულ სტადიაზე, მონიტორინგის, კონტროლის და აუცილებელი მაკორექტირებელი ქმედებების საშუალებით.

საინვესტიციო პროექტების რისკების ანალიზი გულისხმობს რისკისაღი მთავრის არა როგორც სტატისტიკური, არამედ როგორც მართვითი მონაცემებისაღი, რომლის დონეზეც საჭიროა და შეეცადოს შემოქმედება მოახდინოს. აქვე უნდა აღინიშნოს, „მისაღება რისკის“ ცნება, ამ კონცეფციის ქვეშ იგულისხმება ის, რომ შეუძლებელია სრულიად აღმოფხვრას არასასურველი მოვლენები, რომელიც მოხდება მისაღი დონეზე. ამა თუ იმ პროექტის განხორციელებისას, ამიტომ დასახული მიზნის განხორციელებას უნდა ევაოდოთ გარკვეულწოდ კომპრომისული რისკის დონის პირობებში. სწორად ამას უწოდებენ „მისაღება რისკის“ დონეს და ეს შესაბამისია რაღაც შეუძლებელ მისაღი დონეს მოგებასა და შესაძლო დანაკარგებს შორის.

ლია პერიკაშვილი

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

უკანასკნელ წლებში, სულ უფრო მეტი სამრეწველო კომპანია განიხილავს მარკეტინგულ აქტივობას, როგორც კონკურენტუნარიანობის ამოღების ინსტრუმენტს. რაზეც არ უნდა იყოს საუბარი – კომპიუტერებსა თუ მექანიკურ დანებზე. საბაზო გადახედვებსა თუ ტელეკომუნიკაციებზე – მრეწველობის სხვადასხვა დარგის საწარმოთა ხელშეწყობის იმპლემენტაციის მიზნით. მუშაობაზე კომპანიის ძალისხმევას კონცენტრაციისა და ბაზრის მოთხოვნების მაქსიმალურად გათვალისწინებისაკენ.

სამრეწველო მარკეტინგი – ეს არის საქონლისა და მომსახურებების მიყიდვა სამრეწველო და ინსტიტუციონალური მომხმარებლისთვის. მათ მიეკუთვნება მწარმოებელი კომპანები, საბოლოოთ დაწესებულებები, საგანმანათლებლო და სამედიცინო დაწესებულებები, საბითუმო და საცალო რეზერვუარები, ასევე სხვა ორგანიზაციები. სამომხმარებლო მარკეტინგი, სამრეწველოსაგან განსხვავებით, დაკავებულია ციფრული პირების, ოჯახებისა და სოციალურ მუდგობებისათვის პირადი მოხმარებისათვის საქონლისა და მომსახურების მიყიდვით. სამრეწველო და ინსტიტუციონალური მომხმარებლების განმასხვავებელი თვისებებია ის არის, რომ ისინი შექნილ საქონელსა და მომსახურებას იყენებენ *საკუთარი საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად*. ნაიფი საქონელი, მაგალითად, დეტალები და ასაწყობი კვანძები, – შეიძლება გახდეს მომხმარებლის საბოლოო პროდუქტის ნაწილი და გამოყენებულ იქნას მშენებლობასა და მოწყობილობათა წარმოებაში. ეს შეიძლება იყოს ისეთი საქონელიც, რომელიც გამოიყენება წარმოების, რემონტისა და ტექნიკური მომსახურებისათვის. ასეთ პროდუქტებს განეკუთვნება სათბობი, საკანცელარიო საქონელი და სამშენებლო მასალები.

საეკონომიკური უწყველობები – დისტრიბუტორები, ბითუმად მოვაჭრეები და სხვა – იძენენ პროდუქტს ხელახალი გაყიდვისათვის, თუმცა, ისინი ზრდიან ამ პროდუქტების ფასეულობას გაწეული

მომსახურების, კრედიტის გაფორმების შესაძლებლობის ან მომხმარებლის შესაბამის ინფორმაციის არსებობის ხასიათს.

სამრეწველო საქონელი და მომსახურება შეიძლება დაჯგუფდეს სხვადასხვა ხერხით. კითხვარ კლასიფიკაცია ასეთია:

- მშენებლობა;
- მძიმე მრეწველობის მოწყობილობა;
- მსუბუქი მრეწველობის მოწყობილობა;
- დეტალები და ასაწყობი კვანძები;
- ნედლეული;
- დამუშავებული მასალა;
- მოწყობილობა ტექნიკური მომსახურების რემონტისა და ექსპლუატაციისათვის;
- მომსახურებები.

მშენებლობის მიეკუთვნება შენობებსა და სხვა კონსტრუქციების დარბეჭევა და აგება, მაგალითად როგორცაა საბურღი მოწყობილობები, კითხვარ ეამადადრებელი ქარხნები, წყალსაქანები და ასევე.

მსხვილი მრეწველობის მოწყობილობა მსხვილი მექანიზმები – მექანიკური და სხვა ტურბინები, სუბერკომპიუტერები, დოკუმენტების პრესები, ბუქსონები და ბარები, მოწის სათხრელი მოწყობილობა, მძიმე მრეწველობის მოწყობილობა, ხშირად უნიკალური საქონელია, რომელიც შექმნილია სპეციალურად კონკრეტულ მომხმარებლის შეკვეთით. მშენებლობა და მძიმე მრეწველობის მოწყობილობათა მოქმედების მიუთითებს მომხმარებლის საბაზისზე ანგარიშზე, როგორც ფაბრიკა ან მოწყობილობა – არამეტრიკული აქტივები, რომელიც აწარმოებს ხეობა ექსპლუატაციის ვადის განმავლობაში. ჯანსაღი და ბირთვული მოწყობილობის შექმნა ფინანსურ კრედიტით ამ დროით, რა კადრითაც მასხვილითა მანარეული აქტივების მოქმედება. ეს იქნის ნიშნავ, რომ ქარხნისა და მოწყობილობის შექმნა მომხმარებლისათვის ძალზე მნიშვნელოვანი ფინანსური ასექტია.

ახალი მართობის

მსუბუქი მრეწველობის მოწოდებლობას
 მიეკუთვნება ნაკლებად მსხვილი მექანიზმები, რომელთაც, როგორც წესი, გააჩნიათ უფრო დაბალი შესასყიდი ფასები და ხშირად მომსახურების უფრო მოკლე ვადაც. ვიდრე მძიმე მრეწველობის მოწოდებლობა. მსუბუქი მოწოდებლობა ხელის ინტერუმენტები მექანიკური მართვით, ავტომატიზაცია, მცირე მექანიზმები, შტამპები და ასაკინი მოწოდებლობები. მსუბუქი მრეწველობის მოწოდებლობების შესყიდვა შეიძლება მიეკუთვნებოდეს იმდენადვე ხარჯებს, ვასხიან, სრული შესასყიდი ფასი შედის ოპერაციულ ხარჯებში შეიქმნის წელს, ან მათთან ერთად, რომ ეს მოწოდებლობა შეიძლება ამორტიზებულ იქნეს რამდენიმე წლის განმავლობაში. ასეთი საქონელი ხშირადაა შემოთავაზებული სტანდარტულ მოცულობებსა და კომპლექტაციაში რამდენიმე კონკურენტული მოწოდებლის მქონე.

დეტალები და ასაწყობი კვანძები – ეს არის მომსარებლის საბოლოო საქონელის შემადგენელი ელემენტები. მცირე მექანიზმები, ნახევარგამტარები და კონდენსატორები, ინტეგრირებული სქემები, მოჭერები, ინსტრუმენტები, გასახიში მოწყობილობები და მინა – ყოველივე ეს დეტალებისა და ასაწყობი კვანძების მაგალითებია. ისინი წარმოადგენენ მოწოდებლობათა "შემადგენელ ელემენტებს" და საბოლოო პროდუქტში ასეთი რამდენიმე თვის შეიძლება იყოს. მოწოდებლობათა მრავალი მწარმოებლისათვის მარაგწარმოების გაყიდვა შემოსავლისა და მოგების მნიშვნელოვანი წყაროა, რომელიც ხშირად გაყიდვების წლიური მოცულობის ნახევარს და კომპანიის ხაერით მოგების ნახევარზე მეტს უზრუნველყოფს.

რაც შეეხება დეტალებსა და ასაწყობ კვანძებს, მწარმოებლები არჩეავენ წინაშე დგანან: ეს დეტალი დამოუკიდებლად აწარმოონ თუ იყონ გაერვშე მოწოდებელთან. ჩვეულებრივ, შედეგებისათვის ზედსაყრდელია ორ ან რამდენიმე პოტენციურ გამყიდველს შორის კონკურენციის სტიმულირება, რათა მის განკარგულებაში იყოს მოწოდების რამდენიმე ალტერნატიული წყარო და აირიოს უკეთესი ფასი. თუმცა, უკანასკნელ წლებში შეინიშნება ერთი წყაროდან შესყიდვების განხორციელების ტენდენცია, განსაკუთრებით ისეთ სიტუაციებში, როცა თავიანთ საქმიანობაში გამოყენებული და მიღებული მნიშვნელოვანდ არიან ერთმანეთს დამოკიდებული – მაგალითად, „სუსტად დროში“ პრინციპით მუშაობისას, რომელიც გავრცელებულია ავტომწარმოებლებს შორის. მოწოდებლებმა უნდა უზრუნველყონ წარმოებული საქონლით გარანტირებული უწყვეტი მიმარაგება დათქმული სპეციფიკაციების შესაბამისად, რათა წარმატებით გაუწიონ კონკურენცია მოცემული ტიპის

დეტალებისა და ასაწყობი კვანძების ბაზარზე ძლიერი ბრენდი და კარგი რეპუტაცია დეტალურ მოწოდებლებს ანიჭებს მარკეტინგულ უპირატესობას, რადგან მისი საქონელი მომსარებელს ემსარება საკუთარი საქონლის გაყიდვაში. ამის საიდუმლოცადაა შეიძლება მოეყვანოს ავტომობილის ელექტრომოწოდებლობა Bosh, General Electric-ის მართვის მოწყობილობები.

ნედლეული – ეს არის ზღვის, ფერმების, ტყისა და მადარობების სი ძირითადი საქონელი, რომელიც საწყის რგოლს წარმოადგენს ნებისმიერ წარმოებრივ ჯაჭვში. ტყის მასალა, რძის მადანი, მარცვლეული, თევზი და ნედლი ნათობი – ესაა ნედლეული. მსოფლიო რამდენიმე ფორმა თუ ფაქტორის ასეთი პროდუქტებით – უმეტესად ეს ნედლეული გარკვეულწილად მუშავდება. იგი, ჩვეულებრივ, იფარება ბაზრებზე, სადაც მასზე ფასი განისაზღვრება მოწოდებისა და მოთხოვნების მოცულობით, ანუ იმ ფაქტორებით, რომლებიც არაა დამოკიდებული ცალკეული შეიდეგებისა და გამყიდველების მოქმედებებზე.

დამუშავებული მასალა – ეს არის ნედლეული, რომლის ფასეულობა უფრო მაღალია დამუშავების შედეგად, ანუ ისეთი პროცესების ხარჯზე, როგორცაა გაწმენდა, დაქუცმაცება და დაჭრა. დამუშავებულ საქონელს, როგორც წესი, გააჩნია სტანდარტული სიზო და ხარისხი. მრავალი ქიმიური პროდუქტი წარმოადგენს დამუშავებულ მასალას, რომელიც იქნება ისეთი კომპონენტების დამუშავებისა და შეერთების შედეგად, როგორცაა პაერი, ნათობი და ქვანახშირი. შეყვება, ცხიმები და ზეთები, საწყავი და ფოლადი წარმოადგენს დამუშავებულ მასალას, რომელიც მრავალი წარმოებისათვის საბაზოა. ამჟამად ტერმინ „ნედლეული“ გულისხმობენ ამ საბაზო დამუშავებულ მასალასაც და ნამდვილ ნედლეულსაც.

ასეთი მასალები შეიძლება შესყიდულ იქნას სხვადასხვა წყაროებიდან, რადგან მსგავსი საქონელი, როგორც წესი, არაა დიფერენცირებული და მისი მიწოდება მრავალ მწარმოებელს შეუძლია. მიმწოდებლები კონკურენციის უწყვეტ ერთმანეთს და სთავაზობენ ბაზარზე „გაფართოებულ“ საქონელს [3, გ-27] – ანუ ტექნიკური მსარდაჭერის, უახლეს ინფორმაციულ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული შეკეთის მოწოდებისა და გადაცემის ხისტემის გზით „გაფართოებულ“ და გაუმჯობესებულ საქონელს. სწორედ ამ მომსახურების მიწოდება უნდა იყოს მომსმარებელითვის განმსაზღვრელი ფაქტორი შესყიდვების განხორციელებლად მოწოდებლის არჩევისას. უწყვეტი მიწოდება და პროდუქტის შესაბამისობა ხარისხისა და ხისუფთაობის სტანდარტებთან ძალზე მნიშვნელოვანია, რადგან არაკურატული მიწოდება ან ცუდი ხარისხი

სახალი კაპიტალიზმი

ადვილად არღვევს ან წყვეტს მომხმარებლის წარმოდგენას პროცესს.

მოწყობილობები ტექნიკური მომსახურების, რემონტისა და ექსპლუატაციისათვის (Maintenance, Repair and Operation, MRO) გამოიყენება ორგანიზაციის მიერ მისი საქმიანობისას, თუმცა არ ხდება საბოლოო საქონლის მდგენელი. საქონლის ეს სახეობები ურობერტისანაკლებად, ანუ ყოველი კლემენტის შეიძლება შექმნიდ იქნას რამდენიმე განსხვავებულ მოწყობილობას ან ერთი ბრენდი ადვილად ჩაენაცვლება მეორეს. ამჟამად მოწყობილობის დისტრიბუცია ხასიათდება მარკეტინგული არხების მასშტაბებით. ამ კატეგორიის საქონელს განეკუთვნება საპროცესო მასალები, საპროცესო და გამაცივებელი სითხე, ქაღალდის ნაწარმი, ყველა სახის საკანცელარო საქონელი, ჯაჭვები, დისკური ხერხები, საწვავი და გამწმენდი პროდუქტი. MRO პროდუქტების საცალო ფაზის საქმოდ დაბალია, თავად პროდუქტებს კი იტყენ მკერთი ოდენობით სწორედ იმდენად, რომ ისინი ყველგან ყოველთვისაა გაყიდვადი და შეიძლება მათი შექმნის მიმდებარე მომწოდებელთან მიორე მხრივ, მოუხდავად იმისა, რომ ზოგიერთი MRO შესყიდვა უმნიშვნელო მოცულობისაა და ხორციელდება შესყიდვების შესახებ წლიური შეთანხმების ან სხვა კონტრაქტის საფუძველზე, რომლის თანახმადაც ცალკეული გამოყენება იღებს საერთო შეკვეთის რიცხვთანავე საქონელზე საბითუმო ფასდაკლებებისა და სხვა სელსაყრელი პირობების ფასებისა და მომსახურების სანაცვლოდ. ასეთი შეთანხმებები ზოგჯერ გულისხმობს მარტყვი კომპიუტერული პროგრამის გამოყენებას, რაც იძლევა შეკვეთის გაფორმების შესაძლებლობას იმ შემთხვევაში, თუ საქონლის მარაგის დონე ეცემა განსაზღვრულ ნიშნულს ქვემოთ.

მომსახურებას განეკუთვნება ყველა არამატერიალური საქონელი, თუმცა მომსახურების შექმნა შესაძლებელია ფიზიკურ საქონელთან ერთად. მაგალითად, კონტრაქტი მომსახურებაზე შეიძლება იყოს მოწყობილობის შექმნის დანამატი. თუკი ხდება მსხვილი მრეწველობის მოწყობილობის - ვთქვათ, კომპიუტერის ან თვითმფრინავის არჩენა და არა შექმნა, მაღზე მწელია იმის განსაზღვრა, თუ რა შეიძინა მომხმარებელმა - საქონელი თუ

მომსახურება. სამრეწველო და ინჟინერული მომსახურების მიერ შექმნილ ყველაზე გავრცელებულ მომსახურებას ტანკის მოვლა პასუხისმგებლობისა და საკუთრების დასაცავად, საბანკო და სხვა ფინანსური მომსახურებები, მშენებლობის მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფის მომსახურებები, აუდიტი, მონაცემთა დამუშავება, ასევე ყველა სახის საკონსულტაციო მომსახურება (არქიტექტურული და ინჟინრული ჩათვლით), სატრანსპორტო ორგანიზაციების, სარეკლამო და მარკეტინგული სააგენტოების მომსახურებები. მოუხდავად იმისა, რომ სამრეწველო ბაზრებზე მომსახურება არ შეადგენს ბარჯების იხი უმნიშვნელოვან შუხლს, როგორც სამომსახურებო ბაზრებზე, ორგანიზაციების უმეტესობისათვის იმის ხარჯების ძაღზე მნიშვნელოვანი შუხლაა. მომსახურება ისევე მნიშვნელოვანია კომერციული ორგანიზაციის საქმიანობისათვის, როგორც მატერიალური საქონელი.

მომსახურებათა არამატერიალური ბუნება აძლევს მათ გაყიდვას და შექმნას. ვასედაც საქონლისადამი მოთხოვნების განსაზღვრა რთულია და ამიტომაც მარკეტოლოგი ეჯახება ხარისხის სტანდარტის შემუშავებისა და შენარჩუნების პრობლემებს. მომსახურების ხარისხს სწორედ ქმნა მისი მიწოდებელი ადამიანი. იგი განსაზღვრებს არა მხოლოდ მათი სფეროთა, არამედ თანამშრომელთა დამოკიდებულებით თავისი საბუშორობა და მათ პირობული მასხათებლებსადამი აპროუდ, სწორედ ადამიანები ასრულებენ წაყვან როლს მომსახურების მარკეტინგში და წარმოადგენენ მთავარ მადიფერენცირებულ ფაქტორს მომსახურების მიწოდებლებს შორის.

მომსახურებათა უშუალო მომწოდებელი ასევე პასუხს ატევენ მათ გაყიდვაზე სისტემები, რომლებიც იმართება თანამშრომელთა ქსელეებით (სწავლების ზედამხედველობისა და კონტროლის სისტემების ჩათვლით) არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ვიდრე თავად თანამშრომლები და გონიერმა მყიდველმა დაკვირვებით უნდა შეფასოს ამ სისტემებში გამოყენებული ტექნოლოგიების დონე

ბაზოეყინებალი ლიტერატურა:

1. გ. ნადირაშვილი, ნ. ჯა.ში, სამრეწველო წარმოებისა და საქონლის მარკეტინგი, თსუ 2000
2. ე. ბარათაშვილი, ლ. თაკალიანი, ე. ნ. გრძელიშვილი . ბიზნესის კონკურენტუნარიანობა და ადმინისტრირება. თბილისი 2010
3. Theodore Levitt, *The Marketing Mode* (New York: McGraw-Hill Book Co., 1969).
4. Corey, E. Raymond, *Industrial Marketing Cases and Concepts*, 3rd ed. (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Inc., 1983).
5. Webster, Frederick E., Jr., "The Rediscovery of the Marketing Concept", *Business Horizons*, 31, 3 (May-June, 1988), 29-39.

ახალი შპს(ს)მომსახ

ნინო მაჩავარიანი

შოთა მესხიას სახ. ზუგდიდის
სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ბიზნესისა და
სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტის
დეკანი, ასოცირებული პროფესორი

თამარ ბერიძე

საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტი, ბიზნეს-ინჟინერინგის
ფაკულტეტი, ეკონომიკისა და
ბიზნესის მართვის დეპარტამენტი,
ასოცირებული პროფესორი

ლიზა ბერიძე

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი

ოპერაციული და არასარკალიზაციო
ოპერაციების შედეგების აუდიტი. შემოწმების
დროს შესწავლება ოპერაციები, რითაც შედეგად
ცდილობდა ოპერაციული არასარკალიზაციო და
განსაკუთრებული შემოსავლები და დანახარჯები
აუდიტორები ახდენენ სხვა ოპერაციული
შემოსავლების და დანახარჯების კორექტირების
ოპერაციების მიხედვით მოგება-ზარადის
ანგარიშის მანუშელებს შესაბამისად (რომელიც
დაკავშირებულია ძირითადი ხასხრების,
არამატრიალური აქტივების და სხვა ხაყურების
ვახვლახთან).

მოგება-ზარადის ასახვის განმარტებისათვის
აუდიტორები სხვადასხვა დოკუმენტ შესწავლიან,
რომელიც ადასტურებს მათი განენის ფაქტებს
და სიდიდეს.

ოპერაციული, არასარკალიზაციო და
საგანგებო მოგება-ზარადის ანალიზისათვის

აუდიტორმა უნდა შეაზროვოს მტკიცებულებები
შემდეგი მწვენილოვანი მომენტებისთვის:

➤ საწარმოში სახელშეკრულები
ვახვლებულებების შეესრულებლობის გამო
დადებული ფარისების, პირგასამტეხლოების და
სხვა სახეობების თანხები უნდა დადგინდეს
სახამართლოს გადაწვეტილების საფუძველზე,
ახვეუ ვიდეო-აუდიტის კონტრაქტების, პროდუქციის
მიწოდების, შეიდეგის მიერ პრეტენზიების
ადიარების წერილობითი დადასტურების,
საგადასახლო დახვლებების საფუძველზე.

➤ წინა წლების მოგება, რომელიც
საიდრიცხო წელს არის გამოხვლენილი, უნდა
დადგინდეს და დადასტურდეს ვიდეო-აუდიტის
ხელშეკრულებით, პროდუქციის მიწოდების,
საგადასახლო დახვლებების, ინვოისების, ბიდეგის
აქტებისწერილების, საბუღალტრო ცნობების,
საგადასახლო ინსპექციის ორგანიზების მიერ

დოკუმენტალური გადამოწყობების აქტების საფუძველზე.

სავალუტო ანგარიშების დადებითი საკურსო სხვაობები, ასევე უცხოურ ვალუტაში საკურსო სხვაობები დგინდება სავალუტო კონტრაქტების (ხელშეკრულებების) საფუძველზე, საგადასახადო დავალებების, სავალუტო ანგარიშების საბანკო ამონაწერების, საბაჟო დეკლარაციების, ინვოისების, ანგარიშების, კონსოლიმენტების შესაბამისად.

საკუთრებისა და საფინანსო დახმარების უანგაროდ გაცემისგან მოგება უნდა აისახოს ანგარიშში, დადგენილი წესის შესაბამისად. ამასთან, აუცილებელია გეგმის დაცვა, რომ უსახიფთოდ მიღებული სახსრების თანხა ზრდის დასაბუერ მოგებას. თუ უსახიფთოდ მიღებულია ძირითადი სახსრები, მაშინ საქონელი და სხვა საკუთრება დასაბუერია ამ სახსრების ღირებულების ოდენობით, მაგრამ არანაკლებ საბალანსო ღირებულებისა. საჭიროა შემოწმდეს, რომ ეს ღირებულება საკუთრების გადაცემის საბუთებში არის მითითებული.

გათვალისწინებულია ასევე ისიც, რომ მოქალაქეების მიერ გადაცემული დონაციები (ბანკების გარდა) გადასახადებს არ ექვემდებარება. დონაციებს მიეკუთვნება ასევე თანხები, რომლებიც პრივატიზებული საწარმოების მიერ საინვესტიციო ფარგლებში მოგებული ორგანიზაციისგან მიიღება. ყველა პირობის გათვალისწინებით, მიღებული ინვესტიციების თანხები, რომელიც საინვესტიციო პროგრამითაა გათვალისწინებული, საგადასახადო ბაზას არ ზრდის. მაგრამ თუ მითითებული სახსრები დაიწყო უფლებების გამოყენებული არ არის, მაშინ ისინი დაბეგრის ექვემდებარება, დადგენილი წესის შესაბამისად.

საგადასახადო ორგანოების მიერ წატარებული ინვენტარიზაციის დროს გამოვლენილი ხელშეკრულებები ექვემდებარება დაბეგრას. მაგრამ აქ ფინანსური ხანძიების გამოყენება დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა გავლენა ზედმეტი თანხების განენის მიზეზი. მაგ., საწარმო ჩართვის მასალებს: გაზრდილი თანხებით შედეგად, მასალების ფაქტურის მოხმარება და საბუღალტრო ანგარიშში ასახული თანხა ერთმანეთს არ ემთხვევა, ხდება თვითღირებულების ზრდა და შესაბამისად, მოგების შემცირება.

გასამცემლო ფულის თანხები არასთრფიზაციო შემოსავლებს მიეკუთვნება და გასათვალისწინებელია დაბეგრის დროს. კერძო 409 მუხლის შესაბამისად, მხარეთა შეთანხმებით, ვალდებულია შეიძლება შეწყვეტილი იყოს ფულის, საკუთრების გადაცემის სანაცვლოდ, ანუ, მხარეებსა

შეიძლება შეთანხმდნენ, რომ პროდუქციის მიწოდების, სამუშაოების შეწყვეტის, მომსახურების გაწყვეტის ვალდებულებები შეიძლება შეწყვეტოს ფულის გადახდის შემდეგ.

ანულირებული საწარმო შეკეთების დანახარჯები, რომლებიც პროდუქციას არ იძლევა დახტურდება ყიდვა-გაყიდვის, პროდუქციის მიწოდების ხელშეკრულებით, ანგარიშების, საგადასახადო დავალიანებით, ინვოისებით, მიღება-გაცემის აქტებით, კონტრაქტებით, წერილებით, ხელშეკრულების შეწყვეტის პროტოკოლებით, რიგგეგვარ განვიხილავთ ამ დანახარჯების ფინანსურ დანახარჯებთან შესაბამისობის საკითხს, საჭიროა საწარმოს სპეციფიკის და კონკრეტული საწარმოს საადრიც ხვო პროცენტის გათვალისწინება. მაგრამ, ნებისმიერ შემთხვევაში, უნდა არსებობდეს საბუთი, რომელიც ადასტურებს რომ პირველად იყო საწარმოს შეკეთება (შესაბამის ხელშეკრულება), წარმოებული იყო ამ ხელშეკრულების შესაბამისი ვარკვეული დანახარჯები, მაგრამ შეკეთება ანულირებული (ხელშეკრულება შეწყვეტილია) იყო. შეწყვეტის დროს (რომელიც შეიძლება გაფორმდეს ოქმის, დამატებითი ხელშეკრულების სახით) გაფორმებული უნდა იყოს იმ საწარმოს ჩარტრები, რომელსაც პროდუქციას ვერ მიღდება. ანულირებული შეკეთების შესაბამისი დანახარჯების ხრული თანხის განსაზღვრის შემდეგ უნდა განსაზღვროთ ზარალი, რომელიც დამკვეთს აუნაზღაურდება, მატერიალურა ფაქტორების ღირებულება და სხვა სპეციალურა დაფარვის დანახარჯები.

დაკონსერვებული საწარმოს სიმძლავრეებისა და ობიექტებისთვის (გარდა დანახარჯებისა, რომლებიც სხვა წყაროებიდან ფინანსირებულია) გათვალისწინებულია დანახარჯები დახტურდება შესაბამისი პირველად დოკუმენტებით.

აუცილებელია გეგმის დაცვა, რომ ობიექტების დაკონსერვება უნდა გაფორმდეს ხელმოდგენილი გადაწყვეტილების საფუძველზე და მათი დაფინანსების სქემის შესაბამისად. გარდა ამისა, საჭიროა შეამოწმოთ, რომ ამ ობიექტებზე ამორტიზაცია არ ვრცელდება. თუ გათვალისწინებულია დანახარჯების დაფინანსების სხვა წყაროები. (მინორბრიო დაფინანსება), მათი დაფარვა ხორციელდება ამ წყაროების ხარჯზე და ეს ფინანსურ შედეგებს არ მიეკუთვნება.

ზარე მიზეზებით გამოწვეული გაცემის ზარალი უნდა ასახული იყოს დადგენილი წესის

სახალი პარონომია

საქართველოს
საერთაშორისო
საზოგადოებრივი
მეცნიერებათა
ცენტრი

საქართველოს
საერთაშორისო
საზოგადოებრივი
მეცნიერებათა
ცენტრი

შესაბამისად არსებობს გაცდენის ორი ტიპი: შიდა საწარმო მიხეხების და გარე მიხეხების გამო. შიდა საწარმო მიხეხებით გამოწვეული გაცდენები ატვირთვების გაუმართაობის, ცალკეულ სახეობის ატვირთვების განვრცობის გამო ხდება.

➤ გარე მიხეხების გამო გაცდენები ხდება საწარმოს წყლის, ელექტროენერგიის არმიწოდების გამო. საწარმოს უნდა აქონდეს დოკუმენტური დასაბუთება გარე მიხეხის შექმნისა (ცნობა, ოქმი, აქტი და ა.შ.). მოცემულ მიხეხების კონკრეტული ასიათი უნდა აქონდეთ და ისინი პიდაპირ უნდა უზრუნველყოფდეს საწარმოს მიერ საქმიანობის შესრულების შეფერხებას.

➤ თუ რომელიმე გაცდენა გამოწვეულია არა კონკრეტული, არამედ საერთო გარემოებით, მაშინ მას მიერ გამოწვეული საბალი საწარმოს მიერ გადახდილი არ იქნება.

➤ თუ ეს დანახარჯები დამნაშავე მხარეების მიერ კომპენსირებული არ არის, ისინი ფინანსურ შედეგებს არ მიეკუთვნება. მაგ., საწარმოს გაცდენა გამოწვეული იყო სატრანსპორტო ორგანიზაციის მიერ ვაგონების გაუცემლობით, რაც, თავის მხრივ, ფორს-მაჟორული გარემოებების გამო მოხდა. ამ შემთხვევაში, საწარმოსთვის ზარალის კომპენსირება არ ხდება და ეს ფინანსურ შედეგად ითვლება, დადგენილი წესის შესაბამისად.

➤ შიდა საწარმოო და გარე მიხეხებით შიდა-სამყარო მიხეხებისგან უნდა განეასხვავოს.

➤ თუ საწარმოს აქვს გაცდენა ბრუნვადი სახრების არარსებობის გამო (ეს კი გარე მიხეხებითან დაკავშირებული არ არის, მაგ., მიმწოდებლის მიერ ხელ შეკრულულების შეუსრულებლობა), ეს დანახარჯები წმინდა მოგებიდან უნდა იყოს დაფარული.

➤ სასამართლოს და საარბიტრაჟო ხარჯები ახახულია დადგენილი წესის შესაბამისად. სასამართლოს ხარჯები შედგება სახელმწიფო გადასახადისგან და დანახარჯებისგან, რომელიც დაკავშირებულია საქმის განხილვასთან, ექსპერტის ჩატარებასთან, მოწმის გამოძახებასთან, ექსპერტის, თარჯიმნის აუგახთან, ადვოკატულ მტკიცებულებების ნახვასთან, ასევე სასამართლო აქტის შესრულებასთან. ეს ხარჯები განაწილებული უნდა იყოს საქმეში მონაწილე პირებსზე, რაც აისახება სასამართლოს აქტში (გადაწყვეტილება, რეზოლუცია). ყველა დანარჩენი ხარჯი, მაგ., ექსპერტის ჩატარება საკუთარი ინიციატივით (და არა სასამართლოს დადგენილებით) სხვა წყაროებს მიეკუთვნება.

➤ დადგენილი ვარიანტები, პირგასამტეხლები, სხვა საჩქევები, ასევე მიყენებული ზარალის კომპენსაციისათვის გათვალისწინებული ხარჯები დადგენილია სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, ყიდა-გაყიდვის, პროდუქციის მიწოდების ხელშეკრულებების საფუძველზე, ასევე მიმწოდებლის მიერ პრეტენზიების აღიარების წერილობითი დანასტურების, საგადასახადო ვალდებულებების საფუძველზე, დადგენილი წესის შესაბამისად.

დებიტორული დავალიანების ჩამოწრის სისწორის აუდიტი, რომლის სახარხელო ვადა უკვე ამოწურულია

დებიტორული დავალიანება, რომლის სახარხელო ვადა უკვე ამოწურა, ასევე სხვა დაკარგული ვალდებ, საწარმოში ჩამოწურება ჩატარებული ინვენტარიზაციის მონაცემების, საწარმოს ხელმძღვანელის წერილობითი განმარტების და ბრძანების საფუძველზე.

ამოწურული სახარხელო ვადის მქონე დებიტორული დავალიანების ჩამოწრისათვის უნდა არსებობდეს სამი წინაპირობა.

I. სასარჩელო ვადის ამოწურვა. სასარჩელო ვადის ხარტო ვადა არის სამი წელი. მაგრამ კანონმდებლობაში შეიძლება გათვალისწინებული იყოს ასევე სპეციალური ვადებიც - როგორც შემტობებული, ასევე უფრო ხანგრძლივი. გარდა ამისა, არსებობს მოთხოვნები, რომლებზეც სასარჩელო ვადა არ ვრცელდება, მაგ., შეანაბრეთა მოთხოვნები ბანკის მიმართ.

ვადის ათვლა ხდება არა იმ მომენტიდან, როდესაც დებიტორული დავალიანება განხდა, როგორც ეს ბევრს ჰგონია (საქონლის რეალური ჩამოტვირთვის ან ავანსის რეალური გადახდის მომენტი), არამედ იმ მომენტიდან, როდესაც დავალიანება გადაეადებული ხდება, რაც დგინდება ხელშეკრულების პირობების შესაბამისად.

ამისთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია, რომ თუ მევალის მიერ დავალიანების დაფარვის ვადა ხელშეკრულებაში განსაზღვრული არ არის, უნდა ეიხელმძღვანელოთ ხარტო წესებით, რომელიც სამოქალაქო კანონმდებლობითა დადგენილი.

იმ შემთხვევებში, როდესაც დავალიანება არ აქვს განსაზღვრული დაფარვის ვადა, ის უნდა დაიფაროს გონიერულ ვადებში. შესაბამისად, დავალიანება, რომელიც გონიერულ ვადაში დაფარული არ არის, ასევე ის დავალიანება, რომლის გადახდის ვადაც ამოწურულია, უნდა დაიფაროს კრედიტორის მიერ მოთხოვნის წარდგენიდან შეიდი დღის განმავლობაში, თუ სხვაწიარად არ არის

გათვალისწინებული. ამიტომაც იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელ-შეკრულებაში მიწოდების ვადა მიითთებული არ არის, სასარჩელო ვადის ათვლა იწყება მევალისთვის მოთხოვნის წარდგენიდან შეიდი დღის გასვლის შემდეგ, აქედან გამომდინარეობს, რომ:

- ხელშეკრულების დადებისას, საჭიროა ანგარიშგების ვადების წინასწარ დადგენა, რადგანაც სწორედ ამ ვადიდან იწყება სასარჩელო ვადის ათვლა;

- თუ ხელშეკრულება ასეთ ვადას არ შეიცავს, ფიქსაცია ხდება მევალის მიმართ მოთხოვნის წარდგენიდან შეიდი დღის შემდეგ.

II. საჭიროა საწარმოს ხელმძღვანელის გადაწყვეტილება დებიტორული დავლიანების გარკვეული თანხის ჩამოწერის შესახებ. ეს გადაწყვეტილება დოკუმენტალურად უნდა იყოს გაფორმებული (ბრძანება, განკარგულება) და მირებული მხოლოდ საწარმოს ხელმძღვანელის მიერ, და არა მისი მოადგილის ან სხვა თანამდებობის პირის მიერ (თუ ეს უფლება მის მიერ დელეგირებული არ არის). გადაწყვეტილება შეიძლება ეფუძნებოდეს მოავარი ბუღალტრის ან საწარმოს თურისტოსულტის მოხსენებით ბარათს, რომელიც შეიცავს შავ, სასარჩელო ვადის განმარტებას.

III. გადავადებული დავლიანება საწარმოს მიერ რეგისტრირებული არ იყო (ანუ, არ არსებობს საეჭვო ვალების რეზერვი).

ზარალი სამუდამოდ ჩამოწერილი ვალებისგან განისაზღვრება კრედიტორი-საწარმოს მიერ საქმის ყველა კონკრეტული გარემოების გათვალისწინებით. მაგრამ, ნებისმიერ შემთხვევაში, საჭიროა რამდენიმე პირობის არსებობა:

- დავლიანება ვადაგასული უნდა იყოს, ანუ ხელშეკრულებით დადგენილ ვადებში დაფარული არ არის;

- დავლიანება არ არის უზრუნველყოფილი გარანტიით (მინდობილობა, გირაო). ასეთი სიტუაცია ჩნდება მაგ. შემდეგ გარემოებებში: თუ მევალე გაკონტრა, არ აქვს საკუთრება ან სახსრები, რომლის შესყობითაც მოხდებოდა კრედიტორების დაკმაყოფილება;

საწარმო-მევალე ლიკვიდირებულია დადგენილი წესით, თუ კრედიტორმა არ განაცხადა პრეტენზიები ლიკვიდაციის დროს (მევალე ლიკვიდირებულად ითვლება ერთიან სახელმწიფო რეესტრში მევალის ლიკვიდაციის შესახებ ნაწარმის გაკეთების მომენტიდან, და ამ მომენტისგან ვალების დაფარვა არარეალური ხდება); სამართალდამცავი ორგანოების მიერ ცრუ-

შეწარმოების, საკუთრების მიტაცების საქმის დამნაშავე პირების არარსებობის გამო საქმის დახურვის შესახებ განცხადება.

სხვა ვალებისა და ზარალის აუდიტი.

წინა წლების ოპერაციების ზარალი, რომელიც მიმდინარე წელს არის გამოუღწევი, არის:

- დამატებითი დანახარჯები შეკვეთებს, რომელთა ანგარიშები წინა წლებში იყო დამთავრებული;

- მეიდეალის მიერ წინა წლებში შეტანილი პოტენციისათვის საფასურის გადახდა, და ამის რომ ზარალი წინა წლებს მიეკუთვნება, დასაბუთებული უნდა იყოს შესაბამისი დოკუმენტებით.

სტიქიური უბედურებისგან მიღებული არაკომპენსირებადი ზარალი (საწარმო რესურსების მსხპროდუქციის, სხვა მატერიალური ფასეულობების განადგურება და გაფუჭება, წარმოების გაჩერებით გამოწვეული ზარალი), ამ სტიქიური უბედურებებით გამოწვეული შედეგების ლიკვიდაციის ჩათვლით. ხანძრის, ავარიების, სხვა საგანგებო სიტუაციებით გამოწვეული არაკომპენსირებადი ზარალი სპეციფიური მიზეზების გამო ჩნდება. ასეთ ზარალს მიეკუთვნება:

- განადგურებული ან გაფუჭებული რესურსების, საქონლის, მასალების, საწარმოს სხვა საკუთრების ღირებულება (გარდა გირაოს, რენტით ან საკომისიოთი მიღებული ქონებისა და ძირითადი ფონდებისა);

- დანახარჯები, რომელიც დაკავშირებულია სტიქიური უბედურებების შედეგებისა და ავარიების ლიკვიდაციასთან, გარდა მეტალოლომის, საწვავისა და სხვა მასალების ღირებულების გარდა;

- ზარალი სტიქიური უბედურებებით გამოწვეული გაცდუნებისგან;

- უბედურებებზე გაწეული ხარჯები და სხვა. მითითებული დანახარჯების ფინანსურ შედეგად აღიარების აუცილებელი პირობაა ინვენტარიზაციის აქტის არსებობა, უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოს მიერ გაცემული ცნობა, რომელიც სტიქიური უბედურების ფაქტს ადასტურებს.

ფონდებისა და რეზერვების ფორმირების სისწორის აუდიტი.

საწარმოში სხვადასხვა ფონდებისა და რეზერვების ფორმირებისა და გამოყენების სისწორის შემოწმების დროს აუდიტორებმა ხელმძღვანელბუნ ცნონებით, რომელიც მიიღება

საბანკო მართლობა

დამფუძნებელი საბუთების, დამფუძნებელთა (მელობელთა) კრებების გადაწყვეტილებების, საადრიცხო პოლიტიკის საფუძველზე. ამ საბუთებში ახსნილი უნდა იყოს ასეთი ფონდებისა და რეზერვების წყაროები, მათი ფორმირებისა და გამოყენების წესი.

ფასიანი ქალაქების საბაღანსო ღირებულებისა და მათი საკურსო (საბირჟო) ღირებულებებს შორის სხვაობის დაფარვის მიზნით გამოიყენება საფინანსო შენატანების გაუფასურების რეზერვი.

თუ წლის ბოლოს ფასიანი ქალაქების საკურსო (საბირჟო) ღირებულება საბაღანსო ღირებულებაზე ნაკლები აღმოჩნდა, სავარაუდოდ ბაღანსოში ფასიანი ქალაქები ნაჩვენებია იქნება ფულაზე დაბალი ფასით.

თუ გაუფასურება არ მოხდა (ფასიანი ქალაქების საკურსო ღირებულება საბაღანსოზე მაღალია), მაშინ წინათ შექმნილი რეზერვი აღდგენილი იქნება მოგების შემადგენელი ნაწილის სახით (დაბეგრამდე).

შემდეგ აუდიტორმა აუცილებლად უნდა შეისწავლოს დაბეგრის შემდეგ დარჩენილი ჰოგების გადასწავლების ფაქტური წესი, და მისი საწესდებო საბუთებში დადგენილ წესთან შეხებაში სობა. ის ამოწმებს ასევე გადასწავლილებელი მოგების ფორმირების სისწორეს, სახსრების ხარჯვის სისწორეს, გარდა მისა, აუდიტორი ადგენს აღნიშნული ოპერაციების

“გაუნაწილებელი (დასაფარავი) მოგება” ანგარიშთან შესაბამისობას. საჭიროა იმის დადასტურება, რომ მიხდინარე პერიოდში მოგება ნაწილდებოდა წინა სანგარიშო პერიოდებში, რადგან მიმდინარე წლის მოგების სააგანსო გამოყენება არის აქციონერების საკუთრების ინტერესების პირდაპირი დარღვევა.

სარეზერვო ფონდების სახსრების ფორმირებისა და გამოყენების ოპერაციების შემოწმების პროცესში ანგარიშში “სარეზერვო კაპიტალი” აუდიტორები შეისწავლიან წყაროების შემადგენლობას და აეკენენ ხარჯვის მიმართულებებს. დგინდება დოკუმენტური გაფორმების და ამ ოპერაციების საბუღალტრო ანგარიშებში გატარების სისწორე.

როგორც აუდიტორული პრაქტიკა გვიჩვენებს, ტიპური შეცდომები, რომლებიც ვლინდება ფინანსური შედეგებისა და მოგების გადასწავლების შემოწმების დროს, შემდეგნაირად გამოიყურება:

- არასარგალიზაციო ხარჯებში ჯარიმების თანხების ჩართვა, რომელიც საგადასახადო და სხვა მაკონტროლებელი ორგანოების მიერ არის დაკისრებული;
- სანგარიშო წლის მოგების არასწორი გამოყენება;
- არასარგალიზაციო მოგება-ხარალის ახსნის დროს ანგარიშების არასწორი კორესპონდენცია.

სამომხმამაშული ლიტმარტურა:

1. ბიძინაშვილი დ., აუდიტის საფუძველები. თბ., 2006
2. გაგნიძე ნ., ბიჭიკაშვილი თ., აუდიტის საფუძველები. 2007
3. მესხია ი., ჯაღალღონია, დ., ბუღალტრული აღრიცხვა. თბ., 2006
4. მონტგომერი რ., „აუდიტ-მონტგომერი“, თბილისი, „ფინანსები“, 2006

თბილისის
საბუღალტრო
სკოლა

თეიმურაზ შინბელია
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თსუ-ს სრული პროფესორი,
„საერთაშორისო ბიზნესის“
კათედრის გამგე.

ლეონი ქობავა
ბიზნესის ადმინისტრირების
დოქტორი, კავკასიის
საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ახალი პოსტისთვის

მეწარმეობისა და ბიზნესის მიმართ ინტერესი დღითიდღე იზრდება მოედს მსოფლიოში. მიუხედავად ამისა, მეცნიერ-მკვლევართა შორის უყელას მიერ მიღებული და აღიარებული ფორმულირებით მეწარმეობისა და ბიზნესის ზუსტი განმარტება დღემდე არ არის წამოყალიბებული. სანამ წყნს შეხედულებას დავაფიქსირებდეთ აღნიშნულ საკითხზე, მოკლედ შევგებთ მეწარმეობის წარმოშობისა და განვითარების წინა ისტორიას, რაც საშუალებას მისცემს შეთხვედნს, სრულყოფილად გაიაზროს მისი არსი.

მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში ბიზნესი და მეწარმეობა განსხვავებულად გამოიყენება. სამეცნიერო ლიტერატურაში შეიძლება ითქვას, რომ მანც „მეწარმე“ და „მეწარმეობა“ დომინირებს, თუმცა ზუსტი გასარჩევა და შედარება შეუძლებელია. საინტერესოა თვით ტერმინ - „მეწარმის“ თავდაპირველი მნიშვნელობა, როცა იგი „ანტრეპრენიორად“ იწოდებოდა. [9, გვ. 17] („ანტრეპრენიორი“ entrepreneur – ფრანგული წარმოშობის სიტყვაა და შუამავალს ნიშნავს).

შუამავლობის ერთ-ერთ პირველ მხგაღიოს იძლევა XIII საუკუნის დიდი იტალიელი მოგზაურნი მარკო პოლო, რომელმაც მოგზაურობის დავაყენებულ ხელი მოაწერა ხელშეკრულებას ვიჭარათის, რომელმაც მას თავისი საქონელი გაიარა განსაჯიდად. რამდენადაც გამოიყვევლში (მარკო პოლომ) თავისი სიცოცხლე გარისკა, შორეულ მოგზაურობაში გაეპარა და სწორედ მას წილიდ მიღებდა ყველა ფიზიკური და სულიერი გამოცდა,

ვაჭრის როლი ამ გარეგებაში თუ პასიური, ხელ გამოიყვევლისა აქტიური. [9, გვ. 18] სწორედ აქ ვხვდეთ მეწარმეობის ერთ-ერთ ძირითად განმსაზღვრელ ფაქტორს – რისკს, რომელიც მოვლი სამეწარმეო პროცესის თანმდევი ფაქტორია.

ტერმინი „ანტრეპრენიორი“ შუა საუკუნეებში ორი მნიშვნელობით გამოიყენებოდა: ერთი, პრადის (აღდუმის) და სხვადასხვა მუსიკალური წარმოდგენების ორგანიზატორების მიმართ; და მეორე, მსხვილი საქარმოთ ან სამშენებლო პროექტების ხელმძღვანელების მიმართ. ასეთი პროექტის ხელმძღვანელი არაფერს არ რისკავდა, ის მხოლოდ ხელმძღვანელობდა მთელ სამუშაოს რეალისებას მისდამი წარმოდგენილი რესურსების გამოყენებით.

სამეწარმეო რისკის არსი თავის განვითარებას იძენს მენეჯმენტე საუკუნეში, როდესაც მეწარმე იწოდებოდა ადამიანი, რომელიც ხელშეკრულებას დებდა სახელმწიფოსთან ამა თუ იმ სამუშაოს შესრულებაზე ან რაიმე პროდუქციის მიწოდებაზე მოვებისა და ზარადის ზომები თვითონ მეწარმის წარმატებით თუ წარუმატებლობით განისაზღვრებოდა.

მოკვიანებთ, XVIII საუკუნეში, მეწარმეობის მეწარმეობის ახალი ფორმებს, როცა მესაკუთრე კაპიტალისტის გვერდით გახდა ყენსურულ კაპიტალისტი, რომელიც სპეკიანობას წარსართავს სხვისი კაპიტალის მემყობით. ამ ორი სხვადასხვა ტიპის მეწარმეებს შორის განსხვავების დეტალურად განმარტების აუცილებლობის მიზეზი №2(25), 2012 წელი

გახდა ინდუსტრიული რევოლუცია. ამ მხრივ სანქცენებული მაგალითია ელი უიტნი და თომას ედისონი. ისინი ორივე დიდი გამომგონებლები იყვნენ, რომელთაც ნაიმიდელი ტექნოლოგიური გარდამავალი მოახდინეს (ელი უიტნი – პირველი ბამბის სასწინელი მანქანის გამომგონებელი. თომას ედისონი – ელექტროენერჯისა და ქიმიის სხვადასხვა სფეროში მრავალი გამოგონების ავტორი). მათ თავიანთი გამოგონების დაფინანსებისათვის საკუთარი სახსრები არ გააჩნდათ, მაგრამ სხვადასხვა ფორმით მოიხდეს კაპიტალი და ჩადეს საქმეში. ისინი გახდნენ მეწარმეები, ანუ ფინანსური კაპიტალისტები, მაგრამ არა მესაკუთრები. ("ვენჩური" venture – ინგლისური სიტყვაა და რისკიან, რისკზე წახელას, სახითაო წამოწყებას ნიშნავს ჩვენს შემთხვევაში მორისკე მეწარმეს ან სარისკო საქარმოს ნიშნავს.) ფინანსური კაპიტალიზტი – ესაა ფულის პროფესიული გამაწოდებელი, რომელიც აქციის მფლობელთა სახსრებს აბანდებს სარისკო საქარმოსი მოგების მაღალი ჩირბით მიღების მიხით.

საინტერესოა, რომ სიახლის დანერგვას, ნოვატორობის განხორციელებას, რომელიც მეწარმეობის განუყოფელი ნაწილია, ზეენ ეხედავთ ეგვიპტის პირამიდებშიც, რომელშიც მრავალტონიანი სამშენებლო ბლოკებია დადებული და ლახურულ სხივებშიც. მსოფლიო პრაქტიკა და გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ მეცნიერებისა და ტექნიკის პროგრესით იცვლება მხოლოდ საშუალებები, ხოლო თვით ახლის შექმნის უნარი ადამიანის თანდაყოლილი თვისებაა, რომელიც განასხვავებს მას ცხოველებიდან.

თუკი ელი უიტნი და თომას ედისონი ორივე დიდი გამომგონებლები იყვნენ, მათგან განსხვავებით ენდროუ კარნიგის თვითონ არაფერი გამოუგონია, მაგრამ შექმალ შეენიშნა ახალი იდეები, განეკითარებინა ისინი და ეფექტურად დაენერგა ტექნოლოგიასა და პროდუქციაში.

კარნგმა, რომელიც დარბის შოტლანდიური ოჯახიდან იყო წარმოშობით, შექმალ ამერიკული ფოლადსახსმელი მრეწველობა ინდუსტრიული სატაროს საოცრებად ექცია. თუკი მან ახალ მაღალა არა იმტომ, რომ იგი იყო რაიმე შემოქმედებითი იდეის ან გამოგონების ავტორი, არამედ ძირითადად კონკურენციულ ბრძოლაში გამარჯვების უნარით. [5, გვ. 50]

XVIII საუკუნის ინგლისელმა ეკონომისტმა რიჩარდ კანტილონმა ერთ-ერთმა პირველმა მოგვცა მეწარმეობის არსის განსაზღვრა, შეიმუშავა მეწარმეობის კონცეფცია და ზოგაერთი

გამოკვლევებით თვით ტერმინ „მეწარმე“ მასვე ითვლება. ამ სიტყვის ქვეშ იგი გულისხმობდა ადამიანს, რომელიც რისკის პირამუში მოქმედებდა. ეს აზრი შემდეგ თავისებურად განავითარეს მრავალმა მეცნიერმა. თითოეული მათგანი თავის მოსაზრებებში ხაზს უსვამს იმს, რომ მეწარმეს აუცილებლად სჭირდება რისკზე წასვლის უნარი, ახალი იდეების, ცოდნისა და გამოცდილების ერთ კომპლექსში მოქცევა, დაგეგვა, ორგანიზება და მართვა.

მეცნიერებს შორის აზროა სხვადასხვაობის მუსხვადად, ზვენი აზრით მეწარმეობის ყველაზე სრულყოფილი განმარტება მოგვცა ამერიკელმა პროფესორმა რობერტ მიხრიჩმა (Robert Hisrich). მისი განმარტებით:

“მეწარმეობა – ესაა რაიმე ახლის შექმნის პროცესი, რომელსაც დირბულება გააჩნია, დროისა და ძალის ხარჯვის პროცესი, რომელიც ითვალისწინებს ფინანსური, მორალური და სოციალური პასუხისმგებლობის თავის თავზე ავებას, პროცესი, რომელსაც შედეგად მოაქვს ფულადი შემოსავალი და პირადი კმაყოფილება მიღწეულით.” [9, გვ. 21]

“მეწარმეობასა” და “ბიზნეს” მეცნიერთა ნაწილი სინონიმებად მიიჩნევს, ნაწილი კი განასხვავებს მათ ერთმანეთისაგან. ჩვენ მეორე ნაწილს ვუჩხობით, და შესაბამისი არგუმენტებიც შეგვიძლია მოვიყვანოთ.

„ბიზნესი“ (business) ინგლისური სიტყვაა, რომელიც პირდაპირი ვაკებით ნიშნავს საქმეს, საქმიანობას, სამუშაოს. ეს სიტყვა ჩვენს ცნობიერებაში შემოვიდა, როგორც საქმიანობა პირადი გამაღარების მიხით. იგივე მნიშვნელობა გააჩნია ამ სიტყვას ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და რიც სხვა ქვეყნებში. ის შეიძლება ნიშნავდეს რაიმე საქმიანობას, საეკონომიკურად, კომერციულ ან სამრეწველო საქარმოს (ორგანიზაციას), ცალკეული მეწარმის ან მოვლი ფორმის პრაქტიკასა თუ მოდითიკას. ერთი სიტყვით „ბიზნესის“ სინონიმებია: კომერცია, ვაჭრობა, ფორმა, საქმიანი აქტიურობა და ა.შ.

როცა საუბარია მსხველი და მცვერ ბიზნესის შესახებ, ცუდისხება მთელი ორგანიზაცია (ფორმა, კომპანია, კორპორაცია და ა.შ.), ხოლო როცა ვაშობთ, რომ ამა და ამ ადამიანს თავისი ბიზნესი გაჩნია, იგულისხმება რაიმე საქმიანობა (პროფესიული სამუშაო, თანამდებობა და ა.შ.), რომელიც მიხითის შესისავლის (მოგების) წყაროა. ამასთან, ბიზნესი არის მხოლოდ და მხოლოდ კერძო სექტორში და არა სახელმწიფო სექტორში,

მოუხედავად იმისა თუ რამდენი შექმნილი აქვს მას.

„ბიზნესმენი“ არის ადამიანი, რომელიც დაკავებულია ბიზნესით, სამეწარმეო საქმიანობით. თუმცა ამ ტერმინში მიანცდამიანც მილიონერი ან მიულტიმილიონერი არ უნდა ყოველმხმით. არიან დიდი და პატარა ბიზნესმენები, როგორც მცირე და მსხვილი ბიზნესი.

აშშ-ში ბიზნესის პროფესიებია: მენეჯერი, ეკონომისტი, კადრების მუშაკი, ექაუნტანტი (accountant-ბუღალტერი-ფინანსისტი), ბროკერი და ა. შ. ეს პროფესიები ისე ელერს, რომ მკითხველში არაუთარ გაკვირვებას არ იწვევს, მაგრამ მოუხედეველ ამისა ბიზნესმენია ის მეწაღეც ხელოსანიც, რომელიც თავის სახელოსნოში სის და ფესსაცმელს კერავს ან არკმონტებს. ბიზნესმენია ასევე ის მძღლი, რომელიც შორეულ (საქალაქთაშორისო) რეისებს რეგულარულად აკეთებს და სოლიდურ მოგებასაც დებულობს და ა. შ. ბიზნესმენია რიგშია აგრეთვე ტაქსის მძღლი, ფერმერი და ეპტრობისა თუ სხვა მომსახურების სფეროში დასაქმებულნი. ერთი სიტყვით, ბიზნესმენები არიან თითქმის ყველა სფეროში.

არ შეიძლება ბიზნესის სფეროს მიეკუთვნოთ სახელმწიფო ორგანოებში მომუშავეთა პროფესიები, თუმცა, მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში სხხელმწიფო მოხელის ხელფასი შეიძლება რამდენჯერმე მეტი იყოს, ვიდრე რომელიმე მცირე ბიზნესის წარმომადგენლის ან თუნდაც მიველი ორგანიზაციის თვეური შემოსავალი დან შოგება.

სპორტი, მეცნიერება, ხელოვნება დიდ გატაცებასთან ერთად ბიზნესიცაა. ეს განსაკუთრებით თვალშისაცემია ბოლო პერიოდში, მათ შორის საქართველოშიც. სპორტსმენები სპორტის ზოგიერთ სახეობაში ჩემპიონატებში გამარჯვებისას, რამდენიმე მძღლიონ დოლარსაც კი იღებენ. ასევე მეცნიერები და ხელოვნება საკმოდ დიდ პონორარს იღებს ნავთობრეზერვუ ქვეყნებში. კინო-ფილმების გადაღება ხომ ხელოვნებაა, ამავე დროს დიდი ბიზნესია, ასევეა მსახიობობაც და ა.შ.

უნდა აღინშნოს, რომ ყველა ბიზნესმენი არ არის მეწარმე, ხოლო ყველა მეწარმე ბიზნესმენია, ისე როგორც ყოველი ბიზნესი არ არის მეწარმეობა, ხოლო ყოველი მეწარმეობა ბიზნესია.

მეწარმეობასა და ბიზნესს შორის შედარებისას, ეფიქრობ ყველაზე კარგი მაგალითია ლილიან ვერნონ კატის (Lillian Vernon Cats), როცა ის დიდი კაპიტალის (რამდენიმე ათეული მილიონის მოცულობის კომპანიის) მფლობელი

გახდა, მას მენეჯერების მოწვევა დასჭირდა, რომელთაც მსხვილ ფირმებში მსმეობის გამოცდილება გააჩნდათ. აღმოჩნდა, რომ ბევრს მათგანმა ვერ გაუგო სწრაფად მზარდი საწარმის მუშაობის მაღალ ტემპს და მაღალკონკურენტულ ბაზრის პირობებში გადაწყვეტილებების თქმარტიულად მიღება ვერ მოახერხეს. ამან ლილიანი მიიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ მოქმედი საწარმოს მართვა და მეწარმეობა სხვადასხვა საქმეა:

„თუკი მე რაიმე შევიწნაველე ბოლო 35 წლის მანძილზე, ესაა - რამდენად მნიშვნელოვანია შეგეძლოს გამოთქმეში მეწარმისა და მენეჯერის საუკეთესო თვისებები. მეწარმე და მენეჯერი, როგორც ტეინის ორი ნახევარსფერო, ნებისმიერ საწარმოს ჯანმრთელ ორგანიზმში პარამნიულად უნდა შეუთავსდნენ ერთმანეთს.“ [5, გვ. 193]

ჩვენ ვეთანხმები ამ აზრს და, ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ბიზნესს ასეთ განმარტებას მივეცემით:

ბიზნესი არის ადამიანის საქმიანობა კერძო სექტორში, მიმართული ისეთი პროდუქტის (მომსახურების) შექმნისაკენ, რომელსაც ღირებულება გააჩნია და ითვალისწინებს მოგების მიღებას, მოუხედავად მისი ორგანიზაციული ფორმისა, საქმიანობის ხვეროსა და მასშტაბებისა ადამიანი, რომელიც სოფელში ცხოვრობს, მოსყავს სიმინდი თუ სხვა ხილველი თავისი ოჯახისთვის, ეს ბიზნესი არ არის. მაგრამ როგორც კი ის თავის მოწვეულ პროდუქტს გაიტანს ბაზარზე გასაყვდად, ეს უკვე ბიზნესია თეორიული გაგებით. მნიშვნელობა არა აქვს მის მოცულობას.

ცნებებს „ბიზნესსა“ და „მეწარმეობას“ ერთმანეთისაგან განასხვავებენ როგორც ქართველი ასევე უცხოელი მეცნიერებიც. „ცნება „ბიზნესი“ გაცდამლებოთ უფრო ფართოა, ვიდრე ცნება „მეწარმეობა“ [2, გვ. 32]. პროფესორ გუმბელსაც მოსყავს ამერიკელი პროფესორის პიტერ დრუკერის სიტყვები, რომ „ყოველი წერილი ბიზნესი არ არის სამეწარმეო საქმიანობა, ანუ არ წარმოადგენს მეწარმეობას“. [4, გვ. 11] რასაც თვითონც კონანტნა. ამ აზრს ბევრი მომხრეები კეყავს მეცნიერ-ეკონომისტთა წრეში მსოფლიოს მასშტაბით.

როგორც ვხედავთ, მეწარმეობასა და ბიზნესს შორის განსხვავება იმაშია, რომ მეწარმეობა „არის რაიმე ახლის შექმნის პროცესი“, რაც ბიზნესმენისათვის „აუცილებელი“ არ არის თეორიულად მეწაღეც ბიზნესმენია, მაგრამ თუ

საბალა მარკინოსტ

მას აღმოაჩნდა იმდენი უნარი, რომ განავითაროს თავისი ბიზნესი, შეეკროს ფეხსაცმლის ახალი მოდელი, მიიყვანოს იგი სერიულ გამოშვებაზე და გაუკეთოს შესაბამისი რეკლამა, ამ შემთხვევაში ის უკვე არა მარტო ბიზნესმენი, არამედ მეწარმეცაა.

ქართულ ნორმატიულ აქტებში დღეისათვის გამოიყენება ტერმინები „მეწარმეობა“ და „მეწარმე“.

ოფიციალურ დოკუმენტურაში არხად ვხვდებით

„ბიზნესს“. თუმცა მისი საერთოდ იგნორირება არ მიგვაჩინია სწორად. მაგალითად, არასწორია გამოთქმა „მცირე მეწარმე“. რადგან „მეწარმე“ პიროვნებაა, პიროვნება კი არ შეიძლება იყოს მცირე, რადგან „მცირე“ რაოდენობრივულ საგნის განმსაზღვრელია. უფრო სწორია ასეთ შემთხვევაში ვთქვათ „მცირე საწარმო“ ან „მცირე ბიზნესი“.

ბაზოყენებული ლიტერატურა:

1. შენგელია თ. თანამედროვე ბიზნესის საფუძვლები. „ლო“, თბ. 2007.
2. შენგელია თ. ბიზნესის ადმინისტრირების საფუძვლები. „ახალი საქართველო“, თბ. 2008.
3. შენგელია თ. გლობალური ბიზნესი. „ახალი საქართველო“, თბ. 2010.
4. შუბლაძე გ. ბიზნესის საფუძვლები, თბ. 2000.
5. ქარჩავა დ. გამოჩენილ ბიზნესმენტა სამეწარმეო ცხოვრებიდან. „ლო“, თბ. 2006.
6. ქარჩავა დ. როგორ გავხდეთ ბიზნესმენი, 'მაცნე', თბ. 1993.
7. საქართველოს კანონი 'მეწარმეთა შესახებ'.
8. Горфинкель В.Я. и другие, предпринимательство, «Юнити», М. 2000.
9. Хизрич Р. Питерс М. Предпринимательство. 1, (перевод с английского), «Прогресс», М. 1991.

ნინო აბუსაიდი

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
ფეხავანიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ახალი პერიოდები

სამომხმარებლო ფასების ინდექსი ის ერთადერთი მაჩვენებელია, რომელიც ზომავს საქართველოში სამომხმარებლო ფასების საერთო დონის ცვლილებას.

სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (სყი) საქრთაშორისო კლასიფიკატორის (COICOP) შესაბამისად მოიცავს 12 სასაქონლო ჯგუფს. ფასების ინდექსიდან აღებული ინდექსების ბაზაზე გაინაზრებული ფასების აგრეგირებული ინდექსები თითოეული სასაქონლო ჯგუფისათვის, როგორც თითოეული ქალაქისათვის, ასევე მილიონად ქვეყნისათვის [4].

სამომხმარებლო ფასების ინდექსის გაანგარიშების საფუძველს წარმოადგენს სამომხმარებლო კალათა. ეს არის ქვეყანაში ყველაზე ხშირად მოხმარებადი საქონლისა და მომსახურების ჩამონათვალი და ასახავს ქვეყნის საშუალო მომხმარებლის ხარჯების სტრუქტურას. სამომხმარებლო კალათა შედგენილია შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამთკვლევიდან მიღებული მოხმარების სტრუქტურის საფუძველზე. [1 გვ.137, 2. გვ.115-117] მოხმარების პროპორციულად თითოეულ საქონელს და მომსახურებას მინიჭებული აქვს შესაბამისი სვედრითი წონა. 2012 წლის იანვრიდან განახლებული სამომხმარებლო კალათა ეროვნულ ანგარიშსა სისტემაში განსაზღვრულ მოხმარების სტრუქტურას დაეფუძნა. ეროვნული ანგარიშებიდან მიღებული წონების გამოყენება სამომხმარებლო კალათის ფორმირების პროცესში ერთ-ერთ არსებით რეკომენდაციას წარმოადგენს, რომელსაც ევროსტატი ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს სთავაზობს.

2012 წელს განხორციელდა სამომხმარებლო კალათის განახლება. 2010 წლის სამომხმარებლო კალათასთან შედარებით განახლებულ სამომხმარებლო კალათაში ჩართულ იქნა 42

დასახელების საქონელი (მომსახურება). მის შორის: გაყინული ქაიძის ხორცი, პილძენი (ნახევარფაბრიკატი). შებოლილი ძეხვი, პასტეროზებული რძე, თოგურტი, კონიაკი, ძაბის მომსახურების დირექტორება, ახალი მსუტუკ ავტომობილი, გაზის საწვავი ავტომობილის ზეთისა და ფილტრის შეკვლა და ა.შ. 2010 წლის სამომხმარებლო კალათიდან ამოღებულ იქნა 20 დასახელების საქონელი (მომსახურება). მათ შორის: ბალი და ალუბალი, ხელათა, ბინის გაყვლის დირექტორება, სამშენებლო ბლოკი, მურტან-ბურბურული ფილა, ხაწილი, ხაღისა, ა.შ. ამჟამად სამომხმარებლო კალათა შედგება 288 სამომხმარებლო საქონლისა და მომსახურებისაგან.

სამომხმარებლო ფასების ინდექსის გაანგარიშებას მყოფილოდია კვლავ ყუყუტება დასაქმირების ინდექსს, რაც გულისხმობს მოსახლეობის ხარჯებისა და სამომხმარებლო კალათის 3 კვირწადში ერთხელ განახლებას [3 გვ.452].

როგორცა ინფლაციის ოფიციალური სტატისტიკა საქართველოში?

2012 წლის მარტში 2011 წლის მარტთან შედარებით ინფლაციის დონემ საქართველოში - 2,2 პროცენტით შეადგინა. (იხ. ცხრილი 1) ინდექსს საშუალოწლიურმა მაჩვენებელმა 108,5%(წინა წელიდან შედარებით გაიზარდა 1,4 პროცენტული პუნქტით), ხოლო წინა წლის დეკემბრის დონისთან შედარებით შემცირებული მაჩვენებელი 102,0% დაფიქსირდა. [4].

სამომხმარებლო კალათაში შემაჯავი საქონლისა და მომსახურების ჯგუფების ფასების პროცენტული ცვლილებებისა და მთლიან ინფლაციის მაჩვენებელში შესაბამისი წვლილის ახალიზება ცხადყო, რომ 12-თვიან პერიოდში აღნიშნული მაჩვენებლის ფორმირებაში ძირითადი გავლენა იქონია ფასების ცვლილებამ შეხვედრის №2(25), 2012 წელი

სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (ინფლაცია)

საქართველო
ინფლაციის

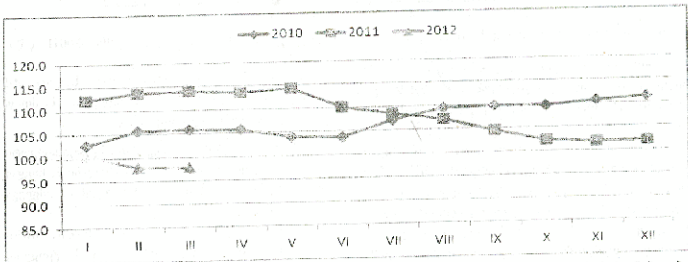
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
საშუალო წლიური წინა წლის საშუალო წლიურთან	109.2	109.2	110.0	101.7	107.1	108.5
დეკემბერი წინა წლის დეკემბერთან	108.8	111.0	105.5	103.0	111.2	102.0
წლიური ინფლაციის დონე	8.8	11.0	5.5	3.0	11.2	2.0

ჯგუფებზე: სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები: მოცემულ პერიოდში ფასები შემცირდა 7,5 პროცენტით და ჯგუფის წელიწადი წლიური ინფლაციის საერთო მაჩვენებელში -3,6 პროცენტული პუნქტი შეადგინა. ფასების კლების მაღალი მაჩვენებლები დაფიქსირდა შემდეგ ქვეჯგუფებზე: ხილი და ყურძენი (34,3 პროცენტი), ბოსტნეული, ბაღიკული, კარტოფილი და სხვა ბოლქვოვანი (17,8 პროცენტი), შაქარი და სხვა ტბილეული (14,4 პროცენტი). ფასები გაიზარდა ხორცი და ხორცის პროდუქტების ქვეჯგუფზე (10,9 პროცენტი). ტრანსპორტი: ფასები გაიზარდა 11,9

პროცენტით. შესაბამისად, ჯგუფის წელიწადი წლიური ინფლაციის მაჩვენებელში 1,2 პროცენტული პუნქტი შეადგინა. აღნიშნულ ჯგუფში ფასების მნიშვნელოვანი მატება დაფიქსირდა სატრანსპორტო ქვეჯგუფზე (19,3 პროცენტი) და პირადი სატრანსპორტო საშუალებების ექსპლუატაციის ქვეჯგუფზე (4,1 პროცენტი).

ზემოთქმულიდან მოხიტიერია წინა წლის შესაბამის თვესთან სამომხმარებლო ფასების ინდექსების დინამიკა (2010-2012 წ.წ.) [4]

დიაგრამა 1

საქართველო

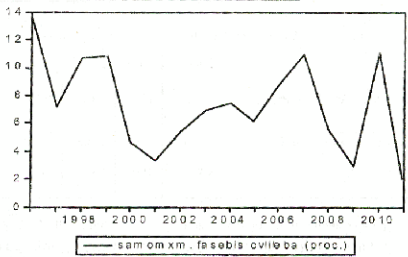
ინფლაციის (სამომხმარებლო ფასების ინდექსის ცვლილების ბაზაზე) დინამიკის მაჩვენებლები 1996-20011 წლებისათვის წარმოვადგინოთ შემდეგი ცხრილის სახით:

ცხრილი 2

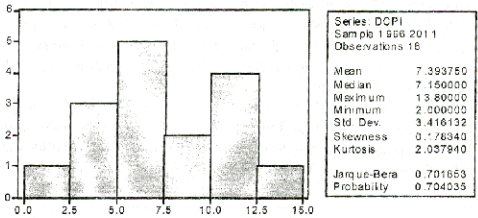
ინფლაციის დინამიკა 1996-20011 წლებისათვის [4]

წლები	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
წლიური ინფლაციის დონე (%-ში)	13.8	7.3	10.7	10.9	4.6	3.4	5.4	7
წლები	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
წლიური ინფლაციის დონე (%-ში)	7.5	6.2	8.8	11.0	5.5	3.0	11.2	2.0

ხელს მისი გრაფიკული გამოსახულება და პისტოგრამა, გამოვხაოთ შესაბამისად, ნახ. 1-სა და ნახ. 2-ზე.

ნახ. 1. ინფლაციის დინამიკა 1996 -2011 წლებისათვის

ნახ. 2. ინფლაციის დინამიკის ჰისტოგრამა და სტატისტიკური მახასიათებლები (1996 -2011 წწ.)

საქსტატი

როგორც ვხედავთ, ამ წლებში საქართველოში ინფლაციის საშუალო წლიური დონე 7,4 % იყო, მდინა 7,2 ხოლო სტანდარტული გადახრა კი 3,4 %.

რაც შეეხება ინფლაციის დინამიკის მოდელირებისა და პროგნოზირების პრობლემას, ადვილად შეიძლება დავეწმუნდეთ, რომ ამ შემთხვევაში წრფივი და კვადრატული ტრენდული მოდელები ძალიან ცუდ მიახლოებას იძლევა (ამ მოდელთა დეტერმინაციის კოეფიციენტი ძალზე დაბალი გამოდის). ახვეუ ცუდ მიახლოებას იძლევა ნახევრად დოგმარითმიული მოდელიც.

ამ შემთხვევაში ყველაზე უხუცეს მოდელს წარმოადგენს ე.წ. ARIMA-ს ტიპის მოდელი, ტრენდული წევრით, რომელსაც აქვს სახე: $D(DCPI)=0.009294308876*(@TREND)+[AR(1)=0.1207304532,MA(1)=-2.365658687,INITMA=1997]$

სადაც (DCPI) აღნიშნავს ინფლაციის ნახრეს წინა წელთან შედარებით, AR(1) წარმოადგენს პირველი რიგის ავტორეგრესიულ წევრს, ხოლო (1) პირველი რიგის მცოცავი საშუალოს ხიდივს

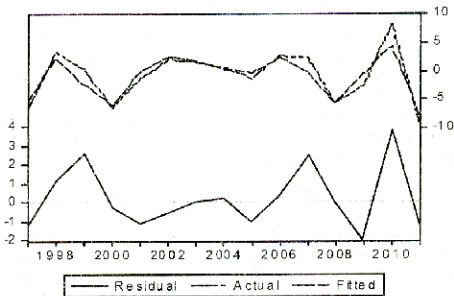
(როგორც ცნობილია, $MA(1)=u_t-1$, სადაც u_t მოცემული განტოლების ცდომილებაა (ნაშთი წევრია წინა პერიოდისათვის).

ამ განტოლების პარამეტრთა სტატისტიკურ მახასიათებლები მოყვანილია ცხრილში 2, ხოლო მისი სიზუსტის შესახებ წარმოდგენას იძლევა ნახ. 3-ზე ნაჩვენები გრაფიკები.

როგორც ცხრილი 2-დან ჩანს, მისა დეტერმინაციის კოეფიციენტი 0.87-ს ტოლია, დარბინ-უოტსონის სტატისტიკა 2,45-ს ტოლი, სტატისტიკის მნიშვნელობებიც (პირველის გარდა) საკმაოდ მაღალია, რაც იმას ნიშნავს, რომ მოდელი საკმაოდ ზუსტია. თუმცა, როგორც ცნობილია, ასეთი ტიპის მოდელები საკმაოდ სწრაფად კარგავენ პროგნოზირების სიზუსტეს, ამიტომ მათი გამოყენება გრძელვადიან პერიოდში პროგნოზირებისთვის არაა მიზანშეწონილი.

ცხრილი 2. ინფლაციის ARIMA-ს ტიპის მოდელის პარამეტრთა სტატისტიკური მახასიათებლები

Dependent Variable: D(DCPI)				
Method: Least Squares				
Date: 04/21/12 Time: 20:58				
Sample(adjusted): 1997 2011				
Included observations: 15 after adjusting endpoints				
Convergence achieved after 296 iterations				
Backcast: OFF (Roots of MA process too large)				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	0.009294	0.080252	0.115814	0.9097
AR(1)	0.120730	0.008755	13.79036	0.0000
MA(1)	-2.365659	0.786902	-3.006292	0.0109
R-squared	0.869005	Mean dependent var	-0.786667	
Adjusted R-squared	0.847172	S.D. dependent var	4.583958	
S.E. of regression	1.792015	Akaike info criterion	4.181415	
Sum squared resid	38.53583	Schwarz criterion	4.323025	
L.og likelihood	-28.36061	Durbin-Watson stat	2.450396	
Inverted AR Roots	.12			
Inverted MA Roots	2.37			
Estimated MA process is noninvertible				

ნახ. 3. ინფლაციის ARIMA-ს ტიპის მოდელის ცდომილების გრაფიკული წარმოდგენა

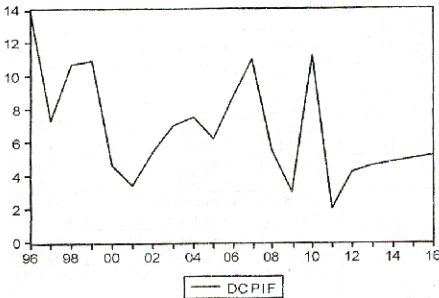
დაბოლოს, ცხრილის სახით გამოეხატათ შემოთავაზებული მოდელიდან მიღებული პროგნოზული შეფასებები 2012-2016 წლებიდან.

ინფლაციის პროგნოზული შეფასებები 2012-2016 წლებიდან

ცხრილი 3.

წლები	2012	2013	2014	2015	2016
წლიური ინფლაციის დონე (%-ში)	4,2	4,6	4,8	5,0	5,2

ინფლაციის დინამიკისა და პროგნოზული შეფასებების გრაფიკი ნახ. 4-ზე

ნახ. 4. ინფლაციის დინამიკა და პროვნიზული შეფასებები

სამომხმარებლო ფასების ინდექსის გაანგარიშების მეთოდოლოგიის დახვეწისა და შემდგომი სრულყოფისათვის უდაოდ სერიოზული წინ გადადგმული ნაბიჯი იქნება სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ სამომხმარებლო კალათის ყოველწლიურად განახლება, რაც 2012 წლის შემდეგ იგეგმება საქართველოში. საქსტატში

მიმდინარე შემოაღნიშნული პოზიტიური ცვლილებები, ცხადია, განაპირობებს საქართველოში ინფლაციის გაანგარიშების მეთოდის მიახლოებას ევროსტატის ძირითად რეკომენდაციებთან. როგორც იკვეთება ეს, არც თუ შორეული პერსპექტივაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ნაბესაძე „ფასების სტატისტიკური შესწავლის თანამედროვე პრობლემები.“თბ.2009.
2. ნაბესაძე ხაერთაშორისო საჯალუტო ფონდის მეთოდოლოგიური რეკომენდაციები ფასების სტატისტიკაში. გორის ხაერთაშორისო კონფერენციის „განათლება და ეკონომიკა“ შრომების კრებული გორი 2010.
3. ნაბესაძე სტატისტიკა ეკონომიკისა და ბიზნესში“ ხახულაშვიდანელი გამომცემლობა „უნივერსალი“2008
4. www.geostat.ge. (ხოგადი განმარტებები ინფლაციის მეთოდოლოგიასა და სამომხმარებლო კალათაზე.)

სტატისტიკის ეროვნული ცენტრი

ჯამელი ჯანაშვილი

**სახვადო უნივერსიტეტი „სეფ“-ს
ასოცირებული პროფესორი**

ანზორ თოთაძე

**ეკონომიკის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი**

მას შემდეგ, რაც ქუთაისი გახდა ქვეყნის
საპარლამენტო ქალაქი იმერეთის შესახებ
წიგნისიერი გამოკვლევა ძალზე აქტუალურია.
მთაწმინდის ეს რეგიონი ყველაზე ხალხმრავალი
საქართველოს რეგიონებს შორის. მისი ფართობი
6,6 ათასი კვადრატული კილომეტრია და
საქართველოს ტერიტორიის 11 პროცენტს შეადგენს.
2011 წელს იმერეთში 705 ათასი კაცი ცხოვრობდა
- ქვეყნის მოსახლეობის 16 პროცენტი.

იმერეთი, ისევე როგორც უფრისი, დასავლეთი,
სამხრეთი, აფხაზეთი, დასავლეთ საქართველოს ერთ-
ერთი ისტორიული სახელწოდებია. ამავე დროს
იგი საქართველოს ისტორიულ-გეოგრაფიული
შიარა, რომლის სახელი დაკავშირებულია მის
ადგილობრივობასთან. იმერეთი ნიშნავს დიხის
იქვთა მხარეს. ამასთანავე, არსებობს მოსაზრება,
რომ ტერმინი "იმერეთი" - იმერების სატომო
სახელდანი მომდინარეობს.

ახალი წელთაღრიცხვის პირველ
ათასწლეულში დაიწყო ქართული ხალხის ერთ-
ერთი ძირითადი სუბკონსტრუქციის - ქართულის
მეორეი დასავლეთ საქართველოში, სადაც
ქართობისა და ხანების შერწყმის შედეგად
წარმოიშვნენ თხოვრავი ადგილები: იმერლები
და გურულები, რაც შეეხება იმერეთის სამეფოს.
რომელს წარმოქმნის პროცესი XIII საუკუნის შუა
ხანებიდან იწყება, იგი საქართველოს ფეოდალური
მონარქიის დაშლის შედეგად ჩამოყალიბდა და XV-
XIX საუკუნეებში არსებობდა. ქვეყანაში შინაგანი
შუღღისა და გარეში მტრების გამეფებული
თავდასხმები მყარ ნიადაგს აქმნიდნენ მის
დასახლებულად და ცალკეულ პოლიტიკურ
ერთეულებად დასაშლელად. XVI საუკუნის შუა
წლებში მას იფიქსა და გურთის, XVII საუკუნის
დამდეგ - აფხაზეთის, უფრო გვიან კი სვანეთის
სამთავროები ჩამოცილდა. თაყისი არსებობის
მეორეული იმერეთის სამეფოს ტერიტორია
საკონრე იმერეთია და რაჭა შემოიფარგლებოდა
№2(25), 2012 წელი

სიღო დემხუში ხან იმერეთის მეფეებს, ხან კი
ოდიშის მთავრებს ეჯობათ. XVII საუკუნეში
იმერეთის სამეფოს შეედლო 40 ათასიანი არმია
გამოეყვანა. XVIII-XIX საუკუნეთა მთავრად იქ
დაახლოებით 170 ათასი კაცი ცხოვრობდა.

იმერეთის, ისევე როგორც მოდიანად
დასავლეთ საქართველოს, მოსახლეობის შესახებ
მეტად მწირი დემოგრაფიული მონაცემები
მოგვეთქვება. უცხოელ მოგზაურთა ცნობებზე
დაყრდნობით, მოლოდ XVIII საუკუნის მეორე
ნახევრისთვის შეეკიდლა მოსახლეობის
დაუდენობით მხარის მოსახლეობის რაოდენობა.
გერმანელი მეცნიერისა და მოგზაურის ი.
გაულდენსტედტის ცნობით, XVIII საუკუნის მეორე
ნახევრში "ყოველგვარი განადგურების მოხდელად,
იმერეთი ქართულ პროვინციებს შორის ერთი
ყველაზე დასახლებულთაგანია. XIX საუკუნის
დასაწყისისთვის მხარის მოსახლეობის
რაოდენობის შესახებ ახალივე მონაცემებისა
გერმანელი დინევისტიკოსი გრაფი და მოგზაური
ა. კლარსთიცი, რომელიც აღნიშნავს, რომ იგი
უფრო მწიფროდია დასახლებული, ვიდრე ქართლ-
კახეთი. სიღო ი. რაიხელის ცნობით, 1780-იანი
წლების დასაწყისისთვის იმერეთის სამეფოში
20 ათასი კომლი ცხოვრობდა. რუსი მოხელე,
კაპიტანი შეტდომში გერარდ-მაიორი, ნ. ახისიცი
კი, რომელიც 1770-1771 წლებში იმყოფებოდა
საქართველოში, წერს, რომ იმერეთის სამეფოში არ
იქვან მოსახლეობის რაოდენობა, მისი დაკრებობა,
აქ 300 ათას ხელზე ნაკლები ცხოვრობდა. სხვა
ცნობებით, იმერეთში ამ დროს გაცილებით მეტი
ადამიანი ცხოვრობდა. აღნიშნულ ცნობებსა და
სხვა წყაროებზე დაყრდნობით გაანგარიშებულია,
რომ 1770 წელს იმერეთის მოსახლეობა (რატის
გამოკლებით) 119,4 ათას კაცს უდრდა.

იმერეთის მოსახლეობამ სიღლი 60 წლის
განმედილობაში - 1770 წლიდან 1832 წლამდე
მხოლოდ 19,5 ათასი კაცი მოიმატა. საერთოდ,

სახალი მონაცემები

XVIII საუკუნის განმავლობაში იმერეთი გამუდმებულ ომებს აწარმოებდა თურქ დამპყრობლებთან, ხშირი იყო შინააშვილობა, ტყვეების სყიდვა, რაც დიდად ამძიმებდა დემოგრაფიულ ვითარებას. 1810-1818 წლებში

მდგომარეობა კიდევ უფრო გაართულა მაშასობის რომელმაც მხოლოდ 1811 წელს 22750 კაცი იმსხვერპლა (ეს ხეი კიდევ ორი წელი გაგრძელდა), მუხობულ პროვინციებში 7450 კაცი გაიხიზნა, ხოლო ტყვეს 2000 ემაწვილი და ქალიშვილი გაიყიდა.

იმერეთის მოსახლეობის რიცხოვნობის დინამიკა (1770-2011 წლებში, ათასი კაცი)

წლები	საქართველოს მოსახლეობა - სულ	მათ შორის, იმერეთის მოსახლეობა	
		აბსოლუტურად	პროცენტულად
1770	761,0	119,4	15,7
1800	784,7	125,7	16,0
1832	892,1	138,9	15,5
1865	1289,2	261,5	20,2
1886	1641,9	340,7	20,8
1897	1942,5	382,4	19,7
1917	2357,8	430,9	19,1
1926	2677,2	492,6	18,4
1939	3540,0	595,1	16,8
1959	4044,0	652,0	16,1
1970	4686,4	716,7	15,3
1979	4993,2	738,1	14,8
1989	5400,8	766,9	14,2
2002	4371,5	699,7	16,0
2011	4469,2	704,5	15,8

ახალი ეპოქისი

გარიზმის რუსიფიკატორული პოლიტიკა ყოველმხრივ ღახავდა რუსეთის იმპერიის განაპირა მხარეების ეროვნულ ინტერესებს, ფაქტობრივად სპობდა ეროვნულ ცნობიერებას, თვითმყოფადობის ყოველგვარ გამოვლინებას. ამასთანავე, ცდილობდა, დაენაწევრებინა ერთიანი ეროვნული სხეული. ამ მიზნით ათანაბრებდა ეთნოგრაფიულ და ეროვნულ ნიშნებს. 1886 წელს რუსი მოხელეების მიერ შედგენილ საოჯახო სიებში ქართველური ტომები ისე არიან აღწერილი ცალკე ეთნოგრაფიული ჯგუფების მიხედვით, თითოეულ იხინი ცალკე ეროვნებებს წარმოადგენენ. ქართველებში შეყვანილი ჰყავთ ქართველები, კახელები, მესხები და ჯავახები, ხოლო იმერლებში - რაჭველები და ლეჩხუმელები. ამავე დროს, ცალკე არიან აღრიცხული იმერლები, მგრულეები, გურულეები, აჭარლები, სამურზაყანოელები, სეინები, ფშაველები, ხევსურები და მთოულეები.

1886 წელს, საოჯახო სიების მიხედვით საქართველოს მოსახლეობა 1731449 კაცს უდრიდა. აქედან 1218696 კაცი, ანუ მთელი მოსახლეობის 70,4 პროცენტი, ქართველი იყო. თბილისის გუბერნიაში 396673 ქართველი ცხოვრობდა, ქუთაისის გუბერნიაში კი - 822023. ქართველების რაოდენობა 377149 კაცს შეადგენდა, იმერლების რაოდენობა - 422877 კაცს, მეგრელების - 214782 კაცს, გურულეების - 76055 კაცს, აჭარლების - 59495 კაცს, სეინების - 14035 კაცს და ა. შ. თბილისის

გუბერნიის მოსახლეობაში ქართველების წილი 49,1 პროცენტს უდრიდა, ხოლო ქუთაისის გუბერნიაში - 89,0 პროცენტს.

უკანასკნელ საუკუნეებში იმერეთი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით ქვეყნის ყველაზე დიდი ისტორიული პროვინცია იყო. მისი მოსახლეობის რიცხოვნობა XX საუკუნეშიც ბევრად სტაბილურად სცვა რევოლუციის (თბილისის გარდა) მოსახლეობას.

1820-იან წლებში საფრანგეთის კონსულმა თბილისში ჟაკ ფრანსუა გამაშამ იმთავითვე საქართველოში და, კერძოდ, იმერეთში. მან იმერეთის შესახებ მეტად საყურადღებო ცნობები დაგვიტოვა. იგი აღტაცებულია იმერლების სიღამაითა და სიღალით, "რის გამოც მათ ადამიანთა მოდგმის ნიმუშად თვლიან." [1] გამაშ ქუთაისის შესახებ აღნიშნავს: "ქუთაისი ისეთი აღწერე, როგორც ენახეთ." ამ კრითაში, გამაშ ცნობით, ქუთაისში მოსახლეობა ცოტა იყო - დაახლოებით 1600 კაცი უფრო ადრე. 1662 წელს ფრანცი მოვზაური შარდგნი, რომელმაც საქართველოში მოგზაურობისას "ერცულად აღწერა საკუთარი თვალთ ნანახი უამრავი ფაქტი თუ მოვლენა," ამბობს: ქუთაისში მხოლოდ ორასი სახლია. ირგვლევ დიდებულთა სახლები და მეფის სასახლეა, რომელიც ახლოს დგანან ერთმანეთთან." [2] შარდგნს, როგორც მონათხრობიდან ჩანს, დიდებულთა სახლები და მეფის სასახლე მასში მცხოვრებთა ჩათვლით, ქუთაისის დასახლებაში არ შექმნიდა. თუ

გავიოვალისწინებთ ოჯახის საშუალო სიდიდეს (დაახლოებით 8 კაცი), მაშინ ამ პერიოდშიც (1662 წელს) ქუთაისში 1600 კაცს უცხოვრობდა.

ქუთაისის მოსახლეობა მე-19 და განსაკუთრებით მე-20 საუკუნეში სწრაფად იზრდებოდა. 1832 წელს ქუთაისში უკვე 2340 კაცი ცხოვრობდა, 1865 წელს - 11,8 ათასი, ხოლო საუკუნის ბოლოს - 1897 წელს - 32,5 ათასი კაცი. მისი მოსახლეობა მე-20 საუკუნის დასაწყისში თითქმის გაორმაგდა და 1914 წელს 57,9 ათას კაცი შეადგინა, 1939 წელს - 77,5 ათასი, 1979 წელს - 193,3 ათასი, ხოლო 1989 წელს - 186 ათასი კაცი იყო. თავისი ისტორიის მანძილზე

ქუთაისში ყველაზე მეტი ადამიანი 1992 წელს ცხოვრობდა - 233,2 ათასი კაცი. ამჟამად ქუთაისში 195 ათასი კაცი ცხოვრობს.

იმერეთის რეგიონის მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა მრავალფეროვნებით არ გამოირჩევა. 1989 წლის აღწერის მონაცემებით, ქართველები მთელი მოსახლეობის 94,6 პროცენტს შეადგენდნენ, რეგიონში ცხოვრობდა, აზეროეც, რუსები (20,8 ათასი კაცი), ებრაელები (4,9 ათასი კაცი), უკრაინელები (4,2 ათასი კაცი), სომხები (3,5 ათასი კაცი), ოსები (1,2 ათასი კაცი), ბერძნები (1,0 ათასი კაცი), სხვა ეროვნებები (4,5 ათასი კაცი).

იმერეთის მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა 1970-2002 წლებში, ათასი კაცი

	1970		1979		1989		2002	
	აბსოლუტუ რად	%	აბსოლუტუ რად	%	აბსოლუტუ რად	%	აბსოლუტუ რად	%
მოსახლეობა სულ	716,7	100	738,1	100	766,9	100	699,7	100
ქართველები	655,4	91,5	692,6	93,8	725,8	94,6	689,5	98,6
რუსები	28,0	3,9	25,3	3,4	20,8	2,7	4,9	0,7
უკრაინელები	4,7	0,7	3,5	0,5	4,2	0,5	0,6	0,1
აზერბაიჯანელები	0,9	0,1	1,4	0,2	1,3	0,2	0,3	0,0
სომხები	4,2	0,6	4,1	0,6	3,5	0,5	1,9	0,3
ებრაელები	17,3	2,4	5,0	0,7	4,8	0,6	0,3	0,0
ბერძენები	1,0	0,1	0,9	0,1	1,0	0,1	0,2	0,0
სხვა ეროვნებები	5,2	0,7	5,3	0,7	5,5	0,8	2,0	0,3

იმერეთის მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა კარგინადად იცვლებოდა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ. რა თქმა უნდა, ასეთი ცვლილება მხოლოდ იმერეთში არ მოიხდარა.

ეროვნული სტრუქტურის შეცვლა იმ ერთიანი მჭიდროდ ფუნქციონირებადი სივრცის მოშლის თანხვეთი პროცესი იყო, რომელსაც ადგილი ჰქონდა საბჭოთა კავშირში. იგი თითქმის თანაბრად შეეხო არა მარტო ავტონომიურ ფორმირებებს, არამედ შედარებით მცირე რეგიონებსაც კი. მასთან სიახლოვეს მდებარე ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტები გარდაუვალი გახდა და ბევრგან მის საფუძვლიანი კონფლიქტების ასპარაზში შრომობაც შეიქმნა.

ძირითადად ამ ორმა ფაქტორმა მიიღიანად მოშალა არსებული ეკონომიკური კავშირები, ეკონომიკური ტრადიციული და რეგულაცია მნიშვნელოვანწილად შეწყვიტა ფუნქციონირება და ხალხი მეტად მძიმე ეკონომიკურ პირობებში აღმოჩნდა. ხაზრსებო საშუალებების ძიებაში ბევრმა დატოვა მშობლიური ადგილები და უცხო ქვეყნებს მიაშურა. დროის უაღრესად მოკლე პერიოდში მშვიდობიანი, სიცოცხლისათვის უსაფრთხო ადგილების ძიებასაც დიდი როლი ითამაშა №2(25), 2012 წელი

მიგრაციული პროცესების ინტენსიუობის არანაულ ზრდაში. ღერ კიდევ ძველი რომაული პოლიტიკური მიდგოვაზე, ორატორი და მწერალი მარკუს ტულეუს ციცირონი ფილოსოფიურ ტრაქტატში "მოკვლეობის შესახებ" აღნიშნავდა: "უპირველეს ყოვლისა, ცოცხალი არსების ყოველ სახეობას ბუნებამ მიანიჭა თავისი დაცვის, თავისი სიცოცხლის, თავისი სხეულის დაცვის მსწრაფვა, რათა თავი აარიდოს ყოველივე იმას, რაც საზიანოდ ჩანს და შეიძინოს და მოიპოვოს ყოველივე აუცილებელი სიცოცხლისათვის, როგორცაა ხაზრდო, თავშესაფარი და ახე შემდეგ..." [3] ციცირონის აზრით, ყოველი ცოცხალი არსება მისწრაფებს ამ ქვეყანაზე წარმოშვას თაობა და წვენი მსჯელობა რომ უფრო სრულყოფილი გახდეს, შემდეგც უნდა ითქვას: 1990-იანი წლების დასაწყისში, და ცოტა უფრო ადრეც, საბჭოთა კავშირის ეროვნული გრძობის ამადლების ტადედი გადაუარა. მის შემდეგაც მოკავშირე რესპუბლიკებში მცხოვრები ეროვნული უმცირესობების საქმიანი ნაწილი საცხოვრებლად თავის ისტორიულ სამშობლოში დაბრუნდა. საქმარისა ითქვას, რომ რუსეთის ფარგლებს გარეთ მოკავშირე რესპუბლიკებში 25 მილიონი

ახალი გაცემები

რუსი ცხოვრობდა. მიუხედავად, რომ უფრო ნათელი გახლეს აღენიშნა: 1970 წელს სამხრეთ კავკასიაში 974 ათასი რუსი ცხოვრობდა. 1989 წელს – 785 ათასი, ხოლო 2002 წელს – 225 ათასი. (2002 წელს ასკრიპციონისა და ხიმშიაშვილის შესახებ შესაბამისად 1999 და 2001 წლების მონაცემებია მოტანილი).

აღნიშნული პრობლემების ნათელსაყოფად ერთი ფაქტიც საჭიროებს განსაკუთრებულ ყურადღებას. საქართველოში ებრაელები ყველაზე დიდი რაოდენობით 1970 წელს ცხოვრობდნენ – 55,4 ათასი. ამ პერიოდთან იწყება ებრაელების საცხოვრებლად გადასახლება უპირატესად ისრაელში და ამერიკის შეერთებულ შტატებში. საბჭოთა კავშირში, რომელიც დასურულ სივრცეს წარმოადგენდა სწორედ ამ პერიოდთან დაუშვებ ებრაელების თავისუფალი გახელა. მის შედეგად 1979 წელს საქართველოში 28,5 ათასი ებრაელი ცხოვრობდა, 1989 წელს – 24,8 ათასი, ხოლო 2002 წელს – 4 ათასი. ებრაელები დიდი რაოდენობით ცხოვრობდნენ იმერეთში. კერძოდ, თუ 1970 წელს საქართველოში ცხოვრობდა 55,4 ათასი ებრაელი, იმერეთში მათი რაოდენობა 17,5 ათასს უდრდა, ანუ საქართველოში მცხოვრები ებრაელების 31,5 პროცენტს. საქართველოში 2002 წელს მხოლოდ 3772 ებრაელი ცხოვრობდა, ხოლო იმერეთში 328 ებრაელი (ქვეყანაში ებრაელების 8,7 პროცენტი), ძირითადად ქუთაისში – 296 კაცი.

მოსახლეობის 2002 წლის აღწერის მონაცემების მიხედვით იმერეთში ქართველების რაოდენობა წინა – 1989 წლის აღწერასთან შედარებით უმნიშვნელოდ – 36,3 ათასი კაცით შემცირდა და 689,5 ათასი კაცი შეადგინა, თუმცა ქართველების წილი ამ პერიოდში 94,6 პროცენტიდან 98,6 პროცენტამდე გაიზარდა, რაც გამოწვეული იყო იმერეთში მცხოვრები ეროვნული უმცირესობების მნიშვნელოვანი შემცირებით. კერძოდ, 1989-2002 წლებში იმერეთში რუსების რაოდენობა შემცირდა 20,8 ათასიდან 4,9 ათასამდე, უკრაინელებისა – 4,2 ათასიდან 0,6 ათასამდე, ებრაელებისა – 4,8 ათასიდან 0,3 ათასამდე და ა.შ. აღსანიშნავია, რომ იმერეთში მცხოვრები ეროვნული უმცირესობების თითქმის ნახევარი ცხოვრობდა ქუთაისში, სადაც ეროვნული უმცირესობების შემცირებამ განსახლდნა სწორედ იმერეთის მოსახლეობის ეროვნულ შექცევადობაში მომხდარი ცვლილებები. მაგალითად, 1989-2002 წლებში ქუთაისში რუსების რაოდენობა შემცირდა იმერეთის მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობა

10273 კაცთან 2223 კაცამდე, უკრაინელებისა – 2204-დან 293 მდე, ხომალტებისა 1143-დან 613-მდე და ა.შ.

იმერეთის მოსახლეობის რიცხოვნობისა და შესაძლებლობის დინამიკაზე დიდ გავლენას ახდენს მოსახლეობის როგორც ბუნებრივი მოძრაობის, ასევე მიგრაციის პროცესების ტენდენციები და მათი ურთიერთმიმართება. ამასთან, თუ თანაც გათვალისწინებთ, რომ იმერეთი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით საქართველოს ყველაზე დიდ რეგიონია და, შესაბამისად, იქ მომდინარე ბუნებრივი და მიგრაციული მოძრაობათა შედეგების ინტენსივობა მნიშვნელოვანწილად განსახლდრავს მილიანად საქართველოში არსებულ ვითარებას, ნათელი გახდება, თუ რა მნიშვნელობა აქვს რეგიონის დემოგრაფიულ განვითარების ტენდენციების შესწავლას.

უკანასკნელი 40 წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაუარესდა იმერეთის მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის მაჩვენებლები, განსაკუთრებით უკანასკნელ ათწლეულში. ამასობაზე იმერეთში 122170 ბავშვი დაიბადა, ხოლო იმეოდა 47298 ბავშვით ნაკლები. ამავე პერიოდში ხაზგასმით გაიზარდა მოკვდაობაც.

საბოლოოდ იმერეთში მოსახლეობის ბუნებრივი მატება საგრძობლად შემცირდა, თუ, მაგალითად, 1970-1979 წლებში იმერეთის მოსახლეობის ბუნებრივი მატება 58368 ბავშვს უდრდა, 1990-1999 წლებში – 14028 ბავშვს, ხოლო 2000-2009 წლებში უკვე იმერეთში მოკვდაობამ მნიშვნელოვნად გადააჯანბნა მობადობის და იმერეთში მოსახლეობის ბუნებრივი მატება 8252 კაცი შეადგინა.

იმერეთში მოსახლეობის ბუნებრივი მატების სიდიდეს მნიშვნელოვნად განსახლდრავს ქუთაისის შესაბამისი მაჩვენებლები. კერძოდ, 2000-2009 წლებში ქუთაისში დაიბადა 2811 ბავშვი, რაც იმერეთში დაბადებულ ბავშვებს 27 პროცენტს უდრდა. ამავე პერიოდს კი გარდაიცვალა 22146 კაცი, შეადგინა რა იმერეთის მატებამ ქუთაისში 5868 კაცი შეადგინა. როგორც ჩანს ქუთაისში შედარებით უკეთესმა ეკონომიკურმა პირობებმა და მოსახლეობის უკეთესმა ასაკობრივმა სტრუქტურამ განაპირობა შედარებით კარგი ბუნებრივი მოძრაობის მაჩვენებლები მიუხედავად იმერეთის რეგიონთან შედარებით.

1970-2009 წლებში ათწლეულების მიხედვით

	იმერეთი			ქუთაისი		
	მობადობა	მოკვდაობა	ბუნებრივი მატება	მობადობა	მოკვდაობა	ბუნებრივი მატება
1990-1999	13,6	11,8	1,8	16,1	10,4	5,7
2000-2009	10,7	11,9	- 1,2	14,9	11,8	3,1

ახალი იაქონობა

საგნობრივობა

საგნობრივობა

როგორც ზემოთ აღნიშნული მონაცემებიდან ნახს, იმერეთში დემოგრაფიული ვითარების მკვეთრი გამწვანება პირთადად შობადობის შემცირებამ გამოიწვია. უკანასკნელი ოცი წლის განმავლობაში 1990-2009 წლებში იმერეთის მოსახლეობის ბუნებრივმა ზტვამ მხოლოდ 5746 კაცი შეადგინა, მაშინ როდესაც ადრე ცალკეულ წლებში გაცილებით მეტი იყო ბუნებრივი მატების მაჩვენებელი. მაგალითად, მხოლოდ 1970 წელს იმერეთის მოსახლეობის ბუნებრივმა ზტვებამ 6830 კაცი შეადგინა. ანალოგიური ვითარება იყო სხვა წლებშიც.

იმერეთში, ქვეყნის სხვა რეგიონებთან შედარებით, სოფლის მოსახლეობა ყველაზე მეტად შემცირდა, განსაკუთრებით 1997-2004 წლებში. კერძოდ ამ პერიოდში საქართველოს სოფლის მოსახლეობის ბუნებრივმა ზტვებამ 39 ათასი კაცი შეადგინა და აქედან ნახევარზე მეტი 19 ათასი კაცი იმერეთზე მოდიოდა.

ზემოთ აღნიშნული მოსახლეობის ბუნებრივი ზობარობის (შობადობის, მოკვდაობის) მაჩვენებლებზე აბსოლუტურ სიდიდეებს წარმოადგენდნენ და ამხრო დამოკიდებულია მოსახლეობის რაოდენობაზე. კერძოდ, რაც უფრო მეტია მოსახლეობის რაოდენობა, მით მეტი უნდა იყოს, სხვა თანაბარ პირობებში, დაბადებისა და გარდაცვალების შემთხვევები, თუმცა ჩვენს შემთხვევაში მოკვდენის არსი კარგად გამოჩნდა, მაგალითად, მოსახლეობის ზრდის მიუხედავად დაბადებთა შემთხვევების რიცხვი დაბადებულთა აბსოლუტური რიცხვისგან განსხვავებით მოკვდენის დასახასიათებლად უფრო ნათელ წარმოადგენს გეოქმის შობადობისა და მოკვდაობის სოკადი კოეფიციენტები, რომლებიც გვიჩვენებს შემთხვევათა რაოდენობას, მაგალითად, მოსახლეობის 1000 კაცზე წლის განმავლობაში.

შობადობა, მოკვდაობა და მოსახლეობის ბუნებრივი მატება იმერეთსა და ქუთაისში მოსახლეობის ყოველ 1000 კაცზე განზარსებით 1990-2009 წლებში

	იმერეთი			ქუთაისი		
	შობადობა	მოკვდაობა	ბუნებრივი მატება	შობადობა	მოკვდაობა	ბუნებრივი მატება
1990-1999	13,6	11,8	1,8	16,1	10,4	5,7
2000-2009	10,7	11,9	- 1,2	14,9	11,8	3,1

ცხრილის მონაცემები გვიჩვენებენ, რომ 2000-2009 წლებში საგრძნობლად შემცირდა შობადობა მოსახლეობის ყოველ 1000 კაცზე განზარსებით როგორც მთლიანად იმერეთში, ისე ქალაქ ქუთაისში, გარკვეულწილად გაიზარდა მოკვდაობა, რის შედეგად მოსახლეობის ბუნებრივი მატება იმერეთში - 3,1 კაცს უდრიდა. ამრიგად, საშუალოდ ყოველწლიურად მოსახლეობის ბუნებრივი მატება (კლება) მოსახლეობის 1000 კაცზე 2000-2009 წლებში მნიშვნელოვნად შემცირდა 1990-1999 წლებთან შედარებით.

იმერეთში შექმნილი მძიმე ვითარება მოითხოვს აქტუური დემოგრაფიული პოლიტიკის განხორციელებს. საჭიროა, შემუშავდეს იმერეთის დემოგრაფიული განვითარების სახელმწიფო პროგრამა, ამასთან, ცალკეულ სახელმწიფო პროგრამებში აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული რეგიონის პრობლემები. ეს მით უფრო საჭიროა, რადგან იმერეთი მოსახლეობის რაოდენობის მხრივ საქართველოში ყველაზე ხალხმრავალი რეგიონია და, ამდენად, მნიშვნელოვნად განსახლებურად საერთო დემოგრაფიულ სტრუქტურის ქვეყანაში.

განმარტებელი ლიტერატურა:

1. ე.კ. ფრანსუა გამბა. მოგზაურობა ამიერკავკასიაში, თბ. 1987, გვ. 176.
2. შარდენის მოგზაურობა. თბ., 1975, გვ. 282.
3. Марк Туллий Цицерон. О старости, о дружбе, об обязанностях. М. 1999 с. 131.v
4. ჯამლუტ ჯანაჯავა. დემოგრაფიული აზრის განვითარება საქართველოში. თბილისი, "ენივერსალი" 2010 წ.
5. WWW. geostat.ge

მედა ლომინაშვილი-შრუშიძე
ეკონომიკის დოქტორი

ახალი ბიოლოგიები

საქართველოში საგადასახადო ხისტემის რეფორმირება, რომელიც ორიენტირებულია მისი ეფექტურობის ზრდაზე ბადებს, ბულალტრული აღრიცხვის ხისტემის ნორმატიულ აქტებსა და საგადასახადო კანონმდებლობას შორის დღევანდელ პირობებში არსებულ გარკვეული განსხვავებებს განსხვავებულია არა მხოლოდ შემოსავლების და ხარჯების აღიარების წესი, არამედ მათი კლასიფიკაცია, შეფასების მეთოდები, ხარჯების და შემოსავლების აღიარების დროც. ამ განსხვავებების პირობებში რთულია საგადასახადო ვალდებულებების შესრულება, შედეგად საჭიროა დამატებითი შრომა და ფინანსური დანახარჯები, რადგან მეურნე სუბიექტები დამოუკიდებლად ვერ ართმევენ თავს ორმაგი აღრიცხვის წარმოებას. რაც უფრო რთულია სააღრიცხვო ხისტემა, მით მეტად არის ის კვლევის ობიექტი, რომ მისი დეტალური შესწავლის და ხარჯების სააღრიცხვო და ფისკალური ხასიათის მიხედვით იდენტიფიკაცია, კონტროლის და დაბეგვრის ინტერესებიდან გამოემდინარე. გადასახადების აღრიცხვა ფაქტურად წარმოადგენს ინფორმაციული უზრუნველყოფის ინსტრუმენტს ბიუჯეტისთვის მოგების გადასახადის დაბაჟვრი ბაზისის განსაზღვრის თვალსაზრისით.

გადასახადების ფისკალური ფუნქციის შესრულების მიზნით საჭიროა მეურნე სუბიექტების მუდმივი კონტროლი. დაბეგვრის მიზნებიდან გამომდინარე მეურნე სუბიექტები აწარმოებენ მმართველობით აღრიცხვას, უზრუნველყოფენ რა ამათ, მსმდინარე მონაცემების ანალიზს, მიღებული ინფორმაციის კონტროლს, საგადასახადო ვალდებულებების სწორად განსაზღვრას და დაგეგმვას. განსაკუთრებით რთულია ასეთ დროს აღრიცხვის პროცესის მთლიანობის და ხისტემურობის უზრუნველყოფა. შემოსავლების და ხარჯების აღიარების პრინციპებს შორის არსებული განსხვავებანი უკავშირდება ერთს მხრივ, ტრადიციული საბუღალტრო აღრიცხვის და მეორეს

მხრივ საგადასახადო ნორმების ფარგლებში აღრიცხვის წარმოებას. მეურნე სუბიექტებს შორის განსხვავებული საგადასახადო სამართლებრივი ბაზის არსებობა შეუძლებელს ხდის მათ შიშრო სისტემური (უნიფიცირებული) სააღრიცხვო მდგომლის გამოყენებას.

მეურნე სუბიექტებისთვის სააღრიცხვო ბაზის სრულყოფა კვლევის საკითხია სახელმწიფოსთვის, გადასახადების ფისკალური ფუნქციიდან გამომდინარე. სააღრიცხვო პოლიტიკაში არსებულ გარკვეული სირთულეების და წინააღმდეგობების გამარტივება საქართველოს პროფესიულ ბულალტრთა და აუდიტორთა ფედერაციის ფარგლებში გაწვეული ნაყოფიერი შეშაობის შედეგადად მიღწეული შედეგების მოუხედავად საგადასახადო და ბულალტრულ აღრიცხვას შორის არსებობს განსხვავებები, რომელიც საჭიროებს მინიმუმამდე დღევანდ, აღრიცხვის მეთოდების უნიფიცირებას.

ბულალტრული და საგადასახადო აღრიცხვის ხისტემის წარმოშობა და განვითარება ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად ხდებოდა, სხვადასხვა ეკონომიკური და პოლიტიკური ფაქტორების ზეგავლენით.

აღრიცხვის ხისტემა, დანებვრის მიზნებისთვის მე-20 საუკუნის დასაწყისში წარმოიქმნა. პირველი მსოფლიო ომის დიდი დანახარჯების გამო, სახელმწიფოთა მმართველებმა ზრუნვა დაიწყეს დამატებითი საბიუჯეტო შემოსავლების მოზიდვის კუთხით, რომელიც მეურნე სუბიექტების მოგების დაბეგვრის შემთხვევაში განისაზღვრა. ამგვარად, ბულალტრული აღრიცხვა რომელიც თავიდან დაბეგვრის მიზნებისთვის არ გამოიყენებოდა, გახდა უწყველი ფუნქციის მატარებელი. დაბეგვრის ფისკალური ხასიათიდან გამომდინარე, საგადასახადო ხისტემა, დამოუკიდებლად ინსტრუმენტად მოუცე საუკუნის 60-იანი წლებიდან ჩამოყალიბდა, რასაც მოჰყვა ბულალტრული აღრიცხვის წესების დამახინჯება და დღის წესრიგში

დადასტურებული გადასახადების აღრიცხვის სისტემების შორის გამოჯენის აუცილებლობა. საქართველოში, როგორც სხვა პოსტ-სოციალისტურ ქვეყნებში ბუღალტრულ და გადასახადების აღრიცხვის სისტემებს შორის გამოიჯენა მხოლოდ 90-იან წლებში - საბაზრო ურთიერთობის ჩამოყალიბების პროცესიდან იღებს საფუძველს.

ცვლილებები, რომელთაც ადგილი აქონდა საგადასახადო კანონმდებლობაში, ნორმატიული აქტების სახით, საქართველოში 90-იანი წლებიდან გახდა ახალი სააღრიცხვო სისტემის ჩამოყალიბების საფუძველი. ახალი სააღრიცხვო სისტემის ჩამოყალიბება ემსახურებოდა და საბუღალტრო საგადასახადო ბაზის შეფასების და პროგნოზირების პროცესის სრულყოფას.

საგადასახადო შემოსავლების პროგნოზირება და დაგეგმვა პირდაპირ კავშირშია დახარჯვითი ბაზისთან, რომელიც მუდმივ კონტროლს საჭიროებს. აღრიცხვის გამჭვირვალობა და უწყვეტობა კი ბუღალტრული აღრიცხვით მიიღწევა. ბუღალტრული აღრიცხვა, რომელიც აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებს ეფუძნება არ ახასიახსნავს საგადასახადო კონცეფციის გათვალისწინებულ დაბეგრის სპეციფიკას და წარმოიქმნება ორმაგი აღრიცხვის წარმოების აუცილებლობა. შემოსავლების და ხარჯების აღიარების პრინციპებს შორის არსებული განსხვავება ხდება გადაადგებული გადასახადების წარმოქმნის მიზეზი.

გადაადგებული გადასახადები პირველად, ხერხაშორისა და ფინანსური ანგარიშგების სისტემაში ბუღალტრული აღრიცხვის ხერხაშორის სტანდარტების (International Accounting standards) შემოღების შემდეგ გაჩნდა, რომელიც ხერხაშორის პრაქტიკაში ვალდებულებების მეთოდით არის ცნობილი. ამ მეთოდის გამოყენებით შესაძლებელი გახდა ყველა გამოვლენილი დროებითი სხვაობის მიზეზის ახსნა. დღესაც მიმდინარეობს სააღრიცხვო გარემოს სრულყოფა, კვლევის პროცესში შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს ერთიანი, ობიექტური სააღრიცხვო სისტემა, რომელსაც შესაძლებელია მომავალში დაუკავშირდეს კონსოლიდირებული აღრიცხვის დამატება - საბუღალტრო და საგადასახადო აღრიცხვის კონსოლიდაციის სახით.

საბუღალტრო აღრიცხვის ძირითადი ამოცანა სააღრიცხვო მექანიზმის სრულყოფაა, რომელიც გულისხმობს ხარჯების და შემოსავლების აღრიცხვის ობიექტურობის საგადასახადო კანონმდებლობასთან შესაბამისობაში. აღნიშნულს საგადასახადო წესით თან სდევს საბუღალტრო და საგადასახადო (შედა და გარე) აღრიცხვის გამოიჯენა და ამავდროულად მათი

თანაარსებობის სინთეზი. საგადასახადო აღრიცხვის მედეგობა ასახავს პირობებს ფინანსური ანგარიშგების პრაქტიკაში. ცალკეულ ელემენტების შესაბამისობის და აღრიცხვის სპეციფიკის გათვალისწინებით. საბოლოო ჯამში კი, შემოსავლების და ხარჯების შორის სხვაობის აღიარება (საბუღალტრო და საგადასახადო აღრიცხვის მეთოდების მიხედვით) ზრდის, ან ამცირებს დასაბეგრო მოგების თანხას. თუ რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავლების საბუღალტრო და საგადასახადო აღრიცხვის მიხედვით განსხვავდება, ეს სხვაობა ასახავს პირობებს "მოგება-ზარალი" შესახებ წლიური ანგარიშგებაში და რა თქმა უნდა შესაბამისად საბუღალტრო და საგადასახადო მოგებას შორის განსხვავებას.

საქართველოში მოქმედი სააღრიცხვო გარემოს განსხვავების მიზეზი ხდება საბუღალტრო აღრიცხვის ნორმატივები - ბასხი და მორეს მხრივ საგადასახადო კანონმდებლობა. განსხვავება, რომელიც წარმოიქმნება, შეიძლება იყოს მუდმივი ან დროებითი. მუდმივი სხვაობა, ბუღალტრული და საგადასახადო აღრიცხვას შორის შეიძლება წარმოიქმნას მიმდინარე პერიოდის მოგება-ზარალის განსაზღვრისას. მოქმედი საგადასახადო კონცეფციის ფარგლებში საწარმოს მიერ გაწეული ხარჯი, შეიძლება არ გამოქვეითოს საერთოდ - მუდმივი სხვაობა, ან წარმოიქმნოს მომდევნო საანგარიშგებო პერიოდში - დროებითი სხვაობა. მაგალითად, საურაეები და ჯარიმები წარმოადგენს ისეთ საწარმოო ხარჯებს, რომელიც საგადასახადო აღრიცხვის პროცესების თანახმად არც ერთ პერიოდში არ ექვემდებარება აღიარებას - გამოქვეითებას. ასეთ დროს ბიუჯეტის წინაშე წარმოიქმნება გაზრდილი ვალდებულებების დაფარვა ხდება საბუღალტრო აღრიცხვის პრინციპების თანახმად გაანგარიშებული მოგებიდან. მუდმივი სხვაობის საფუძველზე გაიანგარიშება მუდმივი საგადასახადო ვალდებულებების მანქნებელი.

საკორისპირო მანქნებელია მუდმივი საგადასახადო აქტივები, რომელიც წარმოიქმნება ბუღალტრული აღრიცხვის სპეციფიკის თანახმად, არ აღიარებს თავს შემოსავალს, ამდენობით ამცირებს დასაბეგრო ბაზას - საბიუჯეტო ვალდებულებას. კი მუდმივი საგადასახადო ვალდებულების, ან მუდმივი საგადასახადო აქტივის სიდიდე შეიძლება შემდეგნაირად იქნას გაანგარიშებული:

(მსე)ან(მზა) = მს X მოგების საგადასახადო განაკვეთზე

სადაც: მსე - მუდმივი საგადასახადო ვალდებულება;

შსა - მუდმივი საგადასახადო აქტივი;
შს - მუდმივი სხვაობა.

მუდმივი სხვაობისგან განსხვავებით, დროებითი საგადასახადო სხვაობა წარმოიქმნება მხოლოდ იმის გამო, რომ შემოსავლების და ხარჯების საგადასახადო და საბუღალტრო აღიარების მომენტს ერთმანეთს არ ემთხვევა. სწორედ ასეთი თანხების ვარიანტის დროებითი სააღრიცხვო სხვაობის წარმოქმნის საფუძველი, რომელთა აღიარების საბუღალტრო და საგადასახადო პერიოდი განსხვავებულია.

ასეთი დროებითი სხვაობის მიზეზი შეიძლება გახდეს: სასაქონლო-მატერიალური მარაგების საგადასახადო და საბუღალტრო აღრიცხვის მიმდინარე მეთოდებს შორის არსებული განსხვავება; მიმდინარე პერიოდის ხარჯების და შემოსავლების აღიარება-გამოქვითვის წესებს შორის არსებული სხვაობა. ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, თუ როგორ რეგულირდება წარმოქმნილი სხვაობის გამოქვითვა მომავალ პერიოდში. წარმოქმნილი დროებითი სხვაობები ემყარება რაღაც გამოქვითვას, თუ ხარჯები ბუღალტრული აღრიცხვის მონაცემთა წინასწარ არის აღიარებული, ხოლო შემოსავლები - უკვე მოგვიანებით, დროში წანაცვლებით. მსგავს გამოქვითვას დაქვემდებარებული დროებითი სხვაობები, საგადასახადო და საბუღალტრო აღრიცხვის პრინციპებს შორის არსებული განსხვავებების შედეგია, ეყვება დებარება გათვალისწინების მომავალი საანგარიშგებო პერიოდში და სხვადასხვა ქონება. ასეთ დროებით სხვაობას მოხდეს მომავალ პერიოდში მოგების ნორმის და შეხებაშიმად დასაბეგრი მოგების შემცირება.

გამოსაქვითი დროებითი სხვაობის, მოგების საგადასახადო განაკვეთზე გამრავლებით შეიღებო გადახდილი მოგების გადასახადის იმ თანხას, რომელიც გამოიქვითება მომავალი პერიოდის მოგებიდან და გადახდილი იყო მიმდინარე პერიოდში, დარომელსაც გადაეფარებული საგადასახადო აქტივი ეწოდება, ეი:

$$გსა = გდს X მოგების საგადასახადო განაკვეთზე.$$

სადაც: გსა - გადაეფარებული საგადასახადო აქტივი;

გდს - გამოსაქვითი დროებითი სხვაობა.

მაშასადამე, გადაეფარებული საგადასახადო აქტივი არის დადებითი სხვაობა მიმდინარე პერიოდში გადახდილ მოგების თანხასა და გაანგარიშებულ საბალანსო მოგებას შორის. დროებითი დასაბეგრი სხვაობების წარმოქმნის მიზეზი არის ხარჯების აღიარება საბუღალტრო აღრიცხვის პრინციპების თანახმად. უფრო გვიან, ყიდრე საგადასახადო

აღრიცხვა ითვალისწინებს კიდევსოცნ შეხებაშიც შედეგად, მიმდინარე პერიოდის საგადასახადო მოგება აღმოჩნდება საბუღალტრო მოგებაზე უფრო და აღნიშნული განსხვავება საბუღალტრო და საგადასახადო აღრიცხვის მიმდინარეობებს შორის არის დროებითი დასაბეგრი სხვაობა. მომავალი პერიოდის დასაბეგრი მოგების ზრდა მიმდინარე პერიოდის დასაბეგრი მოგებასთან შედარებით ქნის გადაეფარებულ საგადასახადო ვალდებულებას. გადაეფარებული საგადასახადო ვალდებულებას აღიარება ხდება იმ საანგარიშგებო პერიოდში, როცა წარმოიქმნება დროებითი დასაბეგრი სხვაობა და გაიანგარიშება ფორმულით:

$$გსვ = დს X მოგების საგადასახადო განაკვეთზე.$$

სადაც: გსვ - გადაეფარებულ საგადასახადო ვალდებულება;

დს - დროებითი დასაბეგრი სხვაობა.

სხვადასხვა მუდმივ სუბიექტთა განსხვავებული დასაბეგრი საგადასახადო ბაზა ართულებს აღრიცხვის ამარი მეთოდის სისტემატიზაციას და უზიფიციერების პროცესებს. რაც მგვრია განსხვავების დასაბეგრი მუდმივ სუბიექტების ბაზას შორის, მთ მგვრია საგადასახადო რისკების მახვენებელიც. ასეთ პირობებში პრიორიტეტული ხდება აღრიცხვისა და ფინანსური კონტროლის ელემენტების იდენტიფიკაცია, ეფექტური მმართველობითი აღრიცხვის სისტემის და დასაბეგრი ბაზის პროგნოზირებისთვის. თუმცადა მუდმივი კონტროლი თამაშობს გარკვეულწილად დადებით როლსაც, მუდმივ სუბიექტები მიტყირებულნი არიან აწარმოონ კეთილსინდისიერი სააღრიცხვო პოლიტიკა, მოიხილონ ეკალოფიკაციური კადრები. ასეთ დროს გააქტიურებულა მოგების მიღების კანონიერი გზები, შემოსავლების მიღების და აღრიცხვის სისტემა იმყოფება ურთიერთ მგრამობელობის პირობებში.

მუდმივ სუბიექტების ინტერესთა სხვაობა მგვრია კეშირ შია მმართველობითი აღრიცხვის სისტემის რაციონალური და ეფექტური ფუნქციონირების პოლიტიკისთან, როგორც გადასახადების დასაბეგრი ბაზის ოპტიმიზაციის განმსაზღვრელი. მაშასადამე განსხვავება, რომელსაც აფილიაქს საგადასახადო და საბუღალტრო აღრიცხვის სისტემებს შორის ბადებს ეფექტური მმართველობითი გადაწყვეტილებების პირობებში ოპტიმალური დასაბეგრი ბაზის დაეგმვის და პროგნოზირების აუცილებლობა.

კონკურენტული გარემოს პირობებში საკმარის არ არის მხოლოდ საგადასახადო და საბუღალტრო აღრიცხვის ცოდნა, აუცილებელია მათი კონსოლიდაცია, რაც გარკვეულწილად

საბალანსო მმართველობა

უზრუნველყოფს მეურნე სუბიექტების ეფექტურ ფუნქციონირებას და ჩამოუყალიბებს მათ საგაზაფხულო რისკების ანალიზისა და პროგნოზირების უნარს. ცხადია, რომ სააღრიცხვო განსხვავების ეფექტური ზართვა და კონსოლიდაცია, როგორც ეკონომიკური ურთიერთობების რეფორმირების შედეგი, საჭიროებს აღრიცხვა-ანალიზის კომპეტენციის მაღალკვალიფიციურ კადრებს, მხოლოდ ასეთი მიდგომის პირობებში არის შესაძლებელი განისაზღვროს მოხალღენელი, პოტენციური

სააღრიცხვო ზარდის მიახლოებითი ჩამოკლება ენიდინიდან ასეთი საგადასახადო და საფრთხეული სისტემის პირობებში მისი შედეგების შესახებ პროგნოზირება შეუძლებელია. შეიძლება ითქვას, რომ სააღრიცხვო სისტემაში არსებულ პრობლემების კვლევა აქტუალური შესწავლის საგანია, და მოითხოვს მმართველობითი და ანალიტიკური სამსახურების კოორდინირებულ მუშაობას და კვლევას.

გაგრძელებაში ლიტერატურა:

1. ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტები (IFRS) და ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტები (IAS), თბ. 2009
2. ე. ხარაბაძე, ფინანსური აღრიცხვა, თბ. 2009
3. Wood F. & Robinson S., "Bookkeeping and Accounts". 7th ed. Essex: Pearson Education Ltd, 2009
4. Wood F. & Sangster A., "Business Accounting". 10th ed. Essex: Pearson Education Ltd.
5. www.forms.ge/sagadasakhado-kodeksi-2012-tslis

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მკვლევართა საზოგადოება

რადი აბულაძე

ეკონომიკის დოქტორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიწვეული პროფესორი

ახალი პერიოდები

სახელმწიფო მართვაში ინფორმაციული ტექნოლოგიების დანერგვა გამოიწვია სახელმწიფო მართვის ლანდშაფტის ცვლილება და ყველაფრის სწრაფად ოპტიმიზება, რომელმაც ფუნდამენტური გავლენა მოახდინა სახელმწიფო ორგანოების საქმიანობაზე.

სახელმწიფო, როგორც რთული სოციალურ-პოლიტიკური ინსტიტუტი ასრულებს მრავალ საზოგადოებრივ ამოცანას, რისთვისაც მოქმედებს სხვადასხვა მიმართულებით. საკუთრივ სახელმწიფო არსებობს, 'ცოცხლობს' თავის ფუნქციებში. პასუხის სახეაღივებს მოთხოვნებს და ახერხებდა ახდენს თავის მნიშვნელობის რეალიზებას.[1] საზოგადოებრივი ინსტიტუტების მართვასა და ძალაუფლების დეგენერაციას. სახელმწიფო ძალაუფლება ეს არ არის მხოლოდ მომსახურება, არამედ ის არის საზოგადოებრივი ინსტიტუტების მართვა და ძალაუფლების დეგენერაციის განაწილება ყველა კანონიერ მონაწილესა და დანტერესებულ მხარეს შორის.

სახელმწიფო თავისი მნიშვნელობის რეალიზებას ახდენს ელექტრონული მითაზრობის (ე-მითაზრობა) კონცეფციით, რომელიც მოიცავს: ანგარიშვალდებულებას, მოქალაქეთა ჩართულობას მართვაში, გამჭვირვადობას, პოლიტიკური პროცესების ციფროუნიზაციას, კოდექტიურ მილოდინს და ა.შ. მისივე სემპიქედებს კერძო სექტორის ინტერნეტიზაცია, კომპიუტერიზაცია, ე-კომერციისა და ბიზნეს მიდევლების განვითარება, რაც იწვევს იერარქიული, ბიუროკრატიული ორგანიზაციული მოდელების ტრანსფორმაციასა და ახლებურ გაზარებას.

ელექტრონული სახელმწიფოს მართვა წარმოადგენს ინფორმაციული საზოგადოებისა და ე-მითაზრობის ფუნქტური მართვის საკვანძო ფაქტორს, სადაც ხორციელდება: პოლიტიკის განვითარებისა და კოორდინაციის შეთანხმებულიობა, თანამონაწილეობითი დემოკრატია პოლიტიკის შემუშავებაში, პოლიტიკის შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესების გამჭვირვადობა, ეფექტიანობა და შედეგიანობა.[2]

სახელმწიფო ხეტორში ინფორმაციული კომუნიკაციური ტექნოლოგიების დანერგვა განიხილება ფართო პოლიტიკურ და სოციალურ კონტექსტში, რომელშიც იშლება ე-მითაზრობის სტრატეგია[3] და შედგება იცვლება და მადლდება კონსტიტუციური საკითხები.[4] იზრდება მოქალაქეების უფლებები და სახელმწიფო წყობის ეფექტიანობა.

მითაზრობაში ინფორმაციული კომუნიკაციური ტექნოლოგიების ინოვაციის ყოველდღიური გამოყენება ცვლის ე-მითაზრობის მიმართულებას, ხელმისუფლებს კონფიგურაციას, ქსნის გადაწყვეტილებების მიღების პროცედურების დემოკრატიულ გარემოს და წარმოადგენს მძლავრ ინსტრუმენტს მმართველობის გარდაქმნისთვის.

ე-მითაზრობა, რომელიც მოიცავს ე-მომსახურებას, ე-მითაზრობასა და ე-დემოკრატიას, ფართო გაგებით გულისხმობს ე-მითაზრობის შემოქმედების შესაძლებლობას არა მხოლოდ სახელმწიფო მართვაზე, არამედ კერძო და სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებაზე.[5] ე-მითაზრობა მიმართულია სოციალური ორგანიზაციასა და მართვის დეცენტრალიზებაზე და უსრუნველყოფს დიბერალური, დემოკრატიული და საზოგადოებრივი ფასეულობის ვაფართოებას.

ე-მითაზრობის ძირითადი მიზანია საზოგადოებრივი, პოლიტიკური და სამომხმარებლო ფასეულობების შექმნა, რომელიც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია და მიზნად ისახავს მათ სრულყოფასა და ინფორმაციული კომუნიკაციური ტექნოლოგიების (ICT) გამოყენებას მმართველობის ამაღლებისათვის, სახელმწიფო მომსახურების ეფექტიანად წარმოადგენისა და მიწოდებისათვის.

მითაზრობაში ინფორმაციული კომუნიკაციური ტექნოლოგიების როლი განიხილება როგორც: 'სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური ცვლილებების ტექნოლოგიური კატალიზატორი, ინდივიდუალურ, კოდექტიურ, ორგანიზაციულ და ინსტიტუციონალურ დონეზე'[6] იგი ხელს უწყობს ტრადიციული ბიუროკრატიული პარადიგმის ტრანსფორმაციას და სახს უსკავს

სტანდარტისაცავის, უწყებრივი და ოპერატიული დანახარჯების ეფექტიანობას.

ე-მთავრობა ამაღლებს უწყებების ფუნქციონალურ თავსებადობას, მომხმარებელთა მოთხოვნილებების შესაბამისი მომსახურების ხარისხსა და ეფექტიანობის ამაღლებას, ტრანსპარენციას, ბიუროკრატიულ კოლაბორაციას, შიდა პროცესების ოპტიმიზაციას, სახელმწიფო მართვის ღირსებას და მილიანობაში სახელმწიფოს ძალაუფლებას, პორტალობის მეშვეობით უსრუნველყოფს გულისხმიერი და ხარისხიანი მომსახურების მიწოდებას, კომუნიკაციასა და ურთიერთქმედებას.

ე-მთავრობის პოლიტიკური და სოციალური შედეგები წარმოადგენს თანმდევ სიდიდეებს მთავრობასა და მოქალაქეებს შორის ურთიერთქმედებაში და სახელმწიფო ბიუროკრატის ინტეგრირებაში. [3] ე-მთავრობა ფოკუსირებულია მოქალაქეებისა და ბიზნესის დაკმაყოფილებაზე, დემოკრატიზმზე, სახელმწიფოს მომსახურების ხარისხის გაფართოებასა და ამაღლებაზე, სახელმწიფო სექტორის გახსნილობასა და გამჭვირვალობაზე, სახელმწიფო მართვაში მოქალაქეების ჩართულობასა და თანამონაწილეობაზე, მჭიდრო კომუნიკაციაზე, რაციონალური პოლიტიკის წარმოებაზე, ინფორმაციული საზოგადოების მოწყობაზე და მართვის უწყვეტ მოდერნიზაციაზე.

ელექტრონული მთავრობის ტექნოლოგიითა და კლიენტთან ურთიერთკავშირის მართვის სისტემით შესაძლებელია სახელმწიფო მართვის ორგანიზებისა და მთავრობის წევრების მიერ კრომ და სამოქალაქო საზოგადოებასთან ეფექტიანი ურთიერთობის ჩამოყალიბება.

ციფრულ ეპოქაში მთავრობის ადმინისტრაციული პრაქტიკა აწყდება მართვის სისტემის გარდაქმნისა და აუცილებელი მოდერნიზაციის პრობლემას, სადაც ე-მთავრობის გამოყენება წარმოადგენს ახალ იმპულსს და კატალიზატორს ადმინისტრაციული მოდერნიზაციის პროცესში.

ადმინისტრაციული მართვაში ინფორმაციულ კომუნიკაციური ტექნოლოგიებისა და ინტერნეტის გამოყენება და ინტეგრაცია ფუნქციონალურად ცვლის და გარდაქმნის ადმინისტრაციული ქმედებების რეალიზების ძირითად პირობებს, მართვის წესებს, ადმინისტრაციული მოდერნიზაციის წარმადგენს, უწყვეტად მართვის ურთიერთობებს, კომუნიკაციას და ახალი მახობრივი ინფორმაციის საშუალებების ურთიერთდამოკიდებულებას; მათი სემიოქმედებით ხდება ადმინისტრაციის გარკვეული ცვლილებისა და ანოცენების შესრულება, პოლიტიკური ხედვოსა და ადმინისტრაციის ახალი მიმართულებების

ხელშეწყობა, პოლიტიკის ინტერაქტიული ინიციატივების შემუშავების, ელექტრონული კონსულტაციებისა და უკუკავშირის განვითარება და რეალიზება. დღეისათვის ქვეყნების მიერ ძირითადი ყურადღება მახვილდება ე-მთავრობისა და ე-ბიუროკრატის განვითარების ანალიზზე და სახელმწიფო მართვის სფეროს რეფორმირებაზე.

ე-მთავრობის ინიციატივების განვითარებით პოლიტიკური კურსის წარმატება საშუალებას იძლევა კონცეპტუალური სტრატეგიული იქნეს ფასულობებისა და სხვადასხვა სახის კაპიტალური აქტივების შექმნა, რომელიც აუმჯობესებს ხალხს ცხოვრების ხარისხს. ეს კაპიტალური აქტივები მოიცავს შემდეგ ღონისძიებებსა და შედეგებს: ინტელექტუალური კაპიტალი; ეკონომიკური კაპიტალი; სოციალური კაპიტალი; ინსტიტუციონალური კაპიტალი; კულტურული კაპიტალი; ტექნოლოგიური კაპიტალი; პოლიტიკური კაპიტალი.[7]

ე-მთავრობის საზოგადოებრივი პოლიტიკური და სამომხმარებლო ფასულობა იწყებს ადმინისტრაციული მართვის მნიშვნელოვან ცვლილებებს, უსრუნველყოფს ახალ იდეოლოგიურ პირობებებს, პოლიტიკისა და მომსახურების მიწოდებას, განვითარების სხვადასხვა ვექტორებს და წარმოადგენდა ე-მთავრობის პარადიგმის გამოწვევებით.

ე-მთავრობის მართვის პოლიტიკის ახალი ხედავ მხედველობაში იღებს ისეთ დამოკიდებულებას, სადაც ქსელის პერსპექტივა მოიცავს სოციალურ პროცესებთან მიხედვით შედეგობრივი კავშირის ახალ აღქმას.[8] სახელმწიფო მოხელეების მიერ 'ხალხის' გაგება/ აღქმას საზოგადოებრივი ინტერესების მიღწევას; ადმინისტრაციული მიზნის, მმართველის როლსა და მართვაში ინფორმაციული ტექნოლოგიების ფუნქციების რეალიზების ვარიაციებს.

სახელმწიფო სექტორის რეფორმების შედეგები გააღწიან ახდენს პოლიტიკურ, სოციალურ და საზოგადოებრივი ფასულობის ცვლილებებზე, ხოლო ე-მთავრობის პოლიტიკური და სოციალური შედეგები წარმოადგენს თანმდევ სიდიდეებს მთავრობასა და მოქალაქეებს შორის ურთიერთქმედებაში და სახელმწიფო ბიუროკრატის ინტეგრირებაში. სადაც სახელმწიფო სექტორი ორიენტირებულია საზოგადოებრივი ფასულობის შექმნაზე [3] ე-მთავრობის ტექნოლოგიები არის ლიბერალური ეკონომიკური მოდელის განოზარტულება - საზოგადოებრივი ფაქტორის ეფექტით, რაც გულისხმობს მოქალაქეთა თეთრორგანიზაციის სახელმწიფოს მიანაწილეობის გარეშე [9]

ახალი მართლმადიდებელი

ე-მთავრობა განიხილება როგორც მამოძრავებელი ძალა, ადმინისტრაციული მართვის მოდერნიზაციის მუდმივი და უწყვეტი პროცესის კატალიზატორი, რომელიც წარმოადგენს ახალი საჯარო მართვის და მმართველი კერტიკულურ ბიუროკრატიაზე გადასვლის სკენ. რომელიც განცხადებულია ერთმანეთისგან შექმნასდგურული ბიუროკრატული იურისდიქციის მკაცრი დაცვით და ბიუროკრატიაში კოლაბორაციული ურთიერთობებით.

ბიუროკრატია შეიძლება განიხილული იყოს პოლიტიკური დიდებულების მიერ გადაწყვეტილების მიღების შესრულების რაციონალური ინსტრუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს ძალაუფლებასა და რესურსებს და შეიძლება კანონიერად იქნეს გამოყენებული სწორ დროს, სწორი როდეს, სწორი მექანიზმებითა და ინსტრუმენტებით. ბიუროკრატია შეიძლება გაგებული იქნეს როგორც პრინციპებისა და წესების დაწესება[10] იგი, როგორც მართვის მოდერნიზაციის სტრატეგია, მეთოდი ადმინისტრაციული დონისიბეგების რაციონალურობისა და ეფექტიანობის უზრუნველყოფისთვის, ადრეულ პერიოდში გამოითქვებოდა ნეგატიური ექსცესების კრეტიკის დროს[12].

ტრადიციულ ბიუროკრატულ პარადიგმაში, სახელმწიფოს მმართველები ფოკუსირებულნი იყვნენ შიდა მწარმოებლობის ეფექტიანობაზე, ფუნქციონალურ რაციონალურობაზე, იერარქიულ კონტროლსა და მართვის წესებზე, სადაც ხატავსული იყო ზემოდაჩქევილი მართვა, იერარქიული კომუნიკაცია და კონტროლი[11]. ე-მთავრობის პარადიგმაში - სახელმწიფოს მმართველებს ამოძრავებს ისეთი გენერირებული პრობლემები, როგორცაა გლობალიზაცია, ეფექტიანობა, ფოკუსირება მომსახურებელთა დაკმაყოფილებაზე და მართვაზე, მომსახურების მიწოდების მოქნილობა, შიდა და გარე მხარეების მიერ ქსელის მართვა, მოქნილობა, ჯგუფური მუშაობა, მრავალმართულ დებიანი ქსელი, მხარეებს შორის პირდაპირი კომუნიკაცია და სწრაფი უკუკავშირი, ინოვაციური მეწარმეობა, ორგანიზაციული სწავლება, მომსახურების წარდგენის დაჩქარება, კლიენტზე მიმართული სტრატეგია. პორიზონტალური იერარქიული კონტროლი.[12] დღეისათვის ტრადიციული ბიუროკრატული მოუქნილი მანქანა, როგორც წესი ადაპტირდება ონლაინ მართვასთან და ონლაინ ურთიერთქმედებით წარმოშობილ მართვის მიმართულებებთან, რომელიც სასამართლოს სუბსტიტუციულობის დაქვემდებარებით, კონსტიტუციურად მორჩილი და ანგარიშვალდებულნი გამოხატავს ხალხის ნებას.[13] განიხილავენ ბიუროკრატის შემადგენ მახასიათებლებს: ფიქსირებული და ოფიციალური

ურთისდიქციის ხეგრობების პრინციპები (წესებით, კერძოდ კანონებით ან ადმინისტრაციული ინსტრუქციებით); უწყვეტის იერარქიის პრინციპები და ხელისუფლების წოდებრივად დაყოფილი დონეები; მართვის თანამედროვე უწყება (დაფუძნებულია წვრილობათი ფორმის დოკუმენტებზე); სპეციალიზებული მართვის უწყება უწყვეტის მართვა საერთო წესებით; სრულყოფილია შემუშავებული უწყება და ოფიციალურ კომპეტენციის სამსახურებრივი საქმიანობა[14].

ე-მთავრობა ციფრული ბიუროკრატული უზრუნველყოფის გამჭვირვალე მართვას, არის ეფექტიანი მართვის ძირითადი ფაქტორი, აძლევს ორგანიზაციულ, პოლიტიკურ და ინსტიტუციონალურ სტრუქტურებს და ცვლის ხალხსა და ბიზნეს ურთიერთქმედებას მთავრობასთან.

ბიუროკრატული ფაქტორები წარმოადგენს ე-მთავრობის დაგეგმვას, შემუშავებასა და რეალიზაციის მამოძრავებელ ძალას, სადაც საკანონო რიგს თამაშობს კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობა და დაცვა, სახელმწიფო მოხელეთა ცოდნა, ინფორმაციის შეგროვება, დამუშავება და გავრცელება, რაც სასარგებლო სასოციალური კეთილდღეობის გაუმჯობესებისა და ეკონომიკის ზრდისთვის[5].

ე-მთავრობის რეალიზება დიდ და მოუქნელ ბიუროკრატულ სტრუქტურას ცვლის რეაქტიული, გულსხსიებით და გამჭვირვალე სახელმწიფო სტრუქტურებით, რომელიც მოქალაქეები და ბიზნეს ორგანიზაციები წარმოადგენილია მომსახურების ცენტრში.

მრავალ ქვეყანაში ე-მთავრობის ციფრული ბიუროკრატის ფორმირებისათვის საჭიროა გაზარდეს შემდეგი დონისიბეგები:

- ე-მთავრობის უზრუნველყოფის სტრუქტურის ანტიკონსიული ტექტიკითა და გეგმებით, სტიკური მოვლენების, სამსხდრო და კებერთადასახის შემთხვევაში კოორდინირება უნდა გაწეოს სამოქალაქო საზოგადოების თავდაცვით დონისიბეგებს, სახელმწიფო სტრუქტურებისა და უწყებების თანამშრომელთა ქმედებას;
- სახელმწიფო სექტორში ICT განვითარების შესაბამისად მეტი ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმ სიროფულეგებზე, რომელიც დაკავშირებულია მოქალაქეებსა და მთავრობას შორის ურთიერთობის ტრანსფორმაციასთან;
- ე-მთავრობის მუშეობით საჭიროა მოხდეს რეგონების მართვისა და ერთიანი სიერცეში ინფორმაციული საზოგადოების ინტეგრირების ერთიანი ინფორმაციული სისტემის შექმნა;
- ე-მთავრობის მიერ საჭიროა ამაღლდეს ადმინისტრაციული ინტეგრაციის ციფრული

ადმინისტრაციის საქმიანობის ეფექტიანობა, ელექტრონული და ქსელური ორგანიზება, პროცესების ელექტრონიზაცია, სასოგადოებრივი, პოლიტიკური და სამომხმარებლო ფასეულობები;

- მუდმივად უნდა გაინალიზდეს ე-მთავრობისა და ბუროკრატის განვითარების თავისებურებები და გამოწვევები;

- რადგანაც ე-მთავრობის წარუმატებლობა გარკვეულწილად ბუროკრატის შედეგია, ამიტომ კანონმდებლობითა და დაკანონებული პროცესებით, სტრატეგიული გეგმებითა და სახელმწიფო პროგრამების შექმნით უნდა მოხდეს შერთვის რეფორმირება, ინსტიტუციების ფუნქციებისა და

წესების ფორმირება, ე-მთავრობის რეალიზება და მასთან მოქალაქეების გამართვების უზრუნველყოფის მიზანშეწონიერება, ხალხის ინტერესების შესაბამისი მოქნილი პროცესების გატარება, მოქალაქეების უსაფრთხო წვდომა ინფორმაციის სექტორთან;

- შესრულდეს ე-მთავრობის ბუროკრატული პოსტულატები, რთა პოლიტიკა და ბუროკრატის შორის არ წარმოიშვას არაეფექტური ურთიერთკავშირი, დიდი ან მხარეების შორის კონფლიქტი;

- ბუროკრატია რეფორმირებული უნდა იყოს წარმატებულ ე-მთავრობამდე.

განოცხმებული ლიტერატურა:

1. www.law.bsu.by/pub/49/2010_ri_gorki_zh_1.doc
2. Hermann Hill. Transformation of the Administration by E-Government, German Journal of Urban Studies, Vol. 45, 2004, No. 2 <http://www.difu.de/publikationen/gemman-journal-of-urban-studies-vol-45-2004-no-2/transformation-of-the-administration-by-e-government.html#scheduler2003#scheduler2003>
3. Bonina C. M., Cordella A. The Internet and Public Bureaucracy: towards balancing competing values. Internet, Politics, Policy 2010: An Impact Assessment. Oxford Internet Institute, September 2010. http://microsites.oii.ox.ac.uk/app2010/system/files/IPP2010_Bonina_Cordella_Paper.pdf
4. Paliwala A. Changing Paradigms of the E: Communication, Governance and Learning, *The Journal of Information, Law and Technology (JILT)*, 2005, (2:3) http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2005_2-3/paliwala
5. Nordfors L., Ericson B., Lindell H & Lapidus J. "eGovernment of Tomorrow - Future scenarios for 2020", November 2009. <http://www.vinnova.se/upload/EPIStorePDF/vr-09-28.pdf>
6. Maniatiopoulos G. E-Government Movements of Organizational Change: A Social Shaping Approach. 4th International Critical Management Studies Conference 4-6 July, Judge Institute of Management, Cambridge, UK. 2005. <http://www.mngt.waikato.ac.nz/ejrot/cmconference/2005/proceedings/movementsmoments/maniatiopoulos.pdf>
7. Cloete F. Maximising the potential of transforming policy failure into policy success: E-government, the digital divide and e-development. Annual Congress of the International Institute of Administrative Sciences (IIAS), Workshop III, Seoul, South Korea, 14 – 18 July 2004. <http://www.sopmp.sun.ac.za/faniecloete/Papers/seoul.doc>
8. Messner D., Meyer-Stamer J. Governance and Networks. Tools to Study the Dynamics of Clusters and Global Value Chains. IDS/INEF Project "The Impact of Global and Local Governance on Industrial Upgrading, Duisburg February, 2000. http://home.furb.br/wilhelm/COMPETIV/IMS_governance_tools.pdf
9. <http://businesssafe.wordpress.com>
10. Olsen J.P. 'Maybe It's Time to Rediscover Bureaucracy--'. In: 9th International Congress of the CLAD over State and Public Administration Reform. Communication. Madrid. 2-5 November. 2004.
11. Valentina N. E-government for Developing Countries: Opportunities and Challenges. The Electronic Journal on Information Systems in Developing Countries, EJISDC. 2004. 18, 1, 1-24. <http://www.ejisdc.org>
12. Tak-Kei Ho A. Reinventing Local Governments and The E-Government Initiative. Public Administration Review. July/August 2002, vol. 62. N.4. <http://www.catedras.fsoc.uba.ar/rusajih/Unidad%203/Ho%202002.%20Reinventing%20local%20government%20and%20the%20e-government%20initiative.pdf>
13. Laurence E. L. 'The Myth of the Bureaucratic Paradigm: What Traditional Public Administration Really Stood For--'. Public Administration Review. Washington. March/April. 2001.
14. Bryer Th. A. Bureaucratization and Active Citizenship: Approaches to Administrative Reform. http://www.naspa.org/initiatives/paa/pdf/thomas_bryer.pdf

მაღზაზ შარცვანი

ივ. ჯავახიშვილის სახელმის
ოსუ ასისტენტ-პროფესორი

ფუნდამენტალური ანალიზი არის ფასიანი ქალღღების ბაზრის შესწავლის ერთ-ერთი მეთოდი. მისი მიზანია ფასიანი ქალღღების რეალური (ტეშმარტი) ღირებულების დადგენა. ეს კი სტრუქტურით პოტენციური პორტფელურ (ფინანსურ) ინვესტორებს, ფასიანი ქალღღების შექმნაზე დადებითი ან უარყოფითი გადაწყვეტილების მისაღებად.

ბაზრისადმი ფუნდამენტური მიდგომა ნამდვიდი, ტეშმარტი ღირებულების პოზიციებიდან ემყარება იმ რეალობას, რომ ფასიანი ქალღღების ტეშმარტი ღირებულება შეიძლება განსხვავდებოდეს მისი საბაზრო ღირებულებისაგან. პოტენციური ინვესტორს, ცხადია, სურვილი აქვს ფიცილს ფასიანი ქალღღები მაშინ, როცა მათი ფასი ტოლი ან ნაკლებია მათ ტეშმარტი ღირებულებაზე და გაუციდს მაშინ, როცა ფასები მათზე აიწვევს. სწორედ იმის გასარკვევად თუ რა მიდგომარეობაშია ბაზარი, რომელი კომპანიების ფასიანი ქალღღები ფიცილს მის ტეშმარტი ღირებულებაზე, შეეძება ან ნაკლებად, ან როგორია მათი სამომავლო პროგნოზი, ტარდება ფუნდამენტური ანალიზი.

იმის მიუხედავად, რომ ფუნდამენტალურ ანალიზს მრავალი მოწინააღმდეგე აქვს, იგი ზინც გამოიყენება. ფუნდამენტალური ანალიზის მოწინააღმდეგეთა არგუმენტი იმაში მდგომარეობს, რომ მათი აზრით ინფორმაცია, რომელიც ფუნდამენტალური ანალიზის დროს ანალიტიკოსები სარგებლობენ, ხშირად არის არაზუსტი, რაც მდგარი არჩევანის გაკეთების საფუძველი იქნება და რამაც შეიძლება დააზარალოს პოტენციური პორტფელური ინვესტორი. თუმცა, არსებობს აზრი იმის შესახებ, რომ ყველაზე მეტი არგუმენტი ფუნდამენტალური ანალიზის წინააღმდეგ აქვთ იმათ, ვინც მისით არ სარგებლობს [1, გვ. 286]. ამის გარდა, მცდარი არჩევანით წარმოქმნილი პრობლემები, რომელიც ხელს უშლის ფინანსური ბაზრის ნორმალურ ფუნქციონირებას, შეიძლება შექცოდეს საფინანსო შუამავლების დახმარებით [2, გვ. 36-37].

ფუნდამენტალური ანალიზი პირველ რიგში იმ გარემოში უნდა დაიწყოს, რა გარემოშიც ფასიანი

ქალღღების ბაზარი მუშაობს. ეს არის მკერ ვარჯი შემდეგ ანალიზდება დარგი, რომელშიც შედის ის კმტენტი კომპანიები, რომელთა ფასიანი ქალღღები დაშვებული არიან ბაზარზე. ბოლოს ხდება თით ამ კმტენტ კომპანიების საქმიანობის ანალიზი.

მაშასადამე, ფუნდამენტალური ანალიზი იწყება ქვეყნის მათო-მკონორობი მანამდე, ვიდრე ანალიზით. თუმცა, ამ საკითხშიც არსებობს აზრთ სხვადასხვაობა. მცენიერთა ერთი ნაწილი ფიქრობს, რომ გეონომიკის გლობალიზაციის თანამედროვე პირობებში, ცვალკეული ქვეყნის (მაგალითად, საქართ-გელოს) სპეციფიკა სულ უფრო ნაკლებ მნიშვნელოვანი იქნება. მრავალი საქონლის ბაზარი უკვე ახლა გლობალურ ბაზრად განიხილება. ეს ეხება ავტომანქანებს, დეკორირულ და კომპოზიტულ მოწყობილობას, თვითმფრინავებს, საბანკო მომსახურებას, აუდიტორულ მომსახურებას, ტანსაცმლით ვაჭრობას, კვების პროდუქტებით ვაჭრობას და ა. შ. [3, გვ. 217]. ეს აზრი სწორია და იქნებ ვეთანხმებით მას, მაგრამ ჯერ-ჯერობით გლობალიზაციას არ მოუცავს არც ყველა ქვეყნა და არც გეონომიკის ყველა დარგი და მანამ სანამ ეს მოხდება, ჩვენი აზრით, მაინც ქვეყნის შიდა მკროეკონომიკური მარკეტების შესწავლით უნდა დაიწყოს ფინანსური ბაზრის ფუნდამენტალური ანალიზი. ამ ეტაპზე უნდა შეფასდეს: ქვეყნის გეონომიკური ვითარება, ვალუტის გაცვლითი კურსი, ფულის მიწოდების ხიდეფ, მთლიანი შიდა პროდუქტი, დასაქმების დონე, ბიუჯეტის მდგომარეობა, ბანკის პროცენტი, ინფლაციის დონე და სხვ.

ყველა ეს მარკეტული უდავოდ გავლენას ახდენს ბირჟაზე კორტირებულ ფასიანი ქალღღების ფასებზე მაგრამ ყველა მათი გავლენის გაანგარიშების სუტე ადგორითითი დამუშავებული არ არის. მათ შორის დამუშავებულია ბანკის პროცენტის გავლენა ფასიანი ქალღღების ფასზე დადგენილია, რომ პირველ ფასში, როცა ბაზარზე ფასიანი ქალღღების ფასები ეცეს, მაშინ საპროცენტო განაკვეთები ბანკებში მდღედება, მეროე ფასის ახსიათებს საპროცენტო განაკვეთის შექცობა და ბაზრის დეკლექს; მესამე ფასში ხდება საპროცენტო განაკვეთების შექცობა და ბაზრის

სახიროება

ზრდა, მეთოდი ფაზაში კი ხაზროვნებო განაკეთებოც
მზრდება და ფასიანი ქაღალდების ფასიც.

ფუნდამენტალური ანალიზის მეორე სფეროა
ეპიტანტ-კომპანიების ღარიბი. მათი
შესწავლისას ყურადღება მახვილდება დარგის
ციკლორობაზე, დარგების ციკლორობის შეფასება
ფუნდამენტალური ანალიზის მედარგბას საერთო
კონომიკურ ტენდენციებთან. ამ თვალსაზრისით
არჩევენ [3, გვ. 144]:

- ზრდად დარგებს;
- ციკლურ დარგებს;
- დაკულ დარგებს;
- კონტრაციკლურ დარგებს.

ზრდად დარგებს მიეკუთვნებიან დარგები
რომლებიც მზრდებიან, ვითარდებიან, მდგრად რომელია
ზრდა არ წანს საერთო ეკონომიკური დაცევის ფონზე
(მაგალითად, ტელეკომუნიკაციები); **დაკულ** დარგებს
მიეკუთვნებიან დარგები, რომლებზეც არ მოქმედებს
საერთო ეკონომიკური მდგრადობის ცვლილება. მათ
საქონლზე (მომსახურებაზე) მედმეთა მთხონება (მაგ.
კვების პროდუქტები, ჯანმრთელობის დაცვა); **ციკლურ**
დარგებს მიეკუთვნებიან ისეთი დარგები, რომელია
ცვლილებები ემთხვევა საერთო ეკონომიკურ
ცვლილებებს (მაგალითად, ელექტროსხელსაწყოების
წარმოება); **კონტრაციკლურ** დარგებს მიეკუთვნებიან
მინერალური ნედლეულის (განსაკუთრებით თქროს
და ნავთობის) მომწოდებელ-გადამამუშავებელი დარგები.

ა) რენტაბელობის მაჩვენებლები:

➢ აქციონერული კაპიტალის რენტაბელობა -

$$ROE = \frac{\text{წმინდა მოგება (Π)}}{\text{აქციონერული კაპიტალი (E)}} \cdot 100$$

➢ აქტივების რენტაბელობა - $ROA = \frac{\text{წმინდა მოგება (Π)}}{\text{აქტივები (A)}} \cdot 100$

➢ გაფიდების რენტაბელობა - $ROS = \frac{\text{წმინდა მოგება (Π)}}{\text{რეალიზაცია (S)}} \cdot 100$

ბ) ლიკვიდობის მაჩვენებლები:

➢ მიმდინარე (საერთო) ლიკვიდობა - $K_w = \frac{\text{მიმდინარე აქტივები}}{\text{მოკლევადანი ვალისგაღდებულები}} \cdot 100$

➢ სწრაფი ლიკვიდობა - $K_c = \frac{\text{მიმდინარე აქტივები} - \text{მარაგები}}{\text{მოკლევადია ნი ვალის ვაღდებულები}} \cdot 100$

➢ აბსოლუტური ლიკვიდობა - $K_s = \frac{\text{წმინდა სახსრები} + \text{ფასიანი ქაღალდები}}{\text{მოკლევადიანი ვალის ვაღდებულები}} \cdot 100$

დასაველეთში მიმდინარე (საერთო) ლიკვიდობის კოეფიციენტის ნორმა 2-ის ტოლია, აბსოლუტური
ლიკვიდობისა კი 0,2-0,3-ის ფარგლებშია [4, გვ. 94].

კაპიტალის სტრუქტურის მაჩვენებლები:

➢ ნახესხი კაპიტალის მაჩვენებელი - $K_n = \frac{\text{ნახესხი კაპიტალი}}{\text{აქტივები}} \cdot 100$

➢ ავტონომიის მაჩვენებელი - $K_a = \frac{\text{აქციონერული კაპიტალი}}{\text{აქტივები}} \cdot 100$

დასაველეთში ნახესხი კაპიტალის კოეფიციენტის ნორმა 0,2-0,5-ის ფარგლებშია, ავტონომიის
კოეფიციენტისა კი 0,8-0,5-ის ფარგლებში.

რომლებიც თავის განვითარების მაქსიმუმს სწორედ
ეკონომიკის შედარებით დაცევის პერიოდში აქვეყნ
რადგან დარგებს სხვადასხვანირი სასიცოცხლო
ციკლი აქვთ და ციკლის ფაზებშიც მათი მდინარეობა
ერთმანეთისაგან განსხვავდება. ამიტომ ფასიანი
ქაღალდების ბაზრის შესწავლელს ფუნდამენტალისტს
ანალიტიკოსმა ეს უნდა გაითვალისწინოს ანალიტიკოსის
უნდა ახსოვდეს, რომ სხვადასხვა დარგის კომპანიებზე
და გამომდინარე მათ მეგრე ქმნირებულ ფასიანი
ქაღალდებზე ეკონომიკური ციკლი სხვადასხვანირად
მოქმედებს და ფასიანი ქაღალდების პორტფელის
დაკომპლექტებისას ამ ფაქტორს უნდა გაეწიოს ანგარიში
ფუნდამენტალური ანალიზის მესამე სფერო
არის თეოთის **ეპიტანტ-კომპანიები**. ესტენტი-
კომპანიებში უნდა გაანალიზდეს:

- მიმართულობის ხარისხი;
- კომპანიების რეიტინგი;
- რენტაბელობის მაჩვენებლები;
- კაპიტალის სტრუქტურის მაჩვენებლები;
- ლიკვიდობის მაჩვენებლები;
- საბაზრო აქტივობის მაჩვენებლები.

ამ მაჩვენებლებიდან აქტივობის საბაზრო ფასზე
ზოგაერთი ფაქტორის გავლენის გამოიზარდა შეგ
შეუძლებელია. ასეთებია მართვის ხარისხი და
კომპანიების რეიტინგი. დანარჩენ მაჩვენებლებს
კი აქვთ ანგარიშის თავიზი წესი [3, გვ. 242-245].

ბიზნესის მართვა

საბაზრო აქციების მაჩვენებლები:

- მოგება ერთ აქციაზე - $EPS = \frac{\text{წმინდა მოგება} - \text{დივიდენდების თანხა}}{\text{წვეულებრივ აქციების რაოდენობა}}$
- დივიდენდი ერთ აქციაზე - $DPS = \frac{\text{დივიდენდების თანხა}}{\text{წვეულებრივ აქციების რაოდენობა}}$
- აქტივების თანხა ერთ აქციაზე - $APS = \frac{\text{წვეულებრივ აქციების რაოდენობა}}{\text{აქტივები}}$
- შეფარდება - $E/S = \frac{\text{მიმდინარე შემოსავლები}}{\text{აქციების რაოდენობა}}$
- შეფარდება - $D/S = \frac{\text{აქტივების საბაზრო ფასი}}{\text{მოგება ერთ აქციაზე (EPS)}}$

უნდა აღვნიშნოთ, რომ შეფარდება D/E , ანუ რაც იგივეა DER (Price earnings ratio) ბაზრის ფუნდამენტალური ანალიზის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია. იგი გვიჩვენებს აქციებიდან მიღებული შემოსავლების რა რაოდენობა შედის მის ფასში. ასე რომ, თუ ეს დამოკიდებულება პირობითად უდრის 8-ს ($D/E = 8$), ეს იმას ნიშნავს, რომ ერთი აქციის ყოველწლიურ გადახდილი უნდა იქნეს ერთ აქციაზე მოსული წლის ჯერადი მიმდინარე შემოსავალი. ასეთი შემთხვევა დადგება მაშინ, როცა ერთ აქციაზე მოსული შემოსავალი იქნება დაახლოებით 7 ლარი, აქციის ფასი კი 56 ლარი ($D/E = \frac{56}{7} = 8$), ანდა ერთ აქციაზე მოსული შემოსავალი იქნება 8 ლარი, აქციის ფასი კი 64 ლარი ($D/E = \frac{64}{8} = 8$). შეიძლება სხვა კომბინაციაც. 64 ლარად შექმნის შემთხვევაში პორტფელურ ინვესტორმა 7-8 წელი უნდა დაელოდოს თავისთან შექმნილი აქცია, რომ მან შემოღოს გადახდილი 64 ლარის უკან დაბრუნება ($8 \cdot 8 = 64$) (თუ რა თქმა უნდა ერთ აქციაზე მიღებული შემოსავალი - 8 ლარი მუდმივად დარჩება).

PER - მაჩვენებლიან ანალიზით ფუნდამენტალისტ ანალიტიკოსი ადგენს, რომ რაც უფრო მცირეა მისი მნიშვნელობა, მით უფრო მიმსიდეგელია კონკრეტული სახის აქცია მსოფლიოსთვის, რადგან იგი უფრო მოკლე დროში დაბრუნებს აქციაში გადახდილ ფულს. დაბალი შემოსავლების პირობებში PER -ის მნიშვნელობა მაღალია, მაღალი შემოსავლების პირობებში კი - დაბალი.

ხშირად ანალიტიკოსები ამ მაჩვენებლის გარდა, იყენებენ - PEG მაჩვენებელსაც. იგი იანგარიშება ფორმულით $PEG = PER : g$ (ფორმულაში g - არის აქციაზე მისაღები შემოსავლების ზრდის ტემპი). ინვესტორისთვის მიმსიდეგელია ითვლება იმ სახის აქცია, რომლის PEG - არის 1-ზე ნაკლები.

ყველა ზემოთ განხილული მაჩვენებელი - რენტაბელობის, დიკეიდურობის, კაპიტალის სტრუქტურის და საბაზრო აქტივობის - ესწარება ფუნდამენტალისტ ანალიტიკოსს იმაში, რომ დაადგინოს კონკრეტული კომპანიის ფასთან ქაღალდის ფასის რეალური ბუდი ბაზარზე და განსაზღვროს მისი სამომავლო ტენდენცია მაჩვენებლები ამ ხიმრავლის მიუხედავად. ეს მეტიად რთული საქმეა, რადგანაც არა თუ სხვადასხვა ქვეყნის სხვადასხვა კომპანიების შედეგები განსხვავდება ერთმანეთისაგან, არამედ ერთი და იგივე ქვეყნის ერთი და იგივე კომპანიის შედეგებაც კი სხვადასხვა ანალიტიკოსების მიერ სხვადასხვანაირად ფასდება. ამას ემატება მოგების გამოთვლის სხვადასხვა წესები, სხვადასხვა პირობითობები და დაშვებები, რაც მოგების მაჩვენებლებს მეტიად სუბიექტურს ხდის და ა. შ.

საბოლოოა ისიც, რომ ფასიანი ქაღალდების ფასი და აქვდან გამომდინარე, საფონდო ბაზრის „აწევა და დაკეობა“ მართლ ქვეყნის, დარგის და კონკრეტულ კომპანიების მდგომარეობაზე და ბაზარზე ამ ფასთან ქაღალდების მართება-მოთხოვნაზე არ არის დამოკიდებული მასზე მოქმედებს ადამიანების ფიქციოლოგია, რომელიც ხშირ შემთხვევაში პოპულარული საბაზრო ტენდენციების გადგენის ქვეშ იქცევა. ეს საკითხი ცალკე გამოკვლევის თემაა და მას ქვევითი ფონანები შეისწავლის.

გამომყვანილი ლიტერატურა:

1. დამარა ქოქაური, ნანა შონია, ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, თბუ, 2008.
2. დელა ბახტაძე, ფინანსური ბაზარი, თბ, 2007.
3. ზ. დუდუშაური, ფინანსური მენეჯმენტი, თბ, 2007.
4. Романов А., Оденцов Б. Компьютеризация аудиторской деятельности. М., Аудит. 1996.

საბაზრო აქციების მაჩვენებლები

გიორგი ბაგრატიონ-ზამბონი
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
ოს-ს დოქტორანტი

სახელმწიფო შესყიდვებს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს როგორც საქართველოს, ასევე საზღვარგარეთის ქვეყნების ეკონომიკურ განვითარებაში. ის შეადგენს მთლიანი შიდა პროდუქტის მნიშვნელოვან ნაწილს და ემსახურება სახელმწიფო სახსრების რაციონალურ ხარჯვასა და გამჭვირად, კონკურენტული გარემოს შექმნას როგორც სახელმწიფო, ასევე ბიზნეს-სექტორისათვის. ადგილობრივ ბაზარზე სახელმწიფო უწყებების მიერ საქონლისა და მომსახურების შესყიდვის აუცილებლობა განპირობებულია იმ მიზეზით, რომ მთავრობამ შეძლოს საჯარო მომსახურების მიწოდების უზრუნველყოფა და მასხედ დაკისრებული სხვა ამოცანების შესრულება. შესყიდვების ხისტი საკმაოდ დადგენილი ადგილი აქვს სახელმწიფო ხისრების ეფექტიან გამოყენებაზე. ასევე, იგი გეისყენებს საზოგადოების ნდობას, დამოკიდებულებას როგორც ხელისუფლების, ასევე მწარმოებლების მიმართ. სახელმწიფო შესყიდვების ეფექტიანი ხისტიმის ფორმირებისა და ფუნქციონირებისათვის მნიშვნელოვანია შემდეგი პირობების შესრულება: 1. სამთავრობო კონტრაქტების შესახებ ინფორმაციის საჯაროობის და ხელშეწყობის უზრუნველყოფა; 2. სახელმწიფო შესყიდვების სფეროში მიმწოდებლებისათვის სამართლიანი და სრულიყოფილი კონკურენციის არსებობა.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, კვლევის მიხედვით დავისახეთ შეგვეჩვენოთ საქართველოში სახელმწიფო შესყიდვების განვითარების ეტაპები და შესაბამისი პოლიტიკის სრულიყოფის საკითხები. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“, ქვეყანაში პირველად მიღებული იქნა 1998 წლის 9 დეკემბერს. ამ კანონის შემქმნის მიზანს წარმოადგენდა საბიუჯეტო ორგანიზაციების მიერ შესყიდვებისათვის გათვალისწინებული თანხების გამჭვირვადად, რაციონალურად ხარჯვის დარეგულირება. იმ პერიოდისათვის აღნიშნული მიზნის მიღწევა თითქმის შეუძლებელი აღმოჩნდა, რის მიზერ

მიზეზიც წარმოადგენდა ქვეყანაში, სახელმწიფო ინსტიტუტებსა და ბიზნეს სექტორში არსებული არაჯანსაღი გარემო. აღნიშნული განპირობებული იყო კორუფციის არსებობით სახელმწიფო მმართველობის ყველა დონეზე, რაც უარყოფითად აისახებოდა ქვეყნის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ განვითარებაზე. ასევე, კანონი არ იყო მორგებული ქვეყანაში არსებულ რეალურ გარემოზე და, შესაბამისად, მისი მიზნობრივად ამოქმედებაც ვერ განხორციელდა. უფრო მეტიც, აღნიშნული კანონი კანონდარღვევების და გაუმჭვირვალობის მთავარ იარაღად ჩამოყალიბდა.

სახელმწიფო შესყიდვების პრობლემური საკითხების გადაჭრის და გამოსწორების მიზნით კანონში 2005 წლის 18 მაისს შეტანილ იქნა ძირეული ცვლილებები. კანონის წინაშე გადადებულებები გაუნდაო როგორც შემსყიდველ, ასევე მიმწოდებელ ორგანიზაციებს, რაც უნდა გამხდარიყო გამჭვირვადობისა და კორუფციის აღმოფხვრის გარანტი. გატარებული რეფორმების მიუხედავად, სამწუხაროდ ვერ მოხერხდა ძირფესვიანად აღნიშნული პრობლემების გადაჭრა.

2010 წლის 1 იანვარს საქართველოს კანონში „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“ ფუნდამენტური ცვლილებები შევიდა, რის საყუველზეც რეალურად მოხერხდა გამჭვირვადი კონკურენტული გარემოს ჩამოყალიბება აღნიშნულ სფეროში. კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების ერთნულსა ხაგენტომ შემუშავდა სახელმწიფო შესყიდვების სრულიად ახალი ხისტიმა - ელექტრონული ტენდერი, რომელიც წარმოადგენს ქართულ რეალობაზე ხესვრად მორგებულ მოდელს.

სახელმწიფო შესყიდვების სფეროში განხორციელებული უკანასკნელი რეფორმის მიზანს წარმოადგენდა:

- შესყიდვების პროცედურების მაქსიმალური გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა;

- სახელმწიფო ფინანსების რაციონალური ხარჯვის ხელშეწყობა;

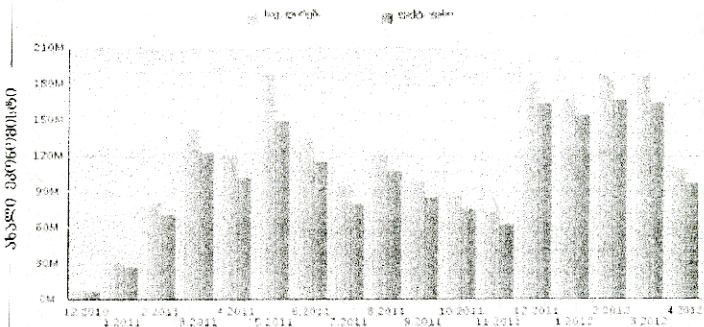

- პრეტენდენტების შეფასებისას თბილისური გადაწყვეტილებების უზრუნველყოფა;
 - შესყიდვის პროცესის დაგეგმვისა და განხორციელების ხარისხის გაუმჯობესება;
 - დაგების განხილვის ეფექტიანი და გამჭვირვალე მექანიზმის შექმნა;
 - სახელმწიფო შესყიდვების სფეროს მიმართ სასოფადობრივი ცნობიერებისწივობის ამაღლება;
 - შესყიდვების სფეროში ევროკავშირის და სხვა მონაწილე ქვეყნების კანონმდებლობითან უტანობრივი პარამისხაცია;
 - საჯაროს რესურსების ხელშეწყობის ხელშეწყობის (HR-სისტემის კვალიფიკაციის დოკუმენტ-პრუვის სისტემის დანერგვა, არქივის დოკუმენტაცია)
- მოცემულ რეკორმის საერთაშორისო რეზონანსი მოხვეა და აღნიშნულმა მიდელმა ევროკავშირის წახვენი ქვეყნების და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის აღიარება მოიხვეა. შექმნა საჯაროს

თვითკვალიერი პორტალი, სადაც როგორც შემსყიდველ ასევე მიმწოდებელ ორგანიზაციებს შეუძლია სამსყიდველი დოკ და გამჭვირვალე აწარმოონ საქონლისა და მომსახურების შესყიდვების შედეგად. საბიუჯეტო ორგანიზაციებს შეუძლია საშუალება განსრტიყებული განვერდილე კონკრეტული ვარდის პარტებში მონაწილეობა მივიღონ სახელმწიფო შესყიდვებში ვატარებელი რეკორმა პრადამრ ასისა სახელმწიფო უწყევის შესყიდვებისთვის განკუთვნილი ხანრების რაციონალურად განაწილებაში. ასევე, მოხდა შემსყიდველი ორგანიზაციების ხარჯების საქილე დივი კონსილი, ამის თვადსახინო შედეგითიხ წარმოადგენს გრადიკი 1-ში მოყენილი მონაცემი, რომელშიც მოცემულია 2012 წელს განსიყიდეილი სახელმწიფო შესყიდვების საგარაუდო დირებულებას და ფატობრივი ფასს შორის სხვიობა, რაც შემსყიდველი ორგანიზაციების მიერ გაწეული ეკონომიის ნათელ სურათს ასახავს.

გრადიკი 1.5

სახელმწიფო შესყიდვების საგარაუდო დირებულება და ფატობრივი ფასი (2010-2012).

ფატობრივი თარიღი	საგ. დირები	ფატ. ფასი	ეკონომია	%
12 2010	6,394,853	5,785,468	568,585	9
1 2011	29,758,291	28,218,271	3,540,020	12
2 2011	83,309,577	79,093,127	10,276,450	13
3 2011	141,074,836	122,067,027	19,007,809	14
4 2011	119,568,094	101,021,358	18,546,736	16
5 2011	186,587,768	146,469,788	39,097,980	21
6 2011	133,543,594	114,311,302	19,232,292	14
7 2011	93,988,451	78,398,506	15,589,945	17
8 2011	120,641,030	106,259,869	14,401,979	12
9 2011	97,244,631	83,428,655	12,815,976	13
10 2011	84,832,849	74,638,304	10,194,545	12
11 2011	71,863,446	61,927,124	9,936,322	14
12 2011	181,314,914	162,919,505	18,395,409	10
1 2012	167,330,262	152,256,964	15,073,298	9
2 2012	185,894,583	165,209,807	20,484,616	11
3 2012	166,536,854	163,269,004	23,267,950	14
4 2012	109,751,861	95,591,160	14,170,501	13
1,997,302,614	1,732,631,912	264,470,732		

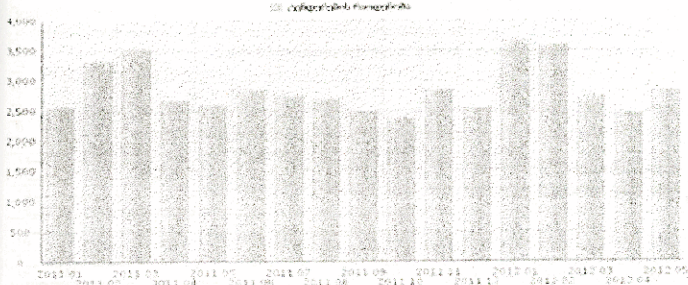
მოცემულ გრაფიკში ახსულია კანონის ძალაში შესვლიდან დღემდე შემსყიდველი ორგანიზაციების მიერ მიღებული ეკონომია, რამაც ჯამში 2010 წლის დეკემბრიდან დღემდე სამას მილიონ ლარამდე შეადგინა.

ასევე, ხარვეზტრაციო გადასახადის ხარჯზე მოხდა ეკონომიის ფაქტობრივ რეზერვშიც სატენდერო

მოსაკრებელი 200 ლარს შეადგენდა დღეისათვის კი აღნიშნული გადასახადი შეადგენს 50 ლარს ამ პერიოდის განმავლობაში სულ წატარდა 48 243 ტენდერი, რაც მხოლოდ შემთითოვეანილი შედეგითის გათვალისწინებით შეადგენს 7 236 450 ლარის ეკონომიას[5]. როგორც ხსენდებოდა ასევე ბიზნესს სექტორისათვის (იხ. გრაფიკი 2).

გრაფიკი 2.[5]

ხარვეზტრაციო გადასახადის დინამიკა (2011-2012)

გაზაქვებების თარიღი	ტენდერების რაოდენობა
2011.01	2547
2011.02	3313
2011.03	3612
2011.04	2657
2011.05	2693
2011.06	2836
2011.07	2725
2011.08	2074
2011.09	2474
2011.10	2349
2011.11	2830
2011.12	2529
2012.01	3655
2012.02	2696
2012.03	2728
2012.04	2427
2012.05	2810
სულ	48243

აღნიშნული რეფორმის გატარებთ მიშენდებულად გაშარტივდა ტენდერში მონაწილეობის პროცედურები. პრეტენდენტებს ტენდერში მონაწილეობის მისაღებად უწევდათ შემდეგი პროცედურების გაგლა:

- ბანკი (სატენდერო მოსაკრებელი) - 1 დღე
- საჯარო რეესტრი (ამონაწერი) - 3 დღე;
- სასამართლო (ცნობა გადახდისუნარიანობაზე) დ 1 დღე;
- საგადასახადო ორგანო (დავალიანების ცნობა) დ 1 დღე;

- შესვიდვების სააგენტო (შავი ხიის ცნობა) დ 1 დღე;
 - ბანკი (საბანკო გარანტია) დ 3 დღე.
- რეფორმის შემდეგ შემთითამოთვლილი პროცედურებიდან მამწოდებულს მხოლოდ სამი პროცედურის გაგლა უწევს:
- ბანკი;
 - სასამართლო;
 - საჯარო რეესტრი.
- შემთითაღნიშნული პროცედურების შემცირებამ მამწოდებლებისათვის ბიუროკრატიული ბარიერები დააყენა

მინიშნაზე, რაც პირდაპირ აისახა დროსა და ხარჯების შესტორებაში.

სახელმწიფო შესყიდვების რეფორმის ხევა დადებით მიხარებათან ერთად მნიშვნელოვანი ადგილი უკირავს შესყიდვების სისტემის გამჭვირვალობის უზრუნველყოფას როგორც სახელმწიფო, ასევე ბიზნეს სექტორში. ნებისმიერი დაინტერესებული პირისთვის ხელმისაწვდომია ყველა გამოცხადებული და ნატარებული ტენდერი, რაც რეალურად დაინტერესებულ მხარეს აძლევს ანალიზის და პროგნოზირების გაკეთების საშუალებას. ამასთან ერთად, შესყიდვების სააგენტოს უმარტივედბე კონტროლი

განხორციელოს ელექტრონული ტენდერების გამოცხადებასა და მიმდინარეობაზე. რეფორმის შემდეგ შემსყიდველი და მიმწოდებელი ორგანიზაციების აქტიუობის შესახებ ხანდო ინფორმაციას გვაწვდის ხელშეკრულებების გაფორმების მონაცემები, რაც თავის მხრივ მონაცემების შესახებ ინფორმაციას ხიდრმისეული ანალიზისა და დასკვნების გაკეთების საშუალებას გვაძლევს.

შემსყიდველი ორგანიზაციების მიერ გამოცხადებული ტენდერებისა და გაფორმებული ხელშეკრულებების სტატისტიკა შემდეგი სახისა (სხ. ცხრილი 1):

ცხრილი 1. შემსყიდველი ორგანიზაციების მიერ გამოცხადებული ტენდერები და გაფორმებული ხელშეკრულებების რაოდენობა [5].

№	შემსყიდველი ორგანიზაცია	ხელშეკრულებების რაოდენობა	ცხრილის რაოდენობა
1	ქ. თბილისის მერია	982	979
2	რეზონანსის სახმადგობო	673	664
3	საქართველოს შინაარს სექციის სამხმადგობო	484	799
4	თბილისის სახელმწიფო სამხმადგობო „საქმადგობო“	451	733
5	თბილისის საკრმადგობო კაპიტალი	442	827
6	მ. შინაარს სექციის სამხმადგობოს განსაკრმადებელი დეპარტამენტი	436	779
7	საქართველოს შინაარს დეპარტამენტი (სამხმადგობო)	399	351
8	ფინანსური მართვის სახელმწიფო ადმინისტრაციის დეპარტამენტი	375	828
9	საქართველოს საგარეო ურთმადგობო - თბილისის მერია	374	536
10	საგარეო ურთმადგობო - ქუთაისის მერია	361	518
11	საგარეო ურთმადგობო - თბილისის მერია	346	644
12	საქართველოს ფინანსური მართვის დეპარტამენტი	303	542
13	საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მინისტრის სახმადგობოს საგარეო ურთმადგობო დეპარტამენტი	299	356
14	თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	291	422
15	საგარეო ურთმადგობოს მინისტრის სახმადგობო	253	802
16	შ.ს.ს. „საგარეო ურთმადგობო“	222	364
17	კარის მუნიციპალიტეტი	214	364
18	საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს საგარეო მართვის დეპარტამენტი	211	243
19	საგარეო ურთმადგობოს მინისტრის სახმადგობოს განსაკრმადებელი დეპარტამენტი	207	233
20	შინაარს სექციის მინისტრის სახმადგობო	207	279
21	საგარეო ურთმადგობო - თბილისის მერია	202	326
22	საქართველოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი	194	349
23	საქართველოს შინაარს დეპარტამენტი	189	235
24	საგარეო ურთმადგობო - თბილისის მერია	186	503
25	საგარეო ურთმადგობო - თბილისის მერია	185	274
26	საგარეო ურთმადგობოს მინისტრის სახმადგობოს განსაკრმადებელი დეპარტამენტი	178	423
27	საგარეო ურთმადგობოს მინისტრის სახმადგობო	178	255
28	საქართველოს შინაარს მართვის მინისტრის სახმადგობო	173	241
29	საქართველოს მართვისა და კარის მართვის მინისტრის სახმადგობო	172	283
30	საქართველოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პროფესორი და თმადგობო	170	256

მეცნიერება

ცხრილში მოცემულია გამოცხადებული ტენდერებისა და გაფორმებული ხელშეკრულებების მსშტაბით პირველი 30 შემსყიდველი ორგანიზაციის რეიტინგი მოცემული.

ცხრილიდან ჩანს, რომ ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს შეუძლია ანალიზი გაკეთოს შემსრულებელი ორგანიზაციის შესყიდვების გეგმით გათვალისწინებული ხარჯებისა და

შესხვედი საქონლისა და მომსახურების როგორც გამჭვირვალუბას, ასევე მის რაციონალურად ხარჯვას.

მნიშვნელოვანია მიმწოდებელთა აქტიუობა შესყიდვების კატეგორიის მიხედვით და, ასევე,

ცხრილი 2.

მიმწოდებელი ორგანიზაციების სახელმწიფო სახსრების ბრუნვა[5]

№	მიმწოდებელი	ბეგრძე, ც. მლნ	ბეგრძე, მლნ	ტენდორ რაოდენობა
1	შპს "საოკეანო გროუპი"	94,959,761	20	22
2	კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	59,873,644	275	319
3	საპროექტო-კონსტრუქციული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	31,903,065	6	6
4	შპს "საოკეანო გროუპი"	25,650,299	13	61
5	კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	24,418,800	1	1
6	კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	22,509,399	5	8
7	საინფორმაციო ტექნოლოგიები	22,131,524	10	20
8	კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	20,423,616	39	48
9	საინფორმაციო ტექნოლოგიები	20,145,842	9	10
10	საინფორმაციო ტექნოლოგიები კონსოლიდირებული ფირმა	19,156,875	124	228
11	საინფორმაციო ტექნოლოგიები	17,931,365	29	45
12	საინფორმაციო ტექნოლოგიები	17,024,477	12	19
13	საინფორმაციო ტექნოლოგიები	16,338,202	515	648
14	შპს "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	15,581,707	12	12
15	შპს "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	15,234,611	21	22
16	შპს "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	14,520,321	4	12
17	კონსოლიდირებული ფირმა "DELTA-COMM"	14,359,904	104	120
18	შპს "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	14,006,600	1	1
19	საინფორმაციო ტექნოლოგიები "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	13,919,897	2	8
20	შპს "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	13,811,213	3	6
21	საინფორმაციო ტექნოლოგიები	13,790,390	12	20
22	კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	12,940,324	39	71
23	ინფორმაციო ტექნოლოგიები	12,650,000	5	5
24	"საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	12,449,129	1	12
25	შპს "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	10,874,416	18	19
26	ინფორმაციო ტექნოლოგიები	10,784,749	8	10
27	კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	9,427,089	72	83
28	საინფორმაციო ტექნოლოგიები კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	9,308,782	11	11
29	კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	8,889,910	3	8
30	კონსოლიდირებული ფირმა "საინფორმაციო ტექნოლოგიები"	8,726,750	7	8
		577,730,568	1375	1853

წარმოდგენილ ცხრილში მოცემულია 30 სხვადასხვა მომსახურებისა და საქონლის მიმწოდებელი ორგანიზაცია. წამყვან 3 კომპანიას აკავებენ ნავთობ-პროდუქტების მიმწოდებელი ორგანიზაციები. მონაცემები დაინტერესებულ პირს აძლევს საშუალებას ანალიზი გაუკეთოს ქვეყანაში არსებულ ბიზნესს და გარემოს, თუ რა სახის პროდუქტი და მომსახურება არის მოთხოვნილი და რა პროპორციით ხორციელდება სახელმწიფო სახსრების გადახდა ბიზნესს სექტორში.

სახელმწიფო შესყიდვების რეფორმის ერთ-ერთ მნიშვნელოვანი შედეგია დაკვირვების განხილვის საბჭოს ფორმირება. აღნიშნულ საბჭოს შემადგენლობაში შედიან როგორც საჯარო შიშები, ასევე არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები. საბჭოს მთავარ მიზანს და ფუნქციას წარმოადგენს

მიმწოდებელი ორგანიზაციების სახელმწიფო სახსრების ბრუნვისა და ბიზნესის სექტორში გადახდების მოცულობის თვალსაზრისით (იხ. ცხრილი 2);

შესყიდვები და მიმწოდებელი ორგანიზაციის უფლებების დაცვა. საბჭოს გადაწყვეტილების შედეგებიდან გამომდინარე არსებობს შიშო ხია, სადაც ხედვებიან არაკეთილსინდისიერი ორგანიზაციები, რომელთაც შესყიდვების წესის დარღვევიდან ერთი წლის განმავლობაში კერძოებთან სახელმწიფო შესყიდვების გზით ეკონომიკური საქმიანობის წარმოება.

ამრიგად, სახელმწიფო შესყიდვების სფეროში გაბირობული რეფორმების შედეგების შედეგად შეუქმნა დასვენა, რომ აღნიშნული სფეროს სწორად რეგულირების და შესაბამისი პოლიტიკის გატარების გზით შესაძლებელია ქვეყანაში მოხდეს საბიუჯეტო ხარჯების რაციონალურად და გამჭვირვალად განკარგვა. ასევე, ბიზნესის სექტორს ეძლევა ბაზარზე კონკურენციის

პირობებში დამკვიდრებისა და წინასწარი ახალი სის გაკეთების საშუალება.

რეფორმის დადებით მხარეებთან ერთად აუცილებელია აღინიშნოს ნაკლოვანი მხარეები, რომელიც ზოგადად, თან ახლავს ყველა ფუნდამენტალურ რეფორმას. სახელმწიფო შესყიდვების ახალი წესის დანერგვამ გამოაჩინა კვალიფიციური კადრების დეფიციტი. შემსრულებელ ორგანიზაციებს ხშირ შემთხვევაში არასწორად აქეთ შედგენილი ხატუნდერო წინადადება, რაც შემდგომ ტენდერის ჩაშლის საფუძველს წარმოადგენს. ხოლო რაც შეეხება

მიმწოდებელ ორგანიზაციებს, უმეტეს შემთხვევაში არ აქვთ გათვითცნობიერებული, შემთავსებული წინადადებების მოთხოვნები, რაც მათ საკმაოდ დიდ ზიანს აყენებს და ხშირ შემთხვევაში ისინი შავი სიის პრეტენდენტები ხდებიან.

ზემოაღნიშნული პრობლემების გადაჭრისთვის აუცილებელია შესყიდვების საკითხებზე სპეციალიზებული კადრების მომზადება როგორც შემსყიდველი, ასევე მიმწოდებელი ორგანიზაციებისთვის, რაც შესაძლებელია სპეციალისტთა გადამზადების და სერტიფიცირების პროცესის ორგანიზებით.

ბაზოყინებაული ლიტმრატურა:

1. სახელმწიფო შესყიდვების ერთიანი ელექტრონული სისტემის მომხმარებლის სახელმძღვანელო (ვერსია 2.0);
2. საქართველოს კანონი სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ;
3. სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს თავმჯდომარის 2011 წლის 7 აპრილის №9 ბრძანება „გამარტივებული შესყიდვის, გამარტივებული ელექტრონული ტენდერისა და ელექტრონული ტენდერის ჩარარების წესის დამტკიცების შესახებ“;
4. http://procurement.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=8&info_id=303
5. www.spa.ge

ახალი ეპონომისტ

გიორგი ჩაჩავა
საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემის გაკვეთილი ნაწილის მოგვარება არ ექვემდებარება ბაზარს და საჭიროებს სახელმწიფო ჩარევას. ფართო გაგებით შეიძლება ითქვას, რომ ისეთი მცნებები, როგორცაა „საბაზრო ეკონომიკა“ წარმოადგენს ხინამდვილის გამარტივებულ სურათს. რეალურად არ არსებობდა და არც არსებობს ქვეყანა, რომლის ეკონომიკაც ფუნქციონირებს მხოლოდ საბაზრო მექანიზმის მეშვეობით.

ბაზარი არ წარმოადგენს და არ გახისხილება, როგორც ეკონომიკური სისტემა მდლიანობაში, ის შეიძლება ითქვას არის ეკონომიკური სუბიექტების ქცევის კოორდინაციის ერთერთი მექანიზმი.

როგორც საინტერესო არ უნდა ყოფილიყო ნეოკლასიკური სკოლის ნაშრომები, ის იყო მხოლოდ ძეგა თეორიის ფარგლებში, რაც შორს იყო რეალური ეკონომიკური სინამდვილისაგან. რომ არ მომხდარიყო 1929-1933 წლების დიდი დეპრესია, დასავლეთ ეკონომიკური თეორიის წყვეტის პროცესი სინამდვილისაგან მხოლოდ გადრეკილებულია. არსებული სინამდვილის მეცნიერული ანალიზის შედეგად, კენსა და ნეოკენსიანელებმა შექმნეს მწიბობი მოდერება ეკონომიკაში სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობის შესახებ.

ეკონომიკური ქვეყის შეგნებული კოორდინაცია ხორციელდება უპირველესად სახელმწიფო რეგულირების გზით. ამ მექანიზმში სახელმწიფოსთან ერთად დიდ როლს ასრულებენ სხვა ელემენტებიც. ჯ. გელბრეიტის ტერმინოლოგიის მიხედვით - ტექნოსტრუქტურა. აქედან ზურ ელემენტს არა აქვს სახელმწიფოებრივი ხასიათი და წარმოადგენენ არასახელმწიფოებრივ წარმონაქმნს, რომლებიც იქმნება როგორც დამსაქმებლების, ასევე დაქირავებული მეშვეების მხრიდან.

გასახელმწიფოებრიული ეკონომიკიდან საბაზრო ტიპის შერეულ ეკონომიკაზე გადასვლა №2(25), 2012 წელი

არ ნიშნავს სახელმწიფოს უარყოფას საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრებიდან. ვფელა თანამედროვე ეკონომიკური თეორიები უყნობიან სახელმწიფო გაელენის გარდუვალობას, თუმცა თანამედროვე ეკონომიკური ასრის არცერთი მიმართულება მოუსედეველ იმისა, რომ ეს მიმართულებები განსეველებიან ეკონომიკურ ცხოვრებაზე სახელმწიფო გაელენის კონსტრუქციული დასაშვები მასშტაბების, გაელენის ფორმების და შეთიდების ინტერპრეტაციებით.

თანამედროვე თეორიები, რომლებიც მუშაობენ სახელმწიფო ეკონომიკური როლის პრობლემაზე საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, იმყოფებიან ორ კონცეფციას შორის, რომლებიც განიხილება როგორც უკიდურესი პოზიციების გამოსატულება. ერთის მხრივ, ეს არის ნეოკენსიანელობა, რომელიც ქადაგებს ეკონომიკაში სახელმწიფო ჩარევის გაფართოებას, და მეორეს მხრივ ნეოკლასიკური მოდელები, რომლებიც ემხრობიან სახელმწიფო რეგულირების თანამდვილურად შემტობებას. ვფელა სხვა თეორიები წარმოადგენენ აღნიშნული უკიდურესი პოზიციების გარკვეულ ხინთებს. ამ თეორიების წარმოშობა არის ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების მასშტაბებისადმი, საზღვრებისადმი და მეთოდებისადმი ორი საპირისპირო მიდგომების კონტრის შედეგი.

შერეული ეკონომიკის მქონე განვითარებულ ქვეყნებში სახელმწიფოს როლის ასახვა ეკონომიკის ფუნქციონირებაში არ არის ერთნაირი. ის განსხევედება ეკონომიკაზე სახელმწიფო გაელენის მეთიდებით, ფორმებით და მასშტაბებით, ასევე საზოგადოების მზადებით ეკონომიკურ ცხოვრებაში სახელმწიფო ჩარევის აუცილებლობისაგან. ეს განსხევედება განპირობებულა ობიექტური მატერიალური რღის ფაქტორებით, რომლებიც დაბახისათუვლდა ამა თუ იმ საზოგადოებისათვის. ასევე

ტრადიციების და წარმოდგენების გავლენით, რაც გაერთიანებულია ისეთი მცნებით, როგორცაა მენტალიტეტი.

სხვა და სხვა ქვეყნების ეკონომიკური, კულტურული, ეროვნულ-სტორიული განვითარების სპეციფიკის დამოუკიდებლად, სადაც ფუნქციონირებს შერეული ეკონომიკა სადაც პრიორიტეტულია სხვა და სხვა ეკონომიკური თეორიები, სახელმწიფოს ეკონომიკური როლი წარმოდგენილია შემდეგი მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ფუნქციებით:

*სამეურნეო კანონმდებლობის შემუშავება, სამართლებრივი საფუძვლის და სოციალური კლიმატის უზრუნველყოფა, რაც ხელს შეუწყობს საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირებას;

- კონკურენციის მხარდაჭერა და საბაზრო მექანიზმის შენარჩუნების უზრუნველყოფა;
- მატერიალური დოვლათის და შემოსავლების გადანაწილება, რომელიც მიმართული იქნება სოციალური გარანტიების უზრუნველყოფაზე და საზოგადოების იმ ჯგუფების დაცვაზე, რომლებიც საჭიროებენ მსგავს გარანტიებს;

• ეროვნული პროდუქტის სტრუქტურის შესაცვლელად რესურსების გადანაწილების რეგულირება;

- ეკონომიკის სტაბილიზაცია ეკონომიკური კონიუქტურის ცვალებადობის პირობებში, ასევე ეკონომიკური ზრდის სტიმულირება;
- სამეწარმეო საქმიანობა.

ყველა ეს ფუნქცია ერთს მხრივ მიმართულია საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირების გამარტივებისა და მხარდაჭერისადმი, მეორეს მხრივ საბაზრო სისტემის მოქმედების კორექტირებისა და მოდულირებისათვის, ნეგატიური მხარეების ნეიტრალიზაციის ჩართვით.

სახელმწიფოს ეკონომიკური ფუნქციების წარმოდგენილი ნომინალურად შეტყეველებს იმაზე, რომ მისი ეკონომიკური როლი არ წარმოადგენს ეკონომიკის სახელმწიფო სექტორის ხელმძღვანელობას, არუამეწარმეო საქმიანობას გარკვეული ჯგუფის საწარმოების ფარგლებში საკუთრების უფლების მიხედვით. სახელმწიფოს ეკონომიკური როლი გულისხმობს მის საქმიანობას ეკონომიკის რეგულირებაში მთლიანად, ყველა მისი სექტორის როგორც ერთიანი სისტემის სახელით. აქედან გამომდინარე პრივატიზება, რომელიც ნიშნავს ეკონომიკის სახელმწიფო სექტორის შემცირებას, შეიძლება დაკავშირებული იყოს როგორც სახელმწიფო რეგულირების როლის შემცირებასთან, ასევე მის გაძლიერებასთან და

შესახორლებელი ეკონომიკური რეგულირების გაუაროებებსთან.

ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებას ანალიზი იძლევა ერთი არსებითი თავისებურების აღნიშვნის საშუალებას, რომელიც ახასიათებს სახელმწიფო ეკონომიკური რეგულირების მასშტაბების და სიღრმის ცვლილებას. დროთა განმავლობაში ეკონომიკაში სახელმწიფო ჩარევის მასშტაბები და ინტენსივობა ძლიერდებოდა ან მცირდება სხვადასხვა ფაქტორების გავლენის შედეგად. გარკვეული დროის ინტერვალებს განმავლობაში აღნიშნული იგონება ყველა განვითარებულ ქვეყანაში. ეს ტენდენცია განსაკუთრებით დამახასიათებელია განვითარებული ქვეყნებისათვის ბოლო ასწლეულის განმავლობაში. მე-XX საუკუნის დასაწყისიდან თუ მხედველობაში არ მივიღებთ პირველი და მეორე მსოფლიო ომების პერიოდებს, როდესაც სახელმწიფოს როლის ზრდა გარდაუვალია და რაც დაკავშირებული არ არის საზოგადოების ეკონომიკურ განვითარებასთან, სახელმწიფო ეკონომიკური როლის ზრდის საერთო ტენდენციები ხასიათდება აღმავლობით.

სოციალურ სახელმწიფო ეკონომიკური როლის ზრდის საერთო კანონის ფორმულირების მცდელობა ისტორიული განვითარების პროცესში არ არის მართებული, რადგან მსგავსი დასკვნის გაკეთებისათვის არ არსებობს მონაცემთა საკმარისი ბაზა.

ანალიზი, რომელიც განხორციელდა ცნობილმა ამერიკელმა ისტორიკოსმა ა. მ. შლიზინგერმა-უმცროსმა თავის ნაშრომში „სახელმწიფო რეგულირება და ამერიკული ეკონომიკა“ გვარწმუნებს, რომ სახელმწიფო ჩარევა ხელს უწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას. გახული საუკუნის 30-ანი წლების დასაწყისიდან ეს გახდა აუცილებელი. კითხვა მდგომარეობს იმაში, რომ მოხადებდა ესეთი ჩარევის ზომიერება, რომელიც დამოკიდებულია და ცვალებადობს სხვა და სხვა გარემოებებში მიხედვით. ეკონომიკაში სახელმწიფო ჩარევის ტრადიცია, - ფორმულირების თავის დასკვნას შლიზინგერ-უმცროსი, - ტრადიციულ ტენდენციად ამერიკულია და იღებს თავის ფესვებს ეროვნული ისტორიიდან. ასევე არის დაკავშირებული უდიდესი სახელმწიფო მოღვაწეების სახელითან და ასახავს ამერიკულ ხელს და ეროვნულ სახილავს, ისევე როგორც მისი ადონენტი - პირადი ინტერესების და კერძო მეწარმეობის განუსაზღვრელი თავისუფლება.

საინტერესოა ეკონომიკაში სახელმწიფო ჩარევის გაძლიერების მიზეზების ანალიზი,

ახალი პერიოდები

რომილიც თავისებური ტადლოვანებით ხასიათდება, ანალიზი შემოთავაზებულია აშშ მკვლევარების მიერ აშშ ეკონომიკის შესწავლის საფუძველზე.

პირველი მიზეზი - ეკონომიკაში სახელმწიფო ჩარევის მასშტაბების გაფართოების აუცილებლობის ეს არის მტკიცება თანამედროვე საზოგადოებისათვის უფრო მუშაური ხასიათის მინიჭებისა და ყველა მოქალაქისათვის თანაბარი უფლებების გარანტიისა.

მეორე მიზეზი - არის იმის განცნობებები, რომ დემოკრატიის შენარჩუნება საზოგადოების მასშტაბით შეუძლებელი გახდება იმ შემთხვევაში თუ სახელმწიფო ყოველგვარი კონტროლის გარეშე მონოპოლიებს გადასცემს საზოგადოების კონტროლის ხათავეებს იმ დროს, რომ სახელმწიფოს გაუპირდეს მისი გაკონტროლება.

მესამე მიზეზი - არის სახელმწიფო ჩარევის მასშტაბით სამეურნეო ცხოვრებაში, რომელიც ძლიერდება ეკონომიკური კრიზისის პირობებში ქრონიკური სიმწველების გამწვავებისას. სახელმწიფოს უკონტროლო ჩარევა საშიშროებას უქმნის მიუღიანად საზოგადოების, განსაკუთრებით სამოქალაქო საზოგადოების არსებობას და განვითარებას. ეკონომიკური განვითარების ცნობილი სპეციალისტი შლახტერ-უგეროსი წერს „დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ კრიზისის პერიოდში, არაფერ სრულ გონებაზე ჩყოფი არ ეძებს საშველს თავისუფალ ბაზარში, მაშინ როდესაც კითხვის ნიშნის ქვეშ იმყოფებოდა ერის არსებობა“. სწორედ აღნიშნული მიზეზის გაყენით შემუშავებულ იქნა ფ. რუსველტის „ახალი კურსი“, რომელიც საბაზრო ეკონომიკის რეკონსტრუქციაში რთავს სახელმწიფო სტაბილიზატორებს, ქვეყნის დეპრესიისგან დაცვისათვის. გახული საუკუნის 30-იანი წლების შემდგომ პერიოდში ამერიკის ეკონომიკის 1982-1983 წლების დაღმავლობა იყო ყველაზე ხაგრძობი, რომლის შეჩერებაც შესაძლებელი გახდა მთავრობის მიერ მიღებული სტაბილიზაციური ზომების მეშვეობით.

მეოთხე მიზეზი - არის სოციალური პრობლემების გამწვავება, რომელშიც შეიძლება

გამოიწვიოს რეკონსტრუქციები კაპიტალიზმის სისტემის გაუქმების მიმართულებით. უსუსტად გათვლილმა სახელმწიფო პოლიტიკამ, რომელსაც შეავსო კერძო ინიციატივის განვითარების პრინციპები ყველა მოქალაქის ბელსე სოციალური პასუხისმგებლობის პრინციპით, არ დაუშვა ბურჟუაზიული საზოგადოების დაღუპვა მისი წინააღმდეგობების სიმძიმის მიზეზით.

დასკენის სახით შეიძლება აღინიშნოს, რომ სახელმწიფოს ეკონომიკური როლის ფუნქციების და შეთავაზების შერეული ეკონომიკის პირობებში არ არის იდეალური და სრულყოფილი. სახელმწიფოსა და ბაზარის არასრულყოფილება განპირობებულია ერის მხრივ იმით, რომ ორივე ინსტიტუტი შემოსავლურულია ეკონომიკის განვითარებაზე გაყენის შესაძლებლობებით. მეორეს მხრივ თავიანთ შესაძლებლობების ფარგლებშიც კი ეს ინსტიტუტები ვერ ასრულებენ თავიანთ ფუნქციებს იდეალურად, რის გამოც მსოფლიო სამეურნეო პრაქტიკამ ეკონომიკური განვითარების ფაქტორებად არაა ორივე სენებელი ინსტიტუტის ერთობლივი გამოყენების ვა.

ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება იმ ფორმების, მეთოდებისა და ინსტრუმენტების გამოყენებით უნდა განხორციელდეს რომლებიც განვითარების მოცემულ ეტაპზე ყველაზე მეტად შეესადაგება ქვეყნის ეკონომიკური სტაბილიზაციისა და რეალური ზრდის მოთხოვნებს. გარდამავალი ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირების სისტემის ფუნქციონირების ფუნქციონირების ხარისხი დაკავშირებულია სოციალურ-ეკონომიკური, ინსტიტუციური და სტრუქტურული გარდაქმნების პროცესების ადეკვატური სახელმწიფო რეგულატორებისა და ინსტრუმენტების დაბალანსებულ გამოყენებასთან ისე, რომ მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი საბაზრო შექანიზმების გამოყენების შეზღუდვისა და საბაზრო კორექტივის ხარისხის შექცევების ტენდენციები.

სამომყენებელი ლიტერატურა:

1. გ. მენქიუ ეკონომიკის პრინციპები. თბ. 2010 წ.
2. რ. გველესიანი, ი. გოგორიშვილი ეკონომიკური პოლიტიკა. ნაწილი I. თბ. 2008 წ.
3. კ. სოსხაე ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობა, ობიექტები და ფუნქციები. უერნალი „ეკონომიკა“, №5-6, 2004 წ.

ელექტრონული ფორმით ტანდემის ჩატარების სრულყოფის საპრობლემისათვის

თამარაზ ბობიაძე
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
ოსუ-ის დოქტორანტი

2010 წლის 1 დეკემბრიდან ძალაში შევიდა საქართველოს კანონი "სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ". ამ პროცესში მონაწილეობის მსურველები (როგორც შემსყიდველები, ასევე მომწოდებლები), რეგისტრირდებიან კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების ერთიან ელექტრონულ სისტემაში. სატენდერო პროცედურის მიმდინარეობაზე დაკვირვება შეუძლია ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს თუ იგი სისტემაში შევა სტუმრის სტატუსით.

ტერმინი- "ნაშლილი ტენდერები", არ არსებობს. "სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ" საქართველოს კანონით განსაზღვრულია უარყოფითი შედეგით დამთავრებული ტენდერი და არ შემდგარი ტენდერი. პირველ შემთხვევაში, ტენდერში მონაწილე პრეტენდენტთა მიერ შემოთავაზებული ყინადადეგები არ აკმაყოფილებს "შემსყიდველის" მოთხოვნებს. მეორე შემთხვევა კი დგება მაშინ, როცა გამოცხადებულ ტენდერში არავინ არ მიიღო მონაწილეობა.

ახალი პარაგრაფი

ბუნებრივია, ყველა თურთიყუდი და ფიზიკური პირი ცდილობს მის მიერ წარმსებული პროდუქციისა და მომსახურების რეალიზაციას, მაგრამ ზოგიერთის ფასების შესაძლო გაზრდის პროცესში, სახელმწიფო უწყებებმა ვალდებულებების შეუსრულებლობის ეშინია, არ აქვს ინფორმაცია იმის თაობაზე, რომ შესაძლებელია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 398-ე მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფო უწყებების გადასრფვა და შეცვლა ზოგიერთი კი, ჯერ-ჯერობით, ვერ დაეუფლა შესყიდვების ელექტრონული საშუალებით განხორციელების წესს და ვერ ახერხებს ერთიან ელექტრონულ სისტემაში თავისი ყინადადეგის განთავსებას. შესაძლოა არსებობდეს სხვა მიზეზებიც, რაზეც, პასუხი უნდა გასცენ იმ თურთიყუდი და ფიზიკურმა პირებმა, რომლებიც აწარმოებენ საქონელს, ეწევიან მომსახურებას და თავისი სურვილის ნაწინააღმდეგოდ, არ/ან ვერ

მიიღებენ მონაწილეობას სატენდერო პროცედურებში.

გაგანალიზთ კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს ელექტრონული სისტემის საშუალებით 01.01.2011 წლიდან 01.03.2012 წლამდე პერიოდში გამოცხადებულ ტენდერთა რაოდენობაზე სტატისტიკა (ტრაფიკი 1 და 2). მასში თვეების მიხედვით მოცემულია შემსყიდველი ორგანიზაციების მიერ გამოცხადებულ ტენდერების რაოდენობის გრაფიკული სურათი. მაგალითად 2011 წლის იანვარში გამოცხადდა 2567 ტენდერი, 2011 წლის თებერვალში- 3313 ტენდერი, ..., 2012 წლის თებერვალში-3565 ტენდერი. ხუთ ამ პერიოდში გამოცხადებულ ტენდერების რაოდენობა შეადგენს 40277.

სურათიდან ჩანს, რომ 14 თვეში გამოცხადებულ იქნა 40277 ტენდერი, ანუ თვეში საშუალოდ-2877, ხოლო დღეში 96-ტენდერი. აქედან გამომდინარე, ცხადია, როგორც დატვირთვით უწყვეტ მუშაობა კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს თანამშრომლებს და არა მარტო მათ, აქ ვერ-ჯერობით მოხვდობა, მხოლოდ ჩატარებაზე და არა სხვა დანარჩენ უმარაგ ფუნქციებზე.

განვიხილოთ შემსყიდველი ორგანიზაციების მიერ კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს ელექტრონული სისტემის საშუალებით იმავე პერიოდში გამოცხადებული ტენდერების რაოდენობისა და დადებული ხელშეკრულებების თანაფარდობა შემსყიდველ ორგანიზაციებთან მიმართებით:

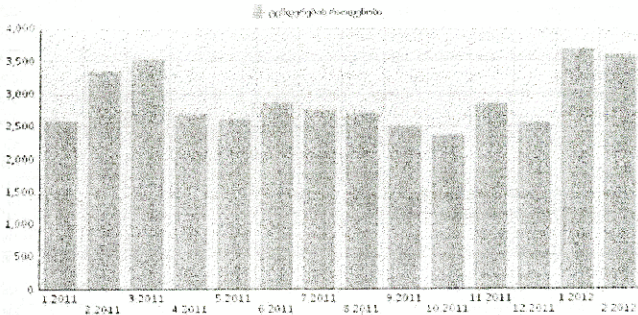
- მოუყვანთ რამდენიმე მაგალითი:
1. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა გამოაცხადა 678 ტენდერი. აქედან დაიღო მხოლოდ 296 ხელშეკრულება, კი. 382 ტენდერი ჩაიშალა.

საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო
TRANSPARENCY AND FAIR PROCUREMENT AGENCY

გამოცხადებულ ტენდერთა რაოდენობის სტატისტიკა

01.03.2012

ცხრილი 1

გამოცხადების თარიღიდან

ტენდერების რაოდენობა

1.2011	2667
2.2011	3313
3.2011	3512
4.2011	2667
5.2011	2593
6.2011	2836
7.2011	2723
8.2011	2674
9.2011	2474
10.2011	2349
11.2011	2830
12.2011	2529
1.2012	3565
2.2012	3565
40277	

* საწყისი თარიღი: 01.01.2011 - 01.03.2012

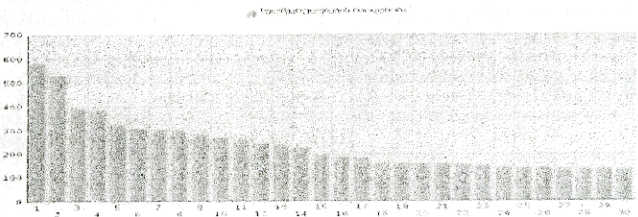
გრაფიკი 2

საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო
TRANSPARENCY AND FAIR PROCUREMENT AGENCY

გამოცხადებული ტენდერების რაოდენობის სტატისტიკა (01-01-2011 / 01-03-2012)

01.03.2012

საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო

№	მეცნიერული მიმართულება	ბიუჯეტის რაოდენობა	ბიუჯეტის რაოდენობა
1	ქიმიის მეცნიერება	651	631
2	მედიცინის მეცნიერება	526	631
3	თბილისის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი	394	668
4	საქართველოს მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება	382	670
5	მზიან საქმიანობის მეცნიერება: განსაკუთრებულ დაჯილდოებას იმსახურებს	524	643
3	საქართველოს მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება	304	431
7	თბილისის სახელმწიფო კომპანია	303	663
8	ფიზიკის მეცნიერება: სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	296	678
9	ქვეყნის მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება	281	530
10	თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	271	363
11	თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	258	422
12	საქართველოს ფინანსების მეცნიერება	241	466
13	საქართველოს რეაქციული განათმარებლის და მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება	233	281
14	თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	226	337
15	საქართველოს მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება	194	719
16	საქართველოს მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება: სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	185	236
17	ქიმიის მეცნიერება	179	328
18	საქართველოს მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება	161	268
19	თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	159	191
20	მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება	158	216
21	საქართველოს მშენებარე საქმიანობის მეცნიერება	156	222

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული ცენტრი

2. თბილისის სატრანსპორტო კომპანიაში გამოაცხადა 653 ტენდერი, დაიდო მხოლოდ 303 ხელშეკრულება, ანუ 350 ტენდერი არ შედგა.

3. სოციალური მომსახურების სააგენტოში გამოცხადებული 719 ტენდერიდან დაიდო 194 ხელშეკრულება, ანუ 525 ტენდერი ჩაეარდა.

საერთო ნაწევრები სურათიდან ნათლად ჩანს, რომ გამოცხადებული 12011 ტენდერიდან დაიდო მხოლოდ 7059 ხელშეკრულება, ანუ ტენდერების თითქმის ნახევარი ჩაეარდა: პროცენტულად უნივერსიტეტში-დაახლოებით 56 %, სატრანსპორტო კომპანიაში-54 %, სოციალური მომსახურების სააგენტოში-73 %, სიღო მდლიანად საქართველოში-41.2 % ტენდერი.

იხილეთ კითხვა: რა შედეგს კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს ფუნქციებში-საქართველოს კანონი სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ (შუნილი 2) განმარტავს კანონის მიზანს:

ა) სახელმწიფო შესყიდვების სათვის განკუთვნილი ფულადი სახსრების რაციონალური ხარჯვის უზრუნველყოფა;

ბ) სახელმწიფო საჭიროებისათვის აუცილებელი საქონლის წარმოების, მომსახურების გაწევასა და სამშენებლო სამუშაოს შესრულების ხელშეწყობა და განხალი კონკურენციის განვითარება;

გ) სახელმწიფო შესყიდვების განსორციელებისას შესყიდვების მონაწილეო მობათო სამართლიანი და არაადისკრიმინაციული შიდეგის უზრუნველყოფა;

დ) სახელმწიფო შესყიდვების საჯაროობის უზრუნველყოფა;

ე) სახელმწიფო შესყიდვების ერთიანი ელექტრონული სისტემის შექმნა და მის მობათო სახელმწიფოების ნდობის ჩამოყალიბება.

როგორც აღქვან ჩანს, კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს ფუნქციებში შედეგის არა ტენდერის ჩატარება, არამედ მხოლოდ ტენდერის ჩატარებაზე კონტრაქტი და მართვა.

საინტერესოა საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის შემდეგი ინფორმაცია საკუთრებისა და ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით სუბიექტთა ჩამონათვლი:

საკუთრების ფორმა	სუბიექტთა რაოდენობა
კერძო პირები*	343905
კერძო პირი-საქართველოს მოქალაქე	335757
უცხოელი კერძო პირი	5052
კერძო შერეული**	3096
სახელმწიფო***	8212
მუნიციპალიტეტი	1591
საკუთრების სხვა ტიპი	12516
სულ	366224

* კერძო პირი - ეკონომიკური სუბიექტი, რომლის საწესდებო კაპიტალის 50 %-ზე მეტი კერძო პირის საკუთრებაშია;

** კერძო შერეული - ეკონომიკური სუბიექტის საწესდებო კაპიტალში საქართველოს მოქალაქისა და უცხოელი კერძო პირის წილობრივი მონაწილეობა;

*** სახელმწიფო - ეკონომიკური სუბიექტი, რომლის საწესდებო კაპიტალის 50 %-ზე მეტი სახელმწიფო საკუთრებაშია.

როგორც ცხრილი 3-დან ჩანს, სახელმწიფო და მუნიციპალური სუბიექტების რაოდენობა, რომლებიც ვადადებული არიან შესყიდვების განახორციელონ კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს მეშვეობით, შეადგენს 9803-ს, რაც იმაზე მთითებებს, რომ რთული ცენტრალიზებული წესით ტენდერების ჩატარების პროცესების შართია.

საერთოდ უმჯობესია ტენდერი ჩატაროს თუთი შემსყიდველმა ორგანიზაციებმა, რადგანაც მათ ელექტრონული ტენდერის ჩატარების ბევრი დადებითი გამოცდილება დაგროვდათ. ჩვენს მიერ შემუშავებული მეთოდით:

1. ტენდერის დაჯალღების ფორმირება წარმოებს ავტომატურად-მოთხოვნათა ბაზის საფუძველზე;

2. ტენდერის დაჯალღების ფორმირებისთვის ორგანიზაციის სრულყოფილი ქვეანყოფილებებიდან მოთხოვნები შესყიდვების დეპარტამენტში ელექტრონული სახით შემოღის ქსელის მეშვეობით, ელექტრონული ფოსტით.

3. სტრუქტურული ქვეგანყოფილებები მოთხოვნის სტანდარტულ ბლანკებს აესებენ შემსყიდველი ორგანიზაციის ვებგვერდზე განთავსებული საქონლის, მომსახურებისა და სამუშაოების კლასიფიკატორის საფუძველზე, რაც თავიდან აგავიცილებს მოთხოვნითი საქონლისა და

მომსახურების კოდირებას და ინფორმაციის ხელის აკრფას. აგრეთვე იგი ხელს უწყობს სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს მიერ ქვეყნის მასშტაბით მონაცემების დამუშავებას და განხორციელებული ტენდერების შეხახებ სხვადასხვა ზრდილით ანგარიშგების ფორმირებას;

4. დაკვეთები უშუალოდ დამკვეთებიდან შესყიდვების დეპარტამენტში შემოდის ელექტრონული ხელმოწერით, რაც უზრუნველყოფს ინფორმაციის დაცვას გაქალღებებისაგან და ორიგინალთან შესაბამისობას;

5. შესყიდვების დეპარტამენტში ელექტრონული ფორმით შემოსული მონაცემები ავტომატურად იისახება მონაცემთა ბაზაში, რაც გამორიცხავს შემოსული მონაცემების ბაზაში ხელით შეტანის აუცილებლობას, ამცირებს ინფორმაციის კომპიუტერში შეტანის შრომატევადობას და ინფორმაციის ხელის შეკვანისას შესაძლო შეცდომების რაოდენობას; თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს ერთიანი ელექტრონული სისტემის საშუალებით ელექტრონული ტენდერის ჩატარებას, მიუხედავად მრავალი დადებითი მხარისა, გააჩნია ნაკლებიანებუბა. კერძოდ:

1. ცენტრალიზებული წესით ელექტრონული ტენდერის ჩატარებისას, ერთი დღის განმავლობაში დიდი რაოდენობის ტენდერი ტარდება, რაც იწვევს კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს თანამშრომელთა გადაღლას, მათ აღარ რჩებათ საკმარისი დრო იმ მითითადი ფუნქციების შესასრულებლად, რისთვისაც მოწოდებულია სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტო.

- ნორმატიული აქტებისა და სტანდარტული სატენდერო დოკუმენტაციის შემუშავება და

სტატისტიკის სამსახური

გამოცემა, მათი საერთაშორისო ნორმებთან პარამონაზაცია;

- შესყიდვების სფეროში ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის სისტემატური შესწავლა, გაანალიზება და საქართველოს მთავრობისათვის წინადადებების წარდგენა შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიხედვად;

- სპეციალური სასწავლო პროგრამების, სასწავლო-მეთოდური მასალებისა და დოკუმენტაციის სტანდარტული ფორმების მომზადება, სემინარებისა და ტრენინგების ჩატარება სელისუფლების ცენტრალური და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისათვის, მასშტაბის წარმომადგენლებისა და სხვა დაინტერესებული პირებისათვის;

- შესყიდვების ერთიანი ხაინფორმაციო ბაზის შექმნა, სრულყოფა და მასზე ზედამხედველობა;

- შემსყიდველი ორგანიზაციებისათვის საკონსულტაციო-სარეკომენდაციო მომსახურების გაწევა;

- თანამედროვე ხაინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების საშუალებათა შესყიდვების სისტემაში დანერგვისათვის ხელის შეწყობა;

- შესყიდვების საჯაროობისათვის შესაბამისი ნორმატიული აქტებისა და სპეციალური სახელმძღვანელო ბიულეტენის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა;

- შესყიდვების დროს წარმოქმნილი დავის განხილვა;

- შესყიდვების პროცედურების კანონიერებაზე ზედამხედველობა და შესყიდვების პროცესის რეგულირების პოლიტიკის განსახილვრა;

- შავი ხოლს წარმოება; - სახელმწიფო შესყიდვის ხელშეწყობად დაყოფის ფაქტების გამოვლენა და შესაბამისი რეაგირება;

- სახელმწიფო შესყიდვების ერთიანი ელექტრონული სისტემის ფუნქციონირების მიზნით და შესყიდვების პროცესში ელექტრონული დოკუმენტბრუნვის უზრუნველსაყოფად ელექტრონული ასლის სახით შეინახოს და გაცეცხ თაყის მიერ შექმნილი ან თაყისთან დაცული ნებისმიერი დოკუმენტი;

- მართვის ერთიანი ავტომატური საშუალებების გამოყენებით მიიღოს, გამოცეცხ

ან გაცეცხ ნებისმიერი ინფორმაცია, ანალო დოკუმენტი და ა. შ.;

2. ჩაშლილი ან არშემდგარი ტენდერი დიდ ზიანს აყენებს ტენდერში მონაწილე სუბიექტებს: შესყიდველ ორგანიზაციას, მომწოდებელს და სახელმწიფოს (სახელმწიფო ბიუჯეტს). მიყენებული ზიანი შეიძლება ტენდერში მონაწილე სუბიექტების მიხედვით, როგორც ფულში, ისევე ხარისხობრივ მაჩვენებლებით.

3. თუ შემსყიდველი ორგანიზაცია არანდითეობით საქონლის მწარმოებელია, მაგალითად სასწავლო ან სამეცნიერო დაწესებულება, მაშინ სასწავლო დაწესებულება ჩაშლილი ტენდერის გამო, სრული მოცულობით ვერ ასორციელდებს დამტკიცებულ სასწავლო პროგრამებს, ე. ი. ადგილი აქვს სწავლის ხარისხის დაცემის (დროულად არ მოაწოდეს ის ტექნიკური საშუალებები, პრეპარატები, სასწავლო ინვენტარი, სასწავლო დოკუმენტაცია და ა. შ. დამატდის მითითებულთა სასწავლო პროგრამების ხელახლებში);

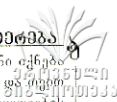
4. თუ შემსყიდველი ორგანიზაცია სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებაა, მაშინ ამ დაწესებულებაში ვაკმით გათვალისწინებული სამუშაოების შესრულება ვერ მოხერხდება დატეკბილ ვადებში;

5. თუ შემსყიდველი ორგანიზაცია საწარმოო სფეროს რომელიმე ფორმა ან საწარმოა, რომელიც წარმოადგენს სახელმწიფო საკუთრებას, მაგალითად შპს "საქართველოს რკინიგზა", მაშინ იგი, ჩაშლილი ტენდერის გამო, ვერ ახერხებს დატეკბილი სამუშაოს შესრულებას ტენდერით გათვალისწინებული საქონლის ან მომსახურების დატეკბიებით მიწოდების გამო, რაც უარყოფითად მოქმედებს მის სამეურნეო საქმიანობის შედეგებზე;

6. ჩაშლილი ტენდერის გამო, დროულად ვერ ხერხდება სახელმწიფო ბიუჯეტის საშემოსავლო თანხების აკუმულირება, მისი შეგება. ეს უკანასკნელი გამოწვეულია ტენდერში მონაწილე მომწოდებლის მიერ გამოშვებული საქონლის გაუყოფელობის და მასზე სატადახაზად კანონით გათვალისწინებული საშემოსავლო თანხის ბიუჯეტში ვერ გადართვების გამო;

7. ტენდერში მონაწილე წარმოება/ ორგანიზაცია, ჩაშლილი ან არშემდგარი ტენდერის გამო, დამატებით განიცდის ისეთ დანახარჯებს, რომელიც დაკავშირებულია ტენდერში მონაწილეობის მისაღებად საჭირო დოკუმენტაციის გაფორმებასა და იმ დროის დანაკარგებთან, რასაც

ნახალი პარკონისტი

მოითხოვს მომწოდებლის მხრიდან სხვადასხვა საკითხის დაზუსტება.

ტენდერის ჩასატარებლად და გამარჯვებულ მომწოდებელთან ყოველგვარი ურთიერთობისთვის საჭირო პროცედურებს ასრულებს შემსყიდველი

ორგანიზაცია, რის გამოც მომგებიანი ტენდერ ტენდერში მონაწილე მხარეებისთვის და ტენდერ კონკურენციისა და სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოსთვის ელექტრონული ტენდერის ჩატარება შემსყიდველი ორგანიზაციის მიერ.

გამომწინაშე ღირებულება:

1. გოგნაძე თ. სატენდერო დავალების ელექტრონული ფორმირება. ჟურნალი "ეკონომიკა და ბიზნესი", 2011, №6
2. გოგნაძე თ. ონლაინ რეჟიმში სახელმწიფო შესყიდვების მართვის სისტემის ფუნქციონირების საკითხისთვის. ჟურნალი "ეკონომიკა", 2011, №11-12
3. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“
4. „გამარტივებული შესყიდვის, გამარტივებული ელექტრონული ტენდერისა და ელექტრონული ტენდერის ჩატარების წესის დამტკიცების შესახებ“ სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს თავმჯდომარის ბრძანება №9, 2011 წლის 7 აპრილი, ქ. თბილისი.
5. netgazeti.ge, სატია დოკუმენტი: ელექტრონული შესყიდვები მწევანე და ყვითელ ფურცლებზე; 2011.03.17
6. www.procurement.gov.ge
7. www.geostat.ge

БОРИС СОКОЛОВ
*доктор экономических наук,
 профессор кафедры теории кредита
 и финансового менеджмента
 экономического факультета СПбГУ
 Санкт-Петербург, РФ.*

Война и деньги связаны неразрывно.

Войны требуют денег. Много денег. Эта истина открылась миру в конце XV века. Крылатой фразой стал ответ маршала Жан-Яконо Триувальцио (1448–1518) на вопрос Людовика XII о том, какое снаряжение и какие припасы нужны для завоевания Миланского герцогства. Триувальцио сказал: «Для ведения войны нужны три вещи: деньги, деньги и опять деньги». Таким образом деньги, взятые сами по себе, рассматривались в качестве мощного экономического оружия. Впоследствии авторство на данное изречение приписывалось графу Раймондо Монтекуколи (1608–1680) [16, с.10] который в своих афоризмах о военном искусстве повторил его, не упомянув Триувальцио, а также Наполеону Бонапарту, королю Пруссии Фридриху II.

Деньги требуют войн. Много войн. Созданием в США в ходе Второй мировой войны военно-промышленного комплекса стало понятно, что для получения больших денег нужны войны, войны и войны. При этом войны стали рассматриваться в качестве мощного стимула роста экономики.

Война и деньги не только воспроизводят друг друга, их связь содержит властный конфликт, борьбу за первенство в обеспечении социального господства со стороны их обладателя, что удачно выразил в стихотворной форме А.С. Пушкин:

«Всё моё», – сказала злато;
 «Всё моё», – сказал булат.
 «Всё куплю», – сказала злато;
 «Всё возьму», – сказал булат.

Таким образом, фактический круг замыкается, показывая, что сформировался целостный объект научного исследования.

Отметим, вопросы конфликтной взаимосвязи войны и денег ранее становились объектом серьезных научных исследований в трудах

А.М. Алексеева [1] Ю.В. Базулина [5], М.И. Боголепова [6], П.П. Мигулина [12], Б.В. Сендлова [15], И.А. Чуднова [18]. Однако многие вопросы в их работах оказались не затронутыми.

Цель данной статьи состоит в том, чтобы осветить такие социальные особенности войны, которые помогают сформулировать коренную проблему, позволяющую дойти до самой глубокой сути денег (что и кто обеспечивает их покупательную способность), лучше усвоить сущность денег, уточнить систематизацию военных денежных знаков, обобщить меры эффективной денежно-кредитной политики периода войны, подвергнуть критике тезис, возникший при проведении денежной реформы 1947 г., о неких фальшивых советских денежных знаках, выпускавшихся на временно оккупированных территориях СССР.

Война и сущность денег. Экономические явления включают в себя три независимых компонента: а) вещную; б) энергетическую; в) информационную. Независимость каждой компоненты означает, что ни одна из них не может быть объяснена, заменена другой. Деньги, будучи экономическим явлением, включают в свое содержание каждую из этих составляющих. В форме денежных знаков может доминировать одна из них.

В мирных условиях можно столетиями рассуждать о сущности денег, придерживаться того или иного мнения по вопросам связи денег с товарно-вещным миром, роли государства в их происхождении. При этом даже революционное учение К. Маркса способно предстать тихой учёной «заводью»: «Главной задачей Маркса является ... изучение исторического процесса развертывания обмена, начиная с отдельных, случайных актов его ... вплоть ... до денежной формы стоимости, когда этим определенным товаром, всеобщим

ЭКОНОМИКА

эквивалентом, является золото», – писал В. И. Ленин накануне Первой мировой войны и революционных потрясений в России. [10, Т. 26, с. 62.]

В переломные политические моменты истории, к которым, несомненно, относятся мировые войны и политические революции, когда нужно быстро принимать ответственные решения, предопределяющие сам факт существования или гибели государства, всегда ярче и отчетливее высвечиваются принципиальные аспекты сущности социально-экономических явлений. Военные конфликты обнажают сущность денег, сбрасывают с денег фетишизированные, превращенные и иррациональные наслоения. Война как форма отрицательного социального взаимодействия позволяет глубже понять и раскрыть сущность денег как явления одновременно и вещного, и энергетического, и информационного.

Когда в начале 1918 года в условиях Первой мировой войны и череды революционных потрясений встал вопрос о создании экономических основ советской власти трудящихся, все взгляды о мнимой связи денег с золотом остались в прошлом. Ленин отмечал, что «скопление денежных знаков в руках богатых и имущих классов, которые почти поголовно участвовали, и прямо и косвенно, в спекуляции на высоких ценах по военным поставкам и подрядам, – скопление большого числа денежных знаков является одним из главных способов накопления богатств и накопления власти имущих классов над трудящимися. В настоящее время экономическое положение России, – как и всякой, вероятно, капиталистической страны, пережившей трехлетнюю войну, – экономическое положение России характеризуется тем, что в руках небольшого сравнительно меньшинства буржуазии и имущих классов сосредоточены и спрятаны ими гигантские запасы денежных знаков, которые ... представляют из себя и по сей час свидетельство на право взимания дани с трудящегося населения». [11, Т. 36, с. 134.] «Буржуазия хранит и прячет свои свидетельства на долю общественного богатства, свои свидетельства на взимание дани с трудящихся, хранит и прячет денежные знаки для того, чтобы обеспечить себе хотя бы некоторые шансы на сохранение своего положения и на возвращение старых привилегий в случае затруднений или кризисов военного и торгового характера, которые могут еще свалиться на Россию». [11, Т. 36, с. 134.]

Иными словами, покупательную способность денег («свидетельств на право взимания дани с

трудящегося населения», «свидетельств на долю общественного богатства») способны обеспечивать не только вещная форма стоимости, не только энергия в виде затрат общественно необходимого труда, а та информация, которая представлена в свидетельствах на богатство общества. Такой новаторский подход Ленина к деньгам не как к товару, вещи особого рода (эта доктринарская позиция, основанная на положениях «Капитала» К. Маркса господствует в отечественной научной и учебной литературе до сих пор), не как к некоей строке в активе бухгалтерского баланса (этот откровенно ошибочный взгляд доминирует среди адентов англо-американских экономиксов), позволяет дать концептуально ёмкое определение денег, отражающее современные реалии. *Деньги – это рыночная форма универсального требования на долю богатства общества.* Из определения следует, что историческая природа и глубинная социально-экономическая сущность денег едина, являются ли они нам в развитых или неразвитых формах, эмитируются во время мира или войны. В данном определении слиты вещные, энергетические и информационные сущностные свойства денег.

В приведенном определении следует выделить три момента.

Первый. Суть денег составляет экономическое требование, независимо от того, исходит ли оно от человека или от государства, возникает ли по причине продажи продукции, связано ли с договорным обязательством или юридическим законом. Функционирование экономики в военный период, с одной стороны, обнажает эту суть, а с другой стороны, позволяет увидеть ее, снимая с денег вуаль товарного фетишизма. Истинные деньги не являются доптом эмитента, они не требуют никакого обеспечения; это их владение является требованием, тогда как должник становится все владельцы богатства общества.

Второй. Вся социальная эволюция денег, которая не прекращается и сегодня, технически и технологически соединяясь с компьютеризацией банковских систем, представляет собой процесс *универсализации* экономического требования. По форме денежные знаки множественны, они могут быть металлическими или бумажными, деньгами специального назначения или оккупационными, региональными или национальными. По своей сути они несут в себе деструктивный момент, продвигают космополитизм, отказ от всех форм независимости, нацелены на уничтожение национальных границ.

Третий. Специфическая история денег как экономического явления неразрывно связана с особой историей *товарного хозяйства*, рыночной экономики. Каждый новый этап в развитии товарного производства и обращения порождает особые денежные знаки, обусловленные конкретной комбинацией заложённой в них ценности, энергии и информации. Военная экономика создает военные деньги.

Военные деньги. Деньги как форма положительного социального взаимодействия позволяет лучше понять материальные причины войн. Властный конфликт, заложённый во взаимодействии войны и денег, показывает, что противоположности притягиваются и порождают особое явление – военные деньги.

При рассмотрении данного вопроса следует проводить различие между общим понятием «деньги» и их вещными формами «денежными знаками». Денежный знак – это форма наличных денег, имеющая чувственно воспринимаемое символическое выражение. Под военными денежными знаками понимают специфические денежные знаки, которые эмитируются во время войны и в послевоенный период до момента стабилизации национального денежного обращения. Первыми деньгами такого рода были фальсифицированные монеты уменьшенного веса.

Переход к бумажноденежному обращению расширил возможности эмиссии особых военных денежных знаков. К ним, в частности, относятся: а) оккупационные деньги; б) деньги освобождения; в) частные военные платёжные инструменты.

Оккупационные денежные знаки эмитируются как в местных единицах оккупированных территорий, так и в валюте оккупирующей страны для обращения на захваченных территориях с целью их экономического подчинения. В обращение на территорию метрополии оккупационные деньги не допускаются.

Как утверждает А. Шелоков, «первые оккупационные деньги в широких масштабах выпускались в период Первой мировой войны кайзеровской Германией и ее союзницей Австро-Венгрией для использования их в захваченных районах Франции, Бельгии, Италии, Румынии, Сербии, России» [19]

Во время Второй мировой войны на территории самой Германии обращались рейхсмарки, заменившие 30 августа 1924 года бумажную марку

(Papiermark), которая в условиях гиперинфляции 1914–1923 годов была резко обесценена.

На оккупированных Германией территориях в обращение вводились «билеты имперских кредитных касс». Ими наделялись имперские кредитные кассы, учреждённые для финансирования германских вооружённых сил на захваченной территории. Закон об учреждении имперских кредитных касс был принят 3 мая 1940 г. и 15 мая дополнен правительственным распоряжением. Организационно имперские кредитные кассы входили в систему Рейхсбанка наряду с Германской расчётной кассой, производившей клиринговые расчёты, Кассой иностранных долгов и Золото-Учётным банком. Кредитные кассы были открыты в Польше, Бельгии, Голландии, Югославии, Люксембурге, Франции, Греции и в других оккупированных немцами странах. В конце 1942 г. в странах Европы насчитывались 52 кассы: 11 – во Франции, 5 – в Бельгии, 1 – в Голландии, 1 – в Польше, 2 – в Югославии, столько же в Греции, а остальные – на оккупированной территории СССР (на Украине, в Белоруссии и Прибалтике). Главным управлением имперских кредитных касс руководил административный совет (в составе представителей министерства хозяйства, министерства финансов, верховного командования вооружённых сил и др.), председателем которого был директор Рейхсбанка. [3, с. 298–299]

В ряде случаев после завершения оккупации и установления коллаборационистских политических режимов в стране налаживался выпуск местных денежных знаков. Так произошло, например, в протекторате Богемия и Моравия, Словакия, Генерал-губернаторстве оккупированных польских областей, Хорватии, Сербии и др. На временно занятых в период Великой Отечественной войны территориях Советского Союза обращались оккупационные карбованцы номиналом от 1 до 500 единиц, выпускавшиеся с 1 июня 1942 года. Все купюры имели водяные знаки, собственный номер и серию. Так, на одной из купюр было написано: Fünf Karbowanez. Ausgegeben auf Grund der Verordnung von 5. März 1942. Rowno, dtm 10 März 1942. Zentralnotenbank Ukraine (Пять карбованцев. Выпущено на основании предписания от 5 марта 1942. Ровно. 10 марта 1942. Центральный эмиссионный банк Украины). [13]

0006006000/SCIENCE

Если принять в качестве эталона пять экономических функций денег: мера стоимости, включая масштаб цен и средство счёта, средство обращения, средство накопления, средство платежа, мировые деньги [8, с. 24–38], то оккупационные деньги выполняют лишь функции средства счёта, средства обращения и средства платежа, да и то достаточно условно. Фактически применительно к ним действовал принцип: бери, сколько дают.

В целом для оккупационных денег характерен относительно непродолжительный период обращения. Поэтому с ними неразрывно связан эффект «обета от денег», массового сброса при первой возможности.

Отметим, что оккупационные деньги обращались наряду с официальными денежными знаками, которые эмитировались СССР. Они не запрещались, просто вводился принудительный курс с соотношением 1 рейхсмарка = 10 рублей.

№2(25), 2012 Vjgo

Денежные знаки освобождения эмитируются странами-победителями в целях создания условий для восстановления экономики страны.

На конференции руководителей СССР, США и Великобритании, состоявшейся в 1943 г. в Тегеране были приняты принципиальные положения об организации послевоенного устройства Европы, в том числе о выпуске денежных знаков для обращения на освобожденных от фашизма территориях Германии и Австрии. В соответствии с ними было решено сохранить традиционные названия валютных единиц: для Германии – марки, для Австрии – шиллинга.

Всю техническую сторону подготовки к выпуску – разработку дизайна, системы нумерации и подготовку печатных форм – взяла на себя американская сторона. Во всех зонах оккупации – советской, американской, английской и французской – денежные знаки имели одинаковые номиналы.

форму и несли на себе не названия государств, их выпускающих, а единое обозначение: «Allierte Militärbehörde» — «Союзные военные власти». Чтобы различать, какая из союзных стран выпустила деньги в обращение, были заложены отличия в системе нумерации банкнот. Серия, начинавшаяся с 1,

свидетельствовала, что ассигнация принадлежит финансовым органам военной администрации США, 0 — Великобритании, 00 — Франции. Советская военная администрация выпускала банкноты, перед номером серии которых стоял знак «-» (минус). [20]

©Орловский В.С.

Период обращения денежных знаков освобождения длился до учреждения новой национальной валюты. Переход с военных денег на собственную государственную денежную единицу произошел в Австрии в 1945 г., в Западной Германии 20 июня 1948 г., в Восточной Германии — 24 июня 1948 года.

Деньги освобождения выполняют гораздо больше функций, нежели деньги оккупации. Они уже являются мерой стоимости в восстанавливаемой национальной экономике, средством обращения и средством платежа, отчасти средством накопления.

Частные военные платежные инструменты представляли собой: а) армейские платежные средства, и б) бонны для лагерей военнопленных, «деньги за колючей проволокой».

Если оккупационными деньгами и деньгами освобождения снабжались наступающие армии и гражданские организации, то армейские платежные средства предназначались для обслуживания личного состава вооруженных сил, находившихся за рубежом. Так, в закрытых платных торговых и других учреждениях, обслуживавших части вермахта в 1940–1942 гг. на захваченных гитлеровцами территориях, использовались «Behelfszahlungsmittel für die Deutsche Wehrmacht» («Вспомогательные платежные сертификаты

немецких вооруженных сил»). В 1944 году эти знаки заменили на «Verrechnungsschein für die Deutsche Wehrmacht» («Расчетные банкноты немецких вооруженных сил»).

Впервые бумажные деньги для военнопленных ввели англичане в ходе Англо-бурской войны 1899–1902 гг. Бонны для лагерей военнопленных пахотились в обращении и в 1940–1944 гг. исключительно в лагерях военнопленных, концентрационных и пересыльных лагерях оккупированных территорий. Их использование за пределами этих сфер обращения не разрешалось и строго контролировалось [13]. Собственные лагерные деньги имелись в лагерях Бухенвальда (Тюрингия), Даху (Бавария), Аушвица (Освенцим, Польша), в Гамбурге, Флоссенбурге, Равенсбрюке, Ораниенбурге и Штуттгофе. Выпускали лагерные деньги нидерландские лагеря для политзаключенных в Амерсфорте и Вестербюке, ряд австрийских лагерей, сальцбургский концентрационный лагерь в Латвии и др.

Военные платежные средства по сути дела являются разновидностью так называемых частных денег, имеющих особую сферу обращения. В этом качестве они в полной мере выполняют функцию средства платежа и в ограниченной мере средства накопления.

Возмещение военных расходов. До XVII века важнейшим источником финансирования войн была оккупационная дань в виде контрибуций, реквизиций, конфискаций и прямого грабежа местного населения. Как считал Марк Порций Катон Старший (234–149 до н. э.), государственный деятель Древнего Рима, «война сама себя кормит». Заметим, что этот принцип не изжит до сих пор. Так, член комитета Палаты представителей конгресса США Дэйна Рорабахер в беседе с премьер-министром Ирака Нури аль-Малики призвал выплатить часть средств, которые Вашингтон потратил на «установление демократии», имея в виду агрессию, которую США развили против Ирака в 2003 г. По мнению Д. Рорабахера, «когда-нибудь Ирак станет очень богатым и процветающим государством». «И мы будем надеяться, что в этом государстве некоторое внимание будет уделено вопросу о выплате США тех мега-долларов, которые мы потратили здесь в последние восемь лет», – сказал конгрессмен на пресс-конференции в посольстве США в Багдаде. Он добавил, что США находятся в тяжелом экономическом кризисе, и потому Вашингтон вправе ждать помощи от тех, кому когда-то ее предоставил. Д. Рорабахер добавил, что принцип возмещения расходов, понесенных Вашингтоном, может быть в силе и по отношению к Ливии, где НАТО провело операцию против Муаммара Каддафи. [21]

Отметим, что 30 апреля 2011 г. парламент Ирака одобрил документ о выплате компенсаций в размере 400 млн долл. гражданам США, которые пострадали от режима С. Хусейна во время войны в Персидском заливе в 1990–1991 гг. Большинство членов парламента Ирака поддержали это соглашение. Премьер-министр Ирака Н. аль-Малики одобрил план выплаты компенсаций в сентябре прошлого года – после того, как Вашингтон объявил об окончании военной миссии США в Ираке.

Правовые основы функционирования военных денег. Появлению собственно военных денег способствовало развитие международного права. Принятая на II Гаагской конференции Конвенция «О законах и обычаях сухопутной войны» от 18 октября 1907 года безусловно воспрещала грабеж (ст. 47). Кроме того, вводилась персональная ответственность за проводимые мероприятия по сбору контрибуций. В соответствии со ст. 51 никакая контрибуция не должна быть взимаема иначе как на основании письменного распоряжения и под ответственностью начальствующего генерала. Причем по каждой контрибуции плательщикам должна выдаваться расписка.

Страны, подписавшие Конвенцию, принимали на себя ряд обязательств, реализация которых непосредственно предполагала восстановление денежно-платежной системы. Так, согласно ст. 48, если неприятель взимает в занятой им области установленные в пользу государства налоги, пошлины и денежные сборы, то он обязан делать это, по возможности сообразуясь с существующими правилами обложения и раскладки их, причем на него ложится простирающаяся из сего обязанность нести расходы по управлению занятой областью в размерах, в каких обязывалось к сему законное правительство. А согласно ст. 52 «натуральные повинности должны быть по возможности оплачиваемы наличными деньгами; в противном случае они удостоверяются расписками и уплата должных сумм будет произведена возможно скорее».

Поэтому эффективным способом обеспечения военных нужд были признаны военные деньги. Кроме того, как писал Г. Хольдгауэр, обосновавший фашистские планы эмиссии оккупационных денежных знаков, «каковы бы ни были эти деньги, их все же будет более охотно принимать, чем реквизиционные расписки» [2, с. 45]. Таким образом, благодаря оккупационным деньгам контрибуции, реквизиции, конфискации принимали форму рыночных закупок.

В период Второй мировой войны эмиссия военных денег производилась официально, а воюющие государства не делали из этого никакого секрета. На денежных знаках, как правило, указывались, кто, где, когда выпустил их в обращение.

Выпуск бумажных денег для покрытия военных расходов был обусловлен не познанными экономическими закономерностями, а чрезвычайными политическими обстоятельствами, поэтому не находится ни в какой связи с потребностями национального товарного обращения, кредитования и финансирования. Когда в работу по финансированию расходов включается печатный станок, естественным следствием становится инфляция, значительный рост цен.

Существенными факторами инфляции в СССР в период Великой Отечественной войны стали:

1) уменьшение объема товарооборота в государственной и кооперативной торговле вследствие сокращения производства товаров народного потребления;

2) превышение установленных предприятиям фондов заработной платы вследствие нехватки кадров и необходимости использования сверхурочных работ.

3) рост денежных выплат военнослужащим.

Здесь следует отметить такой факт. Ветераны помнят, в отличие от периода ельцинско-гайдаровских реформ во время Великой Отечественной войны военнослужащие просто не знали, что такое массовые неплатежи, задержка денежных довольствия. Для нужд Красной Армии до конца 1941 г. было открыто 598 полевых учреждений Госбанка СССР. Полевые конторы, отделения и кассы Госбанка работали непосредственно в составе фронтов, армий и дивизий. Они обеспечивали расчетно-кассовое обслуживание всех входящих в них воинских частей и подразделений, выдачу окладов и премий военнослужащим. Напомним, что рядовой боец всегда своевременно получал 30 руб., гвардеец – 50, сержант – 100, офицерский состав – от 300 руб. и выше. Выдавались и премии, что составляет давнюю военную традицию. Например, в Морском уставе Петра I «дабы всякий служащий во флоте видел и был благонадежен» предусматривались выплаты за взятие неприятельского корабля до 10 тыс. руб., за каждую пушку до 300 руб. и др. [14, Т. 6. С. 57]

В годы Великой отечественной войны премии были установлены, в частности, в соответствии с Приказом о порядке награждения личного состава Военно-Воздушных Сил Красной Армии за хорошую боевую работу в мерах борьбы со скрытым дезертирством среди отдельных летчиков № 0299 от 19 августа 1941 г. А согласно Приказа № 294 от 8 октября 1943 г. вне зависимости от представления к правительственным наградам выплачивались денежные премии, например, за потопление миноносца или подводной лодки противника летчику 10 000, штурману 10 000, каждому из остальных членов экипажа по 2 500 руб.

Накануне битвы на Курской дуге на основании приказа Наркомата обороны № 0387 «О поощрении бойцов и командиров за боевую работу по уничтожению танков противника» от 24 июня 1943 г. с 1 июля 1943 г. устанавливался следующий порядок выплаты премий за каждый уничтоженный (подбитый, подожженный) танк противника: а) расчету противотанковых ружей – наводчику противотанкового ружья 500 руб., номеру противотанкового ружья 250 руб.; б) экипажу танка

командиру, механику-водителю танка и командиру орудия (бапти) по 500 руб. каждому, остальным членам экипажа по 200 руб.; в) артиллеристам всех видов артиллерии – командиру орудия и наводчику по 500 руб. каждому, остальному составу орудийного расчета по 200 руб.; г) за уничтоженные танки индивидуальными средствами борьбы (мины, заряды взрывещетов, гранаты, зажигательные бутылки и т. п.) – каждому бойцу (командиру), лично уничтожившему танк противника, по 1000 руб. Если в уничтожении вражеского танка индивидуальными средствами борьбы участвовало два или более бойцов (командиров), то сумма премии повышалась до 1500 руб. и выплачивалась всем участникам групп равными долями. Денежная премия в размере 1500 руб. (независиме от числа уничтоженных танков) выплачивалась также группе саперов-минеров, управляющей минным полем, если эта группа привела в действие мины или подожгла минное поле приборами управления в момент, когда танки противника оказались на минном поле и были подорваны. Премии за уничтоженные танки должны были выплачиваться в 3-дневный срок после выхода приказа по части.

Деньги можно было перевести домой (для этого родственникам выдавались специальные денежные аттестаты, по которым в военкоматах выплачивалась зарплата офицера), внести во вклад, потратить прямо на фронте в подвижной автолавке.

Таким образом, военная денежная премия (фактор положительного социального взаимодействия) успешно использовалась для подавления инструментов войны (факторов отрицательного социального взаимодействия).

В целом, масштабная денежная эмиссия требовала применения чрезвычайных и вместе с тем эффективных мер в сфере денежно-кредитной политики.

Война и фальшивые денежные знаки. Рассмотрение форм военных денег позволяет перейти к анализу такого спорного вопроса как продекларированный в 1947 году выпуск фальшивых денег на территориях Советского Союза, временно оккупированных фашистской Германией. З.В. Атлас писал: «Использование советских денег для финансирования своих затрат на оккупированной территории и для «легального» ограбления населения дадо возможность фашистским оккупантам на широкую ногу нестивать операции по централизации и

распределению через свою банковскую сеть фондов советской валюты. Но они этим не довольствовались и в целях ограбления населения прибегали также к выпуску в обращение фальшивых советских денежных знаков. [4, с. 294]

Конечно, проведение экономических диверсий против врага – потенциальных противников, в том числе выпуск фальшивых денежных знаков, широко практиковалось в новейшей истории еще Наполеоном, который накануне войны 1812 года с Россией имитировал фальшивые бумажные ассигнации. Однако это мероприятие не достигло своей цели, подрыва экономики враждебной державы.

Первое в мире государство рабочих и крестьян всегда вызывало ненависть его врагов и стремление к нанесению открытого и скрытого вреда. В Германии еще во второй половине 1920-х годов пытались организовать производство фальшивых советских денег. Но акция закончилась полным провалом [7]. Впоследствии немцы наладили выпуск фальшивых денежных знаков неоккупированных ими государств, например, английских фунтов стерлингов. Известно, что такими денежными знаками они расплачивались, например, со своими иностранными агентами, тем самым поставив их под угрозу провала. Но английскими фунтами было расплачиваться потому, что они были международной резервной валютой, конвертировавшейся во всем мире. Советский рубль не был международным платежным средством. Тогда на какой территории могли обращаться эти фальшивые деньги, кто и с какой целью их распространял?

При проведении в СССР денежной реформы 1947 г. одним из аргументов в пользу ее необходимости был выдвинут до сих пор повторяемый тезис о том, что важно было «изъять фальшивые деньги, выпускавшиеся немцами на оккупированных территориях». [9, С. 137] Однако этот аргумент при ближайшем рассмотрении оказывается лишенным какой-либо доли здравого смысла. Во-первых, специальных судебных расследований дел фальшивомонетчиков, громких процессов, практиковавшихся в то время, не было. Факты, свидетельствующие о выпуске фальшивых денег на временно оккупированных фашистами территориях СССР, полностью отсутствуют. Ни одного экземпляра фальшивых купюр, выпущенных фашистами, никогда предъявлено не было. Во-вторых, в период реформы 1947 года об обмене

фальшивых денег на новые настоящие речи никогда не велось. В-третьих, фабрик ГОЗНАКа СССР на занятых территориях не было. Для организации производства фальшивых денег потребовались бы существенные затраты материальных ресурсов, которые пришлось бы отвлекать от военного производства. В-четвертых, у фашистов не было никакой нужды в фальшивых деньгах, поскольку официально выпускались оккупационные денежные знаки. В условиях фактически существовавшего параллельного денежного обращения (установленном курсе 1 оккупационная марка = 10 рублей), зачем было внедрять еще и фальшивки, которые должны были обращаться по заниженному курсу? Вряд ли кому-либо могла придти мысль подрывать собственно налаживаемое денежное хозяйство.

Каков же тогда источник сведений о фальшивках? Впервые тезис о необходимости в ходе денежной реформы 1947 г. «изъять фальшивые деньги, выпускавшиеся немцами на оккупированных территориях» прозвучал в речи Л.М. Кагановича, занимавшего с декабря 1947 года пост заместителя Председателя Совета Министров СССР. В своем выступлении, связанном с обоснованием предпосылок денежной реформы и разъяснением ее содержания, Каганович как раз выдвинул этот «железный» аргумент. Для чего, с какой целью? На этот вопрос вряд ли можно дать достоверный ответ. Возможно, здесь сказался социально-психологический властный конфликт: пробудилась зависть к английскому фунту и американскому доллару, фальсификация которых была действительно налажена. Возможно, сработало желание снять с себя ответственность за материальные и моральные издержки, вызванные денежной реформой, и переложить ее на врага. Германия оказывалась виновной стороной при осуществлении дополнительных расходов на реформу. Тем более такой аргумент был достаточно стереотипным: диверсантам мерещились часто и всюду. Стоит лишь вспомнить, как Боря благодаря Хрущеву стал на XX съезде КНСС шпионом пятнадцати иностранных разведок.

Война и эффективная стабилизационная денежно-кредитная политика. Выявление сущности денег, факторов эмиссии позволяет глубже понять тот комплекс условий, в которых проводилась денежно-кредитная политика.

Для того чтобы сбалансировать денежный спрос и денежное предложение, предостеречь

8036096388

неконтролируемый рост цен в СССР были применены следующие важнейшие экономические, административные и пропагандистские меры:

- введена система распределения основных продуктов питания и промышленных товаров, цены на которые не повышались, по карточкам. На ударников производства, работников военных отраслей и тяжелой промышленности, доноров распространялись всевозможные падавки и повышенные карточные нормы. Отметим, что к концу войны на нормированном снабжении находилось 77 млн чел.;

- введена государственная непорнированная коммерческая торговля, в которой цены были ниже рыночных;

- в народном хозяйстве были отменены отпуска и введена денежная компенсация, перечисляемая на специальные вклады; общая сумма этих вкладов составила 11 млрд. руб.;

- повышены государственные цены на алкогольную продукцию, табак и парфюмерию;

- введен военный налог, налог на бездетных, одиноких и малосемейных граждан, повышены ставки сельскохозяйственного налога;

- приняты меры к развитию питания в заводских столовых;

- пропагандировались добровольные безвозмездные платежи населения. В частности, в созданный «Фонд обороны СССР» поступило свыше 17 млрд руб. наличными, 13 кг платины, 131 кг золота, 9 519 кг серебра, на 1,7 млрд руб. драгоценностей, свыше 4,5 млрд руб. облигаций государственных займов и др. [17] Русской православной церковью было собрано

пожертвован на сумму более чем 300 млн руб.; на эти деньги построены танковая колония имени Дмитрия Донского и авиаэскадрилья имени Александра Невского;

- вводилась практика плано-убыточных предприятий, которые принуждали реализовывать продукцию по ценам даже ниже себестоимости, вследствие чего они не располагали свободными денежными средствами;

- было выпущено за годы войны четыре военных займа, фактическая подписка на них составила 89,7 млрд руб. Займы размещались среди населения, колхозов и промышленных артелей; число подписчиков к 1946 году достигло 70 млн чел.; удельный вес средств от займов в доходах государственного бюджета в годы войны составил около 10%;

- получено 12 млрд руб. от проведения денежно-вещевых лотерей;

- были привлечены значительные средства во вклады.

В результате в СССР удалось избежать неконтролируемой инфляции. Цены неорганизованного рынка возросли к 1943 г. лишь в 13 раз, что вдвое меньше роста цен за 1992 «мирный» год ельцинско-гайдаровских рыночных реформ, для которых человек служил расходным материалом.

Таким образом, анализ взаимодействия отрицательных (война) и положительных (деньги) факторов социального взаимодействия позволяет глубже понять как сущность денег, так и потенциал эффективной денежно-кредитной политики.

СПИСОК ИСПОЛЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Алексеев А.М.: 1) Военные финансы капиталистических государств. Изд. 2-е, доп. – М.: Госполитиздат, 1952; 2) Специальные деньги военного времени // Внешняя торговля. 1947. № 7. С. 31–35; 3) Военная валюта. – М.: Госфиниздат, 1948.
2. Алексеев А.М. Военная валюта / Под ред. Э.Я. Брегеда. – М.: Госфиниздат, 1948, с. 45.
3. Алексеев А.М. Военные финансы капиталистических государств. Изд. 2-е, доп. – М.: Госполитиздат, 1952, с. 298–299.
4. Атлас Э.В. Социалистическая денежная система. – М.: Финансы, 1969, с. 294.
5. Базулин Ю.В.: 1) Происхождение и природа денег. – СПб.: изд-во СПбГУ, 2008; 2) Происхождение денег в процессе социогенеза // Вестник СПбГУ. Серия 5. Экономика. 2006. Вып. 2.
6. Боголепов М.И.: 1) Война и финансы капиталистических стран // Плановое хозяйство. 1939. № 11; 2) Война, финансы и народное хозяйство. – Пг., 1914; 3) Финансы, правительство и общественные интересы. – СПб.: изд-во О.Н. Поповой, 1907.
7. Вермуш Г. Аферы с фальшивыми деньгами. Из истории подделки денежных знаков. – М.: Международные отношения, 1990.

8. Деньги. Кредит. Банки. Учебник / Под ред. В.В. Иванова и Б.И. Соколова. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2010, с. 24–38.
9. Захаров В.С. Очерки банковской системы СССР. – М.: Финансы и статистика, 2007. С. 137.
10. Ленин В.И. Карл Маркс (Краткий биографический очерк с изложением марксизма) // Полн. собр. соч. Т. 26, с. 62.
11. Ленин В.И. Первоначальный вариант статьи «Очередные задачи Советской власти» // Полн. собр. соч. Т. 36, с. 134.
12. Мигулин П.П.: 1) Война и наши финансы. – Харьков, 1905; 2) Война и деньги // Новый экономист. 1915. № 34.
13. Музей денег Феодосии – Электронный ресурс: <http://www.museum-of-money.org>
14. Полное собрание законов Российской империи–Т. 6. С. 57.
15. Сенилов Б.В. Военные деньги Второй мировой войны. – М.: Финансы и статистика, 1991.
16. Туган-Барановский М.И. Откуда берутся деньги для войны. – Пг: типография «Правда», 1917, с. 10.
17. Фонд обороны. – Электронный ресурс: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4_%D0%BE%D0%B1%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8B
18. Чудинов И.А. Денежная реформа 1947 г. – Кемерово, 2002.
19. Щелоков А. Деньги оккупации // Независимое военное обозрение. 2009, 16 января.
20. Щелоков А. Деньги специального назначения // Независимое военное обозрение. 2009, 27 февраля.
21. <http://top.rbc.ru/politics/11/06/2011/600174.shtml>, В США призывают Ирак вернуть деньги за «установление демократии».

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РОССИЙСКОЙ, БЕЛОРУССКОЙ И МЕЖДУНАРОДНОЙ МЕТОДОЛОГИИ РАЗДЕЛЕНИЯ ЭКОНОМИКИ НА СЕКТОРЫ

ВЯЧЕСЛАВ ПЕРЕПЕЛКИН

*доцент кафедры теоретической экономики и
международных экономических отношений
Самарского государственного
экономического университета
Самара, РФ*

Оформлено в бланке

Проведение сравнительного межстранового анализа структур их экономик обычно требует подготовительной работы по перегруппировке видов экономической деятельности в соответствии с международно принятыми классификациями: Международной стандартной отраслевой классификацией всех видов экономической деятельности (International Standard of Industrial Classification of All Economic Activities – ISIC) или Классификацией видов экономической деятельности в Европейском экономическом сообществе (Nomenclature generale des activités économiques dans les Communautés européennes – NACE). NACE является составной частью интегрированной системы международной статистической классификации, развиваемой под эгидой Организации Объединённых Наций и представленной на всемирном уровне Международной стандартной отраслевой классификацией всех видов экономической деятельности (ISIC). Поскольку NACE выводится из ISIC, их позиции в NACE Rev.2 и ISIC Rev.4 на первом и втором уровнях (в NACE Rev.2 они получили наименование секций и разделов, в ISIC Rev.4 – разделов и подразделов) точно соответствуют друг другу, в том числе по количеству позиций (21 секция/раздел, 88 разделов/подразделов). На третьем и четвёртом уровнях (в ISIC Rev.4 они представлены группами и подгруппами, в Nace Rev.2 – группами и классами) степень детализации различается: количество групп в действующей европейской классификации больше, чем в международной на 35 единиц, количество классов превышает количество подгрупп на 195 единиц. Потребность в более детальном описании видов экономической деятельности не в последнюю очередь связана с

решением поставленной руководством ЕС задачи по усилению инновационной составляющей экономического роста, для чего требуется достоверная статистическая информация о содержании структурных сдвигов, идущих на всех уровнях европейской экономики.

Развитие сектора услуг наряду с увеличением его удельного веса в ВВП и занятости выразилось в умножении видов и без того весьма разнообразных услуг. Высокая хозяйственная, в том числе инновационная активность в третьем секторе европейской экономики заставила Евростат при разработке новой номенклатуры видов экономической деятельности продвинуться заметно дальше в деле усиления детализации на всех уровнях их разграничения, нежели это было сделано при пересмотре аналогичной статистической классификации ООН. Причём платой за повысившуюся точность учёта стало некоторое положение степени сравнимости статистических данных, полученных с использованием NACE Rev.1.1 в NACE Rev.2.

Достаточно полно реализовать возможности, открываемые применением NACE в её последнем пересмотре, удастся по мере начинания в 2008 г. накопления статистической базы данных, структурированной в соответствии с положениями NACE Rev.2. Перспектива достижения большей детализации в описании направлений структурного развития на межсекторном и внутрисекторном уровнях позволяет рассчитывать на относительно скорое появление исследований, авторы которых при изучении процесса тернаризации смогут перейти от рассмотрения тенденций развития сектора услуг в целом и их сопоставления с общеэкономическим развитием к глубокому анализу изменений внутри

третьичного сектора. При таком подходе станет окончательно очевидно, что содержанием терциаризации является не экспансия услуг на основе ослабления вторичного сектора, а общеэкономически прогрессивные структурные сдвиги между видами деятельности по предоставлению услуг.

Ожидать появления подобных исследований от российских учёных придётся несколько дольше по двум причинам: во-первых, продвижение экономики России по пути терциаризации пока мало связано с прогрессом научных, технологически сложных в оказании услуг; во-вторых, последний общероссийский классификатор видов экономической деятельности (ОКВЭД 2007), составленный по образцу NACE Rev. 1.1, формирует базу статистических данных, в недостаточной мере соответствующую постановке и решению таких исследовательских задач.

Введённые в действие на рубеже 1960–1970-х гг. первые версии ISIC и NACE в целом соответствовали сформулированному примерно тогда же американским учёным Саймоном Кузнецом секторному делению экономики на сельское хозяйство (agriculture), промышленность (industry) и услуги (services). Отсутствие чёткого разграничения между первичным сектором, функционирование которого основано на эксплуатации природных ресурсов, и вторичным сектором, где ведётся переработка природного сырья, проявлялась в отнесении “по умолчанию” к промышленности всей добычи полезных ископаемых. Такой подход к межсекторному разграничению Саймон Кузнец обосновывал отсутствием сезонного ритма в работе предприятий “горного дела” и их сходством в отношении организации производства с предприятиями промышленности. Однако, хотя при добыче полезных ископаемых, как и в сельском хозяйстве, процесс производства ведётся с достаточно широким применением технических средств и всё чаще с использованием промышленных методов, сила действия эффекта масштаба и эффекта диверсификации в них не сравнима с той, которую принёс технический прогресс в собственно промышленность.

Расширение промышленной сферы посредством включения в неё добычи полезных ископаемых при разграничении национальной экономики на секторы по модели “аграрный – индустриальный – сервисный” (A-I-S) несколько обогащает меж- и внутрисекторную картину слабо- и средне-развитых экономик. Особенно

привлекательной выглядит данная модель межсекторного разграничения для руководств стран, богатых природными ископаемыми и активно эксплуатирующих их. Не случайно введённая в действие постановлением Госстандарта СССР в ноябре 1975 г. система классификации отраслей по предмету их деятельности (ОКОНХ – Общесоюзный классификатор отраслей народного хозяйства) оказалась так близка к модели A-I-S. После распада СССР без особых изменений она была перенесена в систему статистического учёта практически всех стран СНГ, причём в России и Беларуси под той же аббревиатурой ОКОНХ. Классификационной единицей в ОКОНХ являлась состоящая на самостоятельном балансе организация (предприятие), а совокупность таких организаций, производящих однородную продукцию, образовывала отрасль. Согласно методологии ОКОНХ экономика делилась на сферу материального производства, где возникал общественный продукт (производство товаров, а также услуг производственного назначения), и непроизводственную сферу, в которой, как считалось, не создаётся ни общественный продукт, ни национальный доход, а состав её формировался из следующих отраслей сектора услуг: жилищно-коммунальное хозяйство; непроизводственные виды бытового обслуживания населения; здравоохранение, физическая культура и социальное обеспечение; образование; культура и искусство; наука и научное обслуживание; финансы, кредит, страхование, пенсионное обеспечение; управление; общественные объединения.

К промышленности наряду с собственно промышленной деятельностью была отнесена вся добыча природного ископаемого сырья. Так, чёрная и цветная металлургия включали и добычу руды, и её переработку. Сверх того, согласно ОКОНХ, в промышленности входили электроэнергетика и выведенное из строительства производство строительных материалов. Не к услугам, а к промышленности относились такие виды деятельности, как ремонт транспортных средств и бытовой техники, чистка одежды. Внутри промышленности была создана укрупнённая подгруппа “машиностроение и металлообработка”, куда наряду с выпуском технических изделий производственного назначения входило изготовление бытовой техники (телевизоров, холодильников, часов, пылесосов и

т.д.), которое, согласно действующей международной методологии ведения статистического учёта, принято относить к производству потребительских товаров. Границы так называемой лёгкой промышленности, наоборот, были сужены до производства текстильных изделий, одежды и обуви, в контексте же международных классификаций видов экономической деятельности к подобной подгруппе следует относить все типы потребительских товаров.

В результате применения широкого варианта определения состава отраслей индустриальной сферы, органам статистики и государственного управления пришлось иметь дело с огромным разнородным агрегатом под общим названием "промышленность", эффективно управлять которым в силу его чрезмерно большой величины и неоднородности было крайне сложно. Правда, при такой организации статистического учёта проис скрывать недостаточно высокую эффективность и конкурентоспособность обрабатывающих производств промышленности за счёт эксклюзивных и имплицитных трансферов со стороны так называемой добывающей промышленности. В России основными каналами поступления таких трансферов являются значительно меньшие по сравнению с мировыми цены за энергоносители, а также верыночные торговые договорённости о

расчётах по бартеру, о взаимных прямых поставках по заниженным ценам, о предоставлении "замораживающих" цен.

Согласно сопровождающим разъяснениям, введенные в действие в январе 2008 г. Общероссийский классификатор экономической деятельности ОК 029-2007 (ОКВЭД 2007) [3] и в январе 2011 г. белорусский Общегосударственный классификатор видов экономической деятельности ОКРБ 005-2008 (ОКЭД) [2] предполагают, соответственно, четырёх- и пятилетний периоды их использования. Наряду с осуществлением государственного статистического наблюдения за развитием экономических процессов по видам деятельности, они должны послужить подготовке статистической информации для проведения сопоставлений на международном уровне [3]. Для решения второй из указанных задач востроение классификаторов осуществлялось "на основе гармонизации с официальной версией на русском языке NACE Rev.1.1" [3] путём полного включения последней в ОКВЭД 2007 и ОКЭД. Тем не менее, достичь желаемой идентичности российского и белорусского классификаторов общеввропейской классификации в отношении группировок не удалось, поскольку с 2008 г. статистические органы стран ЕС перешли в использование NACE Rev.2.

ЭКОНОМИКА/SCIENCE

Распределение по секторам экономики количества подклассов в ОКЭД, подгрупп и видов в ОКВЭД

Таблица 1

Сектор	Классификатор, группировки на пятом уровне		
	ОКЭД	ОКВЭД	
	подкласс	подгруппы	вид
Первичный	48	55	38
Вторичный	396	334	113
Третичный	324	379	241
Общее количество	768	768	392

Источник: рассчитано автором по [2; 3].

ОКВЭД и ОКЭД отражают особенности российской и белорусской экономик посредством применения отсутствующих в общеввропейской классификации группировок низовых уровней (табл. 1): в случае с ОКВЭД – это составляющие пятый уровень и имеющие пятизначные коды подгруппы, а также составляющие шестой уровень и имеющие шестизначные коды виды; в случае с ОКЭД – это представляющие пятый уровень и обозначаемые пятизначными кодами подклассы.

Несмотря на то, что общее количество находящихся на пятом уровне под групп в ОКВЭД и подклассов в ОКЭД одинаково, структура их распределения по секторам экономики различна.

Различное распределение по секторам находящихся на одном уровне подгрупп в ОКВЭД и подклассов в ОКЭД связано с различиями в секторной структуре экономик России и Беларуси. Ведущая роль добычи полезных ископаемых в российской экономике предопределила превышение на 7 единиц количества подгрупп над подклассами

в первичном секторе. Большой удельный вес обрабатывающих производств в структуре ВВП и занятости в белорусской экономике выразился в том, что по вторичному сектору количество подклассов на 62 единицы превысило количество подгрупп. Отражением факта отставания белорусской экономики от российской в продвижении по пути терциаризации стало меньшее на 55 единиц число подклассов по сравнению с подгруппами в третичном секторе. Отмеченные несовпадения в распределении по секторам экономики количества позиций статистического учёта в России и Беларуси примечательны ещё и тем, что наглядно демонстрируют реальность существования в общенациональной ситуации, когда, исходя из сложившихся структурных приоритетов, страна с экономикой на порядок меньшей по сравнению с другой страной применяет более глубокую детализацию статистических данных в масштабе такого крупного сектора, как вторичный. Указанная особенность методологии статистического учёта в Беларуси может рассматриваться как следствие одновременно и реального состояния секторной структуры экономики, и сложившихся у руководства страны представлений о генеральном направлении структурного развития экономики в будущем.

Есть специфика в организации анализа меж- и внутрисекторной структуры экономики, специализирующейся на поставках на международные рынки сырья и полуфабрикатов. Хотя указанные промежуточные продукты не могут пойти на конечное потребление населения или напрямую участвовать в модернизации материально-технической базы экономики страны-производителя, но они часто приносят значительные валютные поступления, позволяющие решать многие задачи социально-экономического развития на основе импорта. Тогда появляется смысл при продвижении в русле догоняющего индустриального развития применять в статистической практике широкую трактовку состава промышленности, пытаясь этим способствовать усилению внутренних кооперационных связей в ней, с целью выведения промышленности на позицию бесспорного лидера в экономике страны. Но после того как данная цель достигнута, наступает время следующего этапа структурного развития, связанного с разукрупнением промышленности посредством отнесения к ней только собственно промышленных производств и выведения всего, что не имеет отношения к промышленной переработке.

Замена ОКОНХ на ОКВЭД, прежде всего, выразилась в изменении объекта классификации:

место организации (предприятия) занял осуществляемый ею конкретный вид экономической деятельности, представляющий собой процесс, при котором факторы производства сочетаются таким образом, что это приводит к получению однородного набора продуктов. Виды экономической деятельности подразделяются на производительные и непроизводительные, а на добывающие (сельское хозяйство, охота, лесное хозяйство, рыболовство и рыбоводство, а также добыча полезных ископаемых), обрабатывающие (связанные с обработкой сырья, а также с производством и распределением электроэнергии, газа и воды) и предоставляющие услуги виды деятельности. Строительство рассматривается как занимающее промежуточное положение между обрабатывающими и сервисными видами экономической деятельности.

Целый ряд предумогаемых в ОКОНХ отраслей не имеют аналога в ОКВЭД и распределяются между видами экономической деятельности. В данной связи в первую очередь следует упомянуть отсутствие в ОКВЭД укрупнённой группировки "промышленность". Почти вся промышленная деятельность сосредоточена в разделах, отражающих добычу полезных ископаемых, обрабатывающие производство, производство и распределение электроэнергии, газа и воды, и, в незначительной части, в разделах: сельское хозяйство, охота и лесное хозяйство; рыболовство и рыбоводство; оптовая и розничная торговля, ремонт автотранспортных средств, мотоциклов, бытовых изделий и предметов личного пользования; операции с недвижимым имуществом, аренда и предоставление услуг; предоставление прочих коммунальных, социальных и персональных услуг. Одновременно с этим, в ОКВЭД используются сводные группировки видов экономической деятельности, образованные из различных отраслей ОКОНХ. В частности, раздел "добыча полезных ископаемых" в ОКВЭД включает, наряду со связанными с торгиванием видами экономической деятельности, в ОКОНХ входившими в укрупнённую группировку "промышленность", ещё "эксплуатационное бурение скважин", в ОКОНХ относившееся к отрасли "строительство".

В силу различия в объектах классификации даже идентичные по названию категории ОКОНХ и ОКВЭД могут не совпадать по содержанию. Тем более отсутствует возможность однозначно установить соответствие между всеми кодовыми позициями указанных классификаторов, что

создаёт затруднения при сопоставлении статистических данных за периоды до и после введения в действие ОКВЭД. К тому же, задачи, сопровождающие практическое применение нового классификатора состава экономики, гораздо глубже по своему содержанию и многообразнее по последствиям, нежели просто умелое осуществление подбора переходных ключей для проведения статистических перегруппировок. Сосредоточившись исключительно на изучении сложного многоуровневого построения нового общероссийского классификатора, легко упустить из вида другое, более значимое его отличие от предшествовавшего. Разработчики ОКВЭД многое взяли, в частности, из NACE Rev.1 и, перенимая лучшее, попытались по возможности адаптировать опыт ведения статистического учёта в ЕС к реалиям российской экономики. Однако освоение современной западной методологии определения состава экономики через виды экономической деятельности влечёт за собой необходимость реформирования работы не только в области статистического учёта, но и подразумевает внесение корректив в участие государства в функционирование экономики страны.

Созданный для нужд развития советской экономики, ОКОНХ предполагал прямое управление объединёнными в отрасли предприятиями со стороны получивших на это полномочия от государства отраслевых министерств и ведомств. Приватизация, переведя преобладающую часть хозяйственного комплекса России в частную собственность, освободила новых хозяев предприятий от необходимости всецело подчиняться административным командам органов государственного управления. В рыночной системе отраслевые министерства и ведомства лишены права осуществлять прямое управление предприятиями негосударственной формы собственности. Министерства и ведомства занимаются регулированием условий, в которых ведёт свою

работу частный сектор экономики страны, причём их компетенции находятся в виде, отличном от государственной деятельности предприятий, но в самих предприятиях. Влияя на условия ведения определённого, закреплённого за ним вида экономической деятельности, министерство или ведомство вправе выполнять функцию регулирования применительно к совокупности занятых им предприятий, но никак не по отдельности к каждому из них. Поэтому переход от ОКОНХ, при котором объектом не только определения отраслевой принадлежности, но и ведомственного управления выступает предприятие, к ОКВЭД, разработанному во многом на основе замислованного у зрелой рыночной системы обмена, наряду с очевидными всем изменениями в системе статистического учёта, предполагает изменения в государственном регулировании экономики в её меж- и внутрисекторном аспекте.

Пример Беларуси, где реально замена ОКОНХ на ОКЭД происходит с десятилетним отставанием от России, свидетельствует о сложности настоящей успешного решения задачи реформирования данного участка статистического учёта в условиях, когда даже по официальным данным доля предприятий, находящихся в частной собственности, не превышает 40 % от их общей численности по экономике страны. Без реализации на практике решительных мер по пресечению прямого административного вмешательства в текущую деятельность предприятий со стороны отраслевых министерств и превращения министерств в координирующие центры с сосредоточением их усилий на создании благоприятных условий для эффективного ведения хозяйственной деятельности, примененный классификатора, близкого по названию и форме даже к самому современному международно признанному образцу, может оказаться всего лишь имитацией реальной работы по освоению стандартов организации учёта и регулирования меж- и внутрисекторной структуры развитой рыночной экономики.

ЭКОНОМИКА

Таблица 2.

Структура валовой добавленной стоимости по секторам экономики России, %

Сектор	Год						
	2002	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Модель A-I-S							
Аграрный	6,73	5,10	4,41	4,39	4,70	4,03	4,25
Индустриальный	33,65	38,27	36,46	35,94	32,91	36,85	37,00
Сервисный	59,62	56,63	59,13	59,67	62,39	59,12	58,75
Модель P-S-T							
Первичный	13,53	16,11	14,46	13,72	13,81	14,39	14,93
Вторичный	26,85	27,26	26,41	26,61	23,80	26,49	26,32
Третичный	59,62	56,63	59,13	59,67	62,39	59,12	58,75

Источник: рассчитано автором по [1].

16.03.2013 10:03:30

Изменения удельных весов секторов в разграниченной по ОКВЭД валовой добавленной стоимости (табл. 2) свидетельствуют об уменьшении в разгар недавнего периода быстрого экономического роста удельного веса сектора услуг с 59,62% в 2002 г. до 59,13% в 2007 г. Удельный вес промышленного производства в то же время, наоборот, увеличивался, правда, разным темпом в зависимости от модели секторного разграничения. Если, согласно разграничению по модели А-І-S, индустриальный сектор нарастил своё присутствие в структуре экономики в период 2002–2007 гг. на 2,81%, то, согласно разграничению по модели P-S-T, вторичный сектор, наоборот, уменьшил его на 0,44%. Учётно-статистический характер происхождения данного различия вполне очевиден: во вторичный сектор входят обрабатывающие производства, производство и распределение электроэнергии, газа и воды, а также строительство, тогда как в индустриальный сектор сверх этого – добыча полезных ископаемых. Отсутствие последней в составе аграрного сектора при её включении в состав первичного сектора придаёт динамике удельных весов указанных секторов разную направленность движения: доля аграрного сектора сократилась на 2,32%, а доля первичного сектора выросла на 0,93%.

Сильное структуроформирующее влияние, оказываемое добычей полезных ископаемых на

экономику России, в случае применения секторного разграничения по модели P-S-T выразилось в увеличении в экономике удельного веса первичного сектора при присутствии признаков возможной деиндустриализации. В отличие от описываемой в концепции трёх секторов картины межсекторных структурных сдвигов, где в наибольшей степени сокращается первичный сектор, в меньшей степени – вторичный, а третичный сектор растёт, в российской экономике за 2002–2007 гг. произошло прямо противоположное: доля первичного сектора в экономике увеличилась на 0,93%, доля вторичного сектора уменьшилась на 0,44%, а сокращение доли третичного сектора на 0,49% оказалось даже больше по величине сокращения доли вторичного. Следовательно, в годы экономического роста уроза деиндустриализации российской экономики исходила вовсе не со стороны сектора услуг, как считали многие, а от экспансии первичного сектора в той его части, которая связана с добычей сырья. В данном отношении кризис не внёс корректив в ход структурного преобразования российской экономики: если за 2008–2011 гг. удельный вес в экономике аграрного сектора уменьшился на 0,14%, то первичного сектора увеличился на 1,21%, доля индустриального сектора возросла на 1,06%, а вторичного сектора сократилась на 0,29%, удельный вес сектора услуг стал меньше на 0,92%.

СПИСОК ИСПОЛЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Валовой внутренний продукт и валовая добавленная стоимость по видам экономической деятельности [Электронный ресурс] / Федеральная служба статистики РФ. М. Режим доступа: <http://www.gks.ru/free_doc/new_site/vvp/tab10.xls>. – Загл. с экрана.
2. Общероссийский классификатор видов экономической деятельности (ОКЭД) [Электронный ресурс] / Сайт Национального статистического комитета РБ. – Режим доступа: <<http://www.belstat.gov.ru/homep/ru/klassifikator>>. – Загл. с экрана.
3. Общероссийский классификатор видов экономической деятельности (ОКВЭД). [Электронный ресурс] / Сайт Федеральной службы государственной статистики. – Режим доступа: <http://www.gks.ru/bgd/free/b02_60/Main.htm>. – Загл. с экрана.

06/09/2013 08:56:09

საპარტიზო კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მიხედვით

სალომე ახვლედიანი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი

თანამედროვე გლობალურ ეკონომიკაში თითოეული ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ეროვნული ეკონომიკის გლობალურ ეკონომიკურ სერცში ინტეგრაციის დონეზე, რაც, თავის მხრივ, მოიცავს როგორც კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას გარკვეულ შესაძლებლობებს, ისე ეკონომიკის ცალკეულ სფეროში კონკურენტუნარიანობის დაკარგვის საფრთხეებს.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის გაზომვის სხვადასხვა საშუალება არსებობს, მათ შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია "გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (GCI)", რომელსაც განსაზღვრავს მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი [7]. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი (შეიქმარა, ვენეცია) ერთ-ერთი ყველაზე ეროვნული და დამოუკიდებელი საერთაშორისო ორგანიზაციაა, რომლის საქმიანობა მიმართულია მსოფლიოს ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისკენ. ფორუმის ანგარიში ქვეყნების ეკონომიკის ძლიერ და სუსტი მხარეების ობიექტური და დამოუკიდებელი ანალიზის საფუძველზე ემსახურება პრაქტიკული წინადადებებისა და რეკომენდაციების შემუშავებას გრძელვადიანი განვითარებისთვის. [1]

GCI ხომავს მათემატიკურ გარემოს ხარისხს, ქვეყნის საჯარო ინსტიტუტების მდგომარეობას და ტექნოლოგიური მზობის დონეს. მონაცემები ჯერდნობა მსოფლიო ბანკის (WB), საერთაშორისო სავალდებულო ფონდისა (IMF) და მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის (The World Economic Forum) აღმასრულებელ პირთა მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგებს. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის გლობალური კონკურენტუნარიანობის რეიტინგი შედგენილია 142 ქვეყნისათვის 127 მახასიათებლის მიხედვით. ყველა ქვეყანას, თითოეული მახასიათებლის მიხედვით, ენიჭება კონკრეტული ქულა. [9]

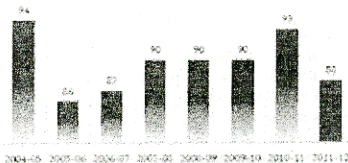
ქვეყნის გლობალური კონკურენტუნარიანობის გულისხმობს მისი ფირმებისა და დარგების შესაძლებლობას, დაასწრონ მოწინააღმდეგეს საერთაშორისო ბაზარზე პოზიციების მოპოვებას და განმტკიცებაში. ეროვნული კონკურენტუნარიანობა თვით ქვეყნის ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური და სხვა ფაქტორებითაა განპირობებული. უფრო კონკრეტულად, ქვეყნის გლობალურ კონკურენტუნარიანობის ინდექსი შედგება 12 მაჩვენებლისაგან: [1]

- 1) სახელმწიფო, საზოგადოებრივი და კერძო დაწესებულებების განვითარების ხარისხი (ინსტიტუციონალური გარემო);
- 2) სატრანსპორტო, ენერგეტიკული და ტელეკომუნიკაციის ინფრასტრუქტურა;
- 3) მათემატიკური სტაბილურობა;
- 4) ჯანმრთელობა და საბაზისო განათლება;
- 5) უმაღლესი განათლება და პროფესიული მომზადება;
- 6) საქონლისა და მომსახურების ბაზრის ეფექტიანობა;
- 7) შრომის ბაზრის ეფექტიანობა;
- 8) ფინანსური ბაზრის განვითარება;
- 9) ახალი ტექნოლოგიებით აღჭურვა (ტექნოლოგიური მზობა);
- 10) ბაზრის სიდიდე;
- 11) ბიზნესის განვითარების დონე;
- 12) ინოვაცია.

აღნიშნული მაჩვენებლების საფუძველზე გაანგარიშებულია "გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის" 2011-2012 წლის ანგარიშის მიხედვით საქართველოს რეიტინგი, ნახსენებულ წელთან შედარებით, 5 ადგილით გაუმჯობესდა და 93-ე პოზიციიდან 88-ე პოზიციამდე გადაინაცვლა (ხემა 1). [9]

ახალი ეკონომიკური

საქართველოს რეიტინგი GCI-ის მიხედვით

სქემა 1: საქართველოს რეიტინგი GCI-ის მიხედვით (2004-2012წწ)

აღნიშნულ რეიტინგში საქართველოს პოზიციის გაუმჯობესებაზე გაეყენა იქონია შემდეგმა კომპონენტებმა და ქვეინდექსებმა (სქემა 2):

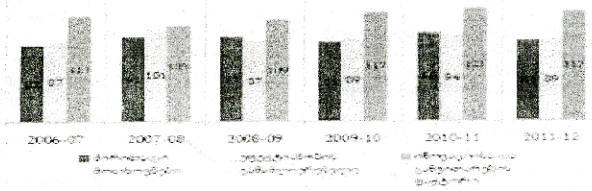
1) პირითადი მოთხოვნები - საქართველოს პოზიცია გაუმჯობესდა 9 ადგილით და 95-ე პოზიციიდან 86-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა. აღნიშნულ კომპონენტზე გაეყენა იქონია საქართველოს პოზიციის გაუმჯობესებამ შემდეგ ქვეინდექსებში:

- ა) ინსტიტუციური მშენებლობა - გაუმჯობესდა 6 ადგილით და 69-ე პოზიციიდან 63-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა;
- ბ) ინფრასტრუქტურა - გაუმჯობესდა 5 ადგილით და 73-ე პოზიციიდან 68-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა;

2) ეფექტიანობის მასტიმულირებელი ფაქტორები - გაუმჯობესდა 5 ადგილით და 94-ე პოზიციიდან 89-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა. კომპონენტზე გაეყენა იქონია საქართველოს პოზიციის გაუმჯობესებამ შემდეგ ქვეინდექსებში:

- ა) უმაღლესი განათლება და ტრენინგები - გაუმჯობესდა 2 ადგილით და 90-ე პოზიციიდან 88-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა;
- ბ) საფინანსო ბაზრის განვითარება - გაუმჯობესდა 9 ადგილით და 108-ე პოზიციიდან 99-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა;
- გ) ბაზრის სიღრმე - გაუმჯობესდა 1 ადგილით და 107-ე პოზიციიდან 106-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა;
- 3) ინოვაციები და განვითარება - გაუმჯობესდა 4 ადგილით და 121-ე პოზიციიდან 117-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა. აღნიშნულ კომპონენტზე გაეყენა იქონია საქართველოს პოზიციის გაუმჯობესებამ შემდეგ ქვეინდექსებში:
 - ა) ბაზრის განვითარება - გაუმჯობესდა 1 ადგილით და 111-ე პოზიციიდან 110-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა;
 - ბ) ინოვაცია - გაუმჯობესდა 7 ადგილით და 125-ე პოზიციიდან 118-ე პოზიციაზე გადაინაცვლა.

ანგარიშის მართვა

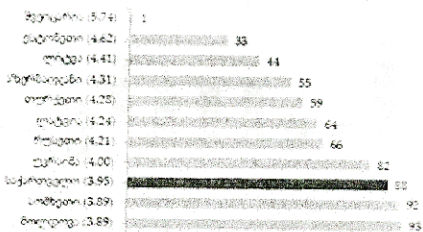
სქემა 2: საქართველოს რეიტინგი GCI-ის ქვეინდექსების მიხედვით (2006-2012წწ)

მხოლოდ ეკონომიკური ფორუმის 2011-2012 წლის ანგარიშის მიხედვით, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსით პირველ-მორე ადგილებს ინაწილებს შვეიცარია და სინგაპური, ხოლო ბოლო ადგილებს - მაიტი და ჩაი. როგორც ხშირად აღნიშნა, საქართველო თავისი გლობალური

კონკურენტუნარიანობის რეიტინგით 142 ქვენიდან 88-ე ადგილზეა, ამ მაჩვენებლით ის უსწრებს სიმხეთსა და მოდლოვს, მაგრამ ჩამორჩება ისეთ ქვეყნებს, როგორცაა უკრაინა, რუსეთი, თურქეთი (სქემა 3). [9]

ქვეყნების რეიტინგები 2011-12 წლებში

სქემა 3: ქვეყნების რეიტინგი GCI-ის მიხედვით 2011-2012 წლებში.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშში ქვეყნები განვითარების მიხედვით ნაწილდება 3 ძირითად და 2 გარდამავალ საფეხურზე: ფაქტორებზე ორიენტირებული (I საფეხური); I-დან II საფეხურზე გარდამავალი; ეფექტიანობაზე ორიენტირებული (II საფეხური); II-დან III საფეხურზე გარდამავალი და ინოვაციებზე ორიენტირებული (III საფეხური). საქართველო 2011-2012 წლის ანგარიშის მიხედვით ამყოფება I-დან II საფეხურზე გარდამავალ პოზიციაზე, სადაც ძირითადი მოთხოვნები ქვეინდექსის წონა საბოლოო შეფასებაში არის 40-60%, ეფექტიანობის ამომადგენელი ფაქტორების ქვეინდექსის წონა - 35-50%, ინოვაციურობისა და განვითარების ხარისხის ფაქტორთა ქვეინდექსების წონა - 5-10%, ხოლო მშპ კაპიტალის ერთეულზე - \$2,000 - \$2,999. [4]

აღნიშნული მონაცემების ანალიზში აჩვენა, რომ საქართველოს კონკურენტუნარიანობის ამადგენის მიხედვით აუცილებელია ძირეული ცვლილებების განხორციელება, როგორც ეკონომიკურ, ისე არაეკონომიკურ სექტორში. ამტკიცებთ, რომ "მნიშვნელოვანია პრობლემები, რომლებიც წყნს წინაშეა, შეუძლებელია დიდიხის აზროვნების მძავე დონით, რთაც იხინი "შექმენი" (აღბერტ აინშტაინი). [5, გვ.230] "გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის" 2011-2012 წლის ანგარიშის მიხედვით, აშქარა ხვება ხიდრამიკული ეკონომიკური რეფორმების აუცილებლობა.

ამ მხრეე მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ხავალუტო ფონდის და მხოფლიო ეკონომიკური ფორუმის რეკომენდაციები საქართველოს მოავრობის მიმართ. მათ მიანჩნათ, რომ ქვეყანაში უნდა გაუმჯობესდეს კონკურენტუნარიანობა, შენარუნდეს ვაცილოთი კურხის მოქნილობა და განხორციელდეს ინფრასტრუქტურული პროექტები.

[8] უფრო კონკრეტულად, ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ამადგენისთვის საჭიროა:

- უცხოური კაპიტალის მოზიდვის სტიმულირების შექანაზის შექმნა, რაც ითვალისწინებს როგორც "ზოგადად ქვეყანაში საინვესტიციო კლიმატის გაუმჯობესებას, ისე დამატებითი სტიმულების შემოღებას;
- არა არასტაბილურობის სტაბილურობა ან არა უზრალოდ მდგრადი, არამედ პროფიციონალი სტაბილურობა. ამ უკანასკნელის გარეშე გრამელავიან უცხოურ ინვესტიციებზე და მის თანამდევ დადებით ეფექტებზე დაბარაკი კი ხელმეტია; [1]
- საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა;
- ადრტიკსეხისა და ანგარიშგების პროცედურების მოწესრიგება მცირე და საშუალო ინოვაციურ საწარმოებში, რაც პირველ რიგში, მათ გამარტივებას გულისხმობს;
- ინოვაციური პროექტების დაფინანსებაში ხახელმწიფოს წილობრივი მონაწილეობა;
- არა მხოფლიად გარეკდან მიდებულ შემოსავლებზე და იმპორტზე ორენტიკაცია, არამედ საქართველოს მხოფლიო ეკონომიკასთან, განსაკუთრებით, ხამხრეთ კავკასიის ქვეყნებთან, რუსეთთან, თურქეთთან, ირანთან და ფეროკავშირის ქვეყნებთან სულ უფრო სრული, ფართო, ტრანპარტიუ და ორმხრეი ინტეგრაცია;
- ინტეგრაციის დაფართოება-გადრმავეების მიხედვით ეროვნული მუერუნობის მოდერნიზაცია და დივერსიფიკაცია, კრხად, სოფლის მეურნეობის, კვების მრეწველობის და ტურისტული პოტენციკალის სრული რეალიზაცია;
- ადამიანური კაპიტალის დაცვისა და განვითარებისთვის სულ უფრო მეტი ინვესტიცია დანადგებასა და განათლებაში;

სტატისტიკური ხელვა

• კონკურენტობა არა მხოლოდ პექრობა, არამედ მათთან სელსაქრედი თანამშრომლობაც. კონკურენტობა თანამშრომლობის ცოდნა ეს არის მოქალაქის კულტურული, ინტელექტუალური და პროფესიული მომხადების მწვერვალი.

სახელმწიფო უნდა გამოიყენოს ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების მთავარი კატალიზატორის როლში და უნდა შექმნას თანამედროვე ინოვაციურ-კონკრეტული ეკონომიკური სისტემა, რაც საქართველოს საშუალებას მისცემს, დირსეულად შეეადეს გლობალურ ეკონომიკაში, შეეხოს ის ნიშნი თუ „სამომხსარებლო თაროები“, რომლებიც სხვა სახელმწიფოების მიერ ვერ კადეე არ არის დაკავებული. [1]

ამგვარად, კონკურენტუხარიაობა ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ცნებია თანამშრომლობით ეკონომიკურ აზროვნებაში. მისი საკანონმდებლო კლასიკურ ეკონომიკურ თეორიაში არის ის, რომ იგი მოიცავს არაეკონომიკური საკითხების ეკონომიკურ შედეგებს, როგორცაა განათლება, მეცნიერება, პოლიტიკური სტაბილურობა თუ ფასეულობათა სისტემები. ვფიქრობ, საქართველოსთვის აუცილებელია ისეთი ეკონომიკური პოლიტიკის აგება, რომელიც მიმართული იქნება გლობალური კონკურენტუხარიაობის მასვენებლების მდელი დონის მისაღწევად.

გამომავალი ლიტერატურა:

1. ელგუჯა მექაიშვილი, "გლობალიზაციის გამოწვევები და საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივები", კურნალი "ბონუსი და კანონმდებლობა" #4, თბილისი 2009 წელი;
2. ინეზა გაგანიძე, ქვეყნების მსოფლიო და გლობალური კონკურენტუხარიაობის კვლევების შესახებ, II საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „გლობალიზაცია და საქართველოს ეკონომიკის მდგრადი განვითარების პერსპექტივები“, თსუ, 5 ნოემბერი, 2009;
3. ინეზა გაგანიძე, განათლება და მეცნიერება საქართველოში მსოფლიო და გლობალური კონკურენტუხარიაობის მანევრებლების ასპექტით, III საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია "გლობალიზაცია და საქართველოს ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივები", თსუ, ნოემბერი, 2010;
4. ინეზა გაგანიძე, "მსოფლიო, გლობალური და მდგრადი კონკურენტუხარიაობის ინდექსების შესახებ", IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია: გლობალიზაცია და ეკონომიკის მდგრადი განვითარების პერსპექტივები, თსუ, გამომც. „უნივერსალი“ თბ. 2012;
5. მალხაზ ჩიქობავა, "თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკური სისტემის მდგრადობა გლობალური კრიზისის ფონზე", IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, თსუ 2012.
6. ნოდარ ხადური, "ქართული ეკონომიკური მოდელი და გლობალური ეკონომიკა", IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, თსუ 2012;
7. <http://ediscourse.wordpress.com/2008/02/24/> გლობალიზაცია და მისი ასპექტები, გლობალიზაციის კვლევის თაქსებურებები და მნიშვნელობა;
8. www.gfsis.org
9. www.wcforum.org, 2011-2012 წელი
10. <http://www.polity.ge/georgia/economics/2268-inovaciuri-ekonomikuri-politikis-actualoba.html>

ანალიტიკური ცენტრი

საქართველოს და საზღვარგარეთის ქვეყნების საგადასახადო სისტემა

თამთა შატალავა,
ცირა მისინია,
სოსო პარხომენო

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის სკოლის III კურსის სტუდენტები

ახალი პერიოდები

ვაჭრობის თავისუფლების მომხრე, ცნობილი ინგლისელი მოღვაწე (ექიმი, ეკონომისტი, ფილოსოფოსი) უილიამ პეტი აღნიშნავდა, „... ის რომ ყველაზე მეტად აბრაზებს ადამიანებს ... ის რომ ისინი უფრო მეტ გადასახადებს იხდიან, ვიდრე მათი მეზობლები“ [1; გვ. 18]. შესაბამისად, სახელგის არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ საქართველოში, ისევე როგორც საზღვარგარეთის ქვეყნების უმრავლესობაში არ უყვართ სახელმწიფოსათვის გადასახადების გადახდა. თუმცა ისიც ფაქტია, რომ საგადასახადო სისტემის მოწესრიგების გარეშე შეუძლებელია სახელმწიფოს ჩამოყალიბება და ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფა.

ზოგადად, საგადასახადო სისტემა შეიძლება განიშარტოს როგორც - სახელმწიფოს საგადასახადო პოლიტიკის განხორციელების კონკრეტული ინსტრუმენტი; გადასახადების დაწესების, შეცვლისა და გაუქმების; გადახდვების პრინციპების, ფორმებისა და მეთოდების, საგადასახადო ორგანოების, საგადასახადო

კონტროლის, აგრეთვე, საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისთვის პასუხისმგებლობის სახეების ერთობლიობა. ამასთან, რაც შეეხება მეცნიერულ შეხედულებებს გადასახადების სისტემაზე, ის პირველად მე-19 საუკუნის ცნობილმა ინგლისელმა ფილოსოფოსმა და ეკონომისტმა ჯონ სტიუარტ მილმა ჩამოაყალიბა. მისი მტკიცებით, გადასახადებს არ უნდა შეეფერებინათ წარმოების განვითარება და დაბეგვრა არ უნდა შეხებოდა პირველად მოხმარების საგნებს. მისგან განსხვავებით კი ცნობილი გერმანელი ეკონომისტი ა. ვანენერი საგადასახადო სისტემას ფისკალური ფუნქციის განხორციელების საშუალების მომცემ გადასახადთა ერთობლიობად განიხილავდა [1; გვ. 69].

თავის მხრივ, საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბების აუცილებელი პირობები შეიძლება შემდეგნაირად წარმოვიდგინოთ:

გადასახადი როგორც სახელმწიფოს შემოსავლის მთავარი წყარო	სახელმწიფოს მოელ ტერიტორიაზე გადასახადის გადახდის ერთიანი წესის უზრუნველყოფა
სხვადასხვა დონის სახელმწიფო ორგანოებს შორის საგადასახადო უფლებამოსილების განაჯენა	ფინანსური მეცნიერების საგადასახადო პრაქტიკაში დანერგვა
საგადასახადო დაბეგვრის ერთიანი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა	გადასახადების ადმინისტრირების ცენტრალიზებული სისტემის შექმნა

გადასახადი როგორც სახელმწიფოს შემოსავლის მთავარი წყარო

სახელმწიფოს მოელ ტერიტორიაზე გადასახადის გადახდის ერთიანი წესის უზრუნველყოფა

სხვადასხვა დონის სახელმწიფო ორგანოებს შორის საგადასახადო უფლებამოსილების განაჯენა ფინანსური მეცნიერების საგადასახადო პრაქტიკაში დანერგვა

საგადასახადო დაბეგვრის ერთიანი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა

გადასახადების ადმინისტრირების ცენტრალიზებული სისტემის შექმნა

ცხადია და დავის საგანს არ წარმოადგენს ის ვარაუდი, რომ ვერც ერთი სახელმწიფო საგადასახადო სისტემა ვერ იფუნქციონირებს საგადასახადო კულტურის, საგადასახადო სფეროს ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის,

გადასახადებისა და მოსაკრებლების ერთობლიობის, საგადასახადო ადმინისტრირების მექანიზმისა და გადასახადის გადამხდელის გარეშე შესაბამისად, მიხედვით მათა შიგნით საგადასახადო სისტემების კლასიფიკაცია გარკვეული ფაქტორების გათვალისწინებით, მისე: **საგადასახადო ტერიტორიის მიხედვით: ლიბერალიზაციის კალაური - საგადასახადო ტერიტორია მშპ-ს 30%-მდე - აშშ, ავსტრალია, იაპონია, პორტუგალია; ზომიერად ფისკალური - საგადასახადო ტერიტორია მშპ-ს 30-40%-მდე - გერმანია, ესპანეთი, საბერძნეთი, კანადა, დიდი ბრიტანეთი და შვეიცრად ფისკალური კლასიფიკაციები - საგადასახადო ტერიტორია მშპ-ს 40%-ზე მეტი - ნორვეგია, შვედეთი, ბელგია, დანია, შვედეთი თვითი საგადასახადო დაბეგვრის დონის მიხედვით: ხაშვისხადო - აქცენტი შემოსავლისა და ქონების დაბეგვრაზე. არაპირდაპირი საგადასახადო დაბეგვრის წილი არ აღჭარბებს მთლიანი საგადასახადო შემოსავლების 35%-ს - აშშ, კანადა, ავსტრალია; ზომიერად არაპირდაპირი - თანაბრად ანაწილებს საგადასახადო ტერიტორიის რაოდენ შემოსავალზე, ასევე მოსხარებაზე. არაპირდაპირი საგადასახადო დაბეგვრის წილი მთლიანი საგადასახადო შემოსავლების 35-50%-ია - გერმანია, საფრანგეთი, იტალია და არაპირდაპირი კლასიფიკაციები - სადაც აქცენტი კეთდება მოსხარების დაბეგვრაზე. არაპირდაპირი საგადასახადო დაბეგვრის წილი მთლიანი საგადასახადო შემოსავლების 50%-ზე მეტი - არგენტინა, ბრაზილია, მექსიკა, ინდოეთი, პაკისტანი.**

საგადასახადო უფლებამოსილებების ცენტრალიზაციის დონის მიხედვით: ცენტრალიზებული - უზრუნველყოფს კონსოლიდირებული საგადასახადო შემოსავლების 65%-ზე მეტს - საფრანგეთი, შვედეთი, ავსტრია; ზომიერად ცენტრალიზებული - უზრუნველყოფს უფლებამოსილი გადასახადების მობილიზების 55-65%-ს - ავსტრია, გერმანია, ინდოეთი და დეცენტრალიზებული - უზრუნველყოფს უფლებამოსილი გადასახადების მობილიზების 55%-მდე - აშშ, კანადა, დანია [1; გვ. 72-73].

საქართველოში, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, მრავალი სხვა ქვეყნის მსგავსად, არ უყვართ გადასახადები. თუმცა, ეს არცაა გასაკვირი, რადგანაც საგადასახადო სისტემის სრულყოფისა და სახელმწიფოებრივი ახროვნების ჩამოყალიბებისაკენ, სულ ცოტა ხნის უკან გადაიჭრა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები. წყნთან პირველი საგადასახადო კოდექსი, ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, 1997 წელს იქნა მიღებული. „სტატისტიკის თანახმად, 1997

წლამდე, ახალი საგადასახადო კოდექსის ამოქმედების წინ, ორჯერ უფრო გადამხდელი ირიცხებოდა საქართველოში . . . კონსერვაციის სისტემის განვითარებას მოქმედი კოდექსი ზღუდავდა და ეს შეზღუდვა უკვე წლების განმავლობაში გრძელდებოდა“ [4; გვ. 1], მხოლოდ „პოლიტიკურმა ნებამ და, განსაკუთრებით, 2005 წლიდან ახალი საგადასახადო კოდექსის შემოღებამ საქართველოს საგადასახადო ლანდშაფტის ძირეული შეცვლა გამოიწვია: გადასახადები შემცირდა, პროცედურული ხაკიოებები დარეგულირდა, კორუფცია აღმოფხვრა და კოდექსის აღსრულება საგრძნობლად გაუმჯობესდა. ეს კი სახელმწიფო შემოსავლის მასობრივ ზრდაში აიხსნა“ [16; გვ.1], რაც განსაკუთრებით ფასეული იყო ქვეყანაში მოქმედი გადასახადების რაოდენობის შემცირების ფონზე. „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ სახელმწიფოს მიერ რეალიზებულ სწორ საგადასახადო პოლიტიკას შედეგად მოჰყვა ის, რომ „ახალი საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად, საქართველოში მოქმედი გადასახადების რაოდენობა 22-დან (2004 წელი) შემცირდა 6-მდე“ [2; გვ.1]. აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმასაც, რომ საქართველოში 2011 წლიდან მოქმედებს კიდევ უფრო ლიბერალური, ახალი, რთული მესამე საგადასახადო კოდექსი, რომელშიც შეტანილი სერიოზული ცვლილებები საგარეოდ ქვეყნის საგადასახადო სისტემის კიდევ უფრო მეტ მდგრადობას შეუწყობს ხელს.

ახალი საგადასახადო კოდექსით განსაზღვრულია საქართველოს საგადასახადო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ზოგად პრინციპები, მოწესრიგებულია საქართველოს საბაგო საზღვარზე მზავრის, საქონლისა და სატრანსპორტო სახეულების გადაადგილებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობები, სამართლებრივი ურთიერთობებში მონაწილე პირის, გადასახადის გადამხდელისა და უფლებამოსილი ორგანოს სამართლებრივი მდგომარეობა, განსაზღვრულია საგადასახადო სამართალდარღვევის სახეები, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობა, უფლებამოსილი ორგანო და მისი თანამდებობის პირების არაპირდაპირი ქმედებითა გასაჩივრების წესი და პირობები, საგადასახადო დავის გადაწყვეტის წესი, დარეგულირებულია საგადასახადო ვალდებულების შესრულებათან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობები. თავის მხრივ, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობა, კოდექსის გარდა შედგება

ახალი კანონმდებლობა

საქართველოს კონსტიტუციის, საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების, ასევე, კოდექსის შესაბამისად მიღებული ქვეყნებარე ნორმატიული აქტებისაგან [3; გვ. 4].

ამე უნდა ითქვას ისიც, რომ ერთიანი ინვესტიური საგადასახადო სისტემა თითქმის არ არსებობს მსოფლიოს არც ერთ ქვეყანაში. შესაბამისად, განსხვავებული სტრატეგიის შესაბამისად, საგადასახადო იერარქია, გადასახადები და მათი წილი სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლებში, თუმცა, ამ განსხვავებების მიუხედავად ერთ რამ ცხადია - ქვეყნების საბიუჯეტო შემოსავლების ყველაზე მეტი წილი ინდივიდუალურ საშემოსავლო გადასახადებზე მოდის, მსოფიო ადგილი სოციალურ გადასახადებს უკავია, ხოლო მცირე და მცხუთე ადგილებზე კი არაპირდაპირი (დაღ, აქციზი და ა.შ.) და პირდაპირი გადასახადები (მოგების და ქონების) მოდის.

ესეა კი იმისათვის, რომ სახელგარკრეთის ქვეყნების საგადასახადო სისტემებზე სრულყოფილი წარმოდგენა შეგვექმნას, მოკლედ ჩამოვიხილოთ, საბაზრო ეკონომიკის ისეთი წამყვანი ქვეყნების, როგორცაა: აშშ-ს, დიდი ბრიტანეთის, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის, საფრანკეთის, იტალიის, იაპონიისა და გრადამაქციადი ეკონომიკის მქონე, ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკის - რუსეთის ფედერაციის საგადასახადო სისტემები.

მსოფლიოში ყველაზე რთულ საგადასახადო სისტემად მიჩნეულია ამერიკის შეერთებული შტატების საგადასახადო სისტემა. აშშ-ში არსებობს გადასახადების სამი დონე: პირველი - ფედერალური გადასახადები (დგინდება ფედერალურ დონეზე); მეორე - გადასახადები შტატების დონეზე (რეგულირდება ცალკეული შტატის მიერ); მესამე - ადგილობრივი გადასახადები (ქალაქის, ოლქის ან რაიონის დონე). ფედერალური გადასახადების ამოღების სისტემა ერთიანი მოგელი ქვეყნის მასშტაბით, ხოლო ადგილობრივი და შტატის გადასახადები შედარებით განსხვავდება ერთიანობიდან და ზოგან არც არსებობენ. ამისთან, ყველა იმ საკითხით, რომელიც დაკავშირებულია გადასახადების გადახდასთან, დაკავებულია Internal Revenue Service (IRS) აშშ-ის საგადასახადო სამსახური.

აშშ-ს კანონმდებლობის თანახმად, გადასახადების გადახდა ეკისრება ყველა იმ პირს, ვინც ცხოვრობს აშშ-ს ტერიტორიაზე, ასევე აშშ-ს ყველა იმ მოქალაქეს, რომელიც ცხოვრობს ქვეყნის ფარგლებს გარეთ. ამასთან, გადასახადებისაგან თავისუფლებიან ამერიკის მხოლოდ ის მოქალაქეები, რომელთა წლიური შემოსავალიც ფედერალურ კანონმდებლობით დადგენილ მინიმუმზე ნაკლებია, რაც შეეხება გადასახადების აკრფის მექანიზმს,

უნდა აღინიშნოს, რომ, მის გასამართლებლად აშშ-ში არსებობს გადახედლის 5 სხვადასხვა სტრუქტურა. საიდანაც არჩევის გაკეთების უფლება აქვს (შეარჩიონ მათთვის ყველაზე უფრო ხელსაყრელ სტრუქტურა) ამერიკის მოქალაქებს. ამასთან, აშშ-ს საგადასახადო სისტემის საკუთრივ მახასიათებელი მანს წარმოადგენს საგადასახადო დეკლარაციონი, რომლის უფასოდ შევსების ორგანიზაციები და დაწესებულებები მრავლადია მთელი ქვეყნის მასშტაბით. ეს ორგანიზაციები, როგორც წესი ემხარებიან ოჯახებს დაბალი ანახალაურებით [3; გვ. 1-3].

გრად ამისა, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ აშშ-ში მოქმედებს დიფერენცირებული მიდგომა გადასახადების ოდენობაზე საშუკრებისა და შემკედრეთის მიდებისას. კერძოდ, საშუკრებს მინიმალური გადასახადი შეადგენს 18%-ს (თუ საშუკრის ღირებულება არ აღემატება 10 000 დოლარს), ხოლო მაქსიმალური 50%-ია (თუ ღირებულება აღემატება 2,5 მილიონ დოლარს). ანალოგიური სიტუაციაა სამეკედრეო ბეგარზეც. ამასთან, საშუალო შემოსავლის მქონე ოჯახები (დაახლოებით 8 580 დოლარი წელიწადში) ამერიკის შერეობულ შტატებში სხვადასხვა ბეგარის საბით იხიან შემოსავლის 54%-ს, ოჯახები 20 535 დოლარ წლიური შემოსავლით — 3,9%-ს, ხოლო 180 000 დოლარს და მეტი წლიური შემოსავლით 1,6%-ს / ცნობისათვის: აშშ-ში მხოლოდ ბეგარის გადასახედოდ საშუალო ამერიკელი სხვადასხვა გამოთვლებით რვა საათიანი საშუალო დღის განმავლობაში თითქმის ორ საათსა უღა 40 წუთს მუშაობს.

დიდი ბრიტანეთში გადასახადები ძირითადად გამოიწვევების მიხედვით ინდვიენია. მათ შორის ყველაზე მეტად გავრცელებულ გადასახადებს წარმოადგენს: საშემოსავლო გადასახადი; ოქციონური გადასახადი (საკუთრებაში არსებული ქონების ან აქციების წილზე); დამატებითი ღირებულების გადასახადი და გადასახადი სახელმწიფო სოციალურ დახდევაზე (არეგულირებს ხელფასის დღებას ავადმყოფობის გამო გაკეხილად საშუალო დღეების შემოსხვევაში, იძლევა პენსიის აღების უფლებას).

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკაში გადასახადების ძირითადი სახეებია: ფედერალური; მინის; ერთობლივი (ფედერალური და მინის); მუნიციპალური გადასახადები და საეკლესიო მოსაკრებლები.

ფედერალური გადასახადებს ამოუება ხდება ისეთი საქონლის რეალიზაციიდან, როგორცაა: ბენზინი და სხვა ნავთობსაწვავები - 3,6%-ის

სტუმრებს შორი ხმება

ფარგლებში, თამბაქო - 3,1%, ღვინო - სასმელები - 0,8%. აგრეთვე ლუდი, ყავა, შაქარი და სხვ.

რაც შეეხება ფიზიკური პირებისგან მიღებულ საქმიანობას, ის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გადასახადია, რადგანაც ის საბიუჯეტო სისტემის სამივე დონეზე ნაწილდება. კერძოდ, ამ გადასახადის 42,5%-ი ირიცხება ფედერალურ ბიუჯეტში, ამდენივე (42,5%-ი) შესაბამისი მიწის ბიუჯეტში, ხოლო დარჩენილი 15%-ი კი - ადგილობრივ ბიუჯეტში. გარდა ამისა, ქვეყნის ფედერალური და მიწის ბიუჯეტების შემოსავლის წყაროს წარმოადგენს თურთყული პირთა საკომპორაციო საგადასახადო მოსაკრებელი (45%-ი), რომელიც თანაბრად (50-50%-ზე) ნაწილდება ორივე დონეზე.

აქვე ხაზი უნდა გაეხვას იმას, რომ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ბიუჯეტის შემოსავლების 80%-ი გადასახადებზე მოდის, საიდანაც 28% წარმოადგენს დღგ-ზე მიღებულ შემოსავალს. მისი განაკვეთი 15%-ია, თუმცა, როგორც პროდუქტებზე, წიგნებსა და კურსალებზე მისი ხიდივე 7%-ამდეც მცირდება. ამასთან, საგულდისნობის ფაქტიც, რომ გერმანიაში დიდ შემოსავლიან მიწებს (ბავარია, ბიურგენლანდი, ნრდილინგ რაინ-ვერსტგალდა) თავიანთი ფინანსური რესურსების ნაწილს ნაკლებად განეთარებულ მიწებს (საქსონია, შლეზვიინგ-ჰოლშტეინი) ურიცხავენ.

საფრანგეთის საბიუჯეტო შემოსავლების 18%-ი ფიზიკური პირების საშემოსავლო გადასახადზე მოდის, რომლის მთავარი თავისებურება მცობარობის იმაში, რომ ფისკალური ერთეული არა (კალკული მითქვამს) არამედ ოჯახია. გარდა ამისა, მოსახლეობა ერთი სახის სოციალურ გადასახადს იხდის: 1)პროფესიული შემოსავლების 1,1%-ს და 2)საფინანსო-საკრედიტო სტრუქტურის სადებოზიტო პროცენტული შემოსავლის 1%-ს. ამასთან, საქმოდ მნიშვნელოვანი როლი საფრანგეთის საგადასახადო სისტემაში აქვს ისა და დღგ-ს უკირავთ. შესაბამისად, ხწორედ ისინი უზრუნველყოფენ ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების 40%-ზე მეტს.

საფრანგეთში 4 მილიონზე მეტი ბიზნეს სუბიექტი და 35 მილიონამდე ფიზიკური პირთა რეგისტრირებული გადასახადის გადამხდელად. ისინი ვალდებული არიან შეავსონ და საგადასახადო ორგანოებს /17 ათასი შემოსემებელა/ წარუდგინონ საგადასახადო დეკლარაციები. თუმცა ფაქტია, რომ ყველა დეკლარაციის გადამოწმება შეუძლებელია. შესაბამისად, საფრანგეთის ფისკალური კონტროლის ფუნდამენტური პრინციპის არსი მდგომარეობს - მონიტორინგსა და გაწეული ხარჯების ეფექტიანობის შემოწმებაში.

იტალიაში საგადასახადო სუბიექტებად კერძო პირები, რეზიდენტები და იტალიის არარეზიდენტები გვევლინებიან, ობიექტად კი - მათი შემოსავლები რეზიდენტები (თითქმის იმ უცხოელებიც, რომლებსაც შემოსავლების ძირითადი წყარო იტალიაში აქვთ ან ქვეყანაში 6 თვეზე მეტხანს ცხოვრობენ) გადასახადებს არა მხოლოდ იტალიაში მიღებული შემოსავლების მიხედვით იხდის, არამედ სახეგარეშო მიღებულთაც. არარეზიდენტები კი მხოლოდ იტალიაში მიღებული შემოსავლების მიხედვით. დღგ იტალიაში 12%-ია.

იტალიის კანონმდებლობის შესაბამისად, კერძო პირების შემოსავლები, მიღების წყაროს მიხედვით 5 კატეგორიად იყოფა და თითოეულ მათგანს ხაკუთარი გაანგარიშების წესი გააჩნია. აქვე მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოება, რომ ახალი საგადასახადო კოდექსის თანახმად, იტალიელი გადასახადის გადამხდელი უფლებამოსილია დასაბეგრი თანხიდან გაქეთოს: 1. გადახდილი ადგილობრივი საშემოსავლო გადასახადი; 2. საჯარო და სხვა ტიპის გადასახადი უძრავ ქონებაზე ჰადრინდელი იპოთეკური სესხის პროცენტზე; 3. მკურნალობის ხარჯები (სრულად იქვეითება სპეციალისტთან ვიზიტისა და ქირურგიული ოპერაციის ხარჯები); 4. ადრობაღვის ხარჯები; 5. ხარჯები განათლებაზე (სწავლის ხარჯი); 7. აღმშენებ; 8. წველილი სოციალური უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობისთვის; 9. სოციალური დასაქმება და უზედური შემოსავლები; 10. წინასაარჩევნო კამპანიის ხარჯები (ეს უფლება აქვთ მეწარმეებს); 11. მიმდინარე რემონტის ხარჯები; 12. ხელისფლების ნიშნის შენახვა და დაცვა; 13. შიმშილითან ბრძოლი ფონდში შენახვა (დასაბეგრო შემოსავლის 2%); 14. თეატრალური კამპიების დასმარება (დასაბეგრი შემოსავლის 20%-მდე); 15. საარენდო ხელშეკრულების გაუქმების შედეგად არცნდატორების დანაკარგები; 16. შემოწმებული ეკლესიისთვის.

რუსეთის ფედერაციულ რესპუბლიკაში საგადასახადო სისტემა რეკლამირდება, როგორც საგადასახადო კოდექსით, ისე სხვადასხვა ფედერალური კანონებითა და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით.

რუსეთის ფედერაციაში გადასახდები და მოსაკრებლები არის ფედერალურ, რეგიონალურ და ადგილობრივ დონეზე დაწესებული. მათი დაწესება და გაუქმება მხოლოდ საგადასახადო კოდექსითაა შესაძლებელი. ამასთან, გადასახადის შემოღებისას უნდა განისაზღვროს საგადასახადო ობიექტი; საგადასახადო ბაზა; საგადასახადო პერიოდი; გაანგარიშების წესი და გადასახადის გადახდის წესი და ვადები.

ახალი პაროზობა

კოდექსის შესაბამისად - ფედერალურ გადასახადებს მიეკუთვნება: დღე აქტივი; ფიზიკური პირების საშემოსავლო გადასახადი; ორგანიზაციების მოგების გადასახადი; გადასახადი სასარგებლო წილისთვის; მომსახურება; გადასახადი წყალზე; ცოცხალი ხამყაროს ობიექტებით ხარტვლეობის და წყლის ბოლოგოური რესურსებით ხარტვლეობის გადასახადები და სახელმწიფო ბაგი. რეგიონულ გადასახადებს მიეკუთვნება: გადასახადი ორგანიზაციის ქონებაზე; საბაზისო ბიზნესის გადასახადი; ხარტრასპორტო გადასახადი. ადგილობრივი გადასახადებია: მიწის გადასახადი და გადასახადი ფიზიკური პირის ქონებაზე.

იაპონიაში, აშშ-სა და ევროპის რიგი ქვეყნების მსგავსად, მრავალი სხვადასხვა ტიპის გადასახადი არსებობს, რომელთა შემოღება გაუქმება შეუძლიათ რეგიონალური მართვის ორგანოებს, სამართლებრივი კუთხით მათი დაკანონების შემდეგ. თუმცა, ის უნდა იყოს შესაბამისობაში „ადგილობრივი გადასახადების შესახებ“ იაპონიის კანონთან, რომელიც ადგენს გადასახადების ჩამონათქვამს და მათი განაკვეთების ოდენობას. დღეისათვის იაპონიაში მოქმედებს 25 სახელმწიფოებრივი და 30 ადგილობრივი გადასახადი, რომლებიც შესაძლებელია დაჯგუფდეს შემდეგ სამ მსხვილ კატეგორიად - 1) პირდაპირი საშემოსავლო გადასახადი (გადასახადი იურიდიული და ფიზიკური პირების); 2) პირდაპირი ქონების გადასახადი და 3) პირდაპირი და ირიბი მოსმარების გადასახადები.

აღნიშნული გადასახადებიდან ქვეყნისათვის ყველაზე მეტი ხარტვლევი (მოთხოვნილი) შემოსავლების 56,4%-ი მოატყეს საშემოსავლო გადასახადს. ამ ვტაპზე ტოკიოს რიგიანი მაცხოვრებლის საშუალო წლიური შემოსავალი არის 7 100 - 1 500 ათასი იენი, ხოლო სხვა ქალაქებში და ზოგადად რეგიონებში ეს მაჩვენებელი უფრო მცირეა. იაპონიის საგადასახდო ნორმით, საშუალო აპორტელს საშემოსავლო გადასახადისგან შეიძლება გაუნათესუვდეს მისი შემოსავლის 30%-ზე მეტი. ამასთან, ქონების გადასახადი ძირითადად ქონების ღირებულების 1,4%-ით განისაზღვრება. ხოლო რაც შეეხება სამომხმარებლო გადასახადს, ის იკრიფება გაყიდვებიდან და მისი განაკვეთი შეადგენს 3%-ს.

ყოველივე ხეშოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ მსოფლიოში არ არსებობს ქვეყანა, სადაც არ კმათობენ საგადასახდო სისტემის, მისი მოწყობის და მართვის პოლიტიკასა და განაკვეთების ხიდეის შესახებ. ყველაფერი ინდივიდუალურია და ჩვენც ასე ერთპიროვნულად ვერ განესაზღვრავთ „იდეალურ საგადასახდლო სისტემას“ და გადასახადებს. რა თქმა უნდა, არსებობს გარკვეული ჩარჩოები, რომლებშიც ნებისმიერი ქვეყნის საგადასახდლო სისტემა უნდა ჯდებოდეს, თუმცა გადასახადები და საგადასახდო პოლიტიკა, პირველ რიგში, ადგილობრივ რეალურ მდგომარეობას უნდა შეეხება ამტობდეს.

ახალი ასტრუომოსტო

ბამომომბეზული ღიბმირატურა:

1. მ. შიქლაშვილი - „სახელმწიფოს საგადასახდლო პოლიტიკის თეორიული ასპექტები“, „სიტყვა“, თბ., 2011;
2. მ. ფაილოძე, საქართველოს საგადასახდლო სისტემა, EDU.ARIS.GE;
3. საქართველოს საგადასახდლო კოდექსი, 2010 წლის 17 სექტემბერი, №3591-III;
4. <http://www.radiotavisupieba.ge/content/article/1520991.html>;
5. http://www.lanplus.com.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=3400:2011-03-11-07-05-56&catid=16:2009-01-24-14-16-24&Itemid=11;
6. <http://www.nygeorgians.com/sagadasakhado-sistema>;
7. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=23361>;
8. http://www.resonancedaily.com/index.php?option=opn&id_artc=3031;
9. http://www.de-web.ru/article/read/Nalogovaya_sistema_Germanii.html;
10. <http://www.nk.ru/journal/article/document158840.phtml>;
11. <http://academout.ru/courseworks/audit1/17.php>;
12. <http://www.netnalogu.ru/content/japan.shtml>;
13. <http://ukinrussia.fco.gov.uk/ru/visiting-uk/working-in-uk/tax-system-personal-finance>;
14. http://www.italytour.ru/nal_str.htm;
15. <http://www.netnalogu.ru/content/hsitalia.shtml>;
16. www.transparency.ge/post/report/sakartvelos-sagadasakhado-s...
17. www.mmkk.5u.com/sagadasaxado.html.

საზირო და აუცილებელი წიგნი

საქართველოს ეკონომიკაზე

ქართული
ხელმოწევა

გამოვიდა ახალი წიგნი - „საქართველოს ეკონომიკა“, რომელიც ეძღვნება საქართველოს ეკონომიკის პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის აღსდგომის 35-ე წლისთავს. მისი მთავარი

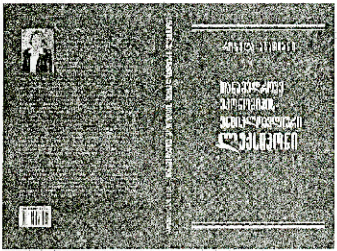
საქართველოს ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი და თეიმურაზ ბერიძე - ეკონომიკურ შეცნობებათა დოქტორი, პროფესორი, ხაზრობა შედგება 22 თავისაგან და ეძვნება სისტემური ხაზით ნაკლებად შესწავლილ მასშტაბურ პრობლემას. მასში ქრონოლოგიურად არის გაშუქებული დასაბამიდან დღემდე მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მქონე საქართველოს ეკონომიკური განვითარების როლი გზა, წარმოდგენილია ეკონომიკური განვითარების რეტროსპექტივა. წიგნში მოცემულია საქართველოს ეკონომიკაში უახლოეს პერიოდში - ახალ ეპოქაში ელვისებურად განვითარებული მოვლენების, განვლილი თუ მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების, ქვეყანაში მომხდარი არსებითი ცვლილებების, მთლიანად წარმატებებისა თუ ჩავარდნების შეცნობული შეფასება. მოყვანილია კრიტიკული ანალიზის საფუძველზე გაკეთებული დასკვნები, რომლებიც განმტკიცებულია ფაქტობრივი მონაცემებით.

რედაქტორი ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი როსტაბა ასათიანი. სარედაქციო კოლეჯიში შედიან საქართველოს ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტები - ელადიმერ პაპავა, დეო ნიჭავაძე; ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები რამაზ აბეხაძე, იაკობ მესხია, ვახტანგ ხართანია, ეკონომიკის დოქტორები იოსებ არჩვაძე, სოლომონ რეცენსენტები არიან: ავთანდილ სიღაგაძე -

წიგნი განკუთვნილია საქართველოს ეკონომიკის საკითხებში დაინტერესებულ მკითხველთა ფართო წრისათვის.

თეიმურაზ ბერიძე

თანამედროვე ეკონომიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი

გამოვიდა პროფესორ როსტაბა ასათიანის ახალი წიგნი - „თანამედროვე ეკონომიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი“. წიგნის სარედაქციო კოლეჯიში შედიან საქართველოს ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტები - ელადიმერ პაპავა, ავთანდილ სიღაგაძე; ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები ნოდარ ჭითანავა, სოლომონ

პავლიაშვილი; ეკონომიკის დოქტორები ითებ არჩვაძე, ჯემალ კახიანიშვილი. სოლო რეცენსენტები არიან: დეო ნიჭავაძე - საქართველოს ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი და თეიმურაზ ბერიძე - ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. ენციკლოპედიური დექსიკონი მოიცავს თანამედროვე მიწრო, მეზო-, მაკრო-, და მეგაეკონომიკის როგორც თეორიულ, ისე პრაქტიკულ საკითხებს. აგრეთვე, ცნობილი ეკონომისტების, მათ შორის, ნობელის პრემიის ლაურეატების მეცნიერული მოღვაწეობის ამსხვედ მსაღვებს.

დექსიკონი განკუთვნილია მეცნიერ-ეკონომისტებისა და პრაქტიკოსებისათვის. იგი, როგორც დამხმარე სახელმძღვანელო მასალა, კარგ ხამსხურს გაუწევს უმაღლესი ხასწავლებლების ეკონომიკური პრობლემის ბაკავადგობებს, მავსტრებს, დოქტორანტებსა და აკადემიურ პერსონალს. საერთოდ, თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის პრობლემებით დაინტერესებულ მკითხველთა ფართო წრეს.

ჩინეთში ინფლაციის ტემპი შემცირდა

ჩინეთში ექსპორტი გაიზარდა

მიმდინარე წლის მაისის თვეში ჩინეთში ინფლაცია მკვეთრად შემცირდა, ჩინეთის ეკონომიკური ზრდა კი შეფერხდა.

ჩინეთის ეროვნული სტატისტიკის სამსახურის მონაცემებით: გასულ წელთან შედარებით სამომხსარებლო ფასები მაისში 3%-ით გაიზარდა, რამაც ეკონომისტების 3,2% -იანი მოლოდინი არ გაამართლა. მაისში ფასების ზრდა ნაკლები აღმოჩნდა აპრილის თვის 3,4% წლიურ ზრდასაც. მწარმოებლის ფასები კი ზედიზედ სამი თვის მანძილზე წინა წელთან შედარებით უფრო მეტად (1,4%-ით) დაეცა, ვიდრე ეკონომისტებს პეკინდათ ნავარაუდები (1,1%-იანი ვარდნა).

ქვეყნის ეკონომიკაში მიმდინარე ცვლილებების პარალელურად, ჩინეთის ცენტრალურმა ბანკმა შეამცირა საპროცენტო განაკვეთები თითქმის მეთთხედ პროცენტამდე, ხოლო ცალკეული მსესხებლებისთვის კი - თითქმის 1%-მდე.

ინფლაციის შენელების პარალელურად ჩინეთის ექსპორტი იზრდებოდა. მაისის თვეში წინა წელთან შედარებით ექსპორტის მანევრებელმა 15,3%-ით მოიმატა, მაშინ როდესაც აპრილის თვეში ეს მანევრებელი მხოლოდ 4,9%-ით იყო.

www.hbc.co.uk

AirFrance-KLM-ს ახალი ავტოტრასე

არაბული Etihad Airways მოლაპარაკებებს მართავს მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე მსხვილი ავიაკომპანიის AirFrance-KLM-ის აქციების შექენაზე. მანამდე კომპანიის ინვესტორები სპარსეთის ყურთდან იყვნენ, თუმცა, საწვავის ფასების ცვლილების გამო მათ მილიონიანი დანაკარგები განიცადეს. შეხებაშია, ისინი იზუღებულნი გახდნენ დაეწყოთ ახალი ინვესტორების მოძებნა.

AirFrance-KLM-ში გაერთიანებული არიან კომპანიები: Air France, KLM და VLM Airlines. KLM-ის წარმომადგენელმა დაადასტურა არაბულ კომპანიასთან მოლაპარაკებების ფაქტი, მაგრამ დეტალების გამხელაზე უარი განაცხადა.

აქციების წილზე AirFrance-KLM-ში პრეტენზიას აცხადებდა კატარის ნაციონალური გადაშხიდი Qatar Airways, თუმცა აშქამად კომპანია მოლაპარაკებებში აღარ მონაწილეობს.

AirFrance-KLM 2004 წელს დაარსდა ფრანგული Air France-ისა და ჰოლანდიური KLM-ის გაერთიანების შედეგად. გარიგების შედეგად, საფრანგეთის მთავრობამ მიიღო პოლდინგის კომპანიის აქციების 54%. AirFrance-KLM-ის ავიაპარკში 590 თვითმფრინავია. ისინი ასრულებენ რეისებს მსოფლიოს 124 ქვეყანაში. შესაბამისად, მგზავრების ყოველწლიური ნაკადი 70 მილიონ ადამიანს აღემატება, ხოლო კომპანიაში დასაქმებულთა რაოდენობა 100 ათასზე მეტია.

www.gazeta.ru

The New York Times – www.nytimes.com

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის განცხადებით განხილული მსაპანეთს დამატებითი სხსრებში სპირტმა

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის განცხადებით, ესპანეთის ბანკების ქვეყნის ეკონომიკაში არსებული პრობლემების მოწესრიგების მიზნით დაახლოებით 37 მილიარდი ევრო (46 მილიარდი დოლარი) სჭირდება. აღნიშნული თანხის გამოყენება გაკონტროლებულ უნდა იქნეს ევროკავშირის მიერ, რათა მაქსიმალურად ხელი შეეწყოს ესპანეთის ფინანსური სისტემის სტაბილიზაციას და დანარჩენი ევროზონის გადარჩენას (დაზღვევას) ამ გადამდები სენისგან.

სტრეს ტესტებში გამოყენებული არასასურველი სცენარის მიხედვით, 2012წ. ესპანეთის ეკონომიკა 4,1%-ით, 2013წ. კი - 1,6%-ით შემცირდება. ამ შემთხვევაში კი, ესპანეთის ბანკებს, საერთო ჯამში, დასჭირდებათ ნაღდი ფულის დაახლოებით 37 მილიარდი ევროთი გაზრდა იმისთვის, რომ შეინარჩუნონ საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი კაპიტალის კოეფიციენტები.

The New York Times – www.nytimes.com

ახალი ეკონომიკები

NASDAQ-ი Facebook-ის ჩაპარტინებს
ასანაზღაურებს

NASDAQ-ი მზადაა კომპენსაცია გადაუხადოს იმ ინვესტორებს, რომლებიც დაზარალებულნი იქნებიან ჩავერდნებით Facebook-ის აქციების განდაგების გამო. ბირჟამ ამისთვის 13.4 მილიონი დოლარი გამოყო, თუმცა ცხადია, რომ ეს თანხა არასაკმარისია, რადგან ინვესტორები თავიანთ დანაკარგებს 120 მილიონ დოლარად აფასებენ.

ამჟამად ბირჟა განიხილავს ვარიანტს, გადაიხადოს კომპენსაციები ფასიანი ქაღალდების კომისიასთან (SEC) ერთად, რომელიც Facebook-ის აქციათა განთავსების შეცდომების ანალიზს ატარებს.

www.gazeta.ru

კმელო იღმა - ხაზლი ბაზარი

ზოგიერთი რისკიანი კაპიტალისტი ამას "geo-arbitrage"-ს უწოდებს, ზოგი "tropicalisation"-ად მოიხსენიებს. ორივე შემთხვევაში, ტერმინი გულისხმობს იმ Start Up-ებთან უკან დაბრუნებას, რომლებმაც გარკვეული ბიზნეს მოდელები წამოაყალიბეს და მათ შემდგომ ადაპტირებენ განვითარებად ბაზრებზე. აღნიშნულს, რა სახელიც არ უნდა დავარქვათ, ეს პროცესი ნელ-ნელა ეკონომიკური კაპიტალის ინდუსტრიის მნიშვნელოვანი ნაწილი ხდება.

"Tropicalisation"-ის იდეა ინდოეთსა და ჩინეთში უკვე მომუშაობდა. ავიღოთ თუნდაც Baidu, Google-ის ჩინური ინტერპრეტაცია; ან Alibaba.com, ინდოეთის აუქციონის საიტი, eBay-ის ჩინური ვერსია. დღესათვის ეკონომიკური კაპიტალის შევლილებები უკვე ისეთი ბაზრების ათვისებას აპირებენ, როგორცაა - ბრაზილიის, ინდონეზიის, რუსეთის, სამხრეთ აფრიკის და თურქეთის. გახულ წყლს სწორედ განვითარებადი ქვეყნის ბაზრებზე გაკეთდა 3.4 მილიარდი დოლარის ეკონომიკური გარდაცვლები. ამასთან, აღნიშნულს განვითარებად ბაზრებზე გადატანის მიზეზს სწორედ ტრადიციულ ბაზრებზე ამ სფეროში არსებული პრობლემები წარმოადგენს.

The Economist - www.economist.com

მანქანების გაყიდვების მოცულობა
ინდოეთში

ინდოეთში მანქანების ადგილობრივი გაყიდვების ბაზარზე, მიმდინარე წლის მასში, ბოლო თერთმეტი თვის განმავლობაში ყველაზე დაბალი ზრდის ტემპი დაფიქსირდა. ამ ფაქტმა ავტომწარმოებლები დააფიქრა იმაზე, რომ ისინი ბიზნესის პირობების დაუყოვნებლივ გაუმჯობესებას არ უნდა მოელოდნენ, მუსხედავად იმისა, რომ, ზოგადად, მანქანების წლიური გაყიდვების მოცულობა წინა წელთან შედარებით 2.8%-ითაა გაზრდილი.

The Wall Street Journal - www.wsj.com

უცხოეთის ეკონომიკური სიხლეძე, უცხოურ წყაროებზე დაყრდნობით მოამზადა ილიას ხახელაშვილი უნივერსიტეტის ბიზნესის სკოლის III კურსის სტუდენტმა
თამაზა შირშილაშვილი

საქართველოში

Agreements of competitor economical agents

Slava Fetelava
 Grigol Robakidze University Associate Professor
Shalva Gogiashvili
 Iv. Javakishvili Tbilisi State University Associate Professor

In this article there are discussed deals done by horizontal, competitor economical agents and is also shown their positive and negative influence on competition. There is highlighted, that horizontal deals may decrease, expel or strengthen competition. Accordingly, there is mentioned that while discussing such kind of deals, their influence on competition possibilities of economical agents should always be foreseen.

How Really New Strategy of Agriculture Development

Tamaz Kunchulia,
Paata Koguashvili
 Professors

There are reviewed and analyzed the advantages and disadvantages of "The Rural Development Strategy (2012-2020 years)" developed by the Ministry of Agriculture of Georgia. This strategy does not offer any of implementation mechanisms. It is devoided of any specificity. There are not given any costs of its realization, deadlines of implementation of measures, the stages and the feasible socio-economic consequences. The strategy has highlighted the right terms, in particular, the exercise-consulting-implementation terms, rural cooperation (which lacks specificity) terms, leasing, regulation of demonstrative fields and other terms. Despite its advantages the strategy is the subject to recycling.

Georgia in the international market of tourism

Nana Kacitadze
 Associated Professor of SDASU University
 Associated Professor of Sokhumi State University

Work deals with the sector of national economic development recognized as the priority sector in Georgia. Article presents, on the basis of analysis of the statistical data of World Tourism Organization (UNWTO) for year 2010, Georgia on the world tourism map and provides certain recommendations for improvement of competitiveness of tourism in our country.

Author specifies, on the basis of Travel & Tourism Competitiveness Index (TTCI) data, poor condition of the tourist infrastructure in the country, scarcity of investments in tourism, low qualification of the employees in this sector and other hindering factors. The author offers, in the work that in the conditions of existence of such market and limited national resources simultaneous development of tourism in many directions in Georgia is unreasonable and regards that hurried and chaotic development could result in heavy socioeconomic outcomes.

Hence, in the author's opinion, the short and long term priorities of staged development of the industry should be identified for balanced development. In addition, the focus should be made not on increase of the tourists' number but rather on the economic benefits generated.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების ეროვნული ცენტრი

The Project and Number of Issues on Prevention of Concomitant Risks

Nino Paresashvili

Academic Doctor of Economics,

Assistant to Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

The Article "The Project and Number of Issues on Prevention of Concomitant Risks" emphasizes the attention that aiming to make the risks analysis the research is carried out at each stage of elaboration. The statements received based on the research promotes each stage of implementation, since the Project risks analysis shouldn't be limited only by the statement of facts of their existence, but it should embrace the issues of their management. The Article makes review over methodic to reduce the project risks and special attention is made to the analysis of risks of the investment projects, which imply approach to the risk which is manageable and not statistics, which in a number of cases needs influence. The article elucidates the methods which give opportunity to minimize the project risks and may be divided into several categories.

Classification of Goods and Services in Business Marketing

Lia Berikashvili

Academic Doctor of Economics,

Assistant Professor of GTU

Art of marketing is the basic technique of business companies to gain advantage over the competitors. Business marketing is widely spread in commerce and industry and significantly differs from customers marketing.

Industrial products are following: construction activities; devices of heavy industry; devices of light industry; details, mounting assemblies; raw and treated materials; devices of maintenance and repair; services.

Industrial customers are suppliers, processors, different agencies and government organizations. Industrial markets are characterized with "produced" demand. This concept reveals characteristics of interdependence of seller and customer and creates necessity for detailed analysis of each customer's demands. Besides the interdependence of seller and customer, the unique aspects of industrial marketing are functional interdependence and complexity of product (aggregate of interdependencies of seller and customer) and purchase process.

Audit of Financial Results

Tamar Beridze

Georgian Technical University

Business-Engineering faculty

Department of Economics and Business Administration

Associated Professor

Nino Maqatsaria

Dean of Faculty of Business and Law

Shota Meskhia Zugdidi Teaching University

Associated Professor

Lika Beridze

Doctor of economy

Audit is certain expertise in business. Its aim is to check reliability of economical index, develop production, rationalize expenses, optimize profits and make recommendations. Audit is more comprehensive concept than inspection and control.

Audit determines the compatibility of accounting reports and business conduct with established rules and normatives. Audit means inspection of company accounts by qualified specialist to determine their compatibility with established accounting rules and standards.

The aim of auditing inspection is to express opinion about the reliability of financial accounts and to make accounting reports compatible with current Georgian law. Auditor is not representative of control agency. First of all, auditor is consultant, but he/she collects important information about the company's real state of affairs. Auditor sees weak links, predicts possible problems and helps in error correction.

The aim of auditing inspection of financial results is to determine real profits and losses in accounting reports, to allocate the net profit and to check the legality of consumption.

Theodoraz Shengelia

Doctor of Economic Sciences,

Full Professor of Ivane Javakishvili Tbilisi State University,

Head of Chair of "International Business"

Loid Karchava

Doctor of Business Administration,

Associated Professor of Caucasus International University

In the article "Appearance and Development of Business and Entrepreneurship" there is discussed the essence of "Business" and "Entrepreneurship", is analyzed origin of terms – what was there previous meaning and what is their content now. There is also given their comparison and explanation of each. There is clarified, that "Business" is wider than "Entrepreneurship". Business is such kind of activity that is profit-oriented, while entrepreneurship is characterized by high responsibility, news and risk – orientation.

For ceasting Consumer Price Index in Georgia

Nino Abesadze

Associate Professor

of Iv. Javakishvili Tbilisi State University

The article discusses methodological issues in calculating inflation, reviews the revised consumer basket and the positive changes that took place in Georgia in calculating the inflation rate since January 2012. Definitely identified, and the progressive improvement and further improvement of the methodology of calculation of the CPI measures. Emphasis on the National Statistics Office updated annually by the consumer basket, which is planned in Georgia since 2012. Modeling and forecasting inflation dynamics in ARIMA-type model used for forecasting inflation and calculated data for the years G 2012-2016. Conclusions made.

Demographic Development of Imereti Region

Anzor Titadze

Doctor of economics sciences, professor

Jamlet Janjgava

Associated Professor of University "SEU"

Researchers have been focusing on Imereti region recently, which is primarily due to the fact the Parliament of Georgia has been moved to this region. The term "Imereti" is first mentioned in historical sources in the first millennium AD. Its origin is connected with the migration of Karti, one of the ethnic group of Georgian people to the western Georgia.

The analysis of the descriptions of foreign travelers I. Goldenstedt, J. Gamba, N. Jazikovi, Chardin and the materials kept in estimations of population of Russian Empire is very important. According to these materials the number of population amounted 119.4 thousand people in 1770, in 1897 it increased and totaled 324.4 thousand people.

Ethnic composition of population of Imereti region is also very interesting. Most of them were ethnic Georgians.

The number of population in Imereti region, as well as birth rate has reduced for the last 20 years, which is mainly due to difficult economic condition of the population, migration of non-Georgian people, processes of internal migration, reduction in historical significance of Kutaisi city. All this needs to be taken into consideration. Moreover, this is a large region and thus it considerably defines total demographic situation of the country.

The Question of Demarcation Between Tax and Accounting Bookkeeping and its Consolidation

Medea Lominashvili-Fruitze

Doctor of Economics

ATSU (Invited Specialist)

Researching Accounting System of Georgia, importance of analyzes of double-entry bookkeeping and some difficulties linked with its studying are emphasized. For the government, simplification of accounting basis for business executive is no less urgent than fiscal function of taxes. Improvement of taxation's bookkeeping carries great importance and presents research task for other countries too.

საერთაშორისო

Main task of Accounting is improvement of its mechanism which means optimization of outgoings and income, corresponded to tax policy. As it is obliged, materials how tax and accounting (internal and external) bookkeeping are distinguished are presented with above mentioned task and moreover, the synthesis of their co-existence is emphasized.

E-government and Bureaucracy

Rati Abuladze
Doctor of Economics

In the Article, it's mentioned, that implementation of Information Communications Technologies in State Sector is making a fundamental influence on the activity of state bodies, governing processes and is resulting the transformation of hierarchy, bureaucracy organization model, formation of democratic environment of procedures for the procedures of making the decision, formation and increasing of constitutional issues, state structure and citizens rights and obligations.

There is reviewed the concept of E-government which includes as follows: liability, accountability, involvement of citizens in governing, transparency, digitalization of political processes, collective expectation and the others.

There are presented the political and social results of E-government, successive results, influence of reforms and they are compared with traditional bureaucracy paradigms.

There is presented the digitalized bureaucracy of E-government, as a strategy of modernization of governing and the method of rationalization of administrative actions, presented in face of reactive, cordial and transparent state structures.

There are also analyzed the characteristics and factors of digitalized bureaucracy of E-government. For the purpose of formation of digitalized bureaucracy of E-government in the country, in the Article there is formatted the system of specific actions.

Fundamental Analysis; Definition, Specification and Utilization

Malkhaz Partsvania
Assistant Professor

In Malkhaz Partsvania's article "Fundamental Analysis: Definition, Specification and Utilization" it is discussed about securities marketing by means of fundamental analyze and it's three stages, the environment, the field and the company. It is also showed the indexes which must be considered on each period and the rule of estimation. The article deals with the point of view that the potential financial investor should use this fundamental analyze in spite of it's defect and take decision to buy the securities regarding it's results.

Evolution of State Procurement Economic Policy in Georgia

Giorgi Gaprindashvili
Doctorate of Tbilisi State University

State procurement plays an important role in the economic development of Georgia as well as of foreign countries. It represents a significant part of the gross domestic product of a country and aims to ensure rational spending of state funds and create transparent and competitive environment both for state and business sector. Procurement system has a quite significant impact on the effective use of state funds. It also shows the confidence and attitude of the society to the authorities and the manufacturers.

The aim of the research is to study the development stages of state procurement in Georgia and the issues of improving the relevant policy.

Based on the evaluation of the reforms implemented in Georgia regarding the state procurement, we can conclude it's possible to manage budget expenses in a rational and transparent way through proper regulation and appropriate policy. In addition, for the business sector it becomes possible to make preliminary analysis in a competitive environment.

In conclusion we can note that the state's economic role and functions of mixed methods in economic conditions are not ideal and perfect. On one hand the state and the market imperfections are caused by the fact that it is bordered by the both institutes' influence on economic development opportunities. World agricultural practice chose to join both institutes in economic development as none of them can perform to their ideal function even within their capabilities. The economic regulation of the state should be achieved using those forms, methods and tools which suit most to the state's economic stabilisation and real growth requirements at this stage of development. Functional effectiveness of the state's regulatory systems in transitional economy is related to the balanced use of adequate processes of the social-economic, institutional and structural transformations, in the way that quality reduction trends of the market mechanisms and market coordination are limited to minimum.

For the Issue of the Improvement of Conducting the Tenders Through the Electronic form

Teimuraz Gognadze

Doctorate of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

In this work there is given the conclusions made on the basis of the analysis of the tenders having been done in 2011 through the entire electronic system of the agency of competition and state purchases, where there are reflected the shortcomings of the process of conducting the tender by the agency of competition and state purchase through the entire electronic form. There is given the positive sides of conducting the tender directly by the procurer in the electronic form according to the rules of decentralization, and there is proved the necessities and advantages of conducting the electronic tenders by the procurer.

ომი და ფული

ბორის სოკოლოვი,

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი კრედიტისა და ფინანსური მენეჯმენტის თეორიის კათედრა, სანკტ-პეტერბურგის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის ფაკულტეტი

სახალაო მკერწეობისა

სტატიაში განხილულია ომისა და ფულის ურთიერთკავშირის გამოყენების პრობლემა, სოციალური დომინირებისათვის ბრძოლის ინსტრუმენტად. არსებობს დასკვნა იმის შესახებ, რომ ფული არის უნივერსალური მოთხოვნის საბაზრო ფორმა სასოფლო-სამეურნეო სექტორის წილად. მოცემულია სამხედრო (საბრძოლო) ფულადი ნიშნების კლასიფიკაცია, შეჯამებულია ეფექტური სამხედრო ფულად-საკრედიტო და საფასო პოლიტიკის ზომები.

ისტორიულ მიმოხილვასთან ერთად, ნაშრომში საზგასმულია, რომ ომი და ფული არამხოლოდ ურთიერთს აწარმოებენ, არამედ მათი კავშირი მოიცავს ძალაუფლების კონფლიქტს, ბრძოლას პირველობისთვის მისი მფლობელის მხრიდან სოციალური დომინირების უზრუნველყოფისათვის.

ამ სტატიის მიზანია მდგომარეობის იხილა, რომ გააშუქოს ომის ის სოციალური თავისებურებები, რომლებიც საშუალებას იძლევიან მოხდეს ძირეული პრობლემის ფორმულირება, რომელიც თავის მხრივ ფულის სიდრმისეული არსის გაგებას (ვინ და რა უზრუნველყოფს მათ მსყიდველუნარიანობას), მისი ბუნების შეცნობას, სამხედრო ფულადი ნიშნების სისტემატიზაციის დახსენებას, ომის პერიოდის ეფექტური სამხედრო ფულად-საკრედიტო და საფასო პოლიტიკის ზომების შეჯამებას უწყობს ხელს.

ისტორიის გარდამტეხ პოლიტიკურ მომენტებში, რომელთაც რა თქმა უნდა მიეკუთვნება მხოლოდ ომები და პოლიტიკური რევოლუციები, როდესაც სწრაფად არის მისაღები საბასუხო გადაწყვეტილებები, რომლებიც არის თვით სახელმწიფოს არსებობის ან დაღუპვის განმსაზღვრელი, ყოველთვის უფრო ნათლად და შკაფიოდ იკვეთება სოციალ-ეკონომიკური მოვლენების არსის პრინციპული ასპექტები. სამხედრო კონფლიქტები აშისმედევენ ფულის არსს, აცილებენ მას გაფტეტიშებულ, გარდაქმნილ და ირაციონალურ ფენებს. ომი, როგორც სოციალური ურთიერთკავშირების უარყოფითი ფორმა, საშუალებას გვაძლევს უფრო უფრო ღრმად გავიანზროთ და შევიცინოთ ფულის, როგორც ერთდორულად ნივთობრივი, ენერგეტიკული და ინფორმაციული მოვლენის არსი.

ფულის მსყიდველუნარიანობა შესაძლებელია უზრუნველყოფილი იყოს არა მხოლოდ სასაქონლო (ნიუთონობრივი) ფორმით, არც ენერგეტიკული ფორმით საზოგადოებრივი აუცილებელი შრომის ნაშთი, არამედ იმ ინფორმაციით, რომელიც არის წარმოდგენილი საზოგადოების სიმდიდრის მტკიცებულებად ფული, როგორც სოციალური ურთიერთქმედების დადებითი ფორმა, გუქნისარება უკეთ შევიცნოთ იმის მატერიალური მიხედვით. სახელისუფლებო კონფლიქტი, წადიებული იმისა და ფულის ურთიერთქმედებაში, გეაქყენებს, რომ ერთმანეთის საწინააღმდეგო ეს ორი მოვლენა, ერთმანეთს იზიდავს და წარმოშობს განსაკუთრებულ მოვლენას - იმის ფულს.

აღნიშნული საკითხის განხილვისას, საჭიროა გაეუხეხათ ხაზი განსხვავებას ფულის ზოგად გაგებასა და მის სასაქონლო ფორმას "ფულად ნიშანს" შორის. ფულადი ნიშანი - ეს არის ნაღდი ფულის ფორმა, რომელსაც გააჩნია მატერიალუბითი აღქმადი, სიმძლიერო გამოხატულება. იმის ფულადი ნიშნის ქვეშ გაიგება სპეციფიკური ფულადი ნიშანი, რომლის ემისია ხდება იმის პერიოდში, იმის შემდგომ პერიოდში, ნაციონალური ფულადი მიმოქცევის სტაბილუბაციის მომენტამდე. პირველი ასეთი სახის ფული იყო ნაკლები წონის მქონე ფალსიფიცირებული მონეტები.

ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მიმოქცევისთვის, საოკუპაციო ფულადი ნიშნების ემისია ხდება როგორც ადგილობრივი, ოკუპირებულ ტერიტორიის ფულადი ერთეულში, ასევე ოკუპანტი ქვეყნის ვალუტაში, მათი ეკონომიკური დაქვემდებარების მიხნით. მებროპოლიის ტერიტორიაზე საოკუპაციო ფული მიმოქცევისთვის დაშუბული არ არის. მილიანობაში, საოკუპაციო ფულთან მიმართებით სახასიათოა ის, რომ მიმოქცევა შედარებით მოკლე პერიოდის განმავლობაში. ამიტომ, მათთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული "ფულისგან გაქცევის", პირველი შესაძლებლობისთანავე მისი მასობრივად მოშორების ეფექტი.

გათავისუფლების ფულადი ნიშნის ემისიის ახდენის გამარჯვებული სახელმწიფო, ქვეყნის ეკონომიკის აღდგენისთვის საჭირო პირობების შექმნის მიხნით.

მაგალითისთვის, ისრაელს, აშშს და დიდი ბრიტანეთის ხელმძღვანელთა კონფერენციაც, რომელიც შედგა თორანში 1943 წელს, მივლავთ იქნა პრინციპული, ფუნდამენტური დებულებები იმის შემდგომი ევროპის მოწყობის თაობაზე, ასევე ფულადი ნიშნების გამოშვების თაობაზე, ფაშისისაგან გათავისუფლებულ გერმანიისა და ავსტრიის ტერიტორიაზე მიმოქცევის მიხნით. გადაწყვედა, რომ ტრადიციული სახელები ვალუტის ერთეულებს შეუნარჩუნდებოდათ: გერმანიას - მარკა, ავსტრიას - შილინგი.

ფულის გამოშვების მოსამზადებელი ყველა ტექნიკური მხარე - დიზაინის შემუშავება, ნემპრაციის სისტემა, დასაბჭვდი ფორმების მომზადება - საკუთარ თავზე აიღო ამერიკამ ოკუპაციის ყველა ზონაში - საბჭოთა, ამერიკულ, ინგლისურსა და ფრანგულში - ფულად ნიშნებს გააჩნდათ ერთანბრი ნომინალუბი, ფორმა და ატარებდნენ არა მისი გამომშევიბი სახელმწიფოს სახელს, არამედ ერთან აღნიშვნას: "Allierte Militarbehörde" - "მოკავშირეთა სამხედრო ხელისუფლება". იმისათვის, რათა გარანეულიყო, რომელი მოკავშირე ქვეყნის მიერ იყო გამოშევიბული ფული მიმოქცევაში, ბანკნოტების ნემპრაციის სისტემაში ჩადებულ იყო გარკვეული სხვაობები. სურბა, რომელიც იწყებოდა 10-ით, მოწმობდა, რომ ბანკნოტი ეკუთვნის აშშს სამხედრო ადმინისტრაციის ფინანსურ ორგანოებს, 0-ით - დიდ ბრიტანეთს, 00-ით - საფრანგეთს. საბჭოთა სამხედრო ადმინისტრაცია უშეგბდა ბანკნოტებს, რომელთა სერიის ნომრის წინ იდგა ნიშანი "1" (მინუსი).

გათავისუფლების ფულადი ნიშნების მიმოქცევის პერიოდი გრძელდებოდა ნაციონალური ვალუტის დაწესებამდე. იმის ფულადიან, საკუთარ სახელმწიფო ვალუტაზე გადასვლა ავსტრიაში მოხდა 1945 წელს, დასავლეთ გერმანიაში 1948 წლის 20 ივნისს, ხოლო აღმოსავლეთ გერმანიაში - 1948 წლის 24 ივნისს.

გათავისუფლების ფული ახრულებს უფრო მეტ ფუნქციებს, ვიდრე საოკუპაციო ფული. ქვეყნის აღდგენის პროცესში მყოფ ეკონომიკაში ის წარმოადგენს დირექტულების სახარში, მიმოქცევისა და გადახდის საშუალებას, ასევე გარკვეულწილად ადგროვების საშუალებასაც.

ქალაქის ფული სამხედრო ტყვეობისათვის პირველად შემოიღეს ინგლისელებმა ანგლო-ბურების ომის დროს 1899-1902 წლებში. ბონები სამხედრო ტყვეთა ბანაკებისთვის მიმოქცევაში იყო 1940-1944 წლებშიც, ოკუპირებული ტერიტორიების მხოლოდ სამხედრო ტყვეთა კონცენტრაციულ და დეპორტაციის ბანაკებში. მათი გამოყენება ამ ზონების მიღმა აკრძალული იყო და შკაცრად კონტროლდებოდა. საკუთარი, საბანკო ფული გააჩნდა ბუხენვალდის (ტურინგის), დახალს (ბავარია), აუშეიტის (ოსფრეკში, პოლონეთი), ჰამბურგის, ფლოსენბურგის, რაფენსბურგის, ორანენბურგის და შტუტგოფის ბანაკებს. საბანკო ფულს უშეგბდნენ ორლანდიის ბანაკები პოლიტპატიმრებისთვის ამხსოვრტხა და ეესტროროკში, ასევე რიგი ავსტრიული ბანაკებისა, სადასპოლსკის კონცენტრაციული ბანაკი ლატეიაში და სხვ.

ახალი მარონიზმი

163/38

სამხედრო საგადახდო საშუალებები თავისი არსით წარმოადგენენ დამოუკიდებელ ეკონომიკურ სექტორს, რომელიც ეკონომიკის განვითარებაში ახსნის როლს. ამ მხრივ, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ გადახდისა და დაგროვების საშუალებების ფუნქციები.

შეიქმნა მხოველი ომის დროს, ომის ფულის გიგანტური ხვედრები ოციციკლირად, დიდ და დაუფარავად ახორციელებდნენ, მასზე აღნიშნული იყო ვინ, სად და როდის გამოუშვა ფული მნიშვნელოვან როდესაც ხარჯების დასაფინანსებლად საქმეში ერთეულები საბუკმი დაზღა, შედეგად ეძლეოთ ინფლაციას, ფასების მნიშვნელოვნად ზრდას. ფულის არსისა და ემისიის ფაქტორების გამოკვლევა საშუალებას გვაძლევს უფრო ღრმად გავიგოთ წინაპირობების ის კომპლექსი, რომლის პირობებშიც მიმდინარეობდა ფულად-საკრედიტო რეფორმა.

ამრიგად, უარყოფითი (ომი) და დადებითი (ფული) ფაქტორების სოციალური ურთიერთქმედების ანალიზი გვაძლევს საშუალებას უფრო ღრმად ჩაუწევდეთ როგორც ფულის არსს, ასევე ეფექტური ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის პოტენციალს.

Comparative Analysis of the Russian, Belorussian And International Methodologies of The Division of Sectors

Viacheslav Perepelkin

Associated Professor

Samara State University of Economics

Professors: The methodology of sectoral structuring of russian and belorussian economies undergoes analysis in this article from the point of its correspondence to the use of basic international classifications of the economic activity types ISIC and NACE. The author explains reasons of backlog of Russia and Belarus in the organization of this work from more economically advanced countries caused by institutional and sectoral features of national economies of post-Soviet space. It is suggested to establish a more direct correspondence between the organization of work on between- and intersectoral dividing of national economy in Russia and Belarus and internationally accepted classifications.

Assessment of Georgian Competitiveness Based on Global Indexes of Competitiveness

Salome Akhvediani

The third-year Student

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Faculty of Economic and Business

In this article there are discussion about (GCI)'s major indexes and their role in development of economic in Georgia. The facts are based on the reports of World Bank and World Economic Forum. According to these data there are reviewed and evaluated current situation of economic based on the competitiveness of according years. Report by the World Economic Forum 2011- 2012 shows that Georgia is placed on 88th place among 142 countries. The position moved forward by 5 steps in this year. There are several components and sub indexes, which generated better rating of Georgia. The analysis showed that in Georgia there is transitional stage from use of factors to efficiency use of factors. It is necessary to implement fundamental changes in both economic and non-economic sectors.

The article also described the ways in which it will contribute to the improvement of national competitiveness in the global.

Thus the competitiveness of the research is very important for every country because it can find ways to be achieved economic sustainability in Global risky environment of the World.

Taxation System of Georgia and foreign countries

Tamta Fetelava,

Tsira Maisaia,

Soso Parkhomenko

Third year students of Iliia State University

The article describes the necessary conditions for establishment of taxation system. There is underlined Georgian taxation system with positive sides and is reviewed the same system of USA, UK, Germany, France, Italy, Russia and Japan. Conclusion is that there is no country in the world, where is not any kind of debate about taxation system, its management policy and rates amount. Herewith, existence of distinct frames that should place any county's taxation system is inevitable. But local real situation should always be taken into consideration.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო

საბუნების ეკონომისტი

საერთაშორისო რეფერირებადი და რეცენზირებადი
სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

აგრძელებს სტატიების მიღებას შემდეგი მოთხოვნების გათვალისწინებით:

1. ტექსტი აკრეფილი უნდა იყოს Word-ში, AcadNux-ში, შრიფტის ზომა 12, ინტერვალი სტრიქონებს შორის - 1,5, ველუბის დაშორება მარჯვენა-მარცხენა მხარეს 2 და 3 სმ. შესაბამისად, ზედა და ქვედა - 2,5 და 2,5სმ. ტექსტი უნდა აიკრფოს გადატანების გარეშე, ცხრილები გადაყვანილი JPEG-ში. სტატიის მინიმალური მოცულობა უნდა იყოს 5 გვერდი A4 ფორმატის.
2. ავტორის სახელი, გვარი, სამეცნიერო წოდება და თანამდებობა, საკონტაქტო კორდინატები, (ტელეფონები, ელ.ფოსტა), სურათის ელექტრონული ვერსია JPEG-ში;
3. სტატიას უნდა ახლდეს რეზიუმე ქართულ და ინგლისურ ენებზე. მოცულობით 120-150 სიტყვა, აკრეფილი შესაბამისად AcadNux-ში და Times New Roman-ში, შრიფტის ზომა 12. სამეცნიერო სტატიას უნდა დაერთოს გამოყენებული ლიტერატურის სია.
4. სტატია შეიძლება გამოქვეყნდეს ინგლისურ, რუსულ, გერმანულ და ფრანგულ ენებზეც. ასეთ შემთხვევაში, ჩვენი მოთხოვნაა, რეზიუმე მოგვაცოდოს ქართულ და ინგლისურ ენებზე. სტატიის გამოქვეყნების ღირებულება შეადგენს - ჟურნალის ერთი გვერდი 8 ლარი, რომელსაც ავტორი გადაიხდის დადებითი რეცენზიის მიღების შემდეგ, ხოლო ჟურნალის ღირებულება - 5 ლარი.
5. სტატიის გამოქვეყნების, ჟურნალის შექმნისა და გამოწერის ღირებულების გადახდა შესაძლებელია შპს "ლოი"-ს ანგარიშზე: საიდენტიფიკაციო კოდი 204439296, ანგარიშის ნომერი GE61HB000000000713602, სს „ხალკ ბანკ საქართველო“, ცენტრალური ფილიალი, ბანკის კოდა HABGGE22.

ელექტრონული ფოსტა: info@economisti.ge ან info@loi.ge
ტელ: 422 771; 99-05-76; 855 277 554; 895 32 30 34.

PS. სტატიების მოწოდება ფურცლებით ან CD-თ აუცილებელი არ არის.

International Precise and Review Scientific-Practical Magazine

Continues taking articles according to this requests:

1. Text must be gathered in Word, size of AcadNux font 12, interval between lines- 1.5, borders in right and left side- 3 and 2.5sm. Also, up and down borders- 2.5 and 2.5sm. Text must be picked up without transferring. Tables should be in JPEC. The minimal size of article is 5pages of A4 format.
2. The first name of author, last name, scientific rank and post, coordinates (telephone number, e-mail), electronic version of photo in JPEC.
3. The article must have reziume in Georgian and English languages. The size should be 120-150 words, it must be picked up in AcadNux and in Times New Roman, size of font-12. Scientific article must have list of used literature.
4. The article may be published in English, Russian, German and France languages. So, it is also our request to prepare reziume in Georgian and Egnlish languages too.

The price of article's publication is- one page of journal 8GL(lari). And auhor will pay this price after getting positive respond. Also, the price of journal is 5GL(lari).

5. The price of publication article, buying journal and subscription fee could be payed in Ltd. "loi's" account: identification code - 204439296, the account number- GE61HB000000000713602, "Halyk Bank Georgia", central office, bank code HABGGE22.

Our coordinates:

e-mail: info@economisti.ge or info@loi.ge
Tel: 99 05 76; 422 771; 855 277 554; 895 32 30 34.

PS. Giving articles with papres or CD-s, is not necessary.

გეოგრაფი
საქართველო

GRANI-ის ფირმის ფარდა-ჯალუზები

ფართა ფართო არჩევანი

■ **პლასტმასის**

■ **მეტალის**

■ **ხის**

■ **ტილოს**

საქართველო,
თბილისი 0112, ცაბაძის 7 (დინამოსთან)
ტელ.: 35 77 00
ელ.ფოსტა: geograni@yahoo.com

Add.: 7, Tsabad
0112 Tbilisi, G
Phone: +995 32 35
E-mail: geograni@yaho